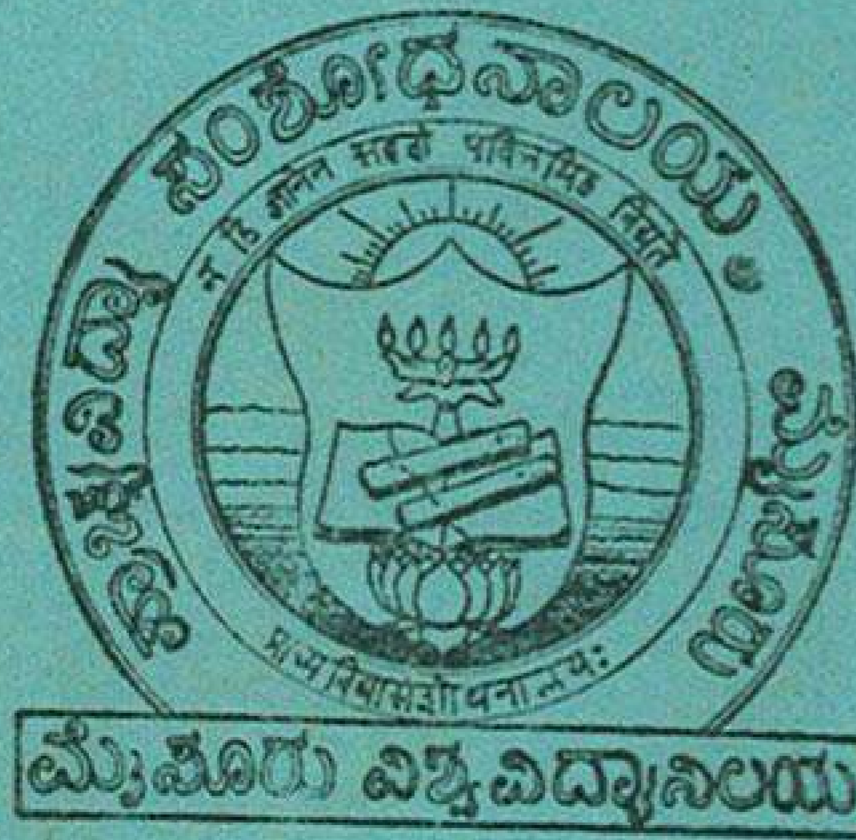
शिवतत्त्वरत्नाकरः

(प्रथमसंपुटम्)

प्राच्यविद्यासंशोधनालयः

मैसूरुविश्वविद्यानिलयः, मैसूरु

१९६४

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE PUBLICATIONS
SANSKRIT SERIES 108

GENERAL EDITOR :
H. DEVEERAPPA, M.A.
Director

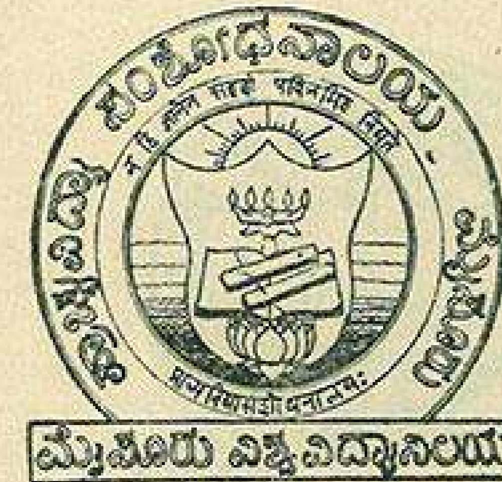
ŚIVATATTVA RATNĀKARA

OF

BASAVARĀJA OF KEḶADI

Vol. I

EDITOR :
VIDWAN S. NARAYANASWAMY SASTRY
Research Assistant

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE
UNIVERSITY OF MYSORE, MYSORE
1964

First Edition—1964

Price : Rs. 9-75 P.

PRINTED BY THE SUPERINTENDENT AT THE GOVT. TEXT BOOK PRESS, MYSORE 1964

प्राच्यविद्यासंशोधनालयसंस्कृतग्रन्थमाला १०८

प्रधानसम्पादकः

एच्. देवीरप्प, एम्.ए.,

डैरेक्टर्

शिवतत्त्वरत्नाकरः

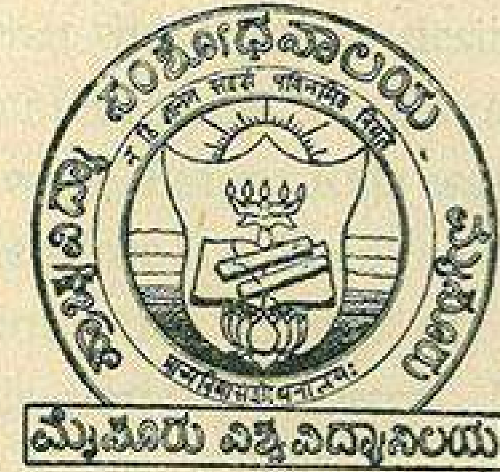
केळदि बसवभूपालविरचितः

(प्रथमसम्पुटम्)

सम्पादकः

विद्वान् सु. नारायणस्वामिशास्त्री

रिसर्च् असिस्टेण्ट्

प्राच्यविद्यासंशोधनालयः

मैसूरुविश्वविद्यानिलयः, मैसूरु

१९६४

प्रथममुद्रणम् १९६४

मूल्यं पादोनदशरूप्यकाणि

मैसूरुराजकीयपठ्यपुस्तकमुद्रणालये तदधिकारिभिः मुद्रितम्
१९६४

PREFACE

THE Śivatattvaratnākara is an encyclopedia in sanskrit verse, consisting of 108 Tarangas or sub-sections distributed under 9 Kallolas or main sections. Almost all branches of our ancient lore have been dealt with in this great work. The author mentions that the work was written in answer to his son's request to learn all knowledge (Sarvavidyā). While this claim is partly true, it must be said that the author's desire was to make known the achievements of his ancestors. The author of the work, Basava Rāja was a distinguished scholar and therefore has been successful in carefully fusing into the texture of the work, the chronicle of his glorious ancestry. In the work, the History of the Kings of Keladi is presented up to Somaśekhara and Channāmbā, the parents of Basava Rāja, the author of the present work, going back to the time of Chaudappa the founder of the Kingdom.

Basava Bhūpāla (1684 A.C. to 1710 A.C.) was the ruler of the Keladi Kingdom which flourished from about 1500 A.C. to 1763 A.C. in the area corresponding to the whole coast of Kanara from Goa in the North to Cannanore in the South as also parts of the Shimoga district of Mysore. Keladi was known as Ikkeri and also as Bednur and its rulers were great patrons of art, literature and architecture. The temples of Rāmeśwara and Vīrabhadra in Keladi, the Aghoreśvara temple at Ikkeri, the Devagaṅgā ponds at Nagar, the Campakesaras at Ānandapura bear ample testimony to their love of Art.

These rulers, apart from being great patrons of learning have produced several notable works both in Kannada and Sanskrit. Basava Bhūpāla who has also written *Subhāṣita Suradruma* in Sanskrit and *Sūktisudhākara* in Kannada was the most outstanding author among them.

This remarkable work is an encyclopædia which gives information on all the leading topics of learning such as History, Religion, Philosophy, Science and Literature. Some of the rare works mentioned and authorities cited on varied branches of knowledge in this work still remain to be traced. These indicate the keen interest evinced by

Basava Rāja to make his work, factual and authoritative. Rare indeed are works of this type. Some well-known encyclopædic works known to us are: The Mānasollāsa or Abhilaṣitārthacintāmaṇi of the Western Cālukya King Someśvara (1127 A.C. to 1138 A.C.) and the *Saugandhikā Pariṇaya* of Mummadi Kriṣṇa Rāja Wodeyar (1850 A.C.) written in Kannada. *The Saugandhikā Pariṇaya* draws most of its material from the *Śivatattva Ratnākara.*

The press copy of this work was prepared on the basis of the following manuscripts:

1. 'Ka'–S. P. 2557 belonging to the Manuscripts Library of the Institute.
2. 'Kha' SA. 46. belonging to the Manuscripts Library of the Institute.
3. 'Ga'–a paper manuscript from Madras Oriental Manuscripts Library.
4. 'Mu'–Edited by Sri B. Rama Rau, M.A., LL.B. and Vidwan P. Sundara Sastriar and published by Sri B. M. Nath & Co., Vepery, Madras.

Vidwan Sri S. Narayanaswamy Sastry, Research Assistant of the Oriental Research Institute, Mysore, prepared the press copy and went through the proofs of the whole work. Vidwan Sri R. Rama Sastry, Research Assistant of the Institute, prepared the detailed table of contents of the work and the Samuchitapāṭha since Sri S. Narayanaswamy Sastry retired from service.

Our thanks are due to the Curator, Madras Oriental Manucripts Library, for having given the manuscripts for collation work and to the Deputy Director, Government Branch Press, Mysore, for getting the work printed well in time.

H. DEVEERAPPA,
Director.

भूमिका

महाशयाः ! एतत्प्राच्यविद्यासंशोधनालयतः प्रकटितायां संस्कृतग्रन्थमालायामिदंप्रथममेतादृशग्रन्थरत्नप्रग्रथनम् । विचित्रानेकरत्नानामाकरत्वात् समुद्रस्य रत्नाकर इति संज्ञावत् शिवेन परमात्मना साक्षात् परम्परया वा निर्मितानां तत्त्वरत्नानां प्रतिपाद्यविषयरूपाणामाकरत्वादस्य ग्रन्थस्य शिवतत्त्वरत्नाकर इत्यन्वर्था संज्ञा । लोके तावदेकैकं विषयमधिकृत्यैकैको ग्रन्थो रचितो दृश्यते । अयं तु सर्वेषामत्यन्तमावश्यकानामन्यत्र क्लेशेनावगम्यमानानां चतुर्दशभुवनवर्णनादीनां बहूनां विषयाणां सुबोधरीत्या ग्रथनरूपत्वात् विलक्षण एव भवति ॥

यद्यप्यत्र प्रतिपाद्या विषयास्तत्र तत्र पुराणेतिहासादिषु प्रसिद्धा एव। अथापि तावद्ग्रन्थपर्यटनं विनाऽनायासेनैकत्रैव तावतामपि विषयाणामवगन्तुमनुकूलत्वादयं ग्रन्थः संस्कृतवाङ्मयग्रन्थशिरोभूषणतामर्हतीत्युक्तिः केवलं नार्थवादरूपा । एतद्ग्रन्थकारेणापि "विचित्रनानाविषयाभिरामे" (१मे पुटे) इति प्रबन्धविशेषणं दत्तम् ॥

प्रबन्धे चास्मिन् नानाविषयवैचित्र्याणि च ३५८तमे पुटे—

"तैलजामरसम्भूय, भूपतिर्गजमारथ, ॥ ८ ॥
सभापतिर्गजोमूर्ख, पतङ्गदमरासभाः, ।
दाशीरथोभयत्यागी, रथभूकान्तगर्दभ, ॥ ९ ॥
गजमूर्खसभायाति, भानुवारादिषु क्रमात् ।
मृत्युर्वधः श्रियश्चैव सुवार्ता विजयः शुभम् ॥ १० ॥
सन्तापः कलहश्चैव सृगालक्षुतगौलिकाः ।" इति ।

तथा —४२८ प्रभृति ४३८ अन्तेषु पुटेषु —

"चैत्रवैशाखमासौ द्वौ नभोभाद्रपदावपि ॥ ४५ ॥

माघफाल्गुनमासानामेका पद्धतिरीरिता ।
शून्यं कालं तथावर्तमसृतं रोगसंज्ञिकम् । ॥ ४६ ॥
पञ्चवेलास्तु कथिता घटिके द्वे मुहूर्तकम् ।"

इत्यादीनि च बहूनि दृश्यन्ते ॥

किञ्चैकैकस्य विषयस्य एकैकस्मिन्नेव ग्रन्थे सम्पूर्णतया विद्यमानत्वेऽपि द्वित्रेभ्यो ग्रन्थेभ्यः किञ्चित्किञ्चिदुपसङ्गृह्य ग्रथनरूपं वैचित्र्यं च बहुत्र दृश्यते—यथा भूरादिलोकवर्णनस्य भारताद्यनेकपुराणेभ्यः सङ्ग्रहणम् । कामशास्त्रस्य शृङ्गारतिलकरतिरहस्याभ्यामित्यादि । एवं सङ्गीत-नृत्त-तालादिप्रकरणेषु तत्र तत्र स्पष्टीभविष्यति । तत्तच्छास्त्रेभ्यो विषयान् सङ्गृह्य यथायोगं घटनरूपं महद्वैचित्र्यं चानितरसाधारणं दृश्यते ॥

विस्तृतविषयगर्भत्वादयं ग्रन्थः सोमेश्वरकृतान्मानसोल्लासनाम्नः संस्कृतग्रन्थात्, अनेकविषयगर्भत्वाच्च श्रीतत्त्वनिधिसंख्यारत्नमालाद्यनेकसंस्कृतकन्नडग्रन्थप्रणयनप्रकटितनिजमनीषा-वैभवेन मैसूरुमहाराजेन मुम्मडि श्रीकृष्णराजमहाशयेन विरचितात् सौगन्धिकापरिणयनाम्नः कन्नडग्रन्थात् प्रशस्यतमो भवति ॥

एतादृशो विश्वकोशस्थानीयोऽयं ग्रन्थः सर्वशास्त्रविशारदेन सर्वज्ञेनापि नैकेन कर्ता रचयितुं शक्य इति तत्तच्छास्त्रविदुषामनेकेषां पण्डितानां सहायेन सङ्कलितो भवेदिति बहवः सन्दिहन्ति । ग्रन्थकृतोऽस्य बसवक्षोणीपालस्य सौशील्यौदार्यपाण्डित्याद्यनेकगुणगणपर्यालोचनायां तेनैव सङ्कलित इति वयं भावयामः । तदुक्तं वीरशैवानन्दचन्द्रिकायाम्—

"नानादेशसमागतान् कविवरान् षट्छास्त्रवेत्तॄन् बुधान्
नीतिज्ञानपि वैणिकान् समुचितैर्वाचां प्रपञ्चैः स्वयम् ।
तत्तच्छास्त्ररहस्यतत्त्वकलनासंसूचकैः प्रीणय-
न्निष्टार्थार्पणतो ननन्द बसवक्ष्मापालचूडामणिः ॥" इति ॥

अस्य ग्रन्थस्य कर्ता केळदिराजवंशीयः हिरियबसवप्पनायक इति प्रसिद्धो बसवभूपालः । अयं तत्पारम्पर्यक्रमागतस्य

हिरियसोमशेखरनायकस्य भार्यायाः स्वपत्युर्मरणानन्तरं तद्राज्येऽभिषिक्तायाश्चन्नम्माजीनाम्न्याः स्वीकृतः पुत्रः । तत्कथा चेत्थं दृश्यते ॥ [1]

सोमशेखरनायकस्य ज्येष्ठभ्राता भद्रप्पनायकः । तद्भार्या सिद्धम्माजीनाम्नी । तस्या अनुजा गौरम्माजी । तत्पतिर्मरियप्पनायको हानगल्लुग्रामवासी अत्यन्तं शिवे भक्तः । तस्य च स्वप्ने श्रीबसवेश्वरः समागत्य 'अहं तावककुले जनित्वा युवाभ्यां संवर्धितोऽनन्तरं केळदिराजकुले चन्नमाम्बायाः पुत्रो भूत्वा वीरशैवमतमुद्धरिष्यामि' इत्यवादीत् । अनन्तरं तथैव मरियप्पभार्याया गौरम्मनाम्न्या उदरे जनिमभजत । भद्रप्पनायकश्च स्वयमपुत्रः हलिकीपतेः (षड्डुकस्य) मरियप्पनायकस्य पुत्रं बसवनामानं स्वपुत्रत्वेन पुपोष । अनन्तरं सोमशेखरनायकभार्या चन्नमाम्बा तमेव पुत्रत्वेन स्वीकृतवतीति । तदुक्तं वीरशैवानन्दचन्द्रिकायां क्रियाकाण्डे—

स्वप्ने जातु स हानगल्लबसवाधीशोऽब्रवीद्वत्सलो
भो मर्यप्प सुशील तावककुले प्राप्योदयं वर्धयन् ।
तद्वंशं केळदीमहीपतिकुलं स्थानं मदीयं स्थिरं
यास्याम्युन्नतवीरशैवमतमुद्धर्तुं धरित्र्यामिति ॥
एतस्मादनु हानगल्लबसवाधीशः शिवार्चापर-
श्रीमर्यप्पकुले प्रपद्य जननं तत्राभिवर्ध्याधिकम् ।
राज्ञां वर्धयितुं कुलं च बसवक्ष्मापाख्यया विश्रुत-
श्चन्नाम्बातनयोऽभवद्रचयितुं श्रीवीरशैवोन्नतिम् ॥ इति ॥

अयं बसवभूपालः स्वकाले इष्टापूर्तादिसद्धर्माचरणे सततं कृतादरो वर्णाश्रमाचारपरिपालनबद्धदीक्षश्च स्वराज्यं सम्यक् पालयन्नासीत् [2]। एनं महाराजमधिकृत्य विरचिते सेवन्तिकापरिणयाख्यनाटके तत्कर्त्रा श्रीचोक्कनाथकविनापि—

---

[1] केळदिनृपविजये १३१तमे पुटे । [2] अस्य राज्यपालनकालः शालिवाहनशकवर्षे १६२० प्रभृति १६३७ पर्यन्तः इति केळदिनृपविजये विद्यते ।

"यस्यौदार्यममर्त्यभूरुहयशोज्योत्स्नापयोदागमः" (से. १-११)

"वितरणमुखा गुणगणा यस्मिन्निवसन्ति कृतसमयबन्धाः" (से. १-१२)

इत्यादिनास्यौदार्यादयो गुणाः सम्यगवर्णिषत ॥

किंच न केवलमयमेवैतादृशगुण आसीत्। परं तु तद्वंशीयाः प्राचीनाश्चौडप्पनायकप्रभृतयः, अर्वाचीनाः सोमशेखरनायकाद्याः सोमशेखरनायकान्ताश्च सर्वेऽपि राजानः एतादृशा एवेति तत्तच्चरित्रपर्यालोचनायामवगम्यते। तदुक्तमस्मिन्नेव ग्रन्थे-२७८ तमे पुटे—

"अनन्तरं मलराष्ट्रे मन्नाम्ना ख्यातिमेयिवान्।"

इत्यारभ्य

"तेषां राष्ट्रे कृतयुगधर्मश्च स्थितिमेष्यति।"

इत्यन्तैश्चतुर्भिः श्लोकैः। तथा ३१२तमे पुटे—

"मलनामाङ्कदेशोऽयं यत्र मत्पूर्वजा जनाः।
धर्मतेजोयशोभाजो धरणीमन्वपालयन्॥" इति।

६६०तमे पुटे च—

[1] "तत्र शृङ्गपुराधीशस्वामिनां मठमातनोत्।
अग्रहारं च तत्रैव ब्राह्मणानामकल्पयत्॥
भूरुद्रास्पदमत्यर्थं महान्तं मठमातनोत्।
तेषामनितरापेक्षं भुवं भूयो वितीर्णवान्॥" इति च।

३१४तमपुटमारभ्य केळदिवंशपरम्परा। वनवासदेशकुटजाद्र्योर्मध्यवर्तिनि मलदेशे केळदिनामकं नगरमस्ति। तत्र बसवम्मनाम्न्या

[1] अत्र च केळदिराजपरम्परायां षष्ठेन वेङ्कटपतिनायकेन शृङ्गेरिमठमधिष्ठितेभ्यः श्रीसच्चिदानन्दभारतीस्वामिभ्यः शालिवाहनशकवर्षे १५५१तमे विभवसंवत्सरीयपुष्यमासे कृतस्य दानस्य, तत्पौत्रेण वीरभद्रनायकेन सप्तमेन शा. श. १५५२तमे शुक्लसंवत्सरीयपुष्यमासे विलिख्य दत्तं षष्ठसंख्याकं ताम्रशासनं शृङ्गेरिमठे विद्यते। उपलक्षणमेतद्बहूनां शासनानाम्॥

स्वभार्यया सह गार्हस्थ्यं धर्ममाचरन् बसवो नाम शिवभक्त आसीत्। तस्य चत्वारस्तनया आसन्। कालक्रमेण बसवः, तत्पुत्रेषु द्वौ च शिवसायुज्यमगमन्। अवशिष्टौ चौडभद्रनामानावुभावपि स्वमात्रा सम्यक् परिपोषितौ कृतविवाहमङ्गलौ च सुखमवर्धेताम्। अनन्तरं श्रीरामेश्वरानुग्रहेण सम्प्राप्तनिधौ चौडे परिमितां सेनां सङ्गृह्य स्वविक्रमेण परान्निगृह्णति सति अस्य वृत्तान्तं श्रुत्वा सन्तुष्टः सार्वभौमः (हस्तिकोणनगरवासी विजयनगरराजपरम्परायामेकोनविंशः कृष्णदेवरायः)[1] तमानाय्य तद्वृत्तान्तमखिलं श्रुत्वा तस्मै 'केळदिचौडप्पनायकः' इति नामधेयं मलदेशं च दत्वा प्राहिणोत्। 'अस्य राज्यपरिपालनकालः शालिवाहनशकवर्षे १४२२ प्रभृति १४३६ पर्यन्तः' इति केळदिनृपविजये दृश्यते। एतदाद्यास्तत्परम्परागताः सर्वेऽपि राजानः स्वयं वीरशैवमतानुयायिनोऽपि "विशुद्धवैदिकाद्वैतसिद्धान्तप्रतिष्ठापकाः" इति बिरुदाङ्किता इति शृङ्गेरिमठस्थितशासनेभ्योऽवगम्यते। इदं चैतद्वंशीयानां राज्ञामितरापेक्षया वैशिष्ट्यम्॥

अनेन बसवभूपालेन संस्कृतभाषायां शिवतत्त्वरत्नाकरः, सुभाषितसुरद्रुमः, संस्कृतकन्नडोभयभाषामिश्रणेन सूक्तिसुधाकर इति च सर्वविद्वज्जनमनस्तुष्टिकराख्यो ग्रन्थाः, वीरशैवानन्दहेतुभूता सिद्धान्तशिखामणिग्रन्थव्याख्या च विरचिता ज्ञायन्ते। तदुक्तं वीरशैवानन्दचन्द्रिकायाम्—

'सुधामधुरया गिरा बसवभूमिपालाग्रणीः
सुभाषितसुरद्रुमं सशिवतत्त्वरत्नाकरम्।
सुधाकरमचीकरत्तदनु सूक्तिशब्दादिमं
कृतित्रितयमप्यदः सरससन्मनस्तुष्टये॥
श्रीसिद्धान्तशिखामणिनाम्नो ग्रन्थस्य विरचयन् व्याख्याम्।
श्रीवीरशैववर्यानानन्दयति स बसवभूमीन्द्रः॥' इति।

तेषु शिवतत्त्वरत्नाकररचनाकालः शा. श. १६३१, क्रि. श. १७०९ तमो वत्सर इति।

[1] २९८तमे पुटे द्रष्टव्यम्।

'श्रीमत्युन्नतशालिवाहनशके चन्द्राग्न्यृतुक्ष्मासिते
वर्षे विश्रुतसर्वधारिणि तथा मासे नभस्याह्वये।
वारे निर्जरवैरिणामपि गुरोः श्रीपौर्णमासीतिथौ
ग्रन्थोऽयं परिपूर्णतामवहत प्रख्याततसारार्थयुक्॥'

इत्येवमेतद्ग्रन्थस्थितश्लोकेन सुस्पष्टमवगम्यते। एतादृशग्रन्थरचनया चायं भूपतिः सकलसूरिनिचयहृदयाह्लादनेन 'सूरिनिकरकल्पद्रुमः' इति बिरुदसमलङ्कृतश्चासीत्॥

इतः पूर्वमयं ग्रन्थः १९२७तमे क्रिस्ताब्दे बि. रामराव्, एं.ए., एल्.एल्.बि., विद्वान् पि. सुन्दरशास्त्री इत्येताभ्यां मङ्गलपुर्यां (Mangalore) मुद्रापयित्वा मद्रपुरीतः (Madras) प्रकाशित आसीत्। इदानीं तस्य दुर्लभत्वात् पुनर्मुद्रणे यत्न आस्थिषत। तदर्थमुपलब्धाभिः तिसृभिर्लिखितमातृकाभिः, मुद्रितपुस्तकेन, यथोपलब्धमूलग्रन्थैश्च सह सम्यक् परिष्कृत्य विशिष्य तत्र तत्र शिरोलेखनपूर्वकं सम्मुद्र्यमाणस्यास्य ग्रन्थस्य बृहत्त्वात् वाचकानुरोधाच्च भागद्वयात्मना प्रकटनमुचितमिति कृत्वा षष्ठकल्लोलस्य त्रयोदशतरङ्गान्तः प्रथमो भाग इदानीं प्रकाशमनीयत। प्रकटीकरिष्यते चाचिरादेवावशिष्टो द्वितीयोऽपि भागः॥

अस्मिन् प्रथमभागे चौडप्पनायकप्रभृतीनां सोमशेखरनायकपर्यन्तानां शालिवाहनशकवर्षेषु १४२२तमवत्सरप्रभृति १६८५तमवत्सरपर्यन्तं केळदिराज्यं परिपालितवतामष्टादशानां राज्ञां मध्ये सप्तमस्य वीरभद्रनायकस्य पट्टाभिषेकान्तः कथाभागो विद्यते। तथाहि—

(१) चौडप्पनायककथारम्भः ३१४तमे पुटे। तस्य पट्टाभिषेकः, सदाशिव-भद्रनाम्नोः तत्पुत्रयोर्जननं च ३२८तमे पुटे।

(२) सदाशिवनायकस्य पट्टाभिषेकः ३२८ तमे पुटे। तत्पुत्रयोर्दोड्डसङ्कण्णनायक-चिक्कसङ्कण्णनायकयोर्जननम् ३३२तमे पुटे।

(३) भद्रभूपस्य (इम्मडि सदाशिवनायकस्य) पट्टाभिषेकः ३४२तमे पुटे।

(४) दोड्डसङ्कण्णनायकस्य पट्टाभिषेकः, तदनुजस्य चिक्कसङ्कण्णनायकस्य यौवराज्याभिषेकश्च ३४३तमे पुटे। दोड्डसङ्कण्णनायकस्य रामराज-वेङ्कटप्पनायकयोः पुत्रयोर्जननम् ३५६तमे पुटे।

(५) चिक्कसङ्कण्णनायकस्य पट्टाभिषेकः ४००तमे पुटे। तस्य सिद्धप्पनायकाभिधपुत्रोत्पत्तिः ४४९तमे पुटे।

(६) वेङ्कटप्पनायकस्य दोड्डसङ्कण्णनायकपुत्रस्य पट्टाभिषेकः, रामराजस्य यौवराज्याभिषेकश्च ४४९तमे पुटे। वेङ्कटप्पनायकपुत्रस्य भद्रप्पनायकस्य, तत्पुत्रस्य वीरभद्रनायकस्य च जननम् ६५८तमे पुटे।

(७) वीरभद्रनायकस्य पट्टाभिषेकः ६६२तमे पुटे। अत्रैव दोड्डसङ्कण्णनायकसन्तानपरम्परासमाप्तिः। पूर्वभागकथासमाप्तिश्च।

(८) द्वितीयभागे शिवप्पनायकादारभ्य हिरियबसवप्पनायक-(बसवभूपाल) पर्यन्तानां राज्ञां वृत्तान्तो वर्णितः। तत्क्रमस्तत्र स्पष्टयिष्यते।

इयं परम्परा प्रकृतग्रन्थरीत्या प्रदर्शिता। वीरशैवानन्दचन्द्रिकायां केळदिनृपविजये च तृतीयं भद्रभूपं परित्यज्य चिक्कसङ्कण्णनायक-वेङ्कटप्पनायकयोर्मध्ये रामराजनायकः प्रवेशितः। सोऽत्र युवराजेति सूचितः। वेङ्कटप्पनायकरामराजनायकयोर्ज्येष्ठकनिष्ठभावव्यत्यासश्च विद्यते। अत्र परम्पराघटकबसवभूपालकृतैतद्ग्रन्थरीतिरेवादरणीयेति प्रतिभाति॥

प्रतिपाद्यविषयाश्च ग्रन्थारम्भस्थविषयसूचिकायां अनुपदनिर्दिष्टविस्तृतविषयानुक्रमणिकायां च सम्यक् स्पष्टीभविष्यन्तीत्यत्र पृथङ्नानूद्यन्ते॥

एतद्ग्रन्थशोधनार्थमादृता लिखितकोशास्त्रयः। एको मुद्रितश्च। तेषु—

एतत्प्राच्यविद्यासंशोधनालयस्थितः (SP-2557) तालपत्रात्मकः नन्दिनागरीलिपिः षष्ठकल्लोलीयदशमतरङ्गान्तः शुद्धो मध्ये क्वचिल्लुप्तपत्रश्च क-संज्ञक एकः।

कागदपत्रात्मक आन्ध्रलिपिः प्रायः शुद्धोऽसमग्रः ख-संज्ञकोऽपरः (SA-46) एतत्कोशागारस्थः।

मद्रपुरीस्थप्राच्यलिखितपुस्तकालयस्थः आन्ध्रलिपिः कागद-पत्रात्मकः शुद्धो भागचतुष्टयात्मकस्तृतीयो ग-संज्ञकः।

मुद्रितकोशश्चतुर्थः॥

एतद्ग्रन्थान्तर्गतपाठपरिष्करणार्थमादृता मूलग्रन्थाः, तेषां संज्ञाक्षरविवृतिश्चैवम्—

१. पु-पा—पुराणपाठः। (महाभारते भीष्मपर्व, विष्णुपुराणम्, गरुडपुराणम्, कूर्मपुराणम्, स्कन्दपुराणम्, पद्मपुराणम्, लिङ्गपुराणम्.)
२. बृ-सं—बृहत्संहिता।
३. नर-च—नरपतिचर्या।
४. मान—मानसोल्लासः। (अभिलषितार्थचिन्तामणिः)
५. सं-र—सङ्गीतरत्नाकरः।
६. अ-र, अन—अनङ्गरङ्गः।
७. र-र—रतिरहस्यम्।
८. सङ्गीतसमयसारः।
९. (बृ-सं)उ-वि—उपवनविनोदः।
१०. सङ्गीतदर्पणः।
११. वृक्षायुर्वेदः।
१२. सङ्ग्रामविजयः।
१३. सोमोत्पत्तिः।
१४. विद्यारण्यकालज्ञानम्।
१५. विद्यारण्यशकः।
१६. पितामहसंहिता।
१७. शिल्परत्नम्।
१८. (बृ-सं) दका—दकार्गलम्।
१९. वीरशैवाचारकौस्तुभः।

२०. सौगन्धिकापरिणयः।
२१. शकुनशास्त्रम्।
२२. स्वप्नाध्यायः।
२३. वीरशैवानन्दचन्द्रिका।

तत्तत्कल्लोलान्ते ग्रन्थकृता निर्दिष्टेषु ग्रन्थेषु केचिदेवोपलभ्यन्ते। एवं मुद्रणानुकूलमातृकालेखने मातृकान्तरैस्तत्तुलने च विदुषां पि. श्रीमरिबलवाराध्यानां साहाय्यकं लब्ध्वा तत्र तत्र श्लोकार्थस्फुटीकरणाय विलिखितैः प्रस्तारैः विस्तृतविषयसूच्या विशेषपदानुक्रमणिकया च समलङ्कृत्य प्रकाशितोऽयं ग्रन्थः—

"नीतिं नीतिपरा विलोक्य सुकलाभेदान्विनोदार्थिनः
तन्त्राण्यत्र च तान्त्रिका सुमहितान् योगांश्च योगेप्सवः।
मोक्षं चापि मुमुक्षवो बत जना जानन्त्विति प्रेक्षया
ग्रन्थः सोऽयमुदाररीतिरधुना निर्मातुमारभ्यते॥" (१-२-१२)

इति ग्रन्थोक्तप्रकारेण सर्वेषामपि विदुषां तत्तदभिलषितविषयप्रतिपादनेनात्यन्तमाह्लादं जनयन् सर्वादरणपात्रं भूयादित्यभ्यर्थयन्

सु. नारायणस्वामिशास्त्री

विषयानुक्रमणिका

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
उपोद्घाततरङ्गः (विषयसूचिका)	1-9	1-105

प्रथमकल्लोले

प्रथमस्तरङ्गः

(सकलविद्योद्देशः)

शिवलिङ्गप्रार्थना	11	1
शिवोपास्तिः	„	2
शिवशक्तिप्रार्थना	„	3
नन्दिकेश्वरवन्दनम्	„	4
वीरभद्रप्रार्थना	„	5
रेवणसिद्ध-मरुलुसिद्ध-पण्डिताचार्यैकोरामगुरूणां प्रार्थना ...	12	6
मरुलुसिद्धेशगुरुपरम्परा	„	7
गजाननप्रार्थना	„	8
शारदाप्रणामः	„	9
जननीचन्नमाम्बानमस्कारः	„	10
तातसोमशेखरप्रणतिः	„	11
ग्रन्थप्राशस्त्यनिवेदनपूर्वकं ग्रन्थारम्भप्रतिज्ञा	13	12
ग्रन्थनयने विबुधाभ्यर्थनम्	„	13
स्वभणितौ जनानादरेऽपि नालिकेरवृक्षदृष्टान्तेन परानपेक्षतोक्तिः	„	14
स्वग्रन्थे परदूषणेऽपि चन्द्रदृष्टान्तेन वस्तुसद्गुणानपायकथनम्	„	15
स्वग्रन्थे दोषमभ्युपेत्यापि समुद्रदृष्टान्तेन गुणग्राहिसत्पुरुषदृष्ट्योपादेयत्वकथनम् ...	„	16

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
गुणग्रहणेऽपि पुरोभागिपदावलम्बिनां नमस्कारोक्त्या निरासः	13	17
ग्रन्थकर्त्रा स्वस्य संस्थानाधिपतित्वेश्वरकृपालब्धसमस्त-कलापाण्डित्ययोः कीर्तनं, स्वनामग्रन्थनाम्नोः कीर्तनं, ग्रन्थाकर्णने पुत्रप्रेरणं च	14	18
नामरूपात्मकस्य जगतो महेश्वरशक्तिसम्भूतत्वकथनम्	,,	19
पुत्रेण बसवभूपालस्य समस्तदिग्विजयलब्धविजयस्तोत्र-विरुदावलिनिवेदनपूर्वकं समस्तवस्तुतत्त्वविविदिषया प्रश्नावतरणाय तदभिमुखीकरणम्	,,	20
बसवभूपालं प्रति कुमारसोमशेखरस्य सकलदृश्यवस्तु-निर्मात्रादिप्रश्नः	,,	21
कुमारसोमशेखरस्य षण्मुखसादृश्यनिरूपणपूर्वकं तस्य शङ्कर-कृपया विवेकसम्पदतिशयकथनम्	,,	22
पुत्रबुद्ध्यभिनन्दनेन प्रश्नसामञ्जस्योक्तिः, तदुत्तरकथन-प्रतिज्ञा च	,,	23
समस्तविद्यापरिशीलनेन सङ्गृहीतार्थबोधनाय शिवतत्त्व-रत्नाकराख्यवाङ्मयकृतेरवतारणम् ...	15	24
कुमारस्य बसवभूपालनिर्दिष्टसर्वविद्याप्रश्नः, तस्य सामान्यतो बसवभूपालोत्तरं च	,,	25–26
अष्टादश महाविद्याः	,,	27–29
वेदाः, उपनिषदः, वेदाङ्गानि च	16	30–35
उपाङ्गानि, उपवेदाश्च	,,	36–37
मिमांसान्याययोर्द्वैविध्यम्	,,	38
स्मृतयः, तत्प्रणेतारश्च	,,	39–42
उपस्मृतिकर्तारः	17	43–45
अष्टादश पुराणानि, तन्नामानि च	,,	46–49
उपपुराणानि, तन्नामानि च	18	50–55½
आगमाः	,,	56–62
तन्त्राणि	19	63–79
चतुष्षष्टिकलामूलभूतानि तन्त्राणि	20	80–96

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.

द्वितीयस्तरङ्गः

(विद्यास्वरूपनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
नानाविद्यानामश्रवणेन सञ्जाततत्स्वरूपजिज्ञासाकुतूहलस्य कुमारसोमशेखरस्य तासां विद्यानां स्वरूपाख्यानप्रश्नः, कुमाराभिमुखीकरणेन बसवभूपालस्य तदुत्तरकथन-प्रतिज्ञा च	22	1–2
ऋगादिवेदस्वरूपं, तद्भेदश्च	,,	3–8
विध्यादिभेदेन वेदस्य चत्वारो भागाः	23	9
विधिः	,,	½
अर्थवादः	,,	10
मन्त्रः	,,	½
नामधेयम्	,,	11
पूर्वोत्तरभेदेन द्वेधा वेदविभागः, भागद्वयस्यार्थविशेषप्रति-पादकत्वं, उत्तरभागस्य ज्ञानमोक्षोभयसाधकत्वं च	,,	12–14
उपवेदास्तेषां क्रमाद्यजुरादिसम्बन्धित्वं च	24	15–½
आयुर्वेदस्वरूपम्	,,	16–½
धनुर्वेदस्वरूपं, तत्फलं च	,,	17
गान्धर्ववेदस्वरूपम्	,,	½
अर्थवेदः (अर्थशास्त्रम्)	,,	18–19
वेदाङ्गोपयोगः, तल्लक्षणानि च	,,	20–24
मीमांसालक्षणं, तद्द्वैविध्यं च	25	25
पूर्वमीमांसा, उत्तरमीमांसा च	,,	26
न्यायशास्त्रलक्षणं, तद्विभागस्तत्प्रणेता च	,,	27–28
पुराणस्वरूपं, तत्प्रभेदस्तल्लक्षणं च	,,	29–32
धर्मशास्त्रलक्षणम्	26	33–½
आगमस्वरूपम्	,,	34–35
आगमेषु चत्वारः पादाः	,,	36
क्रियापादप्रतिपाद्यं, आगमसंख्या च	,,	37–½
योगचातुर्विध्यं, योगपादप्रतिपाद्यं च	,,	38–39
चर्यापादप्रतिपाद्यम्	,,	40

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
ज्ञानपादप्रतिपाद्यं, उपागमसम्भवः, तेषु केषाञ्चिद्द्रुमतप्रवर्तकत्वं, केषाञ्चिच्चतुष्षष्टिकलामूलत्वं च ...	26	41–43
चतुष्षष्टिकलाः	27	44–53

तृतीयस्तरङ्गः

(अनादिभक्तनिरञ्जनजङ्गमसृष्टिक्रमवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
नामप्रपञ्चकारणश्रवणानन्तरं दृश्यरूपप्रपञ्चकारणप्रश्नः, वीरशैवानुसारेण तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	,,	1–3
निरञ्जनादिप्रपञ्चान्तसृष्टिक्रमः	28	4–9
अनादिभक्तलक्षणम्	29	10–20
भक्तलक्षणम्	30	21
गुरुलक्षणम्	,,	22½
लिङ्गलक्षणम्	,,	23½
चरलक्षणम्	,,	24½
शेषलक्षणम्	,,	25½
तीर्थलक्षणम्	31	26–27
भक्ताङ्गानि, तद्विवरणं च	,,	28–36
अनादिभक्तस्य कारणमूर्त्याश्रयत्वम्	32	37–42½
अनादिजङ्गमस्वरूपम्	,,	43–45
निरञ्जनस्वरूपम्	,,	46–49
निरञ्जनजङ्गमस्य तत्तदङ्गेषु वेदादीनामवस्थानोक्त्या साकारस्वरूपकथनम्	33	50–61
अनादिजङ्गमात् शून्यलिङ्गादिद्वारा चराचरजगत्सृष्टिक्रमः ...	34	62–68

चतुर्थस्तरङ्गः

(शून्यनिष्कलमहालिङ्गादिसृष्टिक्रमनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
अनादिभक्तनिरञ्जनजङ्गमाभ्यां जगत्सृष्टिक्रमं श्रुत्वा तदन्तर्गतशून्यलिङ्गादिसृष्टिक्रमजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, बसवभूपस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	35	1–2

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
शून्यलिङ्गादिसृष्टिः, तत्स्वरूपं, शून्यपदार्थविवरणं च	35	3–6½
निष्कललिङ्गोद्भवः, तत्स्वरूपं च	,,	7–10½
नादबिन्द्वादिसर्वजीवान्ततत्त्वसृष्टिक्रमः	36	11–16
अनेकं महालिङ्गस्वरूपकथनम्	,,	17–57

पञ्चमस्तरङ्गः

(प्रणवलिङ्गस्वरूपतदुत्पन्नवर्णकलास्वरूपनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
महालिङ्गोद्भूतप्रणवलिङ्गात् सृष्टिप्रश्नः, तदुत्तरप्रतिज्ञा च	40	1–2½
महालिङ्गात् प्रणवलिङ्गोत्पत्तिः, तद्विवरणं च	,,	3–9
अक्षरविभागेन प्रणवद्वैविध्यं, तत्स्वरूपं च	41	10–12
प्रवृत्तिमार्गे प्रणवस्य पञ्चविधत्वम्	,,	13–14½
निवृत्तिमार्गे प्रणवस्य पञ्चविधत्वं, तस्य जाग्रदादिस्थाननिवेशश्च	42	15–19
नकारादिपञ्चाक्षराणां तारकादिस्वरूपता ...	,,	20½
ब्रह्मादीनां तारकादिस्वरूपेऽवस्थानम्	,,	21–22
प्रणवनादविदो वेदवित्त्वं, प्रणवोच्चारणात् सर्वपापनाशश्च	,,	23–24
प्रणवस्य सर्वमन्त्रादित्वं, सर्वजगदुत्पादकत्वं च	,,	25
द्वादशप्रणवाः, तेषां स्थानविशेषोद्भवश्च	,,	26–28½
वेदादिसमस्तप्रपञ्चस्य प्रणवोद्भूतत्वम् ...	43	29½
प्रणवस्याद्वितीयपरब्रह्मस्वरूपत्वम्	,,	30½
परमात्मवाचकप्रणवात् नादादिचराचरान्तजगत्सृष्टिः	,,	31–34½
ओंकारस्य महेश्वराङ्गत्वम्, तद्वर्णानां च सद्यादिमुखरूपत्वपरब्रह्ममयत्वोक्तिद्वारा प्रणवस्य षडङ्गब्रह्मस्वरूपत्वोक्तिश्च	,,	35–37
पञ्चधाप्रसिद्धसमस्तवस्तूनां विलोमतः पञ्चाक्षरस्वरूपतोक्तिद्वारा मिश्रस्य प्रणवस्वरूपस्य पञ्चाक्षरीमन्त्रहेतुत्वकथनम्	,,	38–64
प्रणवाङ्गे द्विपञ्चाशद्वर्णोत्पत्तिक्रमस्य अष्टत्रिंशत्कलोत्पत्तिभेदस्य च प्रश्नः	45	65
ओंकारगता (कला) क्षरसृष्टिः	,,	66–70

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
हलक्षवर्णानां चिदात्मनो जनिः, अकारादिहकारान्तस्वरव्यञ्जनानां पञ्चाक्षरीमन्त्रस्य विलोमतो यकारादिभ्यो यथायथमुत्पत्तिश्च	46	71–75
नादबिन्दुकलाख्याकारोकारमकाराणां क्रमशः प्रणवतरोर्मूलस्कन्धशाखात्वनिरूपणद्वारा स्त्रीपुरुषोभयरूपतोक्तिः, देवतामयत्वोक्तिश्च	”	76–77½
स्वराणां प्रकृतिविकृतिभावनिरूपणद्वारा विकृतिस्वराणां प्रकृतिस्वरेभ्यः सम्भवकथनम्	”	78–83
कलाभेदोक्त्युपसंहारपूर्वकं स्त्रीपुन्नपुंसकविभागेन विकलाभेदकथनद्वारा वर्णोत्पत्तिकथनम्	47	84–89
ओंकारस्य नादादिस्वरूपत्वम्	”	90
सद्योजातादिपञ्चमूर्तीनां पञ्चवक्त्रता	”	91½
ईशानपुरुषाघोरवामदेवसद्योजातमूर्तीनां कलाविभागपूर्वकं ईशानादिमन्त्रोदाहरणेन अष्टत्रिंशत्कलामयत्वकथनम्	48	92–109
कलास्मृत्यन्वयव्यतिरेकाभ्यां महालिङ्गस्य सकलनिष्कलस्वरूपतोक्तिः	49	110

षष्ठस्तरङ्गः

(नादतत्त्वत्रयद्विपञ्चाशन्मूर्तिभेदप्रदर्शनम्)

प्रणवात् सृष्टिं श्रुत्वा हृष्टस्य कुमारसोमशेखरस्य तत्त्वस्वरूपजिज्ञासया प्रश्नः, तस्मै नादादितत्त्वसृष्टिक्रमोपदेशप्रतिज्ञा च	”	1½
नादादिसृष्टिः, नादस्य सार्वात्म्यनिरूपणं च	”	2–7
ततादिवाद्यस्वरूपम्	50	8
शिवादितत्त्वत्रयं, तस्य क्रमान्निष्कलत्व-सकलनिष्कलत्वसकलत्वानि च	”	9–11
शिवस्यैकत्वं, शिवसादमहेशयोः स्वरूपभेदाश्च	”	12
शिवादिस्वरूपं, सहेतुकं तन्निरूपणं च	”	13–16

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सदाशिवादिपञ्चतत्त्वानि	51	17½
पञ्च सादाख्यानि	”	18–19
पराशक्तेर्दशांशतः शिवसादोत्पत्तिः	”	20
शिवसादस्वरूपं, तस्य सकलतत्त्वाधारता च	”	21–22
आदिशक्तिदशांशात् अमूर्तसादाख्योत्पत्तिः, तस्यामूर्तत्वोपपत्तिश्च	”	23–24
अमूर्तसादस्वरूपोक्तिद्वारा तस्य दिव्यलिङ्गत्वमूलस्तम्भत्वयोरुक्तिः, सृष्टिलयाधारतोक्तिश्च	52	25–27
मूर्तसादोत्पत्तिः, तस्य मूर्तत्वोपपत्तिकथनद्वारा स्वरूपकथनं च	”	28–31
कर्तृसादोत्पत्तिः, तस्य कर्तृनामोपपत्तिकथनद्वारा सर्वावयवोपेतसायुधस्वरूपोक्तिश्च	”	32–38
कर्मसादोद्भवः, तस्य कर्मनामोपपत्तिः, नादबिन्द्वोः लिङ्गपीठभावेन कर्मसादस्वरूपसिद्धिः, तस्य प्रकारभेदेन जगत्सृष्टिकारणत्वं च	53	39–44
कर्मसादस्य बिन्द्वादिद्वारा सर्वतत्त्वालयत्वं, कर्मोदयतद्भावाभ्यां सृष्टिलयावहत्वादिकं च	54	45–48½
सादाख्यादिद्विपञ्चाशन्मूर्तयः	”	49–50
भवाद्यष्टमूर्तीनां स्थानानि	”	51–52
पञ्चविंशतिलीलामूर्तयः, तासां तत्त्वसंयुक्ततया एकत्रिंशत्त्वं च	”	53–60½
एकादश रुद्राः	55	61–62½
सृष्ट्यादिकारणभवादित्रिमूर्तयः	”	63–64
शिवसादादिहरान्तद्विपञ्चाशन्मूर्तीनां सादाख्यसम्भवोक्तिद्वारा सादाख्यसम्भूतसृष्ट्युपसंहारः	56	65

सप्तमस्तरङ्गः

(विराट्पुरुषादिमूर्तित्रयस्वरूपतत्त्वप्रभेदपञ्चीकरणविभागप्रदर्शनम्)

सादाख्योद्भवमूर्तिसृष्टिं श्रुत्वा महेश्वरोद्भवविराट्पुरुषजिज्ञासया द्विपञ्चाशत्तत्त्वजिज्ञासया च कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	”	1–2½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
विराट्पुरुषस्वरूपम्	56	3–5
विराट्पुरुषात् ब्राह्मणादिचराचरान्तजगत्सृष्टिः	,,	6–9
कालाद्येकादशतत्त्वानि	57	10–11½
द्विपञ्चाशदवान्तरतत्त्वानि	,,	12–15
पञ्च कलातत्त्वानि	,,	16
पञ्च विद्यातत्त्वानि	,,	17
त्रिविधरागतत्त्वानि	58	17–18
त्रिविधकालतत्त्वानि	,,	½
षोडश नियतितत्त्वानि	,,	19½
दश भावकतत्त्वानि	,,	20–21
बोधकद्वैविध्यम्	,,	½
ईश्वरतत्त्वत्रैविध्यम्	,,	22
पञ्च सदाशिवतत्त्वानि	,,	23
पञ्च शक्तिभेदाः	,,	24
पञ्चधा शिवतत्त्वानि, द्विपञ्चाशत्तत्त्वक्रमोपसंहारश्च	59	25½
विष्णोर्विष्णुत्वप्राप्तिकारणम्	,,	26-28
विष्णोः सर्वव्यापकत्वं, तदियतत्तदवयवेभ्यः क्रमात् पञ्चतत्त्वादिचराचरजगदुत्पत्तिश्च	,,	29–33
कालकलानियतीनां साक्षान्मायाया उद्भवः, कलातत्त्वात् रागविद्ययोरुद्भवश्च	,,	34
पुरुषस्वरूपम्	60	35
प्रकृतितत्त्वोद्भवः, तत्स्वरूपं च	,,	36
गुणतत्त्वोद्भवः, तत्स्वरूपं च	,,	37
श्रीकण्ठशक्तिक्षोभात्सत्त्वगुणतो बुद्धितत्त्वोद्भवः, तत्त्रैविध्यं, त्रिभ्यस्तेभ्यः क्रमाद्बुद्धीन्द्रियाद्युत्पत्तिश्च	,,	38–42
तन्मात्रपञ्चकात् क्रमशो व्योमादिपञ्चमहाभूतसर्गः, पञ्चमहाभूतमेलनात् पञ्चविंशतितत्त्वोद्भवश्च	,,	43–44
पञ्चीकरणम्	,,	45-47
व्योमपञ्चकम्	61	48–49
वायुपञ्चकम्	,,	50½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
तैजसपञ्चकम्	61	51–52
आप्यपञ्चकम्	,,	53½
भूमिपञ्चकम्	,,	54–55
व्योमादिभ्यो ज्ञानादिपञ्चविंशतितत्त्वोत्पत्तिः, पञ्चभूतानां स्थूलसूक्ष्मांशयोः क्रमात् ब्रह्माण्डत्वपिण्डत्वव्यवहारः	62	56–59
पार्वत्यै परमेश्वरोक्तार्थस्यैव ग्रन्थकारोक्तत्वम्	,,	60
प्रथमकल्लोलस्थसप्ततरङ्गगतश्लोकानामाहत्य संख्यानिर्देशः, तत्र प्रमाणाकरप्रदर्शनपूर्वकं कल्लोलोपसंहारश्च	,,	61–64

द्वितीयकल्लोले

प्रथमस्तरङ्गः

(कालाग्निरुद्रनरककूश्माण्डरुद्रलोकानुवर्णनम्)

दुर्विज्ञेयबहुविधसृष्टिमुपश्रुत्य सकलभूतसङ्घातब्रह्माण्डविस्तरतद्गतप्रमाणादिजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः बसवमहीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	63	1–5
त्रसरेण्वादिपरिमाणनिरूपणं, ब्रह्माण्डमानं च	,,	6–9½
परिमाणे मतभेदः, तदनुरोधेन ब्रह्माण्डमानं च	64	10–11
ब्रह्माण्डाकारः, तदन्तर्गतलोकाश्च	,,	12-13½
ब्रह्माण्डान्तर्गतलोकविभागे मतभेदः	,,	14½
प्राकृतवैकृतकौमारभेदेन ब्रह्मणो नवविधमहदादिसृष्टिः, प्राकृतवैकृतसृष्टेर्जगन्मूलकारणत्वं च	,,	15–21½
ब्रह्माण्डान्तर्गताखिलपदार्थाः, जरायुजाण्डजस्वेदजोद्भिज्जानां संख्या च	65	22–27½
ब्रह्माण्डविस्तारः, तन्मानविशेषश्च	,,	28–38½
द्वात्रिंशन्नरकाः, तदवान्तरभेदाः, तत्पतयः, तत्स्वरूपाणि च	66	39–48
नरकेषु पच्यमानाः, तेषां पापानुगुणनरकयातनाकालः, नरकवासिनां स्वर्गभूपातालवासिसमसंख्याकत्वं च	67	49-61

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.

द्वितीयस्तरङ्गः

(नरकयातनानुवर्णनम्)

नरकभेदान् श्रुतवतः कुमारस्य नरकविशेषगणनायास्तत्रत्य-यातनाविशेषाणां च प्रश्नः, तस्य बसवभूपालोत्तरप्रतिज्ञा च	69	1–3
विस्तरशो नरकभेदादिनिरूपणं, तत्रत्ययातनाः, तदन्ते कीटादियोनिक्रमेण मनुष्यजन्मप्राप्तिश्च	,,	4–108

तृतीयस्तरङ्गः

(दुष्कर्मजन्मरोगादिप्राप्तिदर्शनम्)

पापानुगुणतश्चिह्नानि श्रुतवतः कुमारस्य कस्य कस्य पापस्य किं किं चिह्नमिति प्रश्नः, तस्य भूपालोत्तर-प्रतिज्ञा च	78	1–2
पूर्वजन्मकृतपापकर्मणां व्याधिरूपेण सम्भवोक्तिपूर्वकं पापविशेषेषु व्याधिविशेषाणां चिह्नतोक्तिः	79	3–54
शिवनामोच्चारणस्य सर्वाघप्रायश्चित्तरूपतोक्त्या परोपकार-परपीडनयोः पुण्यपापहेतुत्वे शास्त्रतात्पर्यकथनम्	83	55–57

चतुर्थस्तरङ्गः

(सप्तपाताललोकस्वरूपवर्णनम्)

सविस्तरं नरकलोकादिकं श्रुतवतः कुमारस्य तदूर्ध्वलोक-विस्तारप्रश्नः, भूपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	84	1–6
सप्ताधोलोकाः तत्रत्यभूमिविशेषाश्च	,,	7–8
तमोमये पातालाधोभागे सहस्रफणामणिभूषितादिशेषा-वस्थितिः, तद्वैभवं च	,,	9–15
भूकम्पनिदानं शेषस्यानन्तसंज्ञाबीजं च	85	16–18
अष्ट दिग्गजाः, तेषामष्टासु दिक्षु भूभारोद्वहनं च	,,	19½
अष्टौ करिण्यः, तासां दिगन्तावस्थितिश्च	,,	20–21

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
निवातकवचादिदैत्यपतीनां रसातलाद्यवस्थितिः	86	22–27½
अतलात्सहस्रयोजनोर्ध्वभागे हाटकेश्वरलोके पार्वत्या सह हाटकेश्वरस्य वैधात्रसृष्टिसहायोद्यतत्वम्	,,	28–29
हाटकेश्वरवीर्यप्रभवा हाटकनाम्नी तटिनी, तदुत्पन्न-सुवर्णस्य हाटकाभिख्या, तस्य दैत्यभूषणत्वं, हाटकेश्वर-लोकात् लक्षयोजनदूरे महीतलावस्थितिश्च	,,	30–31
पातालादिसप्तलोकावस्थितिः तद्वैभवं च	87	32–49
पातालेश्वरस्य हाटकेश्वरसंज्ञा, पातालादिसप्तलोकाधोभागे कूर्मपृष्ठे शिवशक्त्यात्मकनागमूर्तेः भूधारणं, तदधिष्ठान-कूर्मप्रमाणं, तदधस्ताज्जलमये रुद्रशक्त्या तद्विधारणं च	88	50–53
पातालादिसप्ताधोलोकस्थितिलिङ्गानि, भक्त्या तत्पूजनेन तत्तद्दिष्टावाप्तिः, अधःकटाहात् भूम्या सह मानकीर्तनं च	89	54–56

पञ्चमस्तरङ्गः

(मेरुवर्णनम्)

पातालादिभूम्यन्तलोकानाकर्ण्य भूलोकभेदस्वरूपजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, भूपतेस्तदुत्तरप्रतिज्ञा च	,,	1–4
सप्तभेदं भूलोकवर्णनम्	,,	5–8
गर्भोद-कटाह-ब्रह्माण्डानां मानानि	90	9–10
सप्तद्वीपाः, तत्परिमाणं, तेषां समुद्रावरणं च	,,	11–18
जम्बूद्वीपस्य सर्वद्वीपमध्यगतत्वं, मेरोश्च जम्बूमध्यगतत्वं, तत्प्रमाणादिनिरूपणं च	,,	19–25½
मेरुशृङ्गस्थितामरावत्याद्यष्टपुर्यः, तासां परिमाणं च	91	26–31
अमरावत्यादिपुरीस्थिता लोकपाललोकास्तत्रत्या देवताश्च	92	32–49½
मेरोरुपरि ब्रह्मपुरी, तत्प्रमाणादिकं च	93	50–52½
ब्रह्मपुर्यां शङ्करायतनं, तत्रत्यविशेषाश्च	,,	53–57
मेरोरूर्ध्वभागस्थितशृङ्गाणि, तद्वासिब्रह्मादयश्च	94	58–59
मेरुशृङ्गाच्चन्द्रप्रभाभिधह्रदे गङ्गापातः, सिद्धादीनां दैत्या-दीनां च क्रमात् तन्मध्याधोवलयाश्रितत्वं च	,,	60–62

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
षष्ठस्तरङ्गः		
(केसराचलवर्णनम्)		
कुमारस्य मेरोः परितो विद्यमानशैलविशेषादीनां प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	95	1–3
मेरोः परितः पूर्वादिदिक्स्थितकेसराचलाः, तन्मानानि, तत्रात्या वृक्षाश्च	,,	4–5
जम्बूद्वीपस्य तन्नामप्राप्तिहेतुः, तत्रत्यविशेषश्च	,,	6–11½
केसराचलस्य परितो विद्यमानवनानि	96	12½
केसराचलस्थितानि सरांसि, तेषां देवभोग्यता च	,,	13½
अरुणोदसरसः प्राक्स्थिताः केसराचलाः	,,	14–16½
महाभद्रसरसो दक्षिणभागस्थिताः केसराचलाः	,,	17–20½
सुशीतोदसरसः पश्चिमभागस्थिताः केसराचलाः	97	21–25½
मानससरस उत्तरभागस्थिताः केसराचलाः, तदन्तःस्थित-विशेषाश्च	,,	26–30½
सिताद्रिशिखरे पारिजातवनं, शक्रभवनं, वैकुण्ठः, वैकुण्ठे लक्ष्म्या सह नारायणस्य वासश्च	98	31–34
अष्टवसुस्थानानि	,,	35
रत्नधारशिखरे सप्तर्षीणामाश्रमाः	,,	36
ब्रह्मभवनं, तत्र देव्या सह ब्रह्मणो वासश्च	,,	37–39
एकशृङ्गशिखरे जैगीषव्याश्रमः, तत्र शिष्यैः सह जैगीषव्यावस्थितिः, तदनुग्रहाय देव्या सह महेश्वरस्य सान्निध्यं, अन्येषां मुनीनामाश्रमाश्च	99	40–46½
देवेन्द्रस्थानं, तत्र शचीदेव्या सह देवेन्द्रस्य वासः	,,	47½
गजशैले दुर्गाभवनं, तत्र देव्या विविधशक्त्युपास्यता च	100	48–49
सुनीलगिरिशिखरे राक्षसानां पुराणि, तत्र शतशो द्विजाश्च	,,	50
शतशृङ्गाचले यक्षपुराणि	,,	51
श्वेतगिरिशृङ्गे सुपर्णपुरम्	,,	52
श्रीशृङ्गे लक्ष्मीभवनं, विष्ण्वायतनं, चत्वारि सरांसि च	,,	53–55
सहस्रशिखरे विद्याधरपुराष्टकं, रमणीयानि सरांसि, तादृश्यो नद्यः, दिव्यं सालवनं, तत्र अम्बया सह शङ्करावस्थितिश्च	101	56–57

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
पारिजातशैले महालक्ष्मीपुरं, तत्र गन्धर्वादीनां त्रिशूलधारिण्या महालक्ष्मीदेव्याश्शक्त्यौघैः सह निवासश्च	101	58–60½
सुपार्श्वोत्तरभागे सरस्वतीपुरम्	,,	61
पाण्डुरगिरिशृङ्गे गन्धर्वपुराणि, तत्र मुदितानां स्त्रीपुरुषाणां क्रीडा च	,,	62–63
अञ्जनगिरिशृङ्गे अप्सरसां पुराणि, तत्र रम्भाद्यप्सरसां वासः, चित्रसेनाद्यर्थिसमागमश्च	,,	64½
कौमुदे रुद्रपुराणि, तत्र महेशोपासकरुद्राणां निवासश्च	102	65–66
पिञ्जरगिरिशृङ्गे गणेशपुरत्रयं, तत्र नन्दीश्वरनिवासश्च	,,	67
तारकशृङ्गे भास्करायतनं, तत्रैवोत्तरदिग्भागे चन्द्रभवनं, तत्र शीतदीधितेरावासश्च	,,	68–69
हंसशैले ब्रह्मभवनं, तत्र सावित्रीसहितस्य ब्रह्मणो वामदेवादिभिः सहावस्थितिश्च	,,	70–71
हंसशैलस्य दक्षिणदिग्भागे सिद्धपुरं, तत्र सनन्दनादिमुनिनिवासश्च	,,	72
वज्रशैलशिखरे दानवपुरं, तस्याधो नातिदूरे शुक्राचार्यभवनं च	103	73
सुगन्धशैलशिखरे कर्दमाश्रमः, तत्र कर्दमनिवासश्च	,,	74
सुगन्धशैलपूर्वदिग्भागे सनत्कुमारभवनं, तत्र ब्रह्मर्षिनिवासश्च	,,	75
केसराचलादिशैलेषु मुनीश्वरादिसान्निध्यनिरूपणपूर्वकं तद्वर्णनोपसंहारः	,,	76–77
सप्तमस्तरङ्गः		
(नवखण्डविभागवर्णनम्)		
केसराचलवर्णनानन्तरं कुमारं प्रति नवखण्डविभागोक्तिप्रतिज्ञा	,,	1
नवखण्डविभागस्तदायामश्च	104	2–3
नवखण्डस्थिताः पर्वतास्तत्परिमाणं च	,,	4–5

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
भारतादिवर्षाः, तद्विभागः, तत्र प्रतिवर्षं सप्त कुलाचलाः, तत्रत्यविशेषाश्च	 104	6–22
नीलादिपर्वतानामुत्तरोत्तरं गुणोत्कर्षः, तत्र भूतानां आयुरारोग्यधर्मार्थकामान्वितत्वं च	 105	23–26
कैलासपर्वतः, तत्र गुह्यकैः सह वैश्रवणाधिवासश्च	 106	27
उत्तरेण कैलासं मैनाकपर्वतः, तत्र हिरण्यशृङ्गो मणिमयगिरिश्च ...	.... ,,	28
मणिमयगिरेः पार्श्वे बिन्दुसरः, तत्रत्यविशेषाः, तत्र गङ्गायाः प्रतिष्ठा, ततः तस्याः सप्तधा प्रवहणं च	.... ,,	29–33
सप्तदिव्यगङ्गानां नामानि, सरस्वत्या विशेषः, तासां लोकविश्रुतिश्च	.... ,,	34–35½
हिमवदादिशैलस्थाः प्राणिनः	 107	36–40
शशद्वीपस्य शशाकृत्युपपादनपूर्वकं नीलस्य दक्षिणतोऽवस्थितिकथनम्	.... ,,	41–43
मेरोरुत्तरतः उत्तरकुरुदेशाः, तत्रत्यविशेषाश्च	.... ,,	44–53½
मेरोः पूर्वपार्श्वे तत्रत्यविशेषाश्च	 108	54–59
नीलपर्वतस्य दक्षिणेन निषधस्योत्तरेण च सनातनजम्बूवृक्षावस्थितिः, माल्यवतः पृष्ठे संवर्तकाग्नेर्दीप्तिः, माल्यवत्प्रमाणादिविशेषाश्च	... 109	60–66
श्वेतगिरेर्दक्षिणतः निषधस्योत्तरतश्च रमणकवर्षं, तत्रत्या विशेषाश्च	.... ,,	67–69
नीलस्य दक्षिणतः निषधस्योत्तरतश्च हिरण्मयवर्षं, तत्रत्यविशेषाः, तत्र शाम्भवीदेव्या निवासश्च	 110	70–74
शृङ्गस्योत्तरतः समुद्रान्ते ऐरावतवर्षं, तत्रत्यविशेषश्च	.... ,,	75–79
इलावृतवर्षस्थविशेषाः	 111	80
किम्पुरुषवर्षस्थविशेषाः	.... ,,	81
हरिवर्षवर्षस्थविशेषाः	.... ,,	82–83
भद्राश्ववर्षस्थविशेषाः	.... ,,	84½
केतुमालवर्षस्थविशेषाः	.... ,,	85
रम्यकवर्षस्थविशेषाः	 112	86

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
हिरण्मयवर्षस्थाः कुरुदेशस्थाश्च विशेषाः	 112	87–88
हिरण्मयखण्डस्थाः सदाशिवाद्यष्टमूर्तयः, तत्रत्यविशेषाश्च	.... ,,	89–91½
भारतवर्षस्येतरवर्षापेक्षया श्रैष्ठ्यम्	.... ,,	92–94½
सप्तकुलाचलाः	.... ,,	97½
गङ्गादिमहानदीनामुत्पत्तिस्थानानि, जम्बूद्वीपाकारादिकं, जम्बूद्वीपस्य क्षारोदकवेष्टितत्वं च	 113	94–101
मैनाक-मैनाक-चक्र-वृषपर्वतानां वज्रायुधभीत्या समुद्रजले स्थितिः	.... ,,	102½
समुद्रे चक्रमैनाकयोर्मध्ये वायव्यदिग्भागे और्वानलः, तेन पक्षद्वयेऽपि चन्द्रोदयास्तमययोः जलवृद्धिक्षयौ, ततः समुद्रान्तस्थद्वीपेषु म्लेच्छादिनिवासः, नौसञ्चारप्रदेशावधिश्च	.... ,,	103–108

अष्टमस्तरङ्गः

(शाकद्वीपादिकटाहान्तवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
जम्बूद्वीपेतरद्वीपानां प्रश्नः, तदुत्तरप्रतिज्ञा च	 114	1–2
शाकद्वीपः, तत्रत्यविशेषाश्च	.... ,,	3–4½
शाकद्वीपेश्वरः, तस्य सप्त पुत्राः, तेषां नामानि, तन्नाम्नैव प्रसिद्धानि तदीयवर्षाणि च	.... ,,	5–7
शाकद्वीपस्थाः सप्त पर्वताः ...	 115	8–16½
शाकद्वीपस्थाः सप्त नद्यः	.... ,,	17–18
शाकद्वीपस्थजनानां परिस्थितिः, तेषां सूर्योपासना, तत्फलादिकं च	 116	19–22½
शाकद्वीपस्य जम्बूद्वीपादधिकपरिमाणं, तस्य क्षीरसमुद्रावरणं, क्षीरसमुद्रेऽनन्तशयने महाविष्णोः शयनं च	.... ,,	23–24½
कुशद्वीपप्रमाणं, तत्रत्यविशेषाः, तदधिपस्य ज्योतिष्मतः सप्तपुत्रनाम्ना प्रसिद्धसप्तखण्डानि, तत्र वसन्तो जनाः, तेषां महेश्वरोपासना, तत्फलप्राप्तिश्च	.... ,,	25–30

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
कुशद्वीपस्थाः सप्त वर्षाचलाः, तत्र वहन्त्यः सप्त नद्यः, कुशद्वीपस्य दधिसमुद्रावरणं च	117	31–34½
क्रौञ्चद्वीपः, तस्य तन्नामबीजं, द्युतिमतः सप्ततनयनामभिः सप्तवर्षोपेतत्वं च	,,	35–37
द्युतिमतः सप्त सुताः, तेषां नामानि च ...	,,	38
क्रौञ्चस्थिताः सप्त वर्षाचलाः, तेषां नामानि, तत्रत्यजनरीतिश्च	118	38–41
क्रौञ्चवर्षाचलस्थाः सप्त प्रधाननद्यः, तासां नामानि, तत्र पूज्यमानदेवता च	,,	42–44
शाल्मलिद्वीपः, तस्य घृततोयावरणं, तदधिपस्य वपुष्मतः सप्ततनयनामभिः सप्तवर्षाणि, तत्र रत्नयोनयः सप्त पर्वताः, सप्त नद्यश्च	,,	45–47½
शाल्मलिद्वीपस्थितपर्वतानां नदीनां च नामानि, तत्रत्यवर्णविशेषः, उपास्यदेवता च	119	48–53½
शाल्मलिद्वीपस्थितो विशालः शाल्मलिवृक्षः, तस्य शाल्मलिद्वीपनामोपाधित्वं, तस्येक्षुसमुद्रावृतत्वं च ..	,,	54–56
शाल्मलिद्वीपे गोपतिनाम्नो राज्ञः गोसवोद्यतस्य गौतमशापात् क्षयः, गौतममुनेः कोपाग्निना दग्धानां तद्यज्ञवाटस्थगवां मेदसा छन्नायास्तद्भूमेः गोमेधरत्नाकरत्वं च	120	57–59
प्लक्षद्वीपेश्वराः सप्त मेधातिथिपुत्राः, तेषां नामानि च	,,	60–61
प्लक्षद्वीपाधीश्वरनामधेयानि, सप्त तद्द्वीपवर्षाणि	,,	62
प्लक्षद्वीपवर्षमर्यादाकारकाः सप्त वर्षपर्वताः, तन्नामानि, तत्पर्वतवासिनामतिशयश्च	,,	63–66
समुद्रगामिन्यः सप्त प्लक्षद्वीपगता नद्यः, तासां तद्द्वीपवासिनां चातिशयः, सर्वदा तत्र त्रेतायुगवदवस्थितिश्च	121	67–71
प्लक्षद्वीपगताश्चत्वारो वर्णाः	,,	72
प्लक्षद्वीपस्थः प्लक्षवृक्ष, तन्नाम्ना तद्द्वीपस्य तत्संज्ञा, तत्रत्योपास्यदेवता च	,,	73–75

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
पुष्करद्वीपः, तस्य सुरासमुद्रवलयितत्वं, तद्विभागः, तत्प्रमाणं, पुष्कराधिपतेः सवर्णस्य पुत्रद्वयनाम्ना तत्रत्यं वर्षद्वयं, तत्रत्यो मानसोत्तरपर्वतः, तदुपरि इन्द्रादीनामष्टौ पुर्यश्च	121	76–80
[illegible]द्वीपमाहात्म्यं, तत्र प्रख्यातमानसोत्तरनामकैको वर्षपर्वतः, तस्य परिमाणं, तस्य पुष्करद्वीपवलयमध्यस्थितिविशेषेण द्वैधीभावः, तन्मध्यस्थगिरिवासिनां अनामयादिना चिरकालनिवासः, तेषां जनानां गुणातिशयः, तत्र वर्णाश्रमादिराहित्यं, उपास्यदेवता, आहारविशेषः, पुष्करद्वीपस्य स्वादूदकवलयितत्वं च ...	122	81–97
सप्तद्वीपानां सप्तसमुद्राणां च समप्रमाणता, सप्तसमुद्राणां सदा अन्यूनानतिरिक्तत्वं, तेषां सप्तद्वीपसमानप्राणिमत्ता च	123	98–99
सप्तद्वीपबहिर्भागे देवानां विहाराय वेधसा परिकल्पिता काञ्चनभूमिः, तत्प्रमाणं, तद्बाह्ये लोकालोकपर्वतः, तस्य महति शृङ्गे सूर्यकिरणानां चन्द्रिकौपम्यं, तस्य समन्तात् वसुदामादीनां चतुर्णां कर्दमसुतानामवस्थितिः, लोकपालाद्यवस्थितिश्च	,,	100–103
लोकालोकपर्वताद्बहिर्निबिडं तमः, समुद्राणां मेरुमध्यतो दशस्वपि दिक्षु ब्रह्माण्डविस्तारश्च	124	104–105½
द्वितीयकल्लोलस्थपद्यतरङ्गसंख्यानिर्देशः, तत्राकरदर्शनं च	,,	106–108

तृतीयकल्लोले

प्रथमस्तरङ्गः

(मेघाश्रयप्रदलोकवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
भूलोकविस्तारादिश्रवणानन्तरं कुमारस्य तदूर्ध्वलोकजिज्ञासया प्रश्नः, तत्र भूपालस्योत्तरप्रतिज्ञा च	125	1–4

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
भुवरादिसत्यान्तलोकः, तत्प्रमाणं, तद्वासिनश्च	125	5–8
ततो मधुत्रिपुरासुरयोर्विचित्रं स्थानं, तत्प्रमाणं च	126	9–½
भूरादिलोकत्रयस्य कृतकसंज्ञा, जनोलोकादीनां चाकृतकसंज्ञा, तत्र कारणं च	,,	10–13
शिवशक्तिधृतस्य शिंशुमारग्रहस्य महर्लोकादध स्थितिः, तदाधारीकृता आवाहादिसप्तस्कन्धवायवः, तेषामवधिश्च	,,	14–18
शिंशुमाराश्रितवायुरज्जुभिः देवविमानानां निबन्धनं, ताभिरेव तेषां वायुमण्डले भ्रमणं, ग्रहनक्षत्राणां च ध्रुवाश्रितानां वायुरश्मिभिः भ्रमेण ग्रहलोकानां भूसन्निहितत्वं, ग्रहाणां तदधीश्वराणां तत्र निवासश्च	,,	19–22
खङ्गरावणनाम्नो रुद्रस्य ग्रहलोकावस्थितिः, चूलकुण्डाषष्टशक्तीनां मातृगणादीनां च यथाक्रमं प्रागादिद्वारस्थितिः, भूतेश्वरावस्थितिश्च	127	23–27
अष्टादश महाग्रहाः	,,	28–29
अपस्मारादयो व्यन्तरग्रहाः, मन्त्रशास्त्रोक्तग्रहान्तराणि च	128	30–32
प्राचीदिगवस्थिता व्यन्तरग्रहाः	,,	33–35
दक्षिणदिगाश्रिता व्यन्तरग्रहाः	,,	36–39
पश्चिमदिगाश्रिता व्यन्तरग्रहाः	129	40–43
उत्तरदिगाश्रिता व्यन्तरग्रहाः	,,	44–47
ग्रहावासस्थानानि	,,	48–51½
ग्रहावेशयोग्याः स्त्रियः, पुरुषाश्च ...	130	52–56
मेघलोकः, तत्प्रमाणं, मेघस्वरूपं, तदधिपतिश्च	,,	57–58
धूमभेदेन मेघानां हिताहितकारित्वं, अहितकारिणो धूमस्य आच्छादनीयत्वं च	,,	59–60½
मेघानां वर्षणकालः, तेषामनपभ्रंशे कारणं, मेघशब्दव्युत्पत्तिश्च	131	61–62
मेघानां त्रैविध्यं, तत्र प्रत्येकं कारणभेदः, तेषां कालभेदेन वर्षभेदजनकत्वं, सर्वेषामपि तेषां धूमाप्यायनं च	,,	63–71

द्वितीयस्तरङ्गः

(मेघगर्भादिवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
मेघानां तद्वर्षणकालस्य तन्निमित्तस्य च प्रश्नः, तदुत्तरप्रतिज्ञा च	132	1–2
कार्तिकमार्गशीर्षयोः कालविशेषोद्भववृष्टेः शुभाशुभावहत्वं, मेघानां पार्थक्येन सर्ववर्णसम्पत्तिश्च	,,	3–5
मेघानां वर्णविशेषेण फलभेदः	,,	6–7
कार्तिकमासे मेघानां गर्भोद्भवकालविशेषः, वर्षप्रसवकालभेदश्च	,,	8–11
मार्गशीर्षे नक्षत्रभेदेन मेघानां गर्भधारणे वर्षविशेषप्रसवः	133	12–15
आषाढे मेघवर्षणे कालविशेषः, तत्र क्वचित् क्वचित् वर्षनिश्चयश्च	,,	16–19
पौषमासे वर्षचिह्नानि, तत्र विद्युदीक्षणस्यामोघत्वम् ...	,,	20–21
आषाढशुक्लपक्षे विद्युदीक्षणसाफल्यम् ...	,,	22
सर्वनक्षत्रे सत्यपि विद्युदाद्यन्यतमाभावे वर्षानुत्पत्तिः, विद्युत्संयोगस्य वर्षहेतुत्वं च....	134	23–24
एकादश्यां सहिमविद्युदीक्षणे रोहिणीयोगे च वर्षसम्भवः, आषाढे चोक्तयोगे जलसमृद्धिश्च	,,	25½
पौषपूर्णिमाकृष्णद्वितीययोः मघानक्षत्रयोगे मेघाच्छादने वा सर्वसस्यनिष्पत्तिः	,,	26–27
पौषकृष्णसप्तम्यां अभ्रयोगे सहिमज्योतिर्योगे ऐशान्यां विद्युद्दर्शने च जलसमृध्या सर्वसस्यनिष्पत्तिः	,,	28
आषाढशुक्लसप्तम्यां स्वातीनक्षत्रयोगे जलसमृद्ध्या सर्वसस्यसम्पत्तिः, प्रजानां निरुपद्रवत्वं च	,,	29
पौषाभ्रदर्शने जलबिन्दुपातः, मेघाच्छादने स्वल्पजलपातः, जलपाते सुवृष्टिश्च	,,	30
पौषामायां विद्युद्योगे श्रावणे च हिमेन सह मेघावरणे जलसम्भवः	,,	31

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
श्रावणपूर्णिमायां श्रवणनक्षत्रे च बहुजलयोगेन सुभिक्षावाप्ति:	134	32
पौषशुक्लपूर्णिमायां पौषकृष्णतिथिषु श्रावणशुक्लपक्षे च मेघानां गर्भलक्षणसम्भव:, पौषोक्त्युपसंहारश्च	,,	33-34
माघशुक्लसप्तम्यां विद्युदभ्रादिसंभवे कुबेरदिग्भागे सर्वदिक्षु वेन्द्रचापे सन्ध्याया नीलत्वेऽरुणतायां वा सुभिक्षं, निरुपद्रवत्वं च	135	35½
माघपूर्णिमायां विद्युद्वातसम्भवे श्रावणामायां मघानक्षत्रयोगे च जलसम्पत्ति:	,,	36½
माघनवम्यां कृष्णदशम्यैकादश्योश्च विद्युद्वातसम्भवे जलसम्पत्ति:, भाद्रपदे सर्वेषु च नक्षत्रेषु मेघगर्भे बहुजलसम्पत्तिश्च	,,	37½
माघामावास्यायां जलदपटले दिव्यगर्भसम्पत्ति:, भाद्रपदपूर्णिमायां जलदपटले अहोरात्रं वर्षसम्भवश्च	,,	38-39
फाल्गुनशुक्लसप्तम्यां विशेषत: पूर्णिमायां वा नभोगतनिवातविजलविद्युत्सहितमेघानां नभोमासे तादृशदिने प्रभूतजलदायकत्वम्	,,	40½
फाल्गुनकृष्णसप्तम्यादिकतिपयतिथिषु मेघगर्भे नक्षत्रविशेषयोगत: तिथिविशेषेषु तेषां प्रभूतजलदायकत्वम्	,,	41-42½
चैत्रशुक्लपक्षे पञ्चम्यां रोहिणीशिवदैवत्ययोर्योगे नवम्यां पुष्ययोगे पूर्णिमायां चित्रायोगे च यत्नतो वृष्टयवलोकनम्	,,	43-44
आषाढश्रावण-भाद्रपदाश्विनमासेषु विद्युदादियोगेऽपि रोहिण्यार्द्रापुष्यचित्रानक्षत्रै: यथाक्रमं आषाढादिहननेन मेघगर्भपात:	136	45-46
सौम्य-पौष-माघ-फाल्गुनानां क्रमादभ्रतुहिनमारुतनिवातयोगात् शुभावहत्वम्	,,	47½
चैत्रस्य दक्षिणानिलसंयुतस्य बहुरूपता, सर्वेषां मेघगर्भाणां विद्युत्समायोगत: शुभलक्षणत्वं च	,,	48-49

विषया:	पुटसं.	श्लो. स.
ऐन्द्रयादिदिग्भेदेन विद्युतो फलभेद:	136	50-52
सततं गर्जतां मेघानां प्रभूतजलदायित्वं, प्रथमविद्युद्वीक्षणे दिगादिपर्यालोचनस्यावश्यकर्तव्यता च	,,	53½
विद्युतो मेघानां मार्गदर्शकचक्षुस्स्थानीयत्वं, मदोन्मत्तमेघानां गर्जनकर्तृत्वं, विद्युदीशमेघानां विना गर्जनं प्रभूतजलवर्षणं सुभिक्षदेशानुगुणतया विद्युद्गमनं च	,,	54-55½
ज्येष्ठमासीयशुभाशुभफलावहसूचकपरिस्थिति:, तत्र ज्येष्ठशुक्लतृतीयादौ प्रथमत: चन्द्रनिरीक्षणेन स्वात्यन्तदृशनक्षत्रेषु स्तनिते मेघगर्भपात:	137	56-57½
ज्येष्ठपूर्णिमायां मूलर्क्षे वृष्टिसम्भवे मासद्वयमनावृष्ट्या भूतले छिद्रोत्पत्ति:	,,	58½
भानौ रोहिणीमध्यभागे वृष्टिसम्भवे मासद्वयमनावृष्टि:, भयङ्करेतिबाधासम्भवश्च	,,	59
अतिक्रम्यज्येष्ठमासं पूर्वाषाढादिनक्षत्रेषु महावृष्टिसम्भव:, ज्येष्ठकृष्णपक्षे धनिष्ठया सह श्रवणयोगे मेघानां सुगर्भै: सुवृष्ट्या शुभावहत्वं च	,,	60½
ज्येष्ठाषाढयो रोहिणीयोगस्तस्य दृढ्भ्रत्वसाभ्रत्वाभ्यां क्रमादवृष्टिवृष्टिकारणत्वं, जलपाततदभावाभ्यां क्रमात् सुभिक्षभयहेतुत्वं च	,,	61-62
वृष्टिपातस्य प्रथमादियामभेदेन शुभाशुभफलभेद:, सूर्यचन्द्रयो: क्रमात ज्येष्ठामाद्वितीययो रक्तवर्णदर्शनतो वृष्टिनिर्णयश्च	,,	63-66
सूर्यचन्द्रयोर्गतिविशेषेण कालस्योत्तममध्यमनीचभाव:	138	67
आर्द्रायां वृष्टिपाते तस्य कालस्य शुभावहत्वं, ज्येष्ठमासे मृगादिमूलपर्यन्तनक्षत्रेषु नैर्मल्ये वृष्टिलाभ:, ज्येष्ठोपसंहार:, आषाढोपक्रमश्च	,,	68-69
आषाढे नवम्यां स्वातीयोगे वृष्टिसम्भव:, तत्रत्यमेघविद्युदादीनां धान्योद्भवकारणत्वं च	,,	70

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
आषाढे पूर्णिमायां रात्रौ चन्द्रादर्शने निर्मलस्य तस्य परिवेषे वा मासचतुष्टयं वृष्टिसम्भवः	138	71½
आषाढपूर्णिमायां ऐन्द्र्यादिदिग्भेदेन वातप्रवृत्तेः फलभेदः	,,	72–74
विद्युतः कपिलतायां वातः, अतिलोहिततायामातपः, पीततायां वर्षः, सिततायां दुर्भिक्षं च	,,	75
बुधजीवयोः बुधशुक्रयोः शुक्रजीवयोर्वा योगस्य जलयोगत्वं, परिवेषादीनां आसन्नवृष्टिसूचकत्वं च	139	76–77
प्रावृषि चन्द्रस्य भार्गवात्सप्तमराशिगमने शनैश्चरस्य नवमपञ्चमसप्तमगतत्वे वा शुभवृष्टिः	,,	78
शुचौ कृष्णचतुर्थ्यां गुरोरुदयगतत्वे सार्धमासत्रयं वृष्टिसम्भवः	,,	79
आषाढकृष्णपक्षे रोहिणीयोगे वृष्टिसम्भवः, अष्टमीरोहिणीयोगे पूर्वोत्तरानिलराहित्ये स्तनितप्रदेशे सुभिक्षं च	,,	80–81
आषाढशुद्धसप्तम्यां दिवाकरेऽस्तं गते वर्षासम्भवे सार्वत्रिकजलाभावः, चित्रास्वातीविशाखाश्रवणर्क्षेषु वर्षासम्भवे वृष्ट्याशापरित्यागेन नदीतीराश्रयणं, श्रावणबहुलपक्षे चतुर्थ्यां पञ्चम्यां सन्ध्यायां वा वर्षासम्भवे क्षितिमण्डलस्य निर्जलीभावश्च	,,	82–84½
चतुर्थ्यां शतभिषङ्नक्षत्रयोगे प्रभूतजलसम्भवः, अभ्रधनुर्विद्युद्गर्जितैः प्रतिमासं वृष्टिसूचनं च	,,	85–86
सूर्यस्य तत्तन्नक्षत्रादियोगविशेषतो वृष्टिपरिज्ञानम्	140	87–96½
नव महामेघाः, तेषां नामानि च	141	97–98
उमाशिवसंवादानुवादपूर्वकं मेघमार्गादिनिरूपणोपसंहारः, मेघानां निवासस्थानं, तस्य भूमेरुपरि योजनविशेषान्तरे अवस्थितिश्च	,,	99–100

तृतीयस्तरङ्गः

(गुह्यकादिलोकसूर्यरथगतिवर्णनम्)

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
मेघलोककथनानन्तरं गुह्यकलोकोक्तिप्रतिज्ञा, गुह्यकस्वरूपं, गुह्यकभावावाप्तिकारणं च	,,	1–3
गन्धर्वलोकोक्तिः, तत्र भीमसेनादिषोडशमौनेयदेवगन्धर्वाः	,,	4–7
सिद्धादयो दश प्राधेयदेवगन्धर्वाः, हाहाहूह्वादयः शतशो गन्धर्वविशेषाः, तेषां कर्म च	142	8–10
गन्धर्वत्वप्राप्तौ कारणं, गीतविद्यायाः प्रभावेण नारदादीनां मान्यता, गीतशास्त्रज्ञस्य देवानुचरत्वप्राप्तिद्वारा सम्पदवाप्तिः, परमपदप्राप्तिः, गन्धर्वलोकनिरूपणोपसंहारश्च	,,	11–15
विद्याधरलोकः, तत्र चन्द्रापीडाख्यस्य राज्ञोऽवस्थितिः, तस्य विविधविद्याधरपरिवृतत्वं च	143	16–17
अप्सरोलोकः, तत्रोर्वश्याद्यप्सरसस्तासां संख्या, गीतनृत्यादिकुशला अन्याः स्त्रियश्च	,,	18–25
अप्सरोलोकप्राप्त्युपायः	,,	26
भूमेर्योजनलक्षे सूर्यमण्डलं, सूर्यरथप्रमाणं, ईषादण्डादितदवयवाः, तदीयप्रमाणविशेषाश्च	144	27–33½
सूर्यरथस्य सप्तहयाः, तेषां नामानि, तेषां रथवहनपूर्वोत्तरकालावधिश्च	,,	34–35½
मानसोत्तरशैले पूर्वादिदिक्षु क्रमाद्वासवादीनां पुर्यः, तासां नामानि च	,,	36–38
भानोर्दक्षिणाशां गतस्य क्षिप्रगतिः, सूर्यस्याहोरात्रव्यवस्थाकारणत्वं च	,,	39–40
सर्वदा रवेर्दिवसमध्यस्थितिरतस्तस्य सर्वद्वीपेषु निशार्धेसम्मुखत्वं, उदयास्तसमययोः दिक्षु विदिक्षु च सर्वत्र सर्वदा सम्मुखत्वं च	145	41–42

विषया:	पृष्टसं.	श्लो. छं.
सूर्योदयास्तमययोर्दर्शनादर्शनोपाधिकृतत्वोक्त्या सूर्यस्योदयास्तमयराहित्येन सदावस्थिति:	145	43–44
शक्रादिपुर्यवस्थितसूर्यस्य सर्वत्र व्याप्ति:, उदितस्य रवे: आमध्याह्नात्तापाधिक्यं, अस्तमये तापह्रास:, उदयास्तमयाभ्यां पूर्वापरदिग्व्यवस्था, पूर्वादिसर्वदिक्षु तापसाम्यं च	,,	45–47
सूर्यप्रकाशस्य मेरूपरिस्थितब्रह्मसभावर्जं प्रसर:, तत्र कारणं, मेरो: सर्वद्वीपवर्षोत्तरावस्थितिश्च ...	,,	48–49½
सूर्यास्तमये सूर्यप्रभाया अग्नौ प्रवेश:, सूर्योदये च अग्निप्रभाया: सूर्ये प्रवेश:, अत एव रात्रावग्ने: प्रकाशाधिक्यं, सूर्यस्य च दिवेति कथनं च	146	50–53
सूर्यस्योदयास्तमययो: अबादिगतिविशेषवशात् अपां दिवा रात्रौ च वर्णविशेष:, सूर्यस्य पुष्करमध्यसमागमे मौहूर्तिकी गतिश्च	,,	54–56
कुलालचक्रवत् भ्रमतो दिवाकरस्य मेदिनीविमोकेनाहोरात्रकर्तृत्वम्	,,	57
सूर्यस्योत्तरायणे क्रमात् मकरादिमासत्रयसञ्चार:, ततो विषुवद्गति:, तत्र दिनवृद्धिश्च	,,	58–59½
उत्तरायणे मिथुनान्तमुपागतस्य सूर्यस्य कर्कटकराशिप्रवेशे दक्षिणायनं, तत्र सूर्यसञ्चारवायुवेगत: वेगातिशय:, ततोऽल्पेन कालेन सूर्यस्य भूप्राप्ति:, दिवा रात्रौ च तस्य नक्षत्रसञ्चारकाल:, तन्नक्षत्रसंख्या च	147	60–64
उदगयने सूर्यस्य मन्दगतिवशात् दीर्घकालतो भूप्राप्ति:	,,	65–66
उत्तरायणे सूर्यस्य दिवा रात्रौ च नक्षत्रसञ्चारकाल:, तत्र दिवा नक्तं च गतिभेद:, चक्रनाभिवत् ध्रुवस्य स्वस्थानावस्थितिश्च	,,	67–72
सूर्यस्याहोरात्रविभागेन द्वादशराशिसञ्चार:, राशिप्रमाणन्यूनत्वभूयस्त्वाभ्यां तत्तद्भागेन दिनप्रमाणभेदश्च	148	73–75

विषया:	पृष्टसं.	श्लो. सं.
उत्तरायणे सूर्यस्य रात्रौ शीघ्रगति:, दिवा मन्दगति:, दक्षिणायने तद्वैपरीत्यं, रात्रिदिनयो: क्रमादुषाव्युष्टिनामकत्वं, उषाव्युष्ट्योरन्तरस्य सन्ध्याकालत्वं च	148	76–77
सन्ध्याकाले प्रजापतिशापात्प्रत्यहं अक्षयत्वं मरणं च ऋच्छतां मन्देहाख्यराक्षसानां सूर्येण सह दारुणं युद्धं, तदा द्विजोत्तमै: सप्रणवगायत्र्यभिमन्त्रणेन प्रक्षिप्ताम्भसा वज्रीभूतेन तेषां दाह:, ततोऽग्निहोत्रप्रथमाहुत्या सूर्यस्य दीप्त्यतिशयश्च ...	,,	78–82
ओंकारस्य भगवद्विष्ण्वात्मकस्योक्त्या च मन्देहराक्षसानां नाश:, सूर्यस्य वैष्णवांशत्वं, तदभिधायकोङ्कारस्य तत्प्रेरकत्वं, ओंकारप्रेरितसूर्यज्योतिषो मन्देहाख्यावविनाशकत्वं च	149	83–85
सन्ध्योपासनस्यानुल्लङ्घनीयत्वं, तदुल्लङ्घने सूर्यदण्ड:, सूर्यस्य वालखिल्यादिब्राह्मणाभिरक्षितत्वं च	,,	86

चतुर्थस्तरङ्ग:

(सूर्यादिगतिभेदनिरूपणम्)

सूर्यगत्या कालभेदोक्ति:, तत्र काष्ठा-कला-मुहूर्तानां रात्र्यहोभागस्य च कालप्रमाणानि च	150	1
सन्ध्याकालमानं, प्रात:-सङ्गव-मध्याह्न-पराह्ण-सायाह्नानां दिवसभागानां कालमानानि च	,,	2–5
दक्षिणोत्तरायनयो रात्रिदिनयो: परस्परं ग्रास:, शरद्वसन्तयोर्मध्ये विषुवं, तुलामेषयो रात्रिदिवसयो: समत्वं, भानौ कर्कटकस्थे दक्षिणायनं, मकरस्थे उत्तरायणं च	,,	6–8
अहोरात्रादिकालगुणनेन पक्षादिक्रमत: संवत्सरपर्यन्तं कालमानकथनम्	151	9–10
संवत्सरादीनां पञ्चानां नामानि, तेषां युगसंज्ञा च	,,	11–12½

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
[1] श्वेतस्योत्तरे शृङ्गवान्नाम शैलः, तस्य तन्नाम्नि कारणं च	151	13½
दक्षिणायनोत्तरायणयोर्मध्ये मेषादौ तुलादौ च विषुवकालः, तदा अहोरात्रप्रमाणतौल्यं, विषुवकालोपपादनं च	,,	14–18½
विषुवकाले दानानुष्ठानं, तेन कृतकृत्यता च	,,	19–20
उत्तरायणे षण्मासाः, तेषां नामानि, दक्षिणायने षण्मासाः, तेषां नामानि च ...	152	21
पितृयानपन्थाः, तत्र स्वाध्यायादिनिरतानां ऋषीणां निवासः, तत्कालावधिश्च	,,	22–26
देवयानपन्थाः, तद्वासिनां मृत्युञ्जयत्वं, तत्र कारणं, सूर्यस्थे देवादिभिः सह रवेरभिधानं च	,,	27–35
द्युमणेः द्वादश कलाः, हिमादयः तत्किरणभेदाः, तद्बीजकिरणस्यैकत्वं च	153	36–38
चैत्रादिफाल्गुनान्तेषु मासेषु क्रमेण प्रतिमासं सूर्यरथनिर्वाहकाः धात्रादयः सप्त सप्त सूर्यगणाः, तेषां नामानि, तेषां विष्णुशक्त्युपबृंहितत्वं च	,,	39–54
सूक्तवाचकानां वालखिल्यादीनामनेकमुनीनां सूर्यमण्डलेऽवस्थानं, ब्रह्माण्डसम्पुटाभ्यन्तरगतसूर्यकिरणप्रचारप्रमाणं च	156	55–56
सूर्यमण्डलाद्बहुदूरे चन्द्रावस्थितिः, तत्स्वरूपं, चन्द्ररथस्य दश अश्वाः, चन्द्रमण्डलप्रमाणं च	,,	57–58
चन्द्ररथचक्राणि, तद्वाजिनां नामानि, तेषां वर्णः, तेषां रथवहनकालावधिः, चन्द्रसारथिस्तन्नाम च	,,	59–62½
षोडशेन्दुकलाः, तन्नामानि च	,,	63–64
चन्द्रकलानां प्रथमादिक्रमेण अग्न्यादिभिः पानं, एककलावशिष्टस्य चन्द्रस्य सूर्येण वारिणा प्रत्यहमर्धमासावध्याप्यायनं, देवैः पुनस्तद्रसपानं च	157	65–72½

[1] विषयोऽयमत्राप्रकृत इति भाति।

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
कलाद्वयावशिष्टस्य चन्द्रस्य सूर्यमण्डले अमाख्यरश्मिप्रवेशेन अमावास्यासम्भवः, तत्र चन्द्रमसः पूर्वमहोरात्रं जले वासः, ततो वीरुत्सु, पुनः क्रमादर्कप्रवेशः, चन्द्रस्य वीरुद्वासावसरे तच्छेदनादिकर्तुः ब्रह्महत्यादोषः, कलावशिष्टस्य चन्द्रस्य अपराह्णकाले द्विलवकालं पितृगणैः पानं, तेन पितॄणां मासावधिकतृप्तिश्च	157	73–78
सौम्यादिभेदेन पितॄणां त्रैविध्यं, चन्द्रेण देवादिक्रमेण आपशुक्लाद्याप्यायनं, भानुवदेव तस्य सञ्चारोक्तिश्च	158	79–81
निशाकरात् बहुदूरे नक्षत्रमण्डलं, तत्प्रमाणं च	,,	82
नक्षत्रमण्डलाद्बहुदूरे बुधमण्डलं, तत्प्रमाणं, बुधस्वरूपं, तस्य रथः, तस्मिन् अष्टावश्वाः, तद्वर्णश्च	,,	83–84½
बुधाद्बहुदूरे शुक्रमण्डलं, शुक्रस्वरूपं, तस्य रथहयादिकं च	,,	85–87
शुक्रमण्डलाद्बहुदूरे कुजमण्डलं, तत्स्वरूपं, तस्य रथहयादिकं च	159	88–89½
कुजाद्बहुदूरे बृहस्पतिः, तत्स्वरूपं, तस्य काञ्चनमयो रथः, तस्मिन्नष्टौ पाण्डुरा अश्वाः, बृहस्पतेः प्रतिराशि संवत्सरकालावस्थानं च	,,	90–92
गुरोरूर्ध्वं द्विलक्षयोजनदूरे शनिमण्डलं, तस्य स्वरूपं, तद्वाहनं, तस्य स्यन्दनादिकं च	,,	93–94½
सूर्येर्नवतिसहस्रयोजनदूरे राहुमण्डलं, तस्य धूसरो रथः, भृङ्गाभा अष्टावश्वाश्च	,,	95–96
अष्टौ केतुरथाश्वाः, तद्वर्णः, राहुकेत्वोर्गतिः, राहोरमृतपानेन शिरश्छेदेऽपि प्राणैरवियोगो ग्रहत्वप्राप्तिश्च ...	160	97–98½
तमोमयस्य राहोः सूर्यचन्द्राच्छादनेन पर्वकाले ग्रहणसम्भवः, राहोः स्थानद्वयं, ब्रह्मणो वरप्रसादात् द्विजादिदत्तहुतादिना राहोराप्यायनं, दिग्दाहादीनां ग्रहणसूचकत्वं, बुधसहितग्रहपञ्चकयोगस्य ग्रहणावेदकत्वं, ग्रहणमोक्षकालविज्ञानोपायः, गणितस्य निमित्तानां च ग्रहणविज्ञानोपायता च	,,	99–105½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सूर्यादिनवग्रहाणां मेषादिराश्यवस्थितिकालः	160	106–107
सूर्यादिसप्तग्रहमण्डलप्रमाणानि	161	108–110
कृत्तिकादिनक्षत्रमण्डलप्रमाणम्	,,	111
शनेर्बहुदूरे महर्षिमण्डलं, तेषां मेषादिराश्यवस्थितिकालश्च	,,	112
ब्रह्मणो मानसपुत्राः मरीच्यादयः सप्तर्षयः, तेषां नामानि, सप्त ब्राह्मणा इति पुराणप्रसिद्धिश्च	,,	$113\frac{1}{2}$
मरीच्यादिसप्तर्षीणां सप्त पत्न्यः, तासां नामानि, अरुन्धत्याः प्राशस्त्यं च	,,	$114–115\frac{1}{2}$
सप्तर्षिमण्डलाद्बहुदूरे ध्रुवमण्डलं, ध्रुवस्य समस्तज्योतिश्चक्रनेतृत्वं, रात्रौ तद्दर्शनस्य पापनाशकत्वं, भुवर्लोकादधो विष्णुशक्तिविधृतस्य शिंशुमारग्रहस्य धृत्या सप्तवायुस्कन्धगतिश्च	162	$116–120\frac{1}{2}$

पञ्चमस्तरङ्गः

(सुवर्लोक-महोलोक-जनोलोकवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
ज्योतिश्चक्रप्रपञ्चानन्तरं तदूर्ध्वस्थितभुवरादिलोकप्रपञ्चनं, तत्र महीतलादूर्ध्वं ध्रुवप्रान्ते ज्योतिश्चक्रादूर्ध्वभागे भुवर्लोकः, तस्य सर्वसाधारणत्वं, तद्वासिनश्च	,,	1–4
भुवर्लोकादूर्ध्वं बहुदूरे सुवर्लोकः, तत्रेन्द्राद्यष्टदिक्पालकलोकाश्च	163	5
इन्द्रलोकः, तद्वर्णनं, तत्रत्यविशेषपदार्थाः, सुधर्माख्यसभायां इन्द्रस्य स्वाराज्याचरणं, सभावैभवं च	,,	6–14
इन्द्रलोकस्थिता आवर्तादयो नव मेघाः, तेषां नामानि, तत्रत्याः प्रवहादिस्कन्धवायवः, गर्भाधानादिसंस्काराणां सर्वयज्ञायुधानां च मूर्तिमतां तत्रावस्थानं, अमरावतीप्राप्त्युपायानि च ...	164	15–20
अग्निपुरं, तस्य नाम, तत्र पीतादिशक्तिसहिते सिंहासने अग्नेः स्वराज्याचरणं च	,,	21

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
अग्निपुरस्थिता जातवेदःप्रभृतयोऽष्टावग्निमूर्तयस्तासां नामानि च	164	$22\frac{1}{2}$
हिरण्यगगनादयः सात्त्विक्योऽग्निजिह्वाः, जातवेदोभक्तानामग्निपुरे वासः, अग्निपुरप्राप्त्युपायाः, पावकशब्दार्थविवरणं च	,,	23–28
याम्ये यमपुरी, तन्नाम, तत्र सभायां दण्डधरस्य धर्मराजस्य धर्माधर्मानुरोधेन सौम्यभीकरादिस्वरूपं, मूर्तिमद्भिः धर्मादिभिः परिवृतत्वं, मूर्तिमद्भिरजीर्णादिक्षयान्तरोगैः परिवृतत्वं च	165	$29–62\frac{1}{2}$
नैरृत्यदिग्भागे नीलाख्यनगर्यां सभायां रक्षोभिः सह निरृतेः निवासः, तत्रान्येषां हेत्यादीनां निवासश्च	168	$63–66\frac{1}{2}$
सुखाभिधे वरुणपुरे सभायां तक्षकादिभिः परिवृतस्य वरुणराजस्यावस्थितिः, अन्ये च तद्वासिनः प्रह्लादादयः, नदीनदादयः, इष्टापूर्तादिकारिणश्च ..	,,	67–75
गन्धवतीनाम्नि वायुपुरे वायुदेवनिवासः, तत्र प्राणादीनां प्रवहादीनां श्वसनाद्येकोनपञ्चाशद्वायूनां च निवासः, पुण्यकृतामितरेषां निवासश्च	169	$76–86\frac{1}{2}$
अलकापुर्यां सह सिद्धार्थादियक्षैः विचित्रादियक्षिणीभिश्च कुबेरस्यावासः, तत्रत्या विभ्रमादिचतुष्षष्टिचेटकाश्च	170	87–103
अलकापुरीस्था नव निधयः, तेषां नामानि च	172	104
मूर्तिमतां हिमवदादिपर्वतानां तत्रावस्थानं, दरिद्राणां यज्ञनिर्वाहकानां धनदानादिना तत्प्रवेशश्च	,,	105–107
यशोवतीपुर्यां अघोरास्त्रस्वरूपस्य परमेश्वरस्य ईशानादिमूर्तिभिः सह निवासः, तत्र शर्वाद्यष्टमूर्तयः, तन्नामानि च	,,	$108–109\frac{1}{2}$
तत्रत्या उमादयोऽष्टौ सैन्यनायकाः, अष्टौ भैरवाः, तेषां नामानि च	,,	$110–111\frac{1}{2}$
यशोवतीपुरीस्थाः सप्तमातरः, चतुष्षष्टियोगिन्यः, तासां नामानि, वीरभद्रप्रभृतयोऽन्ये च भूतमुख्या गणेशाश्च	173	112–122

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सुवर्लोकात् द्विकोटियोजनोर्ध्वभागे महर्लोकः, तत्र मरीच्यादिऋषिपरिवृतस्य शिवपूजारतस्य मार्कण्डेयस्यावस्थितिः	174	123–124½
महोलोकादष्टकोटियोजनोपरि जनोलोकः, तत्र पितृभिः सह गोत्रभेदप्रवर्तकवसिष्ठादिस्थितिश्च	,,	125–126

षष्ठस्तरङ्गः

(तपोलोक-सत्यलोक-विष्णुलोकवर्णनम्)

जनोलोकान्तलोकप्रपञ्चनानन्तरं कुमारस्य तपोलोकादिजिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	,,	1–2
महोलोकात् द्वादशकोटियोजनोपरिभागे तपोलोकः, तत्र साध्याभिधसुराणां सनत्कुमारादिऋषिभिः सह निवासश्च	175	3–4
तपोलोकात् अष्टकोटियोजनोपरि सत्य (ब्रह्म) लोकः, तत्र सरस्वतीदेव्या सह ब्रह्मणोऽवस्थितिः, ब्रह्मोपासकानां दक्षादीनां सान्निध्यं च	,,	5–33½
ब्रह्मणोऽतिथ्यादिसत्कारः	177	34–35½
पार्थिवा अष्टौ पैशाचसिद्धयः, तत्स्वरूपं च	178	36–37½
अष्टावाप्यसिद्धयः, तत्स्वरूपं, पैशाचसिद्धिभिस्सह तासां सिद्धीनां राक्षसीयत्वं च	,,	38–40½
अष्टावग्निसिद्धयः, तत्स्वरूपं, पैशाचादिसिद्धिभिस्सह तासां सिद्धीनां यक्षसम्बन्धश्च ...	,,	41–45½
अष्टौ वायुसिद्धयः, तत्स्वरूपं, पैशाचादिचतुर्विंशतिसिद्धिभिस्सह तासां सिद्धीनां गन्धर्वसम्बन्धित्वं च	179	46–48
अष्टावाकाशसिद्धयः, तत्स्वरूपं, पैशाचादिद्वात्रिंशत्सिद्धिभिस्सह तासां सिद्धीनां माहेन्द्रत्वं च	,,	49–50½
अष्टौ मानससिद्धयः, तत्स्वरूपं, पैशाचादिचत्वारिंशत्सिद्धिभिस्सह तासां मानससिद्धीनां सौम्यसम्बन्धश्च	,,	51–53

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
अष्टावहङ्कारसिद्धयः, तत्स्वरूपं, पैशाचाद्यष्टचत्वारिंशत्सिद्धिभिस्सह तासां सिद्धीनां ब्रह्मसम्बन्धश्च	179	54–55
अष्टौ बुद्धिसिद्धयः, तत्स्वरूपं, पैशाचादिसिद्धिभिः सह तासां सिद्धीनां ब्राह्मत्वं, विष्ण्वादिसिद्धीनां असंख्यत्वं, ब्रह्मसभा च	180	56–58½
सत्यलोकादूर्ध्वं चतुष्कोटियोजनोर्ध्वभागे वैकुण्ठलोकः, तत्र शङ्खचक्राद्यायुधोपेतस्य सनातनस्य भगवतो वासुदेवस्य महालक्ष्म्यादिभिः सहावस्थितिः, विष्णोर्दशावतारः, विष्णूपासकानां वैष्णवानामवस्थानं च	,,	59–64

सप्तमस्तरङ्गः

(शिवलोकादिकटाहान्तवर्णनम्)

वैकुण्ठलोकान्तलोकश्रवणानन्तरं तदूर्ध्वलोकजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	181	1½
विष्णुलोकात् पञ्चकोटियोजनोर्ध्वभागे शिवपदम्	,,	2
विष्णुलोकादुपरि कुमारस्थानं, तद्वर्णनं च	,,	3
स्कन्दस्थानादुपरि उमादेवीस्थानं, तद्वर्णनं च	,,	4
उमास्थानादुपरि नभसः परे पारे रुद्रलोकः, तद्वर्णनं, तत्प्राप्त्युपायश्च	,,	5–14
रुद्रलोकमध्ये सर्वतोभद्राख्यशिवपीठं, तत्प्रमाणं, तस्य धर्माकारैः सिंहैः विधारणं, तत्र देव्या सह पञ्चवक्त्रसंस्थितिः, तदभिमुखतया धर्मात्मनो वृषभस्य शयनं, तदुपासका मातृगणादयश्च	182	15–20
कैलाससभा, तस्या देवर्ष्यादिपरिवृतत्वं, तत्र गन्धर्वादीनां गानादिनिर्वाहकत्वं, वेदानां कलाभिः सह मन्त्रित्वं, चतुर्दशानां भुवनानां कैलाससभानेयत्वं, मेरोः दुर्गसीमात्वं, धर्मस्य कोशता, विष्णोर्दण्डनायकत्वं, शिवयोगिनां मित्रता, नन्दिमहाकालयोः		

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
द्वारपालकत्वं, षण्मुखस्य युवराजत्वं, ब्रह्मणः पौरोहित्यं, दिवाकरस्य दैवज्ञता, वह्नेर्महानसाधिपत्यं, गणेशस्य विदूषकत्वं, पार्वत्या महिषीत्वं, इन्द्रादीनां रक्षादिकर्तृत्वं, शिवभक्तिरहितानां शत्रुता, तेभ्यो राज्यरक्षार्थं तत्तदधिकारपदे विष्ण्वादीनां नियोजनं, तेषां चक्राद्यायुधदानं च	182	21–34½
शिवगणानां कामरूपित्वं, तेषां संख्या, शिवस्य सर्वभूतसृष्ट्यादिकर्तृत्वं, शिवाज्ञाभेदकानां दण्डनं, शिवस्वरूपस्य दुर्विज्ञेयत्वं, शिवस्य रक्षार्थं त्रिलोकीसञ्चारश्च	184	35–40½
महच्छब्दार्थवर्णनपूर्वकं महादेवस्य सर्वदेवोत्तमत्वोक्तिः, तस्य चतुर्दशलोकनायकत्वं, पापिनां तत्स्वरूपापरिज्ञानं, महादेवस्यैव सर्वजगद्रक्षकत्वं, महादेवचिह्नाङ्कितै रुद्रसङ्घैः जगतः परिपूर्णता, एकस्यैव तस्य विज्ञानात् बन्धविमोकः, शिवलोके वसतोऽपि तस्य राजवत् जगद्वृत्तपरिज्ञानं, ब्रह्माण्डलोकविस्तारः, ब्रह्माण्डाद्बहिः वीरभद्रनियन्त्रितरुद्राणां पालनं च ...	,,	41–52½
इन्द्रदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	185	53–54
आग्नेयदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	186	55½
याम्यदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	,,	56½
निर्ऋतिदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	,,	57-58
वरुणदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	,,	59½
वायुदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	,,	60-61
कुबेरदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	,,	62½
ईशानदिग्भागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	187	63-64
पातालस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	,,	65½
ऊर्ध्वभागस्थिता रुद्राः, तेषां नामानि च	,,	66-68½
ब्रह्माण्डानां शम्भ्वाभरणत्वं, सर्वत्र ब्रह्माण्डेषु वर्णितब्रह्माण्डसादृश्यं, शम्भोरणिमादिसमृद्ध्या सङ्कल्पमात्रादेवानेककोटिब्रह्माण्डसम्भवश्च	,,	69–78

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
तृतीयकल्लोलीयसप्ततरङ्गगताहत्यग्रन्थसंख्या, तदाकरप्रदर्शनं कल्लोलसमापनं च	188	79–91

चतुर्थकल्लोले

प्रथमस्तरङ्गः

(सामान्यतो नदीदेशादिवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
ब्रह्माण्डान्तर्गतसकललोकश्रवणानन्तरं कुमारस्य विशिष्य भारतखण्डस्थनदीनदादिजिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	189	1-7
भारतशब्दनिरुक्त्या भारतवर्षपदार्थविवरणं, भारतवर्षस्य कर्मभूमित्वात् स्वर्गादिप्राप्त्युपयोगित्वं च	,,	8–10
भारतवर्षे स्वायम्भुवादिचतुर्दशमनूनां प्रजासर्गकर्तृत्वं, दक्षिणोत्तराभ्यां भारतवर्षसीमादर्शनं, भारतवर्षस्य नवधा विभागः, तेषां नामानि, तत्प्रमाणं, तत्र नवमे कन्याद्वीपे वर्णाश्रमादिविभागः, तदितराष्टद्वीपानां सगरपुत्रैः तुरगान्वेषणकाले खननेन जलनिधीकरणं च	190	11–15
भारतादिवर्षमर्यादाकारकाः सुमाल्यादयोऽष्टौ महाशैलाः, तेषां नामानि, तेषां सगरात्मजैः समुद्रान्तःपातनं, कन्याद्वीपस्य कन्याकुमारीतो दक्षिणोत्तरायाममानं च	,,	16–18½
कन्याद्वीपस्थाः सप्तकुलाचलाः, तेषां नामानि, सान्त्वन्तोऽनेके तदुपपर्वताः, तदुपाश्रिता जनाश्च	191	19–21½
कन्याद्वीपवाहिन्यो महानद्यः, तासां नामानि च	,,	22–45½
कन्याद्वीपस्य पूर्वपश्चिमभागस्थाः जनपदाः, तेषां नामानि च	193	46–65

विषयाः	पृ॰सं.	श्लो. सं.
कन्याद्वीपस्य दक्षिणभागस्थाः जनपदाः, तेषां नामानि च	195	66–70½
कन्याद्वीपस्य उत्तरभागस्था जनपदाः, तेषां नामानि च	,,	71–77

द्वितीयस्तरङ्गः

(प्रधानशैलतीर्थक्षेत्रवर्णनम्)

सामान्यतो नाम्ना कन्याद्वीपगतदेशादिश्रवणानन्तरं कुमारस्य तत्रत्यप्रधानदेशादिजिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	196	1–4
कन्याद्वीपस्थिताः षट्पञ्चाशत्प्रधानदेशाः, तेषां नामानि च	197	5–11
कन्याद्वीपस्थिताः सप्त कुलाचलाः, तन्मिश्रजनपदाः, तत्रत्यजनाश्च	,,	12–15½
कन्याद्वीपे वहन्त्यः प्रधाननद्यः, तासां नामानि, तदुद्गवस्थानानि च	198	16–31
गिरिगह्वरगोचराणां क्षुद्रनदीनां सामान्यतः स्वरूपकथनम्	,,	32
कन्याद्वीपगता वासयोग्या धर्मदेशाः, वासायोग्यदेशाश्च	199	33–47½
शिवभक्ताधिष्ठितदेशमाहात्म्यम्	201	48–49½
कन्याद्वीपगतानि अष्टषष्टिः पुण्यक्षेत्राणि, तत्र त्रयोविंशतिर्वैष्णवक्षेत्राणि, पञ्चचत्वारिंशत् शिवक्षेत्राणि, तन्नामानि च	,,	50–60
कन्याद्वीपस्थितानि शक्तिपीठानि	202	61–65
कन्याद्वीपगताः त्रयः स्कन्दपर्वताः, तन्नामानि च	,,	66
कन्याद्वीपस्थिताः पञ्च भैरवस्थानपर्वताः, तेषां नामानि च	,,	67½
कन्याद्वीपस्थितानि पुण्यारण्यानि, तन्नामानि च	203	68–69

विषयाः	पृ॰सं.	श्लो. सं.

तृतीयस्तरङ्गः

(युगकल्पव्यवस्था, शकाधिपतिषोडशमहाराजादिवर्णनं च)

द्वीपभेदविज्ञानानन्तरं प्राचीनक्षोणीपालकजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	203	1–3
ब्रह्मणो मरीचिद्वारा बुधान्तसूर्यवंशीयभूपालनिरूपणम्	,,	4½
ब्रह्मणोऽत्रिद्वारा जनमेजयान्तचन्द्रवंशीय भूपालकथनं, वंशद्वयेऽपि राज्ञां शकाधिपत्यकथनप्रतिज्ञा च	,,	5–8½
त्रुटिकालः, तमारभ्य त्रुट्यादिवृद्ध्या लवादिद्वारा वत्सरान्तकालस्य निरूपणम्	204	9–13½
ब्राह्मादिभेदेन वत्सरमानस्य नवविधत्वं, तत्र मासविभागश्च	,,	14–16
सङ्क्रान्त्यादीनां सौरमानग्राह्यत्वम्	205	17
स्त्रीगर्भवृद्धिविधानादीनां सावनग्राह्यत्वम्	,,	18
भचक्रभ्रमणादीनां नाक्षत्रमानग्राह्यता	,,	19
तिथ्यादेः चान्द्रमानग्राह्यत्वम्	,,	19½
बार्हस्पत्यमानवत्सरावगतिक्रमः	,,	20
भाद्रपदफाल्गुनाश्विनवर्जं कार्तिकादीनां सर्वेषां मासानां कृत्तिकानक्षत्रतो द्विभत्वं, भाद्रपदफाल्गुनाश्विनानां तु शततारापूर्वप्रोष्ठपदोत्तरप्रोष्ठपद-पूर्वफल्गुन्युत्तरफल्गुनीहस्त-रेवत्यश्विनीभरणीभिः यथाक्रमं त्रिभत्वं च	,,	21½
संवत्सरपरिवत्सरेदावत्सरानुवत्सरेद्वत्सराणां परिचयः	,,	22–28
सौर-सावन-चान्द्र-नाक्षत्रमानानां युगविभाजकत्वम्	206	29
दैवाहर्मानं, सुरासुरयोर्विपर्ययेणाहोरात्रव्यवस्था च	,,	30
मनुष्यमानेन पितॄणां दिनव्यवस्था, देवानां वर्षव्यवस्था च	,,	31–32
दिव्यमानेन चतुर्युगविकल्पनं, तत्र कृत-त्रेता-द्वापरकलियुगानां कालप्रमाणं च	,,	33–36

विषयाः	पुटसं.	श्लो. स.
दिव्यचतुर्युगकालः, तादृशमन्वन्तरकालश्च	207	37
ब्रह्मणो दिनरात्रिप्रमाणं, तत्परमायुःप्रमाणं च	,,	38–39
मानुषमानेन कृतादियुगकालगणना, ब्रह्मणः अहोरात्रादिमानं, तत्परमायुर्मानं च	,,	40–43½
मनुसन्धि-कल्पकाल-कल्पसन्धीनां कालमानम्	208	44–45
कृतादियुगसन्धिकालप्रमाणम्	,,	46–47
कृतयुगीयशकभूभृतः, तेषां नामानि, तदीयशककालप्रमाणं च	,,	48–51
त्रेतायुगीयशकभूभृतः, तेषां नामानि, तदीयशककालप्रमाणं च	209	52–55
द्वापरयुगीयशकभूभृतः, तेषां नामानि, तदीयशककालप्रमाणं च	,,	56–59
कलियुगीयशकभूभृतः, तेषां नामानि, तदीयशककालप्रमाणं च	210	60–63
हरिश्चन्द्र–नल–पुरुकुत्स–पुरूरव–सगर–कार्तवीर्याणां षण्णां चक्रवर्तित्वम्	,,	64
षोडश महाराजाः, तेषां नामानि, तेषां राज्यभरणक्रमश्च	,,	65–66½
युगारम्भकालभेदाः, युगधर्माः, तदनुष्ठानकालभेदाश्च	211	67–69½
तत्तद्युगसेव्यानि क्षेत्राणि	,,	70–½
तत्तद्युगीयधर्मशास्त्राणि	,,	71–½
तत्तद्युगीयप्राणाश्रयस्थानानि	,,	72–½
तत्तद्युगीयगर्भोत्पादनक्रमः	,,	73–½
तत्तद्युगीयदानप्रकारः	212	74–½
कलौ शङ्करनामकीर्तनस्य प्राशस्त्यम्	,,	75–½
कृतत्रेतयोर्विष्णोराधिपत्यं, द्वापरे ब्रह्मणः, कलौ चेश्वरस्य	,,	76–½
कृतादियुगेषु धर्मस्य पादव्यवस्था, मनुष्यादिभेदेन प्राणिनामायुर्मानं, तस्य द्वापर-त्रेता-कृतेषूत्तरोत्तरं क्रमाद्द्वित्रिचतुर्गुणत्वं च	,,	77–86

चतुर्थस्तरङ्गः

(चतुर्वर्णधर्म-ब्रह्मचारिधर्मवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
शकाधिपतीनां महाराजानां च वर्णाश्रमधर्मपरिपालनमुखेन राज्यभरणश्रवणानन्तरं कुमारस्य वर्णाश्रमादिजिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	213	1–3
ब्राह्मणादयश्चत्वारो वर्णाः, तत्र ब्राह्मणस्याधिक्यं च	,,	4
ब्राह्मणस्य षट्कर्माणि, तत्स्वरूपं च	,,	5
क्षत्रियधर्माः, तत्स्वरूपं च	,,	6–8
वैश्यधर्माः, तत्स्वरूपं च	214	9
वाणिज्योपयोग्यङ्गुल्यादित्रिविधमानानि	,,	10½
अङ्गुलिमानविवरणं, तदुद्भूतमानान्तराणि च	,,	11–12½
माषादिमानद्वारा तुलामानस्वरूपं, तस्मात् भारप्रमाणनिष्पत्तिः, तुलामानस्य तोलनपरिज्ञानार्थत्वं च	,,	13–14
मागधरीत्या मुष्ट्यादिप्रमाणद्वारा प्रस्थप्रमाणं, तस्मात् आढकादिमाननिष्पत्तिः, धान्यविक्रयोपयोगिमानान्तराणि च	215	15–18
काकिन्यादीन्युत्तरदेशीयमानानि	,,	19–20
कर्षणोपकरणानि, कृषेः प्रधानसाधनानि च	,,	21–23
शूद्रधर्माः, तत्स्वरूपं, ततस्तस्य सन्तोषश्च	216	24
ब्रह्मचर्यादयश्चत्वार आश्रमाः	,,	25½
ब्राह्मणादीनामुपनयनं, मुख्यकालो गौणकालश्च	,,	26–28½
द्विजस्योपनयनकालातिक्रमे प्रायश्चित्तम्	,,	29–31
विप्रादीनामुपवीतं, तत्प्रकृतिद्रव्याणि च	217	32
विप्रादीनां मौञ्जी, तत्प्रकृतिद्रव्याणि च	,,	33
विप्रादीनां अजिनं, तत्प्रकृतिद्रव्यं च	,,	34
ब्राह्मणादीनां दण्डाः, तत्प्रकृतिद्रव्याणि, दण्डप्रमाणं च	,,	35–36
विप्रादीनां वासांसि, तदीयवर्णाश्च	,,	37
उपनीतस्य गुरुकुले वासः, तदानीन्तननियमाश्च	,,	38–48½
अनध्ययनकालः, मन्वादिकालश्च	218	49–57

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
अनध्यायेष्वध्ययने दोषः, वेदस्य हरिस्वरूपत्वं, वेदाध्ययनस्य फलं च	219	58–60
प्राजापत्यादिचतुर्विधब्रह्मचारिणः, तेषामुक्तधर्मसाधारण्यं च	„	61½

पञ्चमस्तरङ्गः

(गृहस्थ-वानप्रस्थ-सन्न्यासिधर्मवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
वर्णवर्णिधर्मनिरूपणानन्तरं गृहस्थधर्मोक्तिप्रतिज्ञा	220	1
वर्णिनः साङ्गवेदाध्ययनानन्तरं गुरवे दक्षिणादानं, गुर्वनुज्ञया दारपरिग्रहोक्तिः, परिग्रहार्हकन्यालक्षणं च	„	2–6½
दारपरिग्रहे वर्जनीयाः कन्यकाः	„	7–11
अष्टविधविवाहाः, तेषां नामानि, तत्र पूर्वपूर्वोत्कृष्टत्वं च .	221	12–13
वैदिकोत्तमस्य ब्राह्मविवाहे मुख्यत्वं, दैवार्षयोरपि ग्रहणे पक्षभेदः, प्राजापत्यादीनां पञ्चानां गर्हितत्वे, पूर्वासम्भवे तेषामभ्यनुज्ञा च ...	„	14–15
ब्राह्मादिविवाहानां स्वरूपं, ब्राह्मदैवार्षप्राजापत्यानां अनुष्ठानकालनियमः, गान्धर्वादीनां कालानियमश्च	222	16–24
ब्राह्मादिचतुर्विधानां विवाहानां ब्राह्मणेषु प्राशस्त्यं, क्षत्रिये राक्षसस्य, वैश्यशूद्रयोरासुरस्य, स्वस्वानुरूपविवाहस्य प्राशस्त्यं च	„	25–26
गृहस्थधर्माः पञ्चमहायज्ञादयः, अतिथिसत्कारे यत्नाधिक्यं, अतिथिलक्षणं, स्त्रीसंवेशकालाकालौ, ऋतादिभिर्जीवनं, ऋतादीनामर्थः, नीचसेवनस्य श्ववृत्तिता, तन्निषेधश्च	223	27–44½
चतुर्विधा गृहस्थाः, तेषां नामानि च	224	45½
गृहस्थस्य वानप्रस्थाश्रमस्वीकारकालः, वानप्रस्थधर्माः त्रिषवणस्नानादयः, आरण्यकपदार्थैर्जीवनं च	„	46–51½
चतुर्विधवानप्रस्थाः तेषां नामानि च	225	52–53

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सन्न्यासाश्रमस्वीकारकालः, तीर्थादीनि दशसन्न्यासाश्रमनामानि, तत्रैकस्य सन्न्यासिना ग्रहणं, तदीयधर्माः शमादयः, तत्प्राशस्त्यं च	„	54–63
चत्वारः सन्न्यासिभेदाः, तेषां नामानि च	226	64
चतुर्विधसन्न्यासिनां लक्षणानि, तेषां नियमाश्च	„	65–74½
ज्ञाननिष्ठाद्याश्चत्वारो यतिभेदाः, तेषु ज्ञाननिष्ठस्य मुख्यता, निष्ठाचतुष्टयस्य सर्ववर्णाश्रमसाधारण्यं च	227	75–77
लिङ्गनिष्ठास्वरूपं, हंसपरमहंसयोः लोकसङ्ग्रहार्थं लिङ्गनिष्ठापरत्वस्यावश्यकता, लिङ्गनिष्ठारहितस्य बाह्यलिङ्गपरित्यागोक्तिश्च	„	78–80
शिवेन मायायाः सूत्रवत् सर्जनं, तस्या एव ब्रह्मविष्ण्वादिव्यवस्थापनद्वारा उपवीतत्वात् ब्रह्मसूत्रत्वयज्ञसूत्रत्वादिक्लृप्तिः, लोकत्रयादित्रित्वविशिष्टकल्पनया त्रिवृत्सूत्रत्वं, त्रिमात्रस्य तारस्य तद्ग्रन्थिरूपता, वेदमातुः सावित्र्यास्तद्ग्रन्थ्यग्ररूपता, द्वादशदैवोक्त्या तस्या एव द्विजन्मब्रह्मसूत्रतोक्तिश्च	„	81–86½
आत्मानात्मविवेकवतस्त्यक्तेषणस्य योगिनो यतेः सहेतुकं मायात्मकब्रह्मसूत्रवर्जनं, उपनिषत्पाठादिपरत्वं भिक्षाटनं च	228	87–92½
उत्तमं यत्यशनं, भिक्षाटने क्रमः, तन्नियमश्च ...	229	93–99
यतेरपि विरक्तस्य दण्डाद्यनियमोक्तिद्वारा ध्यानमात्रपरत्वोक्तिः, यतिधर्मोपसंहारद्वारा आश्रमधर्माचरणशीलस्योत्कृष्टस्थानप्राप्त्या सुखावस्थानोक्तिश्च	„	100-102½

षष्ठस्तरङ्गः

(वर्णाश्रमसाधारणधर्मात्याश्रमस्वरूपनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
वर्णाश्रमाचारान् पार्थक्येन श्रुत्वा कुमारस्य तत्साधारणधर्मजिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरोक्तिप्रतिज्ञा च	230	1½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
आश्रमसाधारणधर्माः, मलमूत्रविसर्जनानर्हप्रदेशाश्च	230	2–7½
शौचे यत्नाधिक्यं, तत्प्रकारः, तद्विवरणं च	,,	8–10
शौचे त्याज्यमृत्तिकाः, ग्राह्यमृत्तिकाः, मृत्तिकाशौचक्रमश्च	231	11–13½
गृहस्थशौचादेकैकगुणवृद्ध्या ब्रह्मचारिवानप्रस्थयतीनां शौचं, व्रतस्थानां च यतिवत् शौचं, आचमनस्नानतर्पणानि च	,,	14–16½
सन्ध्योपासनं, सायंप्रातर्गायत्रीजपे विशेषः, ब्रह्मचारिगृहस्थयोः वानप्रस्थयत्योश्च गायत्रीजपे संख्याविशेषः, चतुर्णामप्याश्रमिणां स्नाने विशेषः, सन्ध्योपासनमकुर्वतः सर्वकर्मबहिष्कारश्च	,,	17–21½
भोजने नियमः, भोज्याभोज्यविवेकश्च	232	22–32½
अपेयक्षीराणि, भोजनोत्तरकर्तव्यानि गण्डूषादीनि च	233	33–35½
ताम्बूलविनियोगपूर्वकं स्वयं तदुपयोगः, अनुपादेयानि क्रमुक-पर्ण-चूर्णानि च	,,	36–37½
निषिद्धकर्माणि, क्षौरयोग्यतिथ्यादयश्च	,,	38–55½
वृद्धभेदः, गुरुलक्षणं, तस्य प्रथमाभिवादनं, अभिवादनोक्तिक्रमश्च	235	56–58
विप्रेणानभिवाद्या वर्णाः, तेनानभिवाद्या अन्ये नास्तिकादयश्च ...	,,	59–66
षड्विधधर्मशासनानि, तत्स्वरूपं च	236	67
वर्जनीयानि पूर्वपुण्यनाशककर्माणि	,,	68–74½
द्रव्यशुद्धिप्रकारः, वर्णाश्रमाचारोपसंहारश्च	237	75–102
अत्याश्रमः, तन्निष्ठस्य सर्वोत्कृष्टत्वं, विद्यातिशयात् गुरुत्वं, विद्यातिशयेन गृहस्थादीनामप्युत्तरोत्तरं प्रति गुरुत्वं, अतिवर्णाश्रमिणः सर्वगुरुत्वं, अतिवर्णाश्रमिविवरणं च	239	103–108½
शिवज्योतिःप्राप्तौ पञ्चाक्षरीविद्यायाः परमसाधनत्वं, प्रणवेन विद्याबीजेन तत्त्वशोधनद्वारा शिवैक्यभावनया शिवत्वावाप्तिश्च	240	109–111

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
त्रिपुण्ड्रधारणक्रमः, त्रिपुण्ड्रधारणस्यात्याश्रमाधारत्वं, त्रिपुण्ड्रधारणोद्धूलनादेः शाखाभेदेनोपनिषदुक्तिः, अस्य पाशुपतादिधर्मत्वं, अस्यैव मुक्त्युपायता, आश्रमान्तरधर्माणां मुक्त्यनुपायत्वं च	240	112–131
वेदाध्याय्यादिप्रशंसाक्रमेणातिवर्णाश्रमिणोऽतिप्रशंसा, वर्णाश्रमस्थैस्तस्य नमस्कार्यत्वं, अतिवर्णाश्रमस्वरूपकथनद्वारा तदीयधर्मनिरूपणं, वर्णाश्रमधर्माननुष्ठानेन निषिद्धधर्मानुष्ठाने प्रायश्चित्तार्हता च	242	132–139

सप्तमस्तरङ्गः

(प्रायश्चित्तनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
विहिताकरणनिषिद्धकरणयोः प्रायश्चित्तं श्रुत्वा कुमारस्य प्रायश्चित्तविशेषजिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	243	1–3½
महापातकानि, तत्स्वरूपं, महापातकिसंसर्गात् पातित्यं च	,,	4–5½
ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तं, तदनुष्ठानकालः, प्रायश्चित्ताचरणकाले गवादिभिः गवाद्यर्थं वा मरणे द्विजेभ्योऽयुतगोदाने च ब्रह्महत्यादोषापगमः, दीक्षितब्राह्मणादिहनने प्रायश्चित्तविशेषश्च	,,	6–16½
क्षत्रियवैश्ययोर्हनने प्रायश्चित्ताधिक्यं, शूद्रेण ब्राह्मणहनने शूद्रस्य मुसलेन वध्यत्वं, ब्राह्मण्यादिवधेऽर्धादिन्यूनप्रायश्चित्तं, क्षत्रियादिवधे प्रायश्चित्तविशेषः, दीक्षितस्य ब्राह्मणस्त्रीहननेऽष्टवत्सरं ब्रह्महत्याव्रताचरणं, वृद्धादिहननेऽर्धप्रायश्चित्तं च	244	17–21½
त्रिविधसुराः, तन्नामानि, तासां वर्णचतुष्टयापेयत्वं तत्पाने मरणान्तप्रायश्चित्तं, अज्ञानात् जलबुद्ध्या वा सुरापाने ब्रह्महत्याव्रताचरणं, रोगनिवृत्त्यर्थं औषधविधया सुरापाने पुनरुपनयनादिना परिशुद्धिः, सुरासंस्पृष्टान्नादीनां भक्षणे सुरापानसाम्यं च	,,	22–28½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
एकादशसुराभेदाः, तन्नामानि, तेषां विप्रेण सर्वदा अपेयत्वं च	245	29–30½
स्तेयस्वरूपं, तत्प्रभेदाश्च	,,	31½
रजआदिक्रमेण सुवर्णप्रमाणकथनं, ब्रह्मस्वापहरणे ब्रह्महत्यावत् प्रायश्चित्तानि, गुर्वादिसुवर्णहरणे प्रायश्चित्तविशेषः, ब्रह्मस्वं हृत्वा पश्चात्तापेन प्रत्यर्पणे प्रायश्चित्तप्रकारः, रत्नासनादिहरणे प्रमाणभेदेन सुवर्णहरणे च प्रायश्चित्तविशेषाः, रत्नस्तेये रजतवस्त्रप्रायश्चित्तं च	246	32–52
गुरुतल्पादिगमनप्रायश्चित्तानि, तत्र प्रकारभेदाश्च	247	53–71½
सङ्कलीकरणस्वरूपं, तत्कृतौ प्रायश्चित्तं च	249	72½
मलिनीकरणं, तत्करणे प्रायश्चित्तं च	,,	73–74½
अपात्रीकरणं, तत्करणे प्रायश्चित्तं च	,,	75–76
जातिभ्रंशकरणस्वरूपं, तत्करणे प्रायश्चित्तं च	250	77½
मण्डूकादिवधे प्राणिभेदेन प्रायश्चित्तभेदाः, यानादीनां अपहारे भक्ष्यादीनां चापहारे प्रायश्चित्तभेदश्च	,,	78–81
टिट्टिभादिहनने प्रायश्चित्तं, रेतआदीनां शूद्रोच्छिष्टस्य च भक्षणे प्रायश्चित्तविशेषश्च	,,	82–84
रजस्वलादिस्पर्शने स्पृष्टाऽज्ञानतो भोजने प्रायश्चित्तं, भोजनादिमध्ये रजस्वलादिशब्दश्रवणे च कर्तव्यशोधनक्रमः, द्विजदैवतनिन्दायां पापाधिक्यं, तत्र निष्कृत्यभावः, अभक्ष्यभक्षणादौ तच्छर्दनपूर्वकं पञ्चगव्यप्राशनं, प्रायश्चित्तोक्त्युपसंहारश्च	,,	85–92
सान्तपनादिकृच्छ्रलक्षणं, इतरप्रायश्चित्तेष्वस्यानुवृत्तिः, पञ्चगव्यप्राशनं च	251	93–98
पञ्चगव्यनिर्माणविधिः, यतिसान्तपनं, महासान्तपनं, तत्र मतभेदाः, पूर्णकृच्छ्रः, तप्तकृच्छ्रः, तत्र प्रकाराः, शीतकृच्छ्रः, पादकृच्छ्रः, प्राजापत्यकृच्छ्रः, अतिकृच्छ्रः कृच्छ्रातिकृच्छ्रः, पराकः, कृच्छ्रः,		

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
चान्द्रायणं, तत्र भेदः, यतिचान्द्रायण-शिशुचान्द्रायण-ऋषिचान्द्रायणादिस्वरूपं, एतेषां ज्ञानतोऽज्ञानतो वा मनोवाक्कायकृतसकलपापप्रायश्चित्तता, शिवनामस्मरणस्य लघुमहत्साधारण्येन सर्वपापप्रायश्चित्तता च	252	99–126

अष्टमस्तरङ्गः

(बसवेश्वरावतारान्तरनन्दिकेश्वराविर्भावादिविवाहान्तवृत्तान्तकथनम्)

पूर्वं सोमवंशजान् जनमेजयान्तान् सूर्यवंशजान् सुमित्रान्तांश्च राज्ञः श्रुत्वा कलौ तद्वंशसम्भवानां वर्णाश्रमधर्मपरिपालकानां राज्ञां शुश्रूषया कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	254	1–4
सोमवंशे जनमेजयात् क्रमेणासाङ्कर्यतो जाता धर्मपरिपालका राजानः, तेषां नामानि, ततः सङ्कीर्णभूपतिप्रादुर्भावात् क्रमाद्वर्णाश्रमधर्मह्रासः, ततो दयावश्यबसवेश्वरस्यावतारः, तेन वीरशैवमतस्थापनं, तत्प्रकाशनं च	255	5–12
बसवेश्वरावतारकथायाः पूर्वपीठिकात्वेन लैङ्गपुराणस्थकथानुवादः, तत्र महेश्वरस्य स्वरोमकूपस्थानेकब्रह्माण्डयुतात्मवहने स्वयं वृषो भूत्वा तदारोहणं, तदाप्रभृति तस्य वृषस्य द्वितीयो धर्मविग्रहः शम्भुरित्युर्व्यां प्रसिद्धिश्च	,,	13–19
वृषभेश्वरस्यैव नन्दिकेश्वरनाम्ना लीलान्तरत्वं, लैङ्गपुराणस्थशिलादनकथनमुखेन तदुपपादनं च	256	20–149

नवमस्तरङ्गः

(बसवेश्वरवृत्तान्तनिरूपणम्)

नन्दिकेश्वरवृत्तान्तकथनानन्तरं तस्यैव बसवेश्वररूपतया आविर्भावस्य समासेनोक्तिप्रतिज्ञा	268	1½

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
रजताद्रौ कैलासे प्रमथगणैः मुनिवृन्दैश्च परिवृताया-मीश्वरसभायां नारदमुनेस्समागमः, नारदीय-कल्याणगीतामृतास्वादानन्तरं ईश्वरस्य नारदं प्रति जगद्वृत्तान्तावेदनोक्तिः, नारदस्य सकलदेशाटन-पूर्वकं कर्णाटकदेशसमागमोक्तिमुखेन सर्वत्रापि जनानां शिवभक्तिविमुखत्वदर्शनादतिभीत्या देशा-न्तरालोकनविगतकुतूहलतया स्वस्य कैलासमाग-मननिवेदनं च	268	2–10
नारदमुनिकथितसकलदेशवृत्तान्तं श्रुत्वा ईश्वरस्य वृषभेश्वरं प्रति भूमौ पुत्रार्थिनो माधवाख्यद्विजस्य पत्न्यां तपस्यन्त्यां वृषभभक्तायां पुत्रत्वेनावतीर्य पाषण्डमतप्रवृत्तानां वीरमाहेश्वरतन्त्रदार्ढ्योत्पाद-नोक्तिः, स्वकीयशासनस्य सर्वत्र प्रकाशनोक्तिः, वीरेश्वरादिप्रमथेश्वराणां भूमौ अवतारसुखेनेश्वराज्ञा-स्थिरीकरणोक्तिश्च	269	11–16
उग्रतपश्चर्यापरितोषकस्य कण्टकाख्यस्यासुरस्य स्वर्गाधि-पत्यकाङ्क्षिणः स्वप्नेऽकारणाद्बहुभूतहननहेतोः भुवि भूपालतामवाप्य अभुक्तकरायुधहत्या स्वर्ग-प्राप्त्युक्तिः, ततस्तेन महीपालतया भूमौ जातेन वेदविरोधितन्त्रप्रवर्तनमुखेन ईश्वरभक्तेषु वैर-प्रदर्शनादिकं, तत ईश्वरेण बलदेवनाम्नस्तदीयदण्ड-नायकस्येश्वरभक्तस्य कन्याप्रदानकाङ्क्षिणः पुत्रीभूय वृषभेश्वरसहचारिणीभावे गङ्गावेदनं, तत्र गङ्गया अनौचित्यप्रकटनं, तदा अशेषप्रमथानां ईश्वर-भावोक्तिपूर्वकं ईश्वरेण वृषभेश्वरवैभवकथनद्वारा गङ्गाया अनौचित्यभावपरिहारमुखेन प्रकृतकार्ये नियोगश्च	270	17–36
शिवाज्ञया शम्भुभृत्यानां तत्र तत्रावतारः, वृष-भेश्वरस्य मादाम्बिकागर्भयोगः, अब्दत्रयं तद्गर्भ-वासश्च	273	37–39

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
ततो गर्भभारोद्वहनाशक्तया मादाम्बिकया शङ्करालये वृषभदेवाग्रे स्वदुःखनिवेदनं, तदा आकाशवाण्या तदिष्टसिद्धिशंसनं, तदैव वृषभदेवेन स्वशृङ्गार्पित-पुष्पगुच्छपातव्याजेनाकाशवाण्यनुमोदनं, ततो गृहीतवृषभप्रसादया मादाम्बिकया गृहं गत्वा भर्त्रे तद्वृत्तान्तनिवेदनं, ततस्तदीयसन्तोषातिशयश्च	273	40–48
मादाम्बिकायां प्रसवोन्मुखायां तस्याः पुरतोऽष्टवर्ष-देशीयस्य कस्यचिदतिथेः समागमः, तदाकार-वर्णनं, गर्भालस्यात् कथञ्चित् कृतातिथिप्रणामाया मादाम्बिकायाः "वत्सवती भूयाः" इत्यतिथिना आशीर्वादपूर्वकं अलिके विभूतिधारणं, ततस्तेन कूडलिसङ्गमक्षेत्रवर्णनपूर्वकं तस्य स्वावासक्षेत्रत्व-कथनमुखेन मादाम्बिकापुत्रानुग्रहाय समागमो-क्त्यवसर एव स्वशय्यायां मादाम्बिकया अतिथि-समानाकारसुतनिरीक्षणं, सुतस्यार्धोदय एवा-तिथिना तत्कण्ठे शिवलिङ्गबन्धनपूर्वकं तस्य बसवराजाख्यानिर्देशमुखेन शिवप्रसादव्यतिरिक्तस्य कस्याप्यदेयतोक्त्या अन्तर्धानं, वृषभेन्द्रजनने कल्पद्रुमकुसुमवृष्ट्याद्यतिशयश्च	274	49–68
प्राप्तोपनयनकालस्य बसवेश्वरस्योपनयाय पित्रोः कृत-प्रयत्नयोः बसवेश्वरेणात्मनो लिङ्गधारण[illegible]शैव-दीक्षादिविधातुः सङ्गमेश्वरस्य स्वगुरुत्वोक्त्या पूर्वाश्रम-मुन्मुच्य स्वाग्रजया नागाम्बया सह गृहात् निर्गमः, ततस्तस्य विज्जलभूपतेर्मन्त्रिवर्यस्य बलदेवाख्यस्य स्वमातुलस्य गृहे वासः, तत्र गङ्गाख्यया स्वमातुल-कन्यया सह विवाहः, सङ्गमेश्वरक्षेत्रे कञ्चित्कालं तस्य वासश्च	276	69–76
ततो याते कतिपयकाले बसवेश्वरश्वशुरस्य बलदेवस्य इहलोकपरित्यागेन शिवलोकप्राप्तिः	,,	77

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
ततो विज्जलभूपतिना बसवेश्वरस्य बलदेवजामातृतां विज्ञायतं सगौरवं स्वभवनं आनीय तस्मै सर्वोपचारैः स्वामात्यपदे स्थापनं, ततः कतिपयवासरानन्तरं पिशुनोक्तिवशंवदेन बिज्जलेन बसवेश्वरे बहुविधाक्षेपोद्भावनं, तदनु बसवेश्वरेणात्मसहवर्तिनां अनेकचित्रकर्मदर्शनमुखेन भूमौ षट्स्थलविद्याशिक्षणद्वारा वीरशैवमतानुयायिनां शिवधर्मप्रतिष्ठापनं, चतुर्विंशतिवर्षाणि भक्तिसाम्राज्यानुभवश्च ...	276	78-88
ततोऽग्रे जगद्देवब्रह्मदेवनामानौ बिज्जलस्य शिवद्रोहमाचरतो निग्रहाय बद्धोद्यमौ विज्ञाय मित्रविपदं द्रष्टुमसहमानेन बसवेश्वरेण कतिपयगणैः सह स्वस्थानं प्रति प्रस्थानं, तदा इतरगणेश्वराणां परिपृष्टस्वावासयोग्यदेशानां बसश्वरेण धर्मधूसरत्वादिभाव्यनर्थसूचनमुखेन मल्लराष्ट्रे स्वानुग्रहपात्रस्य स्वनाम्नः कस्यचिदुद्भवकथनद्वारा गुरुलिङ्गजङ्गमभक्तानां निवासनिरूपणमुखेन तद्देशस्य वासयोग्यत्वं वीरशैवनिष्ठावर्तनं चोक्त्वा स्वधामगमनं च	277	89-100

दशमस्तरङ्गः

(कलिधर्मवर्णनम्)

बसवेश्वरचरितश्रवणानन्तरं धर्मधूसरत्वादिकं श्रुतवतः कुमारस्य तज्जिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	278	1-4
कलियुगे धर्मस्य त्रिपादोनत्वं, हरेः कृष्णवर्णता च	279	5
धर्मानुष्ठातरीतरेषामसूया, अधर्मप्रवर्तनाद्वृत्ताचारादिनाशः, असूयापराणामल्पायुष्ट्वं, सर्वधर्मप्रणाशश्च	,,	6-9
कलेः सर्वपापप्रवर्तकत्वं, चतुर्णां वर्णानां धर्मपराङ्मुखत्वं, तत्प्रकाराश्च	,,	10-74
शिवपूजापरायणानां कलिबाधाराहित्यम्	284	75-77

एकादशस्तरङ्गः

(कल्युत्पातनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
कलिधर्मनिरूपणानन्तरं कलिदोषोद्भवोत्पातनिरूपणम्	285	1½
देशाधिपमहाराजदोषवशात् पुरग्रामवनेषु उत्पातसम्भवः, तत्प्रकाराः, तत्र फलविशेषाश्च	,,	2-19½
उपसर्गे नरापराधस्य कारणत्वम्	287	20½
त्रिविधोत्पाताः, तेषां नामानि, तत्रत्यप्रकारविशेषाः, तेषु केषांचित् शुभफलप्रदत्वं, केषांचित् अशुभफलप्रदत्वं, अशुभफलप्रदेषु त्वरितं शान्तिविधानं च	,,	21-41
सहसोत्थितदेवतार्चाविकाराः, देवायतनादिषु वासनिषेधः, वासेऽशुभफलं, देवस्थानोत्पाते देशभयं च	289	42-45½
पश्वादीनां रुद्रादिभ्यो भयदर्शनं, तत्र श्रुतिवेत्रा पुरोहितेन शान्तिविधानोक्तिश्च	,,	46-52
अनग्न्यादिषु ज्वलनविकारे, अग्नौ चाज्वलने, विद्युद्दाहे, अग्निं विना धूमदर्शने, दिवा नक्षत्रदर्शने, आयुधानां विकारे च अशुभफलानि, तत्र श[illegible]्युदीरणं च	290	53-59
वृक्षविकारोत्पाताः, तत्र रोदनादिविकारे अशुभफलभेदाः, तत्र प्रतिविधानोक्तिश्च	,,	60-73
वृष्टिविकारोत्पातः, तत्प्रभेदाः, तदीयाशुभफलानि, तत्र प्रतिविधिश्च	291	74-81
जलविकारोत्पाताः, तत्राशुभफलविशेषाः, तत्र प्रतिविधानं च	292	83-84
प्रसवविकारोत्पाताः, तत्राशुभभेदाः, तदीयशान्त्यभिधानं च	293	87-91

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.

द्वादशस्तरङ्गः

(नरपतिसिंहासनवृत्तान्तवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
उत्पातकलिधर्मश्रवणानन्तरं बसवेश्वरोक्तनरपतिसिंहासनजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	293	1–3
विद्यारण्यमुनीन्द्रेण हरिहरभूपाय चक्रनगरनिर्माणं, तत्र चक्रनायिकायाः श्रीदेव्याः सान्निध्यं, तत्कालपरिमाणं च	294	4–5
विद्यारण्यमुनीन्द्रवृत्तान्तः—विद्यारण्यमुनीश्वरस्य पूर्वाश्रमे शिवधर्म इति नाम, पत्नीपुत्रादिसहितस्य अकिञ्चनस्य तस्य शङ्कराचार्यपरम्परागतस्वगुरुसमीपोपगमनं, तस्मै स्वकीयसकलवृत्तान्तनिवेदनं, गुरुणा तस्मै श्रीचक्रराजपूजाविधिना सह श्रीविद्योपदेशः, ततश्चिरकालं भक्त्या कृतायामपि श्रीचक्रपूजायां देवीमप्रसन्नां विलोकयतस्तस्य खेदातिशयात् श्रीचक्रदाहे प्रवृत्तिः, तदा वृद्धमातङ्गीरूपेणावतीर्णया देव्या तस्मै सस्मितं तदीयपापराशीनां ज्वलदेकादशपर्वतप्रायतादर्शनेन जन्मान्तरे तदभीष्टसिद्धिकथनं, ततस्तस्यास्तिरोधानं च	,,	6–19
ततः शिवधर्मेण स्वगुरवे वृत्तसकलवृत्तान्तनिवेदनं, गुरुणा सन्न्यासस्य जन्मान्तरत्वमुक्त्वा तस्मै सन्न्यासाश्रमं प्रदाय विद्यारण्य इति नामकरणपूर्वकं चन्द्रमौलीश्वरप्रदानं, तत्पूजनेन तस्य सर्वाभीष्टसिद्धिकथनं च	295	20–23
ततो विद्यारण्यमुनेर्बदरिकाश्रमगमनं, तत्र व्यासानुग्रहात् सकलविद्यानां त्रिकालज्ञतायाश्चावाप्तिः, पश्चात् मुनीन्द्रस्य पम्पाक्षेत्रसमागमः, तत्र विरूपाक्षभजनं च	,,	24–26

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
विरूपाक्षक्षेत्रे चन्द्रमौलीश्वरपूजानिरतस्य विद्यारण्यमुनेः स्वप्ने शिवेन म्लेच्छकिरातादुपद्रुतस्य भूमण्डलस्य रक्षायै उज्जयिनीतः समागतयोः वीररुद्रमहाराजस्य कोशाध्यक्षतामास्थितपूर्वयोः वीररुद्रमहाराजात्यये तीर्थयात्रानिरतयोः हरिहरबुक्कनामाङ्कितयोः पुरीनिर्माणपूर्वकं तत्र पट्टबन्धनियोगः, तथैव तयोरपि स्वप्ने शिवेन भिक्षोः समीपगमननियोगः, ततः तयोः विरूपाक्षक्षेत्रे भिक्षोः समीपागमः, तयोः भिक्षोश्च परस्परं सञ्जातस्वप्नवृत्तान्तनिरूपणपूर्वकं अवश्यकर्तव्यनगररचनारम्भचिन्ताविधानं च	295	27–36
तदा शङ्करप्रेरितमेषपालमुखात् तुङ्गभद्रातीरस्थितदक्षिणपर्वतस्थमहालक्ष्मीसकाशादभीष्टप्राप्तिं श्रुत्वा तदाराधनेन लब्धवराणां मेषपालवचसा तन्नामोपपदपूर्वकं त्रयोदशराजनामप्रवर्तनकथनं, तस्य मेषपालस्य देव्याः सविधे तिरोधानं च	296	37–46
ततो देव्या विद्यारण्यमुनीश्वराय श्रीचक्राकारनगरनिर्मापणे तत्पुराभ्यन्तरे सार्धत्रिपादत्रिघटिकाकालं सुवर्णवृष्टिशंसनम्	297	47–49
ततो देव्युदितरीत्या श्रीचक्राकारपुरनिर्माणं, तत्र हरिहरस्य पट्टाभिषेकः, तस्य राज्यशासनं च	,,	50–51
ततो विद्यारण्यमुनये बिरुदावलिप्रदानं, यथेष्टसम्पत्प्रतिपादनं, त्रयोदशमहीपालानां तत्पुरीशासनोक्तिश्च	,,	52–53
हरिहरादयस्त्रयोदश महीपालाः, तेषां क्षितौ स्थितिकालश्च	298	54–56
हरिहरादित्रयोदशनृपानन्तरकालीनाः प्रौढादयः सप्त महीपालाः, तेषां क्षितिपालनकालश्च	,,	57–59
एतत्कल्लोलस्थाहत्यग्रन्थसंख्याकथनमुखेनैतत्कल्लोलस्याकरग्रन्थोक्तिपूर्वकं कल्लोलोपसंहारः	,,	60–62

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
पञ्चमकल्लोले		
प्रथमस्तरङ्गः		
(कुटजाद्रिवर्णन-वयस्स्तम्भ-कालवञ्चन-मृतसञ्जीविनी-पादुकागत्य-दृश्यकरण-परकायप्रवेशादिनिरूपणम्)		
विद्यानगरादिनिर्माणश्रवणानन्तरं बसवेश्वरोक्तमल्लदेशादि-शुश्रूषया कुमारस्य प्रश्नः, राज्ञस्तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	299	1–5
मल्लदेशावधिः, मल्लदेशप्रसिद्धिश्च	”	6
शिवगौरीसंवादमुखेन मल्लदेशस्थकुटजाद्रिवृत्तान्तकथनं, पूर्वादिभागतः तस्यायामादिनिरूपणद्वारा मुखपृष्ठ-भागाभ्यां गजसादृश्योक्तिश्च	300	7–13½
कुटजाद्रौ तत्तद्दिग्विभागस्थितानि तीर्थानि, तत्र शतबिन्दु-तीर्थाधोभागे पञ्चपञ्चाशद्धस्तप्रमाणेन सहस्रकादिनव-मुख्यतीर्थानि, तेषां सर्वसिद्धिविधायकत्वं, ऋषिभिः नागार्जुनादिभिः ब्रह्मादिभिश्च तत्र बहुकालतपश्चर्यया स्वस्वेष्टावाप्तिः, तन्नगरान्तर्वासिनः शिवस्य ताण्डवा-वसरे जटाताडनात् शतधाप्रवृत्तशतबिन्द्वादितीर्थ-माहात्म्यं, शिवस्यापि तत्रत्यसिद्धाभीष्टदानाय तत्रैव वासोक्तिः, देव्या अपि मूकासुरं हत्वा मूकाम्बाख्यया तत्र निवासाय शिवेन प्रेरणं, शिवस्यान्तर्धानं, देव्या अपि शिवोक्तविधया मूकासुरं हत्वा तत्रैव मूकाम्बिका-नाम्ना निवासश्च	”	14–30
मूकाम्बिकाप्रसादेन योगिभिः वयस्स्तम्भनादिसिद्धि-प्राप्तिः	301	31–33
वयस्स्तम्भसिद्धिसाधनप्रकारः, तत्र शाल्मलिवृक्षनिर्यासेन घुटिकाविधानक्रमनिरूपणमुखेन प्रतिवासरमेकैकघुटि-कासेवने पूर्वतनदन्तकेशादिपतनपूर्वकं नूतनदन्त-केशाद्याविर्भावद्वारा द्व्यष्टवर्षाकृत्यादिना सहस्र-संवत्सरजीवनम्	302	34–41

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
शाल्मलितरोः मूल-त्वक्-पत्र-पुष्प-फलानि चूर्णयित्वा मधुसर्पिर्भ्यां संयोज्य तस्य बिडालपदमात्रप्रमाणं मासमेकं प्रत्यहं प्रातः सेवने पलीवलितादिराहित्येन मत्तेभवत् दृढकायसिध्यादिद्वारा सहस्रवत्सरायुः-प्राप्तिः	302	42–45
सितादिचतुर्विधमुण्डीपञ्चाङ्गचूर्णस्य मधुसर्पिर्भ्यां संयोजि-तस्य बिडालपदमात्रस्य एकविंशत्यादिदिनक्रमेण सेवने क्षीरपिष्टकभोजनतः दिव्यदेहादिसिद्धिद्वारा चिरायुष्ट्यादि-प्राप्तिः	303	46–50
समूलपञ्चवामरीचूर्णस्य मधुसर्पिर्भ्यां संयोजितस्य कर्ष-मात्रस्य सप्ताहादिक्रमेण सेवने सर्वरोगविनाशादिद्वारा द्वादशसप्ताहे मन्मथवत्सर्वजनवशीकारः, संवत्सरकालं तत्सेवने जरापलितादिराहित्येन लक्षत्रयसंवत्सरकालं जीवनप्राप्तिश्च	”	51–61
कालवञ्चननिरूपणाय मृत्युसूचकारिष्टनिरूपणं, रिष्टशब्दार्थ-कथनं च	304	62–63½
मरणचिह्नानि, तत्तच्चिह्नानुरोधेन मरणकालकथनं च	”	64–83½
मरणचिह्नैर्मरणकालं विज्ञाय योगाभ्यासादिभिः ब्रह्मादि-कालानुरोधेन नाभ्यादिषु मरणकालवञ्चनं, तत्र लक्ष-कालसङ्कर्षणीमन्त्रजपेन कालविजयोक्तिः, सङ्कर्षणी-मन्त्रोक्तिद्वारा स्वाहान्तेन तेनाहुतिविधानं, विकल्पेन नवार्णादिमन्त्रजपोक्तिः, कालवञ्चनोक्त्युपसंहारश्च	306	84–90½
पादुकासिद्धिसाधनप्रकाराः, तत्र मन्त्राः, तद्विनियोगक्रमः, पादुकासिद्धियोगनिरूपणोपसंहारश्च	307	91–108
मृतसञ्जीवनोपायः, तत्र मन्त्रोक्तिपूर्वकं मृतसञ्जीविन्युप-संहारश्च	309	109–110½
अदृश्यकरणोपायाः, तत्र मन्त्राः, तत्प्रयोगकथनमुखेन अदृश्यकरणोक्तेर्दिङ्मात्रतोक्तिश्च	310	111–137

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
योगाभ्यासवशात् स्वदेहं विहायान्यदेहान्तःप्रवेशरूप-परकायप्रवेशः	311	138
मणिमन्त्रौषधीनां सिद्धिनिरूपणपूर्वकं मूकाम्बानुगृहीता-नामनेकेषां सिद्धानां कुटजाद्रौ निवासकथनम्	,,	139–141
कुटजाद्रेरुत्तरभागे वनवसाख्यदेशे मधुनाम्नि नगरे वरदातटिनीतीरे मधुकेश्वरनाम्नो लिङ्गस्य देवादिभि-र्वृतस्यावस्थितिः, तत्र शिवशक्त्योर्मध्यदेशे मल्लनाम्नो देशस्य स्थितिः, तत्र बसवमहीपालपूर्वजानां राज्ञां धर्मेण राज्यशासनोक्तिश्च	312	142–145

द्वितीयस्तरङ्गः

(देशवर्णनं, चौडप्पनायकरामेश्वरानुग्रहवर्णनं च)

मल्लदेशे बसवभूपपूर्वजानां राज्यशासनं श्रुत्वा कुमारस्य प्राथमिकवंशवृद्धादिद्वारा राजपरम्परायाः तदीयवृत्तस्य च प्रश्नः, राज्ञस्तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	,,	1–3
मल्लदेशातिशयवर्णनम्	,,	4–26½
मल्लदेशान्तर्गतकेळदिराजकूटस्थवृत्तान्तः—तत्र बसवांबा-नामाङ्कितकान्तासहितस्य बसवनाम्नो भूपालस्य चतुर्णां तनयानामुदयः, कालक्रमेण बसवभूपालस्य शिवलोक-प्राप्तिः, तदनु द्वयोः सुतयोरपि पितुरनुगमनं, अन्ययोः चौडभद्रयोः वर्धमानयोः मात्रा सह वासः, कालक्रमेण मात्रा तयोरुद्वाहमङ्गलविधानं च	314	27–32
कदाचित् चौडनाम्नः कृषिदर्शनाय गमनं, तदा शुभ-शकुनानि, क्वचित् रसालतरुच्छायायां शयानस्य चौडस्य मस्तकोपरि केनचित्फणीन्द्रेण स्वफणेन छत्र-धारणं, चौडमन्विष्यानुगच्छन्त्यां तन्मातरि तद्विलोक्य अत्याकुलायामेव फणिना ततोऽपसर्पणं, ततः फणि-वृत्तान्तं कथयन्त्या मात्रा सह चौडस्य गृहं प्रति गमनं च	315	33–39½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
तदनु प्रत्यहं वने तृणानि चरित्वा गृहमागच्छन्त्याः कस्याश्चित्कपिलधेनोः अल्पस्यापि पयसोऽदोहनतो गोपालं तर्जयता चौडेन परेद्युः सम्प्रवृत्तधेनुवृत्तान्तं गोपालमुखाच्छ्रुत्वा तत्परीक्षार्थं ततः परेद्युः स्वपरिवारैः सह धेन्वा साकं अरण्यं गतेन क्वचिद्गुल्मे धेनोः क्षीरप्रस्रवणदर्शनं, ततः तद्गुल्मच्छेदनात्तत्र रामेश्वर-लिङ्गदर्शनं च	315	40–45
पुनश्च गुल्मप्रदेशशोधनतो शासनशिलाफलकोपलब्धिः, ततस्तल्लिङ्गस्य रामेश्वराभिधावगमः, ततश्चौडस्य तत्सेवनं, ततः कदाचित् त्रियामान्ते चौडस्य स्वप्ने निधिप्राप्ति-सूचनं, तदनुरोधेन प्रातर्विमर्शनतो निधिप्राप्तिश्च	316	46–50

तृतीयस्तरङ्गः

(शुभाशुभस्वप्नफलनिरूपणम्)

निधिप्राप्तिसूचकस्वप्नतो निधिप्राप्तिं श्रुत्वा कुमारस्य स्वप्नविभागादिजिज्ञासया प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तर-कथनप्रतिज्ञा च	317	1–2½
सप्तविधाः स्वप्नाः, तेषां नामानि, तत्र आद्यपञ्चविध-स्वप्नानां निष्फलत्वं, पूर्वादियामभेदेन स्वप्नानां कालभेदेन फलप्राप्तिश्च	,,	3–7
पौर्वापर्येण स्वप्नेषु पूर्वस्वप्नानां निष्फलत्वं, पश्चान्नवस्य सफलत्वं च	,,	8
अशुभस्वप्ने जाते पुनः शयित्वा शुभस्वप्नं पश्यता अशुभ-स्वप्नाकीर्तनेन शुभस्वप्नकीर्तनं, धातुप्रकोपजचिन्तित-स्वप्नयोः वर्जनं च	,,	9½
वातप्रकोपजः स्वप्नः	,,	10½
पित्तप्रकोपजः स्वप्नः	318	11
कफप्रकोपजः स्वप्नः	,,	12
चिन्तितस्वप्नः	,,	13

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सिद्धिशून्याः स्वप्नाः	318	$14\frac{1}{2}$
सुखप्रदाः स्वप्नाः	,,	15–56
दुःखप्रदाः स्वप्नाः, तेषु प्रतिक्रिया, उभयविधस्वप्नफलोक्त्युपसंहारश्च	322	$57–72\frac{1}{2}$

चतुर्थस्तरङ्गः

(निधिचिह्नाञ्जनसाधारणराजनीतिवर्णनम्)

शुभाशुभसूचकस्वप्ननिरूपणानन्तरं पूर्वं कुमारेण पृष्टस्य निधिचिह्नस्योत्तरनिरूपणप्रतिज्ञा	323	1
निधिस्थानोपलब्धिचिह्नानि	,,	2–6
निधिप्राप्तौ संख्यासेदेन सहायकथनं, विना सहायं निध्यसाधनोक्तिः, निधिसाधने सहायभूतशोभनलक्षणं च	324	7–11
निधिसाधने निन्द्यसहायस्वरूपम्	,,	$12–13\frac{1}{2}$
बलिसाधने योग्याः	325	14
भेषजाहरणे योग्याः	,,	15
निधिदर्शकाञ्जनं, तन्निर्माणक्रमश्च	,,	$16–18\frac{1}{2}$
निधिदर्शकाञ्जनान्तराणि, तन्निर्माणक्रमश्च	,,	19–25
सर्वाञ्जनेषु दीपकज्जलयोः पात्रविशेषनिर्देशः	326	26
निर्विघ्नं निधिप्रेक्षणे स्रोतोऽञ्जनं, तन्निर्माणक्रमश्च	,,	$27\frac{1}{2}$
स्रोतोऽञ्जनविधानक्रमान्तरम्	,,	$28\frac{1}{2}$
सर्वाञ्जननिर्माणविधिः	,,	$29\frac{1}{2}$
अञ्जनसिद्धौ अन्वयव्यतिरेकाभ्यां अघोरमन्त्रस्य साधकता, दक्षिणामूर्तिमन्त्रस्य अष्टसहस्रवारमावृत्तिविधानं च	,,	30–31
नेत्रयोरञ्जनलेपनानन्तरं सप्तभिरश्वत्थपर्णैर्नेत्राच्छादनं, तदुपरि सितपट्टबन्धनोक्तिश्च	327	$32\frac{1}{2}$
अञ्जनलेपनायोग्याः, तद्योग्यास्तेषां नियमाः, सर्वत्रात्रेश्वरानुग्रहस्यावश्यकता च	,,	33–36
चौडस्य निधिप्राप्त्यनन्तरं सञ्जातवृत्तान्तोक्तिः	,,	37

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
निधिप्राप्त्यनन्तरं रामेश्वरलिङ्गमाराधयतस्तस्य दुष्टनिग्रहादिकं श्रुत्वा प्रहर्षितेन सार्वभौमेन तमानाय्य तन्मुखात् श्रुततदीयसकलवृत्तान्तेन तदीयशौर्यसम्पत्त्यादिकं निरीक्ष्याभिनन्दनपूर्वकं मल्लदेशस्य तद्वशार्पणं, ततस्तस्य "केलदिचौडप्पनायकः" इति नामकरणं, ततस्तस्मात् चौडप्पनायकस्य निर्गमश्च ...	327	38–42
ततः चौडप्पनायकेन केलदीस्थानमागतेन रामेश्वरालयनिर्माणं, रामेश्वरस्य भूदानादिसन्तर्पणपूर्वकं दुष्टनिग्रहशिष्टपरिपालनमुखेन स्वबाहुपराक्रमतो राज्यपरिपालनं च	328	$43–44\frac{1}{2}$
ततः चौडप्पनायकस्य पुत्रद्वयजननं, तयोः सदाशिवभद्राभिधानयोः सर्वशस्त्रादिविशारदयोः विवाहः, ततः चौडप्पनायकेन सदाशिवनायके राज्यभारसमर्पणपूर्वकं भूमिपालोचितराजधर्मोपदेशश्च	,,	45–52
राजधर्मान्तर्गतविषयाः—सत्पुरुषलक्षणं, सद्गुणाः, सत्सङ्गगुणातिशयः, असत्सङ्गत्यकरणं, तत्र सोदाहरणं हेतुकथनं, असत्यस्वरूपं, सहेतुकं तत्परिवर्जनोक्तिः, परद्रोहस्वरूपं, तस्य दुःखप्रदत्वं, अगम्याः स्त्रियः, सहेतुकं तद्गमनपरिवर्जनोक्तिः, असहिष्णुताप्रतिषेधः, सहापातकादिदोषवत्संसर्गाकरणोक्तिः, सदोषं क्रोधमुक्त्वा तत्परित्यागोक्तिः, लोभस्य क्रोधकारणत्वोक्त्या तत्परिवर्जनोक्तिः, आत्मस्तुतेः सोदाहरणं निष्प्रयोजनत्वोक्त्या तत्परिवर्जनोक्तिः, दानस्य पात्रं, दानफलं, सत्यादिकथनस्य सनातनधर्मत्वं, सत्यादिवक्तुः लोकपूज्यता, पूर्तकथनं, कूपादीनां द्वारभेदोक्तिः, कूपादिखननस्यावश्यकर्तव्यता, द्विजपोषणं, दीनस्वरूपं, तदभिलषितदानं, अनाथस्वरूपं, तत्पोषणं, आर्तरक्षणं, बान्धवाः, तेषां माननं, शरणागतरक्षणं, धर्मरक्षणं, तत्फलकीर्तनं च	329	53–93

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
धर्मोपदेशानन्तरं चौडनायकस्य रामेश्वरानुग्रहात् कैलासप्राप्तिः, ततः सदाशिवमहीपते राज्यशासनं च	333	94–96

पञ्चमस्तरङ्गः

(सदाशिवनृपचरित्र–मायोपवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सदाशिवनृपे राज्यं शासति महीसुरादीनां हर्षातिशयः	,,	1
सदाशिवनृपस्य भार्याद्वये ज्येष्ठायां दोड्डुसङ्कण्णनायकस्य कनिष्ठायां चिक्कसङ्कण्णनायकस्य च जननं, वर्धमानयोः क्रमेण लब्धविद्ययोः प्राप्तयौवनयोस्तयोरुद्वाहश्च	,,	2–4
नीत्या राज्यं शासति सदाशिवनृपे विद्यानगरवर्तिना रामराजेन कल्याण-कलुबुरिगिवर्तिना सह विग्रहे साह्याय सदाशिवनृपानयनं, रामराजाज्ञया सदाशिवनृपस्य समस्तसेनानायकतया सेनाग्रयायित्वं, तदा सदाशिवनृपस्य सेनाग्रगमनं श्रुत्वा विजयपुरेश्वरेण तन्मार्गनिरोधाय म्लेच्छप्रमुखानां प्रेषणं, सदाशिवनृपतौ युद्धसन्नद्धान् म्लेच्छान् पराजित्य तेषां सर्वस्वाहरणपूर्वकं रामराजेन साकं कल्याणवरणसमीपागते रामराजेन प्राकारान्तः प्रक्षिप्तयमदंष्ट्रायुधग्रहणाय प्राकाराक्रमणाज्ञलेषु सैनिकेषु तूष्णीं स्थितेषु सदाशिवनृपतिना प्राकारमाक्रम्य यमदंष्ट्रायुधं गृहीत्वा रामराजायोपदीकरणं, तदा सन्तुष्टेन रामराजेन सदाशिवनृपतेः गुत्ति-बार्कूरु-बङ्कलूरुनामाङ्कितदेशत्रयेण अन्यैश्च बहुविधोत्तमवस्तुभिः सम्भावनं च	334	5–21
ततः कतिपयदिनानन्तरं प्रख्यातयशसा दस्युनायकद्रोहोपशमनाय रामराजाज्ञापितेन चन्द्रगुत्तिस्थसदाशिवनृपेण तेषां निग्रहणं, तदनन्तरं कतिपयदिनादूर्ध्वं बरीदपातुशहविजयाय रामराजाज्ञप्तेन सदाशिवनृपतिना ससेनं तं गृहीत्वा रामराजायोपहारीकरणं, ततः सन्तुष्टेन रामराजेन "शत्रुसप्ताङ्गहरण"भिध-		

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
बिरुदेन अन्यैः अनेकवाद्यविशेषादिभिश्च सदाशिवनृपतेः सभाजनं च	335	22–27
ततः कतिपयकालानन्तरं सदाशिवनृपतिना रामराजाज्ञापितेन साल्वतिम्माभिधानस्य पराजयः, ततो रामराजस्य मायोपायचतुराणां स्वासाध्यानां केरलाधिपानां, तौळवानां च जयाय सदाशिवनृपं प्रति आदेशश्च	,,	28–29½
मायिकोपायनिरूपणप्रतिज्ञापूर्वकं दुर्बलेन रिपुघातने प्रयोज्यास्त्रिविधदण्डाः, तेषां विषादिस्वरूपता च	336	30–31½
चत्वारो विषप्रभेदाः, तेषां स्थावरजङ्गमस्वरूपता, कृत्रिमविषसम्भवक्रमश्च	,,	32–33½
तटाकादिषु विषप्रयोगे विषदण्डः	,,	34–38
वैरिवातावसराः, तदीयवाते वातदण्डश्च	337	39–40½
आभिचारिकदण्डप्रयोगाः, तद्विधानक्रमः, ततः शत्रुमृतिश्च	,,	41–51½
आभिचारिकदण्डे नरयन्त्रप्रयोगविधानं, ततः शत्रुमरणं च	338	52–60½
जयप्रदकाहलीवाद्यनिर्माणोक्तिपूर्वकं रणाङ्गणे रसलिप्ततदीयध्वनिश्रवणतः शत्रुप्रणाशकथनम्	339	61–62½
काहलीविधानक्रमस्य तत्प्रयोगस्य च ढक्कायमातिदेशोक्तिपूर्वकं तदीयफलातिदेशोक्तिः, मुरजवाद्यस्य पुटद्वयेऽपि चर्मणो रसविशेषेण मार्जनकथनं च	,,	63–64½
भस्मकूटनिर्माणं, तत्र त्रिविधभस्मनिर्देशः, तत्प्रयोगे मन्त्रः, तस्य भस्मनः सैन्ये क्षेपणात् शत्रुसैन्यनाशश्च	,,	65–67
मायागोलयन्त्रस्य प्रयोगभेदेन मोहनादौ विनियोगः ...	,,	68
मायागोलयन्त्रनिर्माणक्रमः, तस्य मोहने विनियोगक्रमः, सप्ताहात् शत्रुमोहोत्पत्तिकथनं च	,,	69–73
मायागोलयन्त्रस्य स्तम्भने विनियोगक्रमः, सप्ताहात् शत्रोः देहमनस्स्तम्भनोक्तिश्च	340	74–76
मायागोलयन्त्रस्य विद्वेषणे प्रयोगक्रमः, तेन सप्ताहात् विद्वेषकीर्तनं च	,,	77–78½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
मायार्गलयन्त्रस्योच्चाटने प्रयोगक्रमः, ततः शत्रुषाटनोक्तिः, इतरेषां मायोपायानां सहस्रशो वर्तनकीर्तनं, तेषां दुर्बलैः प्रबलेषु जयाय प्रयोगकथनं च	340	79-82½
प्रबलेन सदाशिवमहीपालेन ईश्वरप्रसादात् शक्त्यतिशयाच्च दुर्बलानां मायाप्रयोगनिरतानां केरलतौळवानां पराजयपूर्वकं सार्वभौमराजानुज्ञया करग्रहणमुखेन केरलतौळवदेशयोः जयस्तम्भस्थापनं, सार्वभौमरामराजेन केरलतौळवमहीपतीनां स्वस्थानप्रेषणं च	341	83-87
ततः परासाध्ययोः जालिहालुदेशाधीशयोः पराक्रमशालिनोः विरोधिनोः यदवसुरारिणोः निग्रहाय रामराजे स्वयं यियासति, सदाशिवेन तन्निवर्तनमुखेन बलैः सह गत्वा स्वयं तयोः रामराजसमीपानयनं, तदर्थं तस्मै "यदवसुरारिकोटेकोलाहल"भिधबिरुददानं, ततस्तस्य स्वदेशगमनं च	,,	88-92
तदनु सदाशिवनृपेण रामेश्वरपूजार्थं भूरिक्षेत्रदानं, सदाशिवसागराख्यनगरनिर्माणं, कुशावतीतीरे सदाशिवाह्वयपुरनिर्माणं, सदाशिवाह्वयाग्रहारं निर्माय तत्र आवरणदेवताभिः सह सदाशिवेश्वरप्रतिष्ठापनं, तत्पूजनार्थक्षेत्रवितरणेन स्वयशःप्रकाशनं च	342	93-98
ततः सदाशिवनृपेण रामराजेच्छानुरोधेन दर्पितं बङ्कापुरनिवासिनं मादरसनामानं गृहीत्वा रामराजसन्निधौ नयनम्	,,	99½
तदनु सदाशिवनृपेण काशीतोऽनुजभद्रप्पनायके समागते तेन सह कञ्चित्कालमवनीं परिपाल्य भद्रप्पनायकस्य "इम्मडिसदाशिवाभि"धाकरणपूर्वकं तपोवनजिगमिषया तस्य राज्याभिषेकः, ततः कतिपयकाले गते सदाशिवनृपस्य सदाशिवपदप्राप्तिः, ततो भद्रप्पनायकस्य कञ्चित्कालं राज्यपरिपालनं च	,,	100-104
ततो भद्रप्पनायकेन सदाशिवनृपतेर्ज्येष्ठपुत्रे दोड्डसङ्कण्णनायके राज्यं, कनिष्ठपुत्रे चिक्कसङ्कण्णनायके यौवराज्यं च समर्प्य ताभ्यां राजनीत्युपदेशः, दोड्डसङ्कण्णनायकस्य राज्यशासनं च	343	105-107

षष्ठस्तरङ्गः

(राजगुण-करादान-दुर्गलक्षण-बलानुवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
राजधर्माणां राज्यस्थिरीभावोपयोगितां श्रुत्वा कुमारस्य राजधर्माणां प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	,,	1½
नरनृपयोराकारसाम्येऽपि राज्यस्थैर्योपयोगिनृपगुणविशेषाः, प्रजा भरञ्जयतो राज्ञो जन्मवैफल्यं, प्रजासन्तापस्य राजकुलादिनाशकत्वं, राज्यरक्षणस्य हिरण्यादिसर्वसम्पत्करत्वं, उत्खात-प्रतिरोपणादिभिः मालाकारवत् राज्ञश्चिरजीवनं च	,,	2-8
इन्द्रादिदृष्टान्तेन राज्ञः सप्तगुणकथनं, प्रत्येकं तद्विवरणं च	344	9-16
सिंहादिभ्यो राजग्राह्या विंशतिर्गुणाः, प्रत्येकं तद्विवरणं च	345	17-23
सिंहादिसङ्गृहीतविंशतिगुणवतः कीर्त्यादिलाभः	,,	24-25
राज्यारक्षणे सम्भवन्तो दोषाः, अयोगेन राष्ट्रपीडने सोदाहरणं अनिष्टप्राप्तिकथनं च	346	26-28
राजसत्तमस्योपाधयः, राजकर्तव्याः दुष्टनिग्रहादिपञ्चमहायज्ञाः तपोरक्षणादिषडंशभाक्त्वं च ...	,,	29-32
राज्ञा एकग्राम-दशग्रामादिक्रमेण राजकीयग्रामाधिकारिव्यवस्थापनं, ग्रामाधिकारिणा ग्रामदोषशासनाशक्तौ उत्तरोत्तरग्रामाधिकारिभ्यः क्रमशो निवेदनं, सर्वैर्मिलित्वा तत्प्रतिविधानं च....	347	33-36
पशुहिरण्यादिपदार्थानुरोधेन राजग्राह्यकरांशाः	,,	37-39
गोचारप्रदेशादिकल्पनं, प्रत्यन्तदेशभूप्रदेशस्य सर्वगुप्त्यै कल्पनं ततः समुत्पन्नफलमूलादिकृते दशमभागकरग्रहणं च	348	40-43

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
राष्ट्रागतवित्तस्य चतुर्धा विभजनं, तत्र भागत्रयस्य धर्मार्थकामेभ्यो व्ययः, चतुर्थभागस्य कोशवृद्ध्यै स्थापनं, ततः सुखप्राप्तिश्च	348	44–45
दुर्गस्यात्यावश्यकता, जलदुर्गादिनवविधदुर्गाः, तत्रोत्तममध्यमकनिष्ठप्रभेदाः, तेषां स्वरूपं च	,,	46–55
गुप्तदुर्गद्वारादिरचनाकथनपूर्वकं दुर्गसङ्ग्रेयपदार्थकीर्तनम्	349	56–60
मौल्यादिषड्विधबलनिर्देशः, तेषां स्वरूपोक्तिद्वारा उत्तममध्यमाधमविभागः, अमित्रजबलस्यासान्निध्याविश्वसनीयते, तस्य युद्धेषु पुरतः स्थापनं च	,,	61–66
बलगुप्तये लोहचर्माद्यनेकविधकञ्चुकादिपरिकल्पनपूर्वकं बलशोभायै पताकादिनिर्माणं शातकुम्भमयफलकादिनिर्माणं च	350	67–70
मौल्यादिबलप्रमुखानां नानाविधामूल्यवस्त्रभूषणादिभिः प्रियवाक्यादिभिश्च सम्भावनं, तेषां यथायोग्यं वृत्तिप्रकल्पनं च	,,	71½
भृत्यानां प्रत्यहादिकालव्यवस्थया वेतनदानं, उत्कोचादिलोभरहितैराप्तपुरुषैः प्रत्यहं भृत्येषु कर्मावेक्षणं, राज्ञा च प्रतिपक्षं भृत्याद्यवेक्षणमुखेन तेषु प्रसादाविष्करणं, अलसभृत्यदण्डनं च	,,	72–76
सैन्येषु सिन्धुदेशाद्यनेकदेशसम्भूतोत्कृष्टाश्वप्रकल्पनोक्तिमुखेन कुञ्जरस्य प्राधान्यकथनं, महारथादियोजितरथादिपरिकल्पनमुखेन चतुर्विधसैन्यस्य समरमुखे सन्नाहोक्तिः, राज्ञः शक्तित्रयोपेतता च (प्रभुमन्त्रोत्साहशक्तयः–शक्तित्रयम्)	351	77–82½

सप्तमस्तरङ्गः

(शक्तित्रय-दोड्डसङ्कणनायकवृत्तान्तवर्णनम्)

पूर्वं राज्ञि शक्तित्रययोगस्यावश्यकतां श्रुत्वा कुमारस्य तज्जिज्ञासया प्रश्नः, राज्ञस्तदुत्तरप्रतिज्ञा च	,,	1½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
मित्रलक्षणोक्तिद्वारा राज्ञा मित्रकरणस्यावश्यकतोक्तिः	352	2–3½
उत्तममध्यमाधमभेदेन राजत्रैविध्यं, तद्विवरणं तत्तद्राजसम्बन्धेन राज्येऽप्युत्तमादिव्यवहारश्च	,,	4–6
सचिवायत्तराज्यसम्भवक्रमः, तस्य कनिष्ठता च	,,	7–8
उभयायत्तराज्यसम्भवक्रमः, तस्य मध्यमत्वं च	,,	9–10
आत्मायत्तराज्यसिद्धिक्रमः, तस्य निर्भयत्वादिना श्रेष्ठता च	,,	11–12
प्रभुलक्षणं, प्रभुशक्तिस्वरूपं च	353	13–15
राजकीयसहायादिपञ्चाङ्गानि, तत्र शुक्र-चाणक्यादिसम्मतिश्च	,,	16½
राजकीयमन्त्रपञ्चाङ्गानि, मन्त्रभेदाभेदघटना, समारम्भाणां फलानुमेयता च	,,	17–19
मन्त्रकाले तच्चक्षुःश्रुतिगोचरदेशतो यत्नतश्चालनीयाः प्राणिनः	,,	20½
मन्त्रालोचनोचितदेशकालौ, मन्त्रयितव्यविषयाणां कीर्तनद्वारा मन्त्रस्य मन्त्रिभिः सह स्वयं वा समालोचनोक्तिश्च	354	21–32
स्वयं मन्त्रालोचनक्रमः, अमन्त्रयितव्यविषयश्च	355	33–37½
मन्त्रशक्त्युत्साहशक्त्योः स्वरूपे	,,	38–39½
नृपनीतेः सोदाहरणमनेकरूपतोक्तिः, जितेन्द्रियत्वस्य विनयकारणत्वादिप्रणाड्या सम्पदभ्युदयहेतुत्वम्	,,	40–41
भद्रमहीपालस्य भ्रातुर्ज्येष्ठकुमारायोक्तविधया राजनीत्युपदेशानन्तरं कतिपयदिनैः कैलासनिर्याणम्	356	42–43
भद्रमहीपालनिर्याणानन्तरं दोड्डसङ्कणनायकस्य राज्यशासनं, तदा जातुचित् जम्बूरुदेशाधिपविरुपण्णाभिधस्यातिगर्वितस्य कराऽदानेन विपरीतवर्तनं, तदा दोड्डसङ्कणनायकेन तद्बन्धनद्वारा हस्तेनैव तस्य प्रभुसमीपानयनं, ततः सन्तुष्टेन प्रभुणा तदीयशौर्यपराक्रमादिप्रशंसनेन तदीयराज्यस्य तद्भुजे स्थापनपूर्वकं तस्य स्वसमीपवासाज्ञापनं, तेन तथैवाचरणं च	,,	44–48

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
ततो दोड्डसङ्कण्णनायकस्य तन्महिष्यां क्रमशो रामराज-वेङ्कटप्पनायकाख्यसुतयोरुद्भवः, सुतस्य स्वनामाङ्कनसन्तुष्टेन प्रभुणा दोड्डसङ्कण्णनायकाय होळेहोन्नूरु—मासूरु—बेलीमल्लूरुदंशानां दानपूर्वकं तस्य स्वपुरप्रेषणं च	356	49–51
ततः स्वानुजेन सह स्वपुरे वसतो दोड्डसङ्कण्णनायकस्य सार्वभौमेण स्वानुजेन विठ्ठलराजेन साकं गोवादेशवासिनः स्ववैरिणो विजयाय प्रेषणं, ततो गोवादेशं विजित्य समर्पयते दोड्डसङ्कण्णनायकाय प्रभुणा प्रहृष्टेन महादेवपुरस्य प्रदानं, तदनु दोड्डसङ्कण्णनायकस्य स्वपुरं यातस्यानुजेन सह कञ्चित्कालं सुखेनावस्थानं च	357	52–56
ततः कदाचिद्दोड्डसङ्कण्णनायकस्य लिङ्गतीर्थदिदृक्षया प्रस्थितस्य शकुनानुरोधेन सेतुदिग्भागगमनम् ...	,,	57–58

अष्टमस्तरङ्गः

(शकुनकथनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
शकुनवार्तां श्रुत्वा कुमारस्य तद्विशेषजिज्ञासया प्रश्नः, महिपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	,,	1–2½
शुभाशुभसूचकानि शकुनानि, तेषां प्रभेदश्च	358	3–4½
यात्रायां वायोरनुलोमविलोमगतिभ्यां क्रमादिष्टानिष्टफलसूचकत्वम्	,,	5½
यात्रायां वामदक्षिणाङ्घ्र्योः ज्येष्ठाद्यङ्गुलीनां स्खलनक्रमतः शुभाशुभफलसूचनं, तेषां अङ्गुलिक्रमतो फलनिर्देशश्च	,,	6–7½
भान्वादिवासरेषु वायव्यादितत्तद्दिक्क्रमेण सृगालादिरवस्य मरणादिफलसूचकत्वं, कोष्ठविन्यासेन तत्प्रदर्शनं च	,,	8–10½
प्रागादिषोडशदिक्षु प्रत्येकं सूर्यस्य यामार्धकालं प्रदक्षिणतः सञ्चारे भान्वादौ प्रतियामार्धं सृगालादिरवस्य फलविशेषसूचनम्	360	11–14½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
क्षुतस्याशोभनत्वं, बलात्सम्प्रवृत्तक्षुतस्य बालवृद्धपीनासिकक्षुतानां च निरर्थकत्वं, पुरोभागादौ सम्भवतः क्षुतस्य तत्तद्भागतः शुभाशुभफलसूचकत्वं, भोजनादिकार्येषु सम्प्रवृत्तस्य क्षुतस्य शुभकरत्वं च	360	15–17½
यात्रायां गौलीस्वरसंख्यया वृध्यादिफलनिर्देशः, तत्र पुण्यपापोदयादिवशतः प्राथम्यादिना दक्षिणलग्यादिक्रमेण शुभाशुभफलकथनं च	,,	18–25
विमानादिषु गौलीस्वरस्य सद्यः शुभफलाप्तिसूचकत्वं, कण्टकिवृक्षादौ गौलीस्वरस्य विलम्बेनाल्पफलसूचकत्वं च	361	26–28
शुनां श्वेत-रक्त-पीत-नील-चित्रवर्णैः क्रमेण ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्र-सङ्करजातिनिरूपणं, योषिदादिश्वसु निष्फलत्वोक्तिसुखेन प्रयाणे * विप्रश्वादीनां सव्यतो गमने फलभेदश्च	,,	29–33
प्रयाणकाले शुनो दिग्वीक्षण-धरणीविलेखन-कर्णस्फोटनशकुनेषु सर्वकार्यविनाशफलकीर्तनम्	362	34
प्रयाणकाले पृष्ठतः शुनो विरावे शुना लाङ्गूलखादने त्वरितपुरोभागशयने च कलहसम्भवः ...	,,	35
प्रयाणकाले शकुनतया शुना तृणकाष्ठयोरुच्चारकरणे शीघ्रं कार्यहानिः	,,	36
प्रयाणेषु शुनो रज्जु-चर्म-तृणानि गृहीत्वा व्रजतो विद्रावणे दक्षिणे वामपादस्पर्शे पाददुःखोद्भवोक्तिः	,,	37
प्रयाणेषु सम्मार्जनी-कार्पास-शणक-शूर्पकानि गृहीत्वा शुनः सम्मुखतोऽभ्यागमने प्रयाणकर्तुर्गृहे धनपूर्णता	,,	38
शुना मूर्ध्ना स्पृश्यमानायां अवलोकितायां च भूमौ महानिधिसत्त्वस्य सिद्धोक्त्या कथनम्	,,	39
दिग्ज्वलनादौ फलविशेषोक्तिः	,,	40–42½
रात्रिंदिवं शिवारुतस्य याम्यादिदिग्विभागतः शुभाशुभफलनिर्देशः	363	43–45

---

* क्षत्रियश्वगमने फलप्रतिपादकग्रन्थो मातृकासु नोपलभ्यते ।

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
ततो दोड्डसङ्कण्णनायकस्य तन्महिष्यां क्रमशो रामराज-वेङ्कटप्पनायकाख्यसुतयोरुद्भवः, सुतस्य स्वनामाङ्कन-सन्तुष्टेन प्रभुणा दोड्डसङ्कण्णनायकाय हाळेहोन्नूरु—मासूरु—बेलीमल्लूरुदंशानां दानपूर्वकं तस्य स्वपुर-प्रेषणं च	356	49–51
ततः स्वानुजेन सह स्वपुरे वसतो दोड्डसङ्कण्णनायकस्य सार्वभौमेन स्वानुजेन विठ्ठलराजेन साकं गोवादेश-वासिनः स्ववैरिणो विजयाय प्रेषणं, ततो गोवादेशं विजित्य समर्पयते दोड्डसङ्कण्णनायकाय प्रभुणा ग्रहृष्टेन-महादेवपुरस्य प्रदानं, तदनु दोड्डसङ्कण्णनायकस्य स्वपुरं यातस्यानुजेन सह कञ्चित्कालं सुखेनावस्थानं च	357	52–56
ततः कदाचिद्दोड्डसङ्कण्णनायकस्य लिङ्गतीर्थदिदृक्षया प्रस्थितस्य शकुनानुरोधेन सेतुदिग्भागगमनम्	,,	57–58

अष्टमस्तरङ्गः

(शकुनकथनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
शकुनवार्तां श्रुत्वा कुमारस्य तद्विशेषजिज्ञासया प्रश्नः, महिपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	,,	1–2½
शुभाशुभसूचकानि शकुनानि, तेषां प्रभेदश्च	358	3–4½
यात्रायां वायोरनुलोमविलोमगतिभ्यां क्रमादिष्टानिष्ट-फलसूचकत्वम्	,,	5½
यात्रायां वामदक्षिणाङ्घ्र्योः ज्येष्ठाद्यङ्गुलीनां स्खलनक्रमतः शुभाशुभफलसूचनं, तेषां अङ्गुलिक्रमतो फलनिर्देशश्च	,,	6–7½
भान्वादिवासरेषु वायव्यादितत्तद्दिक्क्रमेण सृगालादिरवस्य मरणादिफलसूचकत्वं, कोष्टविन्यासेन तत्प्रदर्शनं च	,,	8–10½
प्रागादिषोडशदिक्षु प्रत्येकं सूर्यस्य यामार्धकालं प्रदक्षिणतः सञ्चारे भान्वादौ प्रतियामार्धं सृगालादिरवस्य फल-विशेषसूचनम्	360	11–14½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
क्षुतस्याशोभनत्वं, बलात्सम्प्रवृत्तक्षुतस्य बालवृद्धपीनासि-कक्षुतानां च निरर्थकत्वं, पुरोभागादौ सम्भवतः क्षुतस्य तत्तद्भागतः शुभाशुभफलसूचकत्वं, भोजनादि-कार्येषु सम्प्रवृत्तस्य क्षुतस्य शुभकरत्वं च	360	15–17½
यात्रायां गौलीस्वरसंख्यया वृष्ट्यादिफलनिर्देशः, तत्र पुण्यपापोदयादिवशतः प्राथम्यादिना दक्षिणलग्न्यादि-क्रमेण शुभाशुभफलकथनं च	,,	18–25
विमानादिषु गौलीस्वरस्य सद्यः शुभफलासिसूचकत्वं, कण्टकिवृक्षादौ गौलीस्वरस्य विलम्बेनाल्पफलसूचकत्वं च	361	26–28
शुनां श्वेत-रक्त-पीत-नील-चित्रवर्णैः क्रमेण ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्र-सङ्करजातिनिरूपणं, योषिदादिश्वसु निष्फ-लत्वोक्तिसुखेन प्रयाणे * विप्रश्वादीनां सव्यतो गमने फलभेदश्च	,,	29–33
प्रयाणकाले शुनो दिग्वीक्षण-धरणीविलेखन-कर्णस्फोटन-शकुनेषु सर्वकार्यविनाशफलकीर्तनम्	362	34
प्रयाणकाले पृष्ठतः शुनो विरावे शुना लाङ्गूलखादने त्वरितपुरोभागशयने च कलहसम्भवः ...	,,	35
प्रयाणकाले शकुनतया शुना तृणकाष्ठयोरुद्धारकरणे शीघ्रं कार्यहानिः	,,	36
प्रयाणेषु शुनो रज्जु-चर्म-तृणानि गृहीत्वा व्रजतो विद्रावणे दक्षिणे वामपादस्पर्शे पादव्दुःखोद्भवोक्तिः	,,	37
प्रयाणेषु सम्मार्जनी-कार्पास-शणक-शूर्पकानि गृहीत्वा शुनः सम्मुखतोऽभ्यागमने प्रयाणकर्तुर्गृहे धनपूर्णता	,,	38
शुना मूर्ध्ना स्पृश्यमानायां अवलोकितायां च भूमौ महा-निधिसत्त्वस्य सिद्धोक्त्या कथनम्	,,	39
दिग्ज्वलनादौ फलविशेषोक्तिः	,,	40–42½
रात्रिंदिवं शिवारुतस्य याम्यादिदिग्विभागतः शुभाशुभ-फलनिर्देशः	363	43–45

---

* क्षत्रियश्वगमने फलप्रतिपादकग्रन्थो मातृकासु नोपलभ्यते ।

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
शिवास्वरस्य सप्तविधत्वोक्तिमुखेन एकादिसप्तस्वराणां शान्तादिदिग्भेदेन क्रमात् धनादीनां रुजादीनां च सूचकत्वम्	363	46–47
शिवारुताकारकथनद्वारा तेषु संख्याभेदेन तत्तद्रुतानां फलविशेषसूचनोक्तिमुखेन पुरसान्निध्यदूरत्वाभ्यां फलस्य शीघ्रप्रवृत्त्यादिसम्भवकथनम्	,,	48–52
नवगोमयस्य पृष्ठत: पुरतो वा वटादिक्षीरवृक्षेषु वोपविश्य विष्ठाकरणपूर्वकं काकस्य रुते, काकस्यावस्थान्तरस्थितिपूर्वके च तस्मिन् शुभफलविशेषोक्ति:, काकरुताकारप्रभेदकथनपूर्वकं तत्तदाकारकाकरवे शुभफलविशेषकथनं च	,,	53–57
गोपुरपुच्छवल्मीकादिषु काकरवे काकस्यावस्थान्तरचेष्टाविशेषादिस्थितियोगेन वा तस्मिन् अशुभफलविशेषोक्ति:	364	58–59
स्त्रीणां पुरुषाणां वा शिरसि काकोपवेशे स्त्रीपुरुषभेदेन फलविशेषकथनं, काकरवाकारप्रभेदेषु इष्टानिष्टफलभेदकथनं च	,,	60–62
काकस्य धूलीस्नाने अम्बु विलोक्यारावे च वृष्टिसूचनं, काकरुतश्रवणे पादच्छायां प्रकल्प्य तत्र त्रयोदश संयोज्य षड्भिर्विभजने एकादिपञ्चपर्यन्तशेषतो रोगादिफलविशेषोक्ति:, शून्ये मरणोक्तिश्च ...	365	63–65
रात्रौ गृहोपरि वृकशब्दे सुतस्य सप्तरात्रेण गृहस्थस्य द्विसप्तरात्रेण राज्ञश्च हान्यादि:, त्र्यहं गृहद्वारि उलूकशब्दे चोरै: प्रसह्य द्रविणापहार:, तत्र शान्तिश्च ...	,,	66–67
सन्ध्यायां भूमौ वेश्मप्रान्ते वा रुदतो वृकस्य दर्शने रोगादिसम्भव:, ग्रामादूरप्रदेशे वृक्षेषु वृकशब्दे शुभफलं च	366	68–70
स्त्रीपुरुषयो: शिरआदिपादान्तानां अङ्गानां वामदक्षिणभागक्रमत: स्पन्दे तत्तदङ्गस्पन्दस्य फलविशेष:	,,	71–86
प्रस्थाने सृगालादीनां वामदक्षिणभागयोर्दर्शनस्य फलविशेषसूचकत्वम्	368	87–89

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
मार्गे पार्श्वद्वयेऽपि पक्षिविरावस्य शुभफलसूचनोक्तिमुखेन पक्षिविशेषस्य वृक्षविशेषेषु विरावस्य फलविशेषकथनम्	368	90–95
प्रस्थाने पुरत कृकलासपतने हारीतदर्शने वा फलविशेष:	,,	96–97
प्रस्थाने श्रोत्रियादिदर्शनस्य क्लीबादिदर्शनस्य च क्रमेण शुभाशुभकीर्तनं, दोड्डसङ्कण्णनायकस्य शुभशकुनदर्शनमुखेन तीर्थक्षेत्रदिदृक्षया सेतुदिग्भागगमनं च	,,	98–115

नवमस्तरङ्ग:

(दोड्डसङ्कण्णनायकयात्रावृत्तान्त-खड्गलक्षणकथनम्)

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
दोड्डसङ्कण्णनायकस्य सेतुदिग्भागगमनं श्रुत्वा पुत्रस्य तदीयतीर्थयात्रावृत्तान्तजिज्ञासया प्रश्न:, महीपालस्य तदुत्तरप्रतिज्ञा च	370	1–2
दोड्डसङ्कण्णनायकस्य सेतुदिग्भागे रामेश्वरादिनानालिङ्गानां अनेकदिव्यक्षेत्राणां च दर्शनानन्तरं लिङ्गक्षेत्रदिदृक्षया उत्तरदिग्भागस्थकाशीनेपालादिदेशगमनं, तत्र विश्वेश्वरादिदर्शनं, तत: कुरुक्षेत्रगमनं च	,,	3–7½
तदनु डिल्ली (इन्द्रप्रस्थ) नगरं प्रविश्य अङ्कुशखानेन सह शस्त्राशस्त्रिविधौ तत्प्रदर्शितबहुविधासिखण्डनद्वारा स्वकीयहस्तलाघवप्रदर्शनपूर्वकं स्वस्य जय:	,,	8–20½
खड्गलक्षणजिज्ञासया कुमारप्रश्नस्य महीपालेन खड्गप्रमाणादिकं ज्ञात्वैव खड्गग्रहणोक्ति:	372	21–23
खड्गप्रमाणानि, तत्रोत्तममध्यमभावौ च	,,	24
स्फुटितादय: खड्गदोषा:, क्रमात्तेषां फलानि च	,,	25–27½
प्राकारादय: खड्गरेखा:, तेषां शुभावहत्वं च	,,	28–31½
खड्गानां प्राकारवर्णविशेषादियुतानां लोहविशेषोक्तिपूर्वकं जाङ्गलादिदेशसम्भवकथनम्	373	32–42

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
शस्त्रमानोक्तिप्रतिज्ञया मानस्योत्तममध्यमभावकथनमुखेन मानद्विगुणीकरणादिद्वारा ध्वजाद्यायाष्टकस्य क्रमशः सम्भवोक्तिः, ध्वजादीनां फलविशेषकथनं च	374	43–45
शस्त्राधिदैवतावगमोपायः, महालक्ष्म्यादीनां अष्टानां शस्त्राधिदैवतत्वोक्तिसुखेन तासां क्रमशः फलविशेषोक्तिश्च	,,	46–49
दिक्पालजातिग्रहोपायः, इन्द्रादीनां वैश्यादिजातिकथनं, तेषां फलविशेषोक्तिश्च	,,	50–56
असिमानतः नक्षत्रयोगेन खड्गसारादिबलग्रहणोपायः, खड्गक्षणितादीनां मरणादिसूचकत्वं च	375	57–58½
निष्कारणं खड्गविवरणादीनामकार्यत्वं, खड्गमुष्टिच्छेदादिषु अशुभफलविशेषोक्तिमुखेन खड्गच्छेदायकरणोक्त्या खड्गमानस्य निकषघर्षणतः शास्त्रीयत्वसम्पादनोक्तिश्च	,,	59–61
खड्गस्य दार्ढ्यसम्पत्त्युपायकीर्तनपूर्वकं खड्गस्वरूपकथनोपसंहारः	376	62½
ततो दोड्डसङ्कण्णनायकेन सर्वलक्षणोपेतखड्गेन दिल्लीशस्याधःपातनं, तदनु दिल्लीश्वरेण दोड्डसङ्कण्णनायकभृत्येभ्यः प्रश्नपूर्वकं दोड्डसङ्कण्णनायकवृत्तान्तावगमः, ततोऽतिविस्मितेन दिल्लीश्वरेण दोड्डसङ्कण्णनायकाय सविरुदं धनकनकादिभिः स्वदेशान्तर्गतबहुद्रविणदेशदानं च	,,	63–68½
दोड्डसङ्कण्णनायकस्य दिल्लीश्वरदत्तसमस्तविभवैः सहितस्य तद्देशस्य ईश्वरतुष्टये काश्यां मठदेवालयारामाद्यर्थं विनियोगपूर्वकं क्रमेण स्वदेशमागच्छतो मासूरुदेशान्तर्गतकटवल्लीग्रामे निशि स्वप्ने योगिदर्शनम्	,,	69–71
दोड्डसङ्कण्णनायकयोगिनोः संवादे योगिना स्वस्य वीरभद्रत्वोक्तिपूर्वकं तद्ग्रामस्य पुरोभागस्थितसुमहत्तरतटाके स्ववासोक्तिद्वारा स्वस्य ततस्तद्देशनयनोक्तिमुखेन तद्देशस्थापने तस्य निरन्तरं श्रेयःप्राप्तिकथनं, नायक-		

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
भूपेनापि वीरभद्रोक्तदिशा तटाकात् वीरभद्रमुद्धृत्य स्वदेशं नीत्वा केळदीरामेश्वरायतनसन्निधौ पृथगालयं निर्माय तत्र प्रतिष्ठापनं च	377	72–77

दशमस्तरङ्गः

(देवताप्रतिष्ठाकाल-गृहनिर्माणादिनिरूपणम्)

वीरभद्रप्रतिष्ठां श्रुत्वा प्रतिष्ठाकालादिजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	378	1–3
देवताप्रतिष्ठायोग्यकालः, उत्तरायणे देवताप्रतिष्ठायाः शोभनत्वं, तत्रापि पुष्यादिमासेषु प्रत्येकं फलविशेषः, कुम्भमासे जीवेन कुम्भाविलोकनेऽप्राशस्त्यं, अन्यथा प्राशस्त्यं च	,,	4–7
आषाढादिमार्गशीर्षान्तमासेषु देवप्रतिष्ठायां प्रत्येकमशुभफलकथनम्	,,	8–9
देवताप्रतिष्ठायोग्याः तिथयः, वाराः, नक्षत्राणि, योगाः, करणानि च	,,	10–16
प्रतिष्ठालग्नतो नवग्रहेषु तत्तद्ग्रहाणां देवताप्रतिष्ठालग्नतः क्रमेण तत्तद्गृहस्थितितः शुभाशुभफलविशेषोक्तिश्च	379	17–23½
बृहस्पतेः केन्द्रस्थितौ इतरग्रहनक्षत्राद्यनवलोकनेन सर्वशुभकर्माचरणानुज्ञा, दिवा सूर्यस्य निशायां चन्द्रस्य च लग्नादेकादशस्थितौ कोटिदोषविनाशोक्तिः, गुरोः सितस्य वा केन्द्रस्थितौ प्रबलतया तयोः सर्वदोषहन्तृत्वं च	380	24–26
शिवविष्ण्वोः ग्रामे प्रतिष्ठायां देशकथनमुखेन शिवस्य पूर्वाभिमुखत्वोक्तिः	,,	27
शिवादिदेवतालयनिर्माणे भूशोधनसुखेन शास्त्रोदितलक्षणकथनद्वारा प्रशस्त–निन्दितभूमिकथनं, वर्तिनिर्वापप्रज्वलनानुरोधेन तत्तद्वर्णानां भूमिप्राशस्त्यादिकथनद्वारा समीचीनभूमौ देवालयनिर्माणोक्तिश्च	,,	28–36

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
लिङ्गार्थशिलास्वरूपनिरूपणाय शिलासङ्ग्रहक्रम:, तत्र मन्त्रश्च	381	37–39
लिङ्गशिलाग्रहणयोग्या: पर्वता:, तेषां दुष्प्राप्यत्वं, तदितरे सह्यादय:, तेषां च दुर्लभत्वे भूशिलानां ग्राह्यता, तत्रापि नदीतीरस्थशिलानां ग्रहणं च	382	40–42
लिङ्गशिलायोग्या नद्य:, तासां नामानि, एतन्नदीतीरेषु लिङ्गयोग्यशिलाऽलाभेऽन्यभूस्थलीयशिलासङ्ग्रहोक्तिश्च	,,	43–44
माहेन्द्र्यादिचतुर्विधा भूमय:, तासां लक्षणानि, तत्र माहेन्द्रवारुणीदिक्स्थशिलानां शिवलिङ्गनिर्माणे शुभत्वं, इतरासामशुभत्वं, अन्या: तत्र निन्द्यवर्जनीया: शिलाभेदाश्च	,,	45–52½
लिङ्गकरणे प्रशस्तशिला:, तासां जातिचतुष्टयोक्तिमुखेन प्रत्येकं वर्णदेवतादिकथनं च	384	53–54
परीक्ष्योपलब्धप्रशस्तशिलाया: प्रक्षालनादिपूर्वकं सायुधपरिवारै: सह पूजनं, वारुणीशिलायाश्च सर्वदोषविमोकाय होमविधि:, शिलाया: पश्चिमभागे गुरुणा जपस्वापप्रार्थनानां विधानं च ...	,,	55–60
स्वप्नदृष्टदेवतारूढशिलाया लिङ्गनिर्माणे प्रशस्तता, स्वप्नानुरोधेन प्रातरुत्थाय महेश्वरपूजादिपुरस्सरं शिलास्थलं गत्वा शिलाया घण्टानिभध्वन्याद्यनुरोधेन शिरश्छिद्रादिकल्पनं, तच्छिलाया रथेन शिवालयनयनं, तत्र कुबेरदिग्भागे तत्स्थापनद्वारा लिङ्गनिर्माणं च	385	61–65
पुंशिलया लिङ्गस्य, स्त्रीशिलया पीठस्य, नपुंसकशिलया पादशिलायाश्च विधानोक्ति:, पुंशिलादिलक्षणकथनं च	386	66–67
शिलाच्छेदे मञ्जिष्ठादिवर्णै: शिलागर्भपरीक्षणं, तत्र लेपविधिश्च	,,	68–78
तत्तच्छिलागर्भतोऽनिष्टफलानि, शिलागर्भान्तराणामपि बहूनां सम्भवोक्तिद्वारा तासां शिलानां शिवलिङ्गनिर्माणे दोषावहत्वकथनं च	388	79–84½

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
शुभावहै: दोषावहैश्च रेखाभेदै: शिलानां लिङ्गनिर्माणे प्राशस्त्याप्राशस्त्यनिरूपणमुखेन दोषावहशिलापरित्यागेन शुभावहशिलाभि: शिवलिङ्गनिर्माणकथनं, तत्र विप्रादिषु विशेषोक्तिश्च	389	85–92
तत्तद्देवतास्थानानि, ईश्वरप्रासादभेदा:, तेषां शैवतन्त्रोक्तनामादिनिरूपणद्वारा तत्तन्मानभेदकथनं, तत्रत्यलिङ्गभेदोक्त्या एतद्ग्रन्थे तद्विवरणानुक्तौ कारणकथनं च ..	390	93–107
सिद्धक्षेत्र-महानदी-पर्वत-वनगह्वरेषु प्रतिष्ठितस्य चिरार्चितस्य अप्रतिष्ठितस्यैव वा लिङ्गस्यानयनस्थापनादिकं, तत्र नियमविशेषश्च	391	108–116
लिङ्गानां उन्मानभेदेनोत्तममध्यमाधमभावतो नव प्रभेदा:, ब्रह्मांशत: पञ्चसूत्रान्वितचतुरश्राद्याकारपीठनिर्माणं, पञ्चसूत्रविवरणं च	392	117–120
उत्तममध्यमाधमभावतो गर्भगृहलक्षणानि	393	121–122½
रङ्गमण्टपलक्षणम्	,,	123–124
वाहनालयरीति:	,,	125–126½
प्राकारविधानक्रम:	,,	127–132
मूर्तिगेहनिर्माणविधि: ...	394	133–135
शिल्प्यभिनन्दनपूर्वकं शिवप्रतिष्ठायै ततो भवनयाचनं, शिल्पिना यजमानानुरोधेन सहर्षं भवनदानं, तत्र शिवलिङ्गप्रतिष्ठा च	,,	136–141
शिवलिङ्गे प्राणप्रतिष्ठापनं, तत्र मन्त्रादिकं च	395	142
समाहारत: चतुर्नवतिकला:, तासां विभागश: प्रणवावयवेभ्य: समुद्भव:, तत्तन्नामभि: तदीयच्छन्दांसि च	396	143–155
अघोरपीठस्थिता द्वात्रिंशच्छक्तिदेवता:, तासां नामानि, स्वरूपं च	398	156–160
अघोरस्थिता नव शक्तय:, तासां नामानि, स्वरूपं च	,,	161–164
अघोरवीरभद्रयो: स्वरूपे	399	165–170

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सङ्कर्षणनायकेन केळदिनगरे इक्केरीनगरे च वीरभद्राघोरेश्वरयोः प्रतिष्ठापनं, ततो निजकनीयसोऽनुजस्य पट्टाभिषेकविधानपूर्वकं तस्मै शत्रुनिग्रहोपयोगिराजनीत्युपदेशश्च	399	171-174

एकादशस्तरङ्गः

(पट्टाभिषेकविधिसन्धिविग्रहयानस्वरूपवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
पट्टाभिषेकराजनीत्युपदेशजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	400	1-2½
पट्टाभिषेककालः, तत्र ग्रहयोगविशेषतो हिताहितफलकथनं, पट्टाभिषेकविधिश्च	,,	3-25
शत्रुनिग्रहोपयोगिराजनीतयः-तत्र राज्ञोऽपेक्षिता गुणाः	402	26-28½
चतुर्विधाः सन्धयः, तेषां नामानि, प्रत्येकं तद्विवरणं च	403	29-33½
विग्रहक्रमः, तस्याष्टौ भेदाः, तत्रार्थशास्त्रानुमतिः, तेषां प्रत्येकं विवरणं च	404	34-43
यानकालः, यानभेदाः, तेषां प्रत्येकं नामग्राहमर्थविवरणं, देशकालादिविचारतो यानस्य सिद्धिप्रदत्वं च	405	44-54½
याने ग्रहनक्षत्रतिथिवशात् योग्यायोग्यकालनिरूपणं, केन्द्रत्रिकोणेषु बुधजीवसितानां द्वित्रिग्रहयोगतः क्रमात् अतियोग-योगातियोगौ, तत्र याने शुभातिशयश्च	406	55-64
याने दिग्भेदेन वारदोषपरिहारोपायः, सूर्यादिवारेषु क्रमात् घृतादिभक्षणतो दोषपरिहारः, अर्कोदयादावैन्द्र्यादिदिग्गमने दोषपरिहारोपायान्तराणि च	407	65-68
यानकाले शत्रुजयाय जप्यानि दशार्जुननामानि	,,	69-70½
याने ऐन्द्र्यादिदिग्भेदेन गजादिवाहनभेदाः	408	71½
शत्रुजन्मादिराशितोऽष्टमराशौ यानं कुर्वतो नृपस्य दण्डध्वजविशेषालङ्कारहोमादिपूर्वकं समन्तात् ध्वजधारणं, नृपादीनां वासक्रमश्च	,,	72-79
मेषादिराशिषु द्रेक्काणानुरोधेन शुभाशुभकथनम्	,,	80-94

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
गुर्वादीनां स्थानविशेषस्थितिवशतो वायसादिगतिविशेषः, शकुनविशेषान्तराणि च	410	95-102

द्वादशस्तरङ्गः

(आसनद्वैधीभावसमाश्रयचतुरुपायवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
कुमारस्य आसनादिप्रश्नं श्रुत्वा महीपालस्योत्तरप्रतिज्ञा	410	1½
आसनकालः, आसनेयत्ताकथनपूर्वकं आसनानां दशविधत्वकथनं, स्वस्थादीनां तेषां प्रत्येकं विवरणं च	411	2-22
त्रय आश्रयाः, तेषां प्रत्येकं विवरणं च	413	23-29
द्वैधीभावकालः, पञ्चविधा द्वैधीभावाः, तेषां विवरणं, द्वैधीभावविज्ञानप्रयोजनं च	,,	30-42½
सामाद्युपायानां उत्तममध्यमाधमकष्टतरभावकथनं, तद्विवरणं, सामोपयोगप्रसङ्गश्च	415	43-49½
पञ्च सामोपायप्रभेदाः, प्रत्येकं तेषां नामग्राहं विवरणं, भेदोपायोपयोगस्थानं च	416	50-59½
मित्रभेदाः षड्विधाः, तेषां प्रत्येकं नामग्राहं विवरणं च	417	60-73
नृपेण शत्रुजिघांसया अर्थहारादिप्रदानादिभिरमात्यादीनां वशीकारः	418	74-78
षोडशोपप्रदानानि, तेषां नामग्राहं विवरणं, दानस्य सर्वोपायोत्कृष्टता च	419	79-97½
दण्डप्रयोगप्रसङ्गः, बलिष्ठप्रयोज्या द्वादश दण्डाः, अशक्तप्रयोज्यास्त्रयो दण्डाः, दण्डान्तराणि च	421	98-101½
द्वादशानां दण्डानामुद्देशः, तेषां नामग्राहं विवरणं च	422	102-122
सार्वभौमत्वप्राप्त्यै सन्ध्यादीनामवश्यविधेयता, सर्वकार्यानुष्ठाने विशेषतो युद्धकर्मणि च स्वरमुहूर्तबलविज्ञानस्यावश्यापेक्षितत्वं, ततो महाविभूतिप्राप्तिश्च	424	123-125½

विषयाः	पुट्सं.	श्लो. सं.
त्रयोदशस्तरङ्गः		
(स्वरमुहूर्तभूमिवर्गयोगिनीबलवर्णनम्)		
स्वरमुहूर्तबलजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	424	1–2
शारीरस्वरोदयः, ततस्त्रिकालज्ञानसम्पत्तिः, कुण्डलिनीस्वरूपं, तत्स्थानं, ऊर्ध्वाधोभावेन विंशतिनाड्यवस्थितिः, तिर्यग्गताश्चतस्रो नाड्यः, एताश्चतुर्विंशतिनाडीः प्रति कुण्डलिन्या मूलमार्गत्वं, एतच्चतुर्विंशतिनाडिभ्यो निर्गतानां सूक्ष्ममुखानां सप्तसप्तशतानां नाडीनां शरीरपोषकतातिशयः, तत्र दशानां प्रधाननाडीनां दशवायुप्रवाहकता च	,,	3–7
प्रधाननाडीदशकस्य नामानि, ताभ्यः समुद्गतानां द्विसप्ततिसहस्रसङ्ख्याकानां नाडीनां परिकरतो हृदये प्राणसञ्चारश्च	425	8–9
शरीरस्था दश वायवस्तेषां नामानि च	,,	10
इडादिनाडीषु चन्द्रादिस्थितिकथनद्वारा चन्द्रादेस्तत्तन्नाडीप्रवाहकत्वं, चन्द्रादेः क्रमेण पृथ्व्यादिरूपाः पञ्च पञ्च कलाः, तासां मध्यादिभागतोऽवस्थितिः, पृथ्व्यादितत्त्वेषु घटिकोदयोक्तिद्वारा अहोरात्रमध्ये द्वादश सङ्क्रमाश्च	,,	11–16
पृथ्व्यादिप्रमाणाकारौ, वर्णाश्च	426	17–19
चन्द्रसूर्ययोः पक्षशस्त्र्यहक्रमतोऽवस्थितिः, तद्विपर्यासतो दुःखदत्वं, तदुदयविपर्यासतोऽशुभफलं, तन्निजोदये शुभफलं च	,,	20–21
योगिनो रात्रौ चन्द्रनाड्याः दिवा सूर्यनाड्याश्च चारणाभ्यासोक्तिः	,,	22
यात्रादौ चन्द्रनाड्याः विवाहादौ सूर्यनाड्याश्च शुभावहत्वं, होमादिविधानतश्चन्द्रसूर्ययोर्यात्रादौ सिध्यतिशयः,		

विषयाः	पुट्सं.	श्लो. सं.
चन्द्रसूर्ययोः समासमाभ्यां पदकरणं, तत्र पूर्वपूर्वपुरस्कारेण यात्रादौ सिद्धिलाभश्च	426	23–26½
वामचारप्रवाहादिभेदतः पूर्वोत्तरादिदिग्गमनं ; वामे दक्षिणतो वा वायुप्रवृत्त्यनुरोधेन प्रथमपादोद्धारतो गमने कार्यसिद्धिश्च	427	27–28½
युद्धकाले चन्द्रस्य स्थायितायां जयः, सूर्यप्रवाहे युद्धाय गच्छतो विजयश्च	,,	29½
पृथ्व्यादितत्त्वानुरोधेन युद्धे जयापजयादिकथनम्	,,	30–31½
मकरध्वजत्वप्राप्त्युपायः	,,	32–34
युद्धाकरणप्रसङ्गः, सज्जनादिप्रबोधने कर्तव्यं च	,,	35½
प्रश्ने प्रकारविशेषतो फलविशेषकथनम्	,,	36–42
देहस्वरोपसंहारः, शिवालिखितोक्तिप्रतिज्ञा, तत्प्राशस्त्यं, चैत्रादिमासानां शून्यादिरेखया विज्ञानपद्धतिः, घटिकाद्वयस्य मुहूर्तता च	428	43–46½
आश्वयुजादिमासानां रोगादिरेखाः	,,	47–48½
रौद्रादिपञ्चदशमुहूर्ताः, तेषां अहोरात्रे क्रमेण घटिकाद्वयकालं प्रवृत्तिः, रौद्र-श्वेत-चक्रवाक-वैरोचन-रावण-बालव-यममुहूर्तानां भान्वादिवासरेषु आदितः क्रमशः प्रवृत्तिः, तत्र फलविशेषः, इतरमुहूर्तानां फलोक्तिश्च	429	49–55
भान्वादिवासरेषु रौद्रादिमुहूर्तानां कोष्टकम्	430	49–55
शून्यादिरेखाणां आकारः, तत्फलानि, शून्यादीनां चैत्र-वैशाख-श्रावण-भाद्रपद-माघ-फाल्गुनमासेषु भान्वादिवासरे सङ्गतिस्तत्कोष्टकं च	431	56–59
आश्वयुज-कार्तिक-मार्गशीर्ष-पुष्यमासेषु भानु-बुध-शनिवासरेषु रोगादिरेखायाः, इन्दुगुरुवासरयोः अमृतादिरेखायाः,कुजशुक्रवासरयोः कालादिरेखायाश्च विन्यासः, तत्कोष्टकं च	432	60½
ज्येष्ठाषाढयोः भानु-बुध-शनिवासरेषु शून्यादिरेखायाः सोमगुरुवासरयोः आवर्तादिरेखायाः कुज-शुक्रवासरयोः अर्धरोगादिरेखायाश्च विन्यासः, तत्कोष्टकं च	433	61–62

विषया:	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
घटिकाचतुष्टयपरिमितसत्त्व-रजस्-तमोवेलानां ज्ञानोपाय-कोष्टकम्	434	61-62
मासभेदेन सत्त्वकालादियायिनां फलनिर्देशः, सत्त्वादि-वेलानां घटिकाचतुष्टयप्रमाणं, गुर्वादितत्तद्वासरेषु सत्त्वादिवेलाक्रमश्च	435	63-65
शून्यादिबिन्दुयायिनां तत्तद्रेखानामनुरोधेन फलप्राप्तिः, सत्त्वादिवेलानां स्वनामसदृशफलप्राप्तिश्च	,,	66-69½
भूबलचक्रं तदुद्धारक्रमश्च	436	70-73½
भूबलचक्रे दिनभेदेन मासविन्यासक्रमः	437	74-78
भूबलचक्रतो भूमेरुदयादिविज्ञानं, भूबलपरिज्ञानतो यात्रायां विजिगीषोः कार्यसिद्धिनिर्देशश्च	,,	79-82
भूबलचक्रे अष्टवर्गाक्षरविन्यासक्रमः, वर्गाक्षरस्थप्राणिनः, तेषां भक्ष्यभक्षकभावपरिज्ञानतो तत्तत्स्थानविशेषावगत्या शत्रुविजयोपायः	438	83-87½
ब्रह्माण्याद्यष्टयोगिनीनां प्रथमादितिथ्यनुरोधेन पूर्वादिदिग्भागस्थानानि, विजिगीषुणा योगिनीबलानुसरणं, योगिनीबलस्य सर्वोत्तमत्वं, स्वरमुहूर्तादिबलोपसंहारश्च	,,	88-93½

चतुर्दशस्तरङ्गः

(दण्डयुद्धोपायव्यूहरचनाक्रमवर्णनम्)

विषया:	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
स्वरादिबलश्रवणानन्तरं कुमारस्य युद्धयात्रादिप्रश्नः, भूपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	439	1-2
राज्ञां दिग्विजययात्रारम्भे कर्तव्यानि	,,	3-25½
अश्वव्यूहादीनां प्रशस्ता भूभेदाः	441	26-30½
विजिगीषोः पुरस्सराणां अनुयायिनां चावस्थितिक्रमः, भूस्थनन्तरादीनामवस्थितिक्रमश्च	,,	31-35½
व्यूहरचनाक्रमः, अर्धचन्द्रादिव्यूहकल्पनं च	442	36-39
अल्पीयस्या अपि शौर्याद्युपेतायाः पञ्चशतसेनायाः महासैन्यमर्दनसामर्थ्यं, पञ्चानां षण्णां सप्तानां वाऽनिवर्तिनां युद्धे विजयित्वं, एकस्यैव वा कापुरुषस्य महाचमूविदारकत्वं च	442	40-42
युद्धे जयमरणयोः सार्थक्योक्तिमुखेन तत्रत्यदुःखसहनादेस्तपोरूपताद्युक्तिः	,,	43-44½
युद्धादनिवर्तिनां निवर्तिनां च शुभाशुभफलभेदः, युद्धेऽवध्याश्च	,,	45-47
रथगजतुरगसंख्याभेदेन पत्त्यादिनामानि, सेनामुखादिसैन्यभेदाः, तत्स्वरूपं, उत्तमव्यूहरचनानिर्देशश्च	443	48-63
मुखादिव्यूहविभागः, तत्तद्व्यूहे नियोज्या विशिष्टगजादयः, सर्वोषयुद्धप्रस्थानं च....	444	64-89
आयोधनक्रमः, राजनीत्युपदेशोपसंहारश्च	447	90-105
सङ्कण्णनायकस्य स्वानुजे चिक्कसङ्कण्णनायके राज्यभारावतरणपूर्वकं अनेकशिवस्थलावलोकनमुखेन कैलासगमनं, चिक्कसङ्कण्णनायकस्य वसुमतीपरिपालनं च	448	106-111

पञ्चदशस्तरङ्गः

(राज्यसप्ताङ्गकथनम्)

विषया:	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
चिक्कसङ्कण्णनायकापदानजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, बसवभूपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	,,	1-3
चिक्कसङ्कण्णनायकशासने क्षितिमण्डलस्य फलाभिवृध्द्या प्रकाशः, कतिपयदिनानन्तरं सङ्कण्णनायकात् सिद्धप्पनायकजननं, तस्य सकलविद्यावाप्तिश्च	449	4-5½
ततः कदाचित् चिक्कसङ्कण्णनायकेन विजयपुरावस्थायिम्लेच्छलङ्घायोद्धतं वायव्यदिग्भागस्थितसामन्तराजं परिभूय तदीयसकलसम्पदाहरणं, ततो युद्धाय समुपागतस्य मञ्जुलखानाख्यम्लेच्छस्य विजयेन तदीयगजादिसैन्याहरणं, ततो गोरसप्पिभैरादेवीप्रमुखान् विजित्य तदीयधनोपादानं च	,,	6-10

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
ततः सङ्कण्णनायकेन स्वानुजसुतवेङ्कटप्पनायकस्य निजराज्याभिषेचनं, वेङ्कटप्पनायकानुजस्य रामराजनायकस्य यौवराज्याभिषेचनं, वेङ्कटप्पनायकस्य राज्यसप्ताङ्गविवृत्युपदेशश्च	449	11–12
वश्यसामन्तत्वादिवरनृपलक्षणम्	450	13–16
राज्ञः कार्यानुगुण्येनेन्द्राद्यष्टदिक्पालस्वरूपत्ववर्णनं, महेश्वरादिसर्वदेवतामयत्वप्रतिपादनं च	,,	17–25½
सर्वगुणोपेतराजदर्शनतः साधूनां हर्षादिसम्पत्तिः तादृशराजस्यानवमन्तव्यता, तदवमतौ दोषः, विजयाद्यभिलाषिणो राज्ञो वश्यसामन्तत्वादिगुणावश्यकता च	451	26–28½
राज्ञो महिष्यादीनि सप्ताङ्गानि	,,	29½
राजमहिषीलक्षणम्	,,	30–34½
राजपुत्रप्रशंसा	452	35–36
प्राकृतादिपञ्चसुवर्ण(द्रविण) भेदाः, तेषां प्रत्येकं स्वरूपं च	,,	37–43
खड्गलक्षणम्	,,	44–45
मन्त्रिलक्षणम्	,,	46–48½
सचिवाः, तेषां संख्या, सचिवगुणाश्च	453	49–51½
राजपुरोहितलक्षणम्	454	52½
ज्यौतिषिकलक्षणम्	,,	53½
सेनापतिलक्षणम्	,,	54–55½
धर्माधिकारिलक्षणम्	,,	56½
दण्डधरलक्षणम्	,,	57½
कोशाध्यक्षापेक्षितगुणाः	,,	58–59½
स्वरूपतोऽङ्काः, दशमादिस्थानतो बिन्दुवृद्धिक्रमतस्तद्वृद्धिक्रमश्च	455	60–72
गणिते अङ्कगुणनक्रमः	456	73–75
गणिते अङ्कभागहारक्रमः	,,	76–78½
गणिते प्रमाणादिराशित्रयं, तद्विवरणं, इच्छया त्रैराशिक-पञ्चराशिक-सप्तराशिक-नवराशिकेषु हारकविधिः, प्रासङ्गिकगणितोक्त्युपसंहारश्च	,,	79–82½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
गणितज्ञानादिगुणवतो राष्ट्रकोशयोर्गणकस्थाननियोज्यता	457	83–84½
शासनलेखकगुणाः	,,	85½
प्रतीहारगुणाः	,,	86–88
सारथिगुणाः	,,	89½
सूदाध्यक्षगुणाः	458	90½
सूदानां गुणाः	,,	91–92½
भिषजां गुणाः, गुणवतामेव भिषजां राज्ञा वैद्यत्वेन नियोजनं च	,,	93–98½
राजकुमाराध्यक्षीकरणे योग्याः पुरुषाः	459	99½
राजाङ्गरक्षकस्थानयोग्याः पुरुषाः	,,	100–102
राजान्तःपुरनियोजनार्हाः	,,	103
राजसभायोग्याः	,,	104
दूतलक्षणम्	,,	105
राजयोग्या गजाः	,,	106
राजयोग्या अश्वाः	,,	107
महिष्यादिसप्ताङ्गविदो नीतिमतो राज्ञः सुखप्राप्तिः	460	108
चिक्कसङ्कण्णनायकस्य वेङ्कटप्पनायकाय राज्यसप्ताङ्गाद्युपदेशानन्तरमपि कतिपयकालं राज्यशासनं, ततो विरक्त्या तपोवनप्रवेशश्च	,,	109–110
ततो वेङ्कटप्पनायकस्य राज्यशासनं, शत्रुसमाधानं च	,,	111
पञ्चमकल्लोलीयविषयाकरनिर्देशः, पञ्चमकल्लोलीयतरङ्गाणां तत्रत्यश्लोकानां चाहत्यसंख्या, पञ्चमकल्लोलसमाप्त्युल्लेखश्च	,,	(1–5)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
षष्ठकल्लोले		
प्रथमस्तरङ्गः		
(पुरभवननिर्माणकथनम्)		
गौरीपतिप्रार्थना, कुमारस्य वेङ्कटप्पनायकापदानप्रश्नः, महीपालेन सङ्ग्रहेण तद्वृत्तान्तवर्णनं च	461	1–6
वेङ्कटप्पनायकस्यापदानवर्णनप्रसङ्गतः पुरनिर्माणविधानकथने–राजावासयोग्यभूमेः तत्र कोशादिवृध्द्यनुगुणमहापत्तनालङ्कृतराष्ट्रस्य च निर्माणकथनम्	”	7–10½
ग्राम-खेटक-खर्वड-द्रोण-मण्डपानां लक्षणानि	462	11–13½
पत्तनस्वरूपं, तद्विधानक्रमश्च	”	14–19½
वास्तुकर्मारम्भयोग्या मास-तिथि-वार-नक्षत्र-लग्न-मुहूर्त-ग्रहस्थितयः	463	20–29
वास्तुकर्मणि चतुर्वर्णयोग्या भूमयः, भूपरीक्षाक्रमश्च	”	30–31
वास्तुनिर्माणोचितवृक्षच्छेदनकालः, गृहकर्मयोग्यायोग्यवृक्षाश्च	464	32–36½
वास्तुकर्मण्यायानयनं, तत्राष्टौ भेदाः, तेषां नामानि, तेषु समानां शुभावहत्वं, विषमानामशुभावहत्वं च	”	37–40
ध्वजाद्यायानां पूर्वादिदिक्क्रमतो वेदनं, तत्र दिङ्मुखविशेषतः श्लाघ्यतोक्तिश्च	”	41–43
भद्रादिविशेषतो मन्दिरस्य स्तम्भसंख्या, अलिन्दादिनिर्माणक्रमश्च	465	44–48½
सर्वतोभद्रमन्दिरनिर्माणे स्तम्भाधिक्यं, तद्विन्यासक्रमश्च	”	49–57
सर्वतोभद्रादीनां राजमन्दिराणां चतुश्शालादिप्रभेदाः, तेषां द्वारविशेषतः सर्वतोभद्र–नन्द्यावर्त–वर्धमान–स्वस्तिकनामभिर्व्यवहारः, नन्द्यावर्तादीनां चतुर्णां त्रिशालत्वं, तत्रत्यद्वारशालानिर्माणविशेषतो द्विशालत्वादिकं, तत्र वासे फलविशेषादिकथनं च	466	58–72

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
अलिन्दहान्यलिन्दप्रकारभेदै राजभवनस्य षोडशप्रभेदाः, तेषां ध्रुवादिसंज्ञाः, तदनुरोधेन तन्निवासिनां फलभेदः, राज्ञा उत्तमगृहनिर्मापणं, अलिन्दशालयोः स्वरूपं च ...	467	73–81
राजवासयोग्यैकशालादिभवनान्तराणि, तत्र योग्यकाले राज्ञा वास्तुपूजादिविधानपूर्वकं सह मङ्गलवाद्यैः प्रवेशश्च	468	82–87½
द्वितीयस्तरङ्गः		
(वर्णसंयोजन–चित्रलेखन–प्रतिमालक्षणनिरूपणम्)		
कुमारस्य नाटकशालानिर्माणप्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	469	1
नाटकशालानिर्माणक्रमः	”	2–6
चित्रकारस्य चित्रकर्मोपयोगिविज्ञानं, नाटकशालायां चित्रलेखनं, तत्र भित्तिसमीकरणं च	”	7–9
चित्रकर्मणि भित्तिलेपनद्रव्याणि, तन्निर्माणक्रमः, तल्लेपनरीतिश्च	470	10–17½
चित्रलेखनोपयोगितूलिकादिनिर्माणं, तत्र नामभेदः, स्थूलादिभेदेन लेखनीभेदाः, तदुपयोगक्रमो वर्णरञ्जनक्रमश्च	”	18–32
शुद्धवर्णाः, मिश्रवर्णाः, तदुत्पादनक्रमश्च	472	33–41½
चित्रेषु वर्णविन्यासरीतिः, न्यूनाधिकरेखाहरणक्रमश्च	473	42–46
चित्रेषु आभरणरचनोपयोगिकल्कनिर्माणक्रमः, आभरणलेखनं, अलक्तेन वस्त्राभरणादिलेखनतश्चित्रस्य परिपूर्णता च	”	47–55
चित्रगतमुख्यस्थानानि, तेषां नामानि, ब्रह्मसूत्रभेदास्तेषां लक्षणानि, भित्तौ सप्रमाणं ब्रह्मसूत्रादिलम्बसूत्रविन्यासक्रमश्च	474	56–63½
परिवृत्तचित्रस्थानेषु लम्बब्रह्मसूत्रविन्यासक्रमः, पक्षसूत्ररचनाक्रमश्च	475	64–68

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
परमाणुतः कलादिक्रमेण प्रत्येकमष्टगुणनया अङ्गुलान्तमाननिर्देशः, अङ्गुलमानतो मात्रादिक्रमेण तालान्तमानकथनं, तालस्य मुख्यतोक्तिश्च	475	69–71½
उत्सेधादिमानत्रयं, दशतालादिमानगणना, तत्र ज्येष्ठमध्यमकनिष्ठभावः, दशतालाद्येकतालान्तमानेषु तत्तन्मानेन ब्रह्मविष्णुमहेश्वरादिकबन्धान्तानां माननिर्देशश्च	476	72–83
प्रतिमायाष्षड्विधमानानि, तेषां नामानि, मानप्रमाणोन्मानानां विवरणं च	477	84–85½
उत्तमप्रतिकृतेः मूर्धादिपादान्तावयवानां क्रमशोऽङ्गुलभेदेन मानकथनम्	,,	86–94½
मध्यमप्रतिकृतौ वक्त्रादिकतिपयाङ्गेषु अङ्गुलभेदैर्मानं निरूप्य शेषाङ्गेषु उत्तमप्रतिकृतिमानातिदेशः	478	95–96½
अधमप्रतिकृतौ मुखाद्यवयवमानं, नाटकशालायां भावप्रकाशनकोविदैर्वर्णपूरणविज्ञैश्च चित्रकारैः देवमानुष-तिर्यक्प्राणिनां यथाविधानं सकलाश्चर्यजनकचित्रलेखनं च	,,	97-163½

तृतीयस्तरङ्गः

(नाट्यक्रमनिरूपणम्)

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
नाटकशालानिर्माणं श्रुत्वा कुमारस्य तन्निर्माणप्रयोजनादिप्रश्नः, महीपालस्य तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	484	1–2½
अप्रगल्भादीनां प्रागल्भ्याद्युत्पादकत्वादिना नृत्तपरिचयः, सर्वजनप्रियत्वादिना तत्प्रशंसा च	,,	3–6
इन्द्राभ्यर्थनया भरतमुनेश्चतुर्मुखोपदेशतो नाट्यसमुद्भवः, वाचिकाङ्गिकाहार्यसात्विकतया चतुर्विधस्य तस्य पुरन्दरपुरोभागे भरतमुनिना स्वपुत्रैरप्सरोभिश्च प्रयोगकरणम्	,,	7–8½
मार्गनृत्ते—उद्धतनृत्तस्य शिवात् तण्ड्वादिद्वारा मनुष्यपर्यन्तं प्रचारः, लास्यनृत्तस्य महेश्वरात् पार्वत्यादिद्वारा सौराष्ट्रनारीपर्यन्तं विस्तारः, मार्गनृत्तस्यैव चित्ररथात् अर्जुनादिद्वारा मत्स्यपर्यन्तव्याप्तिः, विरूपनृत्तस्य तत्तद्देशप्रसिद्धस्य देशनृत्ततया सर्वजनानुरञ्जकत्वं च	484	9–15½
नृत्तावेक्षकभूपतेरुपवेशाय आस्थानमण्टपमध्यभागे सिंहासनस्य पूर्वाभिमुखतया स्थापनं, तस्मिन् सदसि भूपतेरासनं, नृत्तावेक्षकभूपत्यावश्यकगुणाश्च	485	16–19½
नृत्तावेक्षणे राजमहिष्युपवेशनस्थानं, तदावश्यकगुणाश्च	,,	20-21
नृत्तावेक्षणे राजविलासिन्युपवेशनस्थानं, तदपेक्षितगुणाश्च	486	22½
नर्तकावश्यकविज्ञानं, तदीयारोग्यादिगुणाश्च	,,	23–29
यवनिकाधारणविधिः, तदीयवर्णाः, तत्र त्रैवर्णिकभेदेन वरमध्यमाधमभावतो वर्णभेदोक्तिश्च	,,	30–31
नृत्ताभिनये लाटादिदेशभेदत उत्तममध्यमाधमभावतः स्त्रीणां निर्देशः	487	32–33
नर्तकीनामुत्तममध्यमाधमभावतो वयोव्यवस्था, तथैव वर्णव्यवस्था च	,,	34-35½
नर्तकीलक्षणं, नृत्तारम्भे नर्तक्यादिभिर्विधेयानि कृत्यानि च	,,	36–44½
मार्दङ्गिकादिवाद्यकाराणां गणना	488	45–47
[illegible]लिना गेया रागविशेषाः, तेषां संख्या च	,,	48–49½
नाट्यविधौ अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गानि, प्रत्येकं तेषां संख्या, नृत्योपयोगिशीर्षादिपद्धत्यन्तसङ्ग्रहश्च	,,	50–56½

चतुर्थस्तरङ्गः

(भरतेरितशीर्षादिकण्ठान्ताभिनयनिरूपणम्)

विषयाः	पृष्ठसं.	श्लो. सं.
नाट्योपयोगप्रदेशादिजिज्ञासया कुमारस्य प्रश्नः, राज्ञस्तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	489	1–2
शिरोदृष्ट्याद्यङ्गानां यथाक्रमं लक्षणोक्तिप्रतिज्ञा, शिरसस्त्रयोदश धुतादिभेदाश्च	,,	3–5

विषयाः		पृ०सं.	श्लो. सं.
धुतशिरोलक्षणं, तदुपयोगसन्दर्भश्च	....	490	6½
विधुतशिरस्स्वरूपं, तदुपयोगसन्दर्भश्च	....	,,	7½
आधूतशिरोरीतिः, तदुपयोगसन्दर्भश्च	....	,,	8½
अञ्चितशिरःक्रमः, तदुपयोगस्थानं च	....	,,	9½
कम्पितशिरोरूपं, तदुपयोगावसरश्च	....	,,	10½
* आकम्पितशिरःक्रमः, तदुपयोगसन्दर्भश्च	....	,,	11½
नृत्तोपयोगिनोऽष्टौ स्थायिभावजा दृष्टिभेदाः, तन्नामानि च	....	,,	12½
नृत्ते विंशतिर्व्यभिचारिभावजदृष्टिभेदाः, तन्नामानि च	....	491	13–15
नृत्तेऽष्टौ रसदृष्टिभेदाः, तन्नामानि च	....	,,	16½
रत्याख्यभावजदृष्टिस्वरूपम्	. ..	,,	17½
हास्ये प्रयुज्यमानदृष्टिस्वरूपम्	....	,,	18½
शोके प्रयुज्यमाना दृष्टिः, तन्नाम च	....	,,	19
क्रोधे प्रयुज्यमानदृष्टिस्वरूपम्	....	,,	20½
उत्साहे प्रयोक्तव्यदृष्टिस्वरूपम्	....	,,	21½
भये प्रयुज्यमाना दृष्टिः	....	492	22½
जुगुप्सादृष्टिरीतिः	....	,,	23½
विस्मयदृष्टिस्वरूपम्	....	,,	24–25
विंशतिः शून्यादिव्यभिचारिदृष्टिरूपाणि, तेषां प्रयोगावसरश्च ...	....	,,	26–61
आलोकितादयोऽष्टौ दर्शनभेदाः, तल्लक्षणानि च	....	496	62–67
वेपनादीनि नव तारकाकर्माणि, तेषां स्वरूपं तद्विनियोगावसरश्च	....	,,	68–73½
विवर्तितादितारकापुटप्रकाराः, तदुपयोगावसरश्च	....	497	74–80½
भ्रुकुट्यादयः सप्तविधा भ्रूभङ्गाः, तेषां स्वरूपाणि, तद्विनियोगावसरश्च	...	498	81–90½
षट् स्वाभाविक्यादिनासिकाभेदाः, तेषां स्वरूपं, तद्विनियोगावसरश्च	....	,,	91–96½

* इतः परं परावृत्तादयः सप्त शिरोभेदाः ग्रन्थे नोपलभ्यन्ते।

विषयाः		पृ०सं.	श्लो. सं.
कम्पितादयः षड्गण्डभेदाः, तेषां स्वरूपं, तद्विनियोगावसरश्च	....	499	97–101½
विवर्तितादीनि षडधरकर्माणि, तल्लक्षणं, तद्विनियोगावसरश्च ...	....	,,	102–106½
खण्डनादयः सप्त चूचुकभेदाः, तल्लक्षणं, तद्विनियोगावसरश्च	....	500	107–110½
चत्वारि श्यामादिमुखचिह्नानि, तेषां सन्दर्भाः कन्धराकर्मणां पृथगनुक्तिः, तत्र कारणं, शीर्षादिकण्ठान्ताङ्कर्मवर्णनोपसंहारश्च	....	,,	111–114½

पञ्चमस्तरङ्गः

(हस्ताभिनयवर्णनम्)

शीर्षाद्यङ्गविनियोगवर्णनानन्तरं हस्तविनियोगनिरूपणप्रतिज्ञा	....	501	1
विंशतिविधानि विसर्गादिहस्तकर्माणि, तेषां लक्षणानुक्तौ बीजं च	....	,,	2–4
नाट्ये अधोमुखादित्रिविधकरप्रचार., आवेष्टितादिचतुर्विधहस्तकरणं, तल्लक्षणं च	....	,,	5–10½
दशविधोर्ध्वादिबाहुप्रचारः, तल्लक्षणानुक्तौ कारणं च	....	502	11–13
चतुरश्रादयस्त्रिंशन्नृत्तहस्ताः, तेषामाकाराश्च	....	,,	14–46½
पताकादि ताम्रचूडान्ताश्चतुर्विंशतिरसंयुतहस्ताः, तेषामाकाराः, तद्विनियोगश्च	....	506	47–82
अञ्जल्याद्यवहित्थकान्तास्त्रयोदश संयुतहस्ताः, तेषां स्वरूपाणि, नाट्यनृत्तोपयोगिकरोपसंहारश्च	....	510	83–101½

षष्ठस्तरङ्गः

(वक्षःप्रभृतिपादान्ताभिनयस्थानचरीमण्डलभेदवर्णनम्)

वक्षःप्रभृत्यङ्गभेदानां तल्लक्षणानां तद्विनियोगस्य च निरूपणप्रतिज्ञा	....	513	1
समादयः पञ्च वक्षोभेदाः, तेषां क्रमेण लक्षणानि च		,,	2–7

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
खल्वादिभेदेन जठरत्रैविध्यं, तल्लक्षणं, तत्प्रयोगावसरश्च	514	8–10
समुन्नतादयः पञ्च पार्श्वभेदाः, तेषां स्वरूपाणि, तत्प्रयोगावसरश्च	,,	11–16
विवृतादयः पञ्च कटिभेदाः, तल्लक्षणानि, तत्प्रयोगावसरश्च	515	17–21
वलितादयः पञ्चोरुभेदाः, तेषां स्वरूपाणि, तत्प्रयोगावसरश्च	,,	22–26½
उद्वहितादयः पञ्च जङ्घाभेदाः, तन्नाम्नामन्वर्थता, तदुपयोगावसरश्च	516	27–33
अञ्चितादयः षड्विधाश्चरणाः, तेषां स्वरूपाणि, तदुपयोगावसरश्च	,,	34–42½
स्त्रीणामायतादयस्त्रयः स्थानकभेदाः, तेषां विवरणं, तदुपयोगावसरश्च	517	43–49½
वैष्णवादिषड्विधस्थानकानि, तेषां विवरणं, तदीयदेवताः, तदुपयोगावसरश्च	518	50–60
लक्ष्यानुरोधेनेतरेषां संहताद्येकविंशतिस्थानानां निर्देशः, तेषां विवरणं, आहत्य स्थानकगणनयोपसंहारश्च	519	61–85
सामान्यतो नाट्योपयोगिचारीलक्षणं, भूजाकाशिनीभेदेन चारीद्वैविध्यं, द्विविधयोरपि प्रत्येकं षोडश भेदाः, तेषां नामानि च	522	86–94½
प्रकारान्तरेण भौमाकाशचार्योः प्रत्येकं भ्रमरातिक्रान्तादयो दश भेदाः, तेषां नामानि च	523	95–100

सप्तमस्तरङ्गः

(नादादिगमकान्तनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सभापत्यादिश्रवणानन्तरं कुमारस्य नटनोपयोगिगीततालप्रश्नः, भूपतेस्तदुत्तरकथनप्रतिज्ञा च	524	1–4½
नादादिपरिकरोपेतगीतस्वरूपवर्णनप्रतिज्ञा, नादादीनामष्टादशानां नाम्ना निर्देशश्च	,,	5–7½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
गीतवाद्यनृत्तानां सहेतुकं नादाधीनत्वम्	525	8½
जगतो नादाधीनता, तदुपपादनं च	,,	9
आहतानाहतभेदेन नादद्वैविध्यं, तत्रानाहतनादस्य गुरूपदेशत एकाग्रमानसोपास्यता, तस्य सहेतुकममनोरञ्जकत्वं, आहतनादस्य श्रुत्यादिद्वारा गेयमुखेन सर्वलोकरञ्जकत्वं, भवभञ्जकत्वं च	,,	10–12½
नादोत्पत्तिक्रमः, नादस्य श्रुत्यादिहेतुता च	,,	13–15
नादस्य स्थानभेदान् पञ्च सूक्ष्माद्यभिधाः, व्यवहारे तु नादस्य हृदयादिस्थानभेदेन मन्द्रमध्यतारसंज्ञाः, मन्द्रादीनामुत्तरोत्तरं द्विगुणता, नादाभिधाने बीजं, वायोः हृदयदेशस्थितोर्ध्वनाडीसंलग्नद्वाविंशतितिर्यङ्नाड्याहत्योत्तरोत्तरं उच्चोच्चरतोपेतद्वाविंशतिश्रुतिप्रभवः, तथैव कण्ठशीर्षयोरपि श्रुतिजननं, श्रुतिस्वरूपनिर्देशश्च	,,	16–21½
स्वराणां श्रुतिजन्यत्वं, तेषां सप्त षड्जादिनामानि च	526	22½
द्वाविंशतेः श्रुतीनां सप्तस्वरेष्वन्तर्भावक्रमः, सप्तस्वराणां क्रमात् स-रि-ग-म-प-ध-नि इति नामान्तराणि च	,,	23–24
सप्तस्वराणां वंशाः, जातिः, पद्मकान्त्यादिवर्णभेदाश्च	,,	25–27½
सप्तस्वराणां जन्मभूमयः, ऋषिच्छन्दोदैवतानि च	527	28–31½
सप्तस्वराणां रसभेदाः, तद्गायकप्राणिविशेषाश्च ...	,,	32–34½
ग्रामस्वरूपं, षड्जमध्यमगान्धारभेदेन ग्रामत्रैविध्यं, षड्जमध्यमयोरेव मनुष्यगेयता, गान्धारस्य देवयोनिमात्रगेयत्वं च	528	35–37
षड्जमध्यमग्रामयोः प्रकारभेदेन लक्षणं, गान्धारग्रामलक्षणं, तस्य नारदगेयता, स्वर्गमात्रेवर्तनं च	,,	38–41
षड्जमध्यमगान्धारेषु क्रमाद्ब्रह्मविष्णुमहेश्वराणां सम्बन्धः, षड्जादिग्रामाणां क्रमात् हेमन्त-ग्रीष्म-वर्षासु पूर्वाह्णमध्याह्नापराह्णकालेषु अभ्युदयार्थिसेव्यता च	,,	42½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
सप्तस्वराणां क्रमादारोहणावरोहणयोर्मूर्छनाभिधा, रजन्यादिमूर्छनाभेदाः, तेषां लक्षणानि, काकलीस्वरलक्षणं, तत्रत्यमूर्छनाप्रमाणं, प्रथमादिस्वरतो मूर्छनानां प्रत्येकं सप्तविधत्वं, तन्नोच्चारणक्रमतः संख्याविशेषश्च	528	43–54
षड्जग्राममूर्च्छनादेवताः, मध्यमग्राममूर्च्छनादेवताः, तासां नारदेन नामान्तरोक्तिश्च	529	55–56½
षड्जग्रामे मूर्च्छनोत्तरमन्द्रात्समुद्गतमूर्च्छनाभेदाः, तन्नामानि च	,,	57–58
मध्यमग्रामोद्गताः सप्त मूर्च्छनाभेदाः, तेषां नामानि च	530	59
गान्धारग्रामस्य सप्त मूर्च्छनाः, तन्नामानि, तासां स्वर्ग एव प्रयोक्तव्यतया विशेषतोऽनानिरूपणोक्तिश्च	,,	60½
तानानां स्वरूपं, तेषां षाडवौडुवभेदेन प्रकारद्वयं, तत्र प्रत्येकं स्वरभेदेन संख्याभेदाः, मिलितयोस्तयोः संख्याविशेषश्च	,,	61–65½
संपूर्णतया असंपूर्णतया च स्वराणां व्युत्क्रमोच्चारणतो मूर्च्छनानां कूटतानता, कूटतानानां संख्याविशेषश्च	,,	66–69
प्रस्तारतः कूटतानसंख्याविशेषपरिज्ञानोपायः, तत्र खण्डमेरुप्रस्तारोद्धारक्रमः, ततो मूलक्रमान्त्यस्वरात् पूर्वं उद्दिष्टान्त्यस्वरपरिमितकोष्टके कोष्टकक्षेपादित उद्दिष्टमानपरिज्ञानादिकं, नष्टतानस्वरस्थानादिपरिचयमुखेन विज्ञेयविशेषादिकं, एकस्वरादितानसंख्याविज्ञानं, खण्डमेरुकोष्टकं च	531	73-80½
वर्णस्य स्थाय्यादयश्चत्वारो भेदाः, तेषां लक्षणं च	533	81–83
अलङ्कारस्वरूपं, तस्य बहुविधता, स्थायिगतालङ्काराः, तेषां प्रसन्नादिनामभिः सप्तविधत्वं च	,,	84–86
प्रकरणानुरोधेन मन्द्रादिस्वरूपं, स्थायिगतप्रसन्नादिसप्तविधालङ्काराणां स्वरूपाणि, तेषां प्रस्ताराश्च	,,	87–94½
अवरोहिवर्णगता द्वादशालङ्काराः, तेषां नामानि च	534	95–96½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
अवरोहिवर्णगता द्वादशालङ्काराः, सञ्चारिवर्णगताः पञ्चविंशतिरलङ्काराः, आहत्य तेषां संख्या, तेषां सूक्ष्मबुद्धिद्रष्टव्यतया प्रकृतेऽप्रपञ्चनं च	534	97–98½
गीतज्ञप्रदर्शितास्तारमन्द्रप्रसन्नाद्याः सप्तालङ्काराः, तेषां लक्षणानि, तत्प्रस्ताराश्च	535	99–108
अलङ्कारनिरूपणे प्रयोजनानि	536	109
गमकस्वरूपं, तत्र तिरिप्वादयः पञ्चदशप्रभेदाः, तेषां लक्षणानि च	537	110-119½

अष्टमस्तरङ्गः

(जात्यादिकाङ्गगायकलक्षणनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
स्वराणां जात्याद्यङ्गस्वरूपवर्णनं–तत्र षड्जादिस्वरेषु सप्त शुद्धजातयः, तासां षाड्ज्यादिनामानि, षाड्ज्यादीनां शुद्धतालक्षणं च	538	1-3
षाड्ज्यां न्यासादिपरित्यागक्रमतः पञ्चदश विकृतभेदाः, तत्र पूर्णताहान्या अष्टौ, इतरवर्जनात् सप्तेति विभागः, पूर्णताहीनानां च षाडवौडुवभेदतो द्वैधीभावः, तत आर्षभ्यादौ सङ्ख्याधिक्यं, ततस्तत्र प्रत्येकं त्रयोविंशतिर्भेदाश्च	,,	4–7½
विकृतसंसर्गजा एकादश स्वरजातिभेदाः, तेषां नामानि, तत्संसर्गप्रतिसम्बन्धिनः, अत्र कतिपयत्यागतोऽपि रक्तगान्धार्यादिसम्भवश्च	,,	8–16½
षाड्ज्यादिजातीनां ग्रामेषु विभजनं, कर्मारव्यादीनां नित्यपूर्णता, तत्र काश्यपाद्यभिप्रायाश्च ...	539	17–21½
नन्दयन्त्यादिष्वष्टादशसु जातिषु त्रिषष्ट्यंशानामेकांशादितो वर्तनम्	540	22–26
रागस्वरूपं, प्रधानरागसंख्या, तत्राष्टानां पुरुषरागता, शिष्टानां स्त्रीरागत्वं च	,,	27–28
पुरुषरागाणां स्त्रीरागाणां च नाम्ना निर्देशः	541	29-33

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
स्त्रीरागाणां त्रिंशत्त्रिंशः पुरुषरागाङ्गनात्वेन विभागः, तद्विवरणं, तत्र मतङ्गानुमतिश्च	541	34-38½
रागाणां षाडवौडुवसम्पूर्णतासिस्त्रैविध्यं, तत्र स्वराणां विभागश्च	542	39-40
षाडवौडुवशब्दनिर्वचनं, गीतादिविहितस्वरस्य ग्रहशब्दाभिधेयता च	,,	41-44
भैरवादीनां षण्णां रागाणां पुरुषसंज्ञा	,,	45
भैरवरागाङ्गनाः मध्यमाद्याः पञ्च स्त्रीरागाः	,,	46
काशिकरागाङ्गनाः तोड्यादयः पञ्च स्त्रीरागाः	,,	47
हिन्दोलरागाङ्गना वेलावल्यादयः पञ्च स्त्रीरागाः	543	48
दीपकरागाङ्गनाः केतार्यादयः पञ्च स्त्रीरागाः	,,	49
श्रीरागाङ्गना वसन्त्यादयः पञ्च स्त्रीरागाः	,,	50
मेघरागाङ्गना मल्हार्यादयः पञ्च स्त्रीरागाः, आहत्य स्त्रीपुरुषरागगणना च	,,	51-52
रागाणां क्रमाल्लक्षणध्यानकथनप्रतिज्ञा, भैरवादिदकान्तानां तेषां स्वरूपध्यानाभिधानं, तेषां प्रत्येकं प्रस्तारः, रागाणामानन्त्योक्तिः, मनीषिविज्ञेयता च	,,	53-126
मध्यमादीनि त्रयोदश रागाङ्गानि, तेषां रागाङ्गतोपाधिः, भाषाङ्गोपाङ्गक्रियाङ्गानि, तदुपाधयः, भाषाङ्गादीनां संख्या, तत्र शार्ङ्गदेवसम्मतिश्च	556	127-130½
रागाणां गानकालाः—तत्र पूर्वादियामचतुष्टये गेया रागविशेषाश्च	,,	131-135½
देशाख्यादिरागाणां सूर्यांशतो जनिः, अतः सूर्यास्तमये तेषामगेयता, प्रभाते गेयता, तथा गायतः सुखप्राप्तिश्च	557	136-137½
सायं गेयाः शुद्धनाटादयो रागविशेषाः, तान् गायतोऽतुलश्रीप्राप्तिः, इतररागविशेषाणां वेलाऽनिर्णयश्च	,,	138-141
अवेलारागश्रवणे प्रायश्चित्तं, विवाहे अवेलारागश्रवणस्यापि देवतास्तुतिपूर्वकत्वे दोषाभावः, पूर्णषाड-		

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
औडुवरागाणां क्रमादायुस्सङ्ग्रामव्याधिनाशादौ काले गेयता च	557	142-147½
उत्तमोत्तमगायकलक्षणं, उत्तमगायकलक्षणं च	558	148-153
सन्दष्टादयो निन्द्याः पञ्चदश गायकाः, तेषां प्रत्येकं स्वरूपं च	,,	154-168
शारीरस्य शरीरोत्पत्तिसहभावित्वं, तच्छून्यतायाः कुसुमादिगन्धवत्सहजता, शारीरस्य जन्मान्तराभ्यासलभ्यता, ऐहिकाभ्यासाप्राप्यता च	560	169-171½
शिक्षकादयः पञ्च गायकभेदाः, तेषां लक्षणानि, सकण्ठक्रियापरगायकयोः स्वरूपं च	561	172-180½
[illegible]दयः पञ्च ध्वनिभेदाः, तेषां नामानि, तत्परिचयः, उत्तमध्वनिस्वरूपं च	562	181-184½
गायकस्य शारीरादयः सप्त महागुणाः, नादादिन्यासान्तानां गीताङ्गानामाहत्य संख्या च	,,	185-186½

नवमस्तरङ्गः

(तालप्रस्तारादिवाद्यादिवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
तालनिरूपणप्रतिज्ञा, गीतादीनां ताले प्रतिष्ठितत्वं, ताण्डवलास्ययोः तालादुद्भवः, तालवर्णयोः शङ्करपार्वतीस्वरूपत्वं, तद्योगस्य तालाख्या, तालस्य गीतादिप्रवर्तकतया रञ्जकत्वं च	563	1-4
चच्चत्पुटादयः पञ्च तालभेदाः, तेषां क्रमात् सद्योजातादिपञ्चमुखसमुद्गतत्वं, ततस्तेषां प्राशस्त्यं च	,,	5-8
एकोत्तरशतं तालभेदाः, तेषां नामानि, तल्लक्षणानि च ...	,,	9-78½
प्रसिद्धिविधुराणां तालभेदानां प्रस्तारादिमुखेन परिचयकथनं, प्रस्तारादिविवरणं, सङ्ख्यादिकतिपयकोष्टकानि च	570	79-140½
मर्दलादिवाद्यस्वरूपकथनम्—तत्र ब्राह्मणादीनां मर्दले चन्दनादिवृक्षभेदाः	578	141-142½
मर्दलेष्वयोग्या वृक्षाः, चर्माणि च ...	,,	143-144½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
मृदङ्गनिर्माणक्रमः, मृदङ्गोद्गततादिवर्णपञ्चकेतिहासः, पञ्चवर्णोद्गताः प्रबन्ध-सूलकाख्या द्विविधा वर्णाः, प्रबन्धगतैकोत्तरशतवर्णप्रभेदाः, एकोनविंशतिः पाटाक्षराणि च	579	145–159
पाटाक्षरेषु सप्त शुद्धानि, तत्र मृदङ्गस्य पञ्च, पटहस्य द्वे, ढवर्जं षोडश कादिपाटाक्षराणि, सप्तसु शुद्धाक्षरेषु सप्तद्वीपादीनामवस्थानं च	580	160–164
नागबन्धादयः पञ्च मुख्यपाटाः, तेषां सप्ततालैर्योजितानां प्रत्येकं सप्तपाटता, तेषामाहत्य सङ्ख्या च....	,,	165–166
तकारादिशुद्धपाटाक्षराणां षड्जादिसप्तस्वरैरन्वयः	,,	167–168
मृदङ्गाधारदेवतानामिच्छाशक्त्यादीनां वामजान्वाद्यवस्थितिः	,,	169
वामहस्तस्य मणिबन्धादिष्ववस्थिताः ब्रह्मादिदेवताः	,,	170–171
दक्षिणहस्तस्य मणिबन्धादिष्ववस्थिता दक्षिणहस्तदेवताः	581	172–173
तालयुग्मनिर्माणक्रमः, तालग्रहणवादनरीतिश्च	,,	174–178½
क्षुद्रघटिकानिर्माणक्रमः, क्षुद्रघटिकानां घर्घरिकानाम्ना लोकप्रसिद्धिः, तदीयशब्दानां पाटाक्षरानुयायिता च	,,	179–180½
* नर्तने हंसादिगमनानुकरणम्	582	181½
नृत्यपात्रस्य जवादयो दश प्राणाः, नृत्ययोग्यपदार्थोक्त्युपसंहारश्च	,,	182–183
शास्त्रोदाहृतावनद्धादिवाद्यचतुष्टयं, प्रत्येकं तदीयभेदाश्च	,,	184–189
वेङ्कटभूपतेर्नाटकशालायां शास्त्रीयनाट्यदर्शनतः सुखेन वर्तनम्	583	190½

दशमस्तरङ्गः

(उपवननिर्माण-जलभूमिपरीक्षावर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
तटाकोद्याननिर्माणकौशलप्रश्नः	,,	1–3
उपवनस्वरूपं, भूपतेरुपवनावश्यकता च ...	,,	4–5

* विषया इमे नृत्तप्रकरणे सम्बन्धयोग्याः ।

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
द्रुमप्रशंसा, गृहस्य पूर्वादिदिग्भागक्रमेण रोपणीया अरोपणीयाश्च द्रुमाः, द्रुमाणां देवदानवाद्याश्रयत्वं च	584	6–9½
क्रीडारामादिनिर्माणेनेश्वरप्रसादः, बिल्वसंरोपणे शङ्करस्यातिप्रीतिः, ततो महालक्ष्म्यादिसम्पत्तिश्च	,,	10–11
पुरुषेणावश्याऽऽरोपणीया द्रुमविशेषाः, तद्रोपणतो नरकादर्शनं, गृहेषु वृक्षच्छायावर्जनं, सौवर्णकल्पवृक्षस्यापि गृहद्वारेऽनारोपणं, अनारोपणीया वृक्षविशेषाश्च ...	,,	12–14
उपवननिर्माणे योग्या अयोग्याश्च दिग्भागभूविशेषाः, तेषां वर्णै रसैश्च षड्विधता च	585	15–18
वृक्षसंरोपणे वर्ज्याः प्रशस्ताश्च भूमयः	,,	19–22
अनूप-जाङ्गल-साधारणभूमिजाः पादपाः, असात्म्यभूमिजानामपि तेषां निध्यादिप्रभावतो यत्नाधिक्यतोऽपि फलसम्पत्तिश्च	586	23–26
वनस्पत्यादीनां बीज-काण्ड-कन्देभ्यस्त्वेवा जनिः, तल्लक्षणानि च	,,	27–29
बीजजाः, काण्डजाः, बीजकाण्डजाः, कन्दजाः, बीजकन्दजाश्च जम्बूवृक्षादयः	587	30–33
बीजोत्पत्तियोग्यक्षेत्रं, बीजसङ्ग्रहः, बीजसंस्कारक्रमश्च	,,	34–38
बीजावापेऽपेक्षितानि शौचादीनि, बीजावाप, जलसेचनक्रमादयश्च	588	39–40
अकालविहितानां वृक्षाणां मनोज्ञताद्यभावः, वृक्षाणामारोपणविधानोद्देशः, वृक्षारोपणयोग्यनक्षत्राणि, तदारोपणप्रकारश्च	,,	41–46
बीजावापादौ मासभेदः, वल्लीनां रोपणे तत्र मतान्तरं च	589	47
वृक्षाणां मण्डपादिविन्यासै रोपणं, तेषामन्तरप्रमाणं, सान्द्ररोपणादौ दोषश्च	590	48–50
उपवने प्रथमरोपणीया वृक्षाः, पूर्वादिदिक्षु रोपणीया वृक्षाः, तेषां नवोप्तानां जलसेचनविधिः, हेमन्तादिऋतुषु जलसेचनक्रमः, तत्समीपजाततृणगुल्मादिपाटनं, तत्प्रयोजनं च	,,	51–59

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
वृक्षाणां नीहारादिभ्योऽवश्यरक्षणीयता, पुष्पितादीनां तेषां वृत्यादिपरिकल्पनं, नीहारादिप्रतिविधानोपायश्च	591	60–62½
तरूणां दृष्टिनिरासोपायः, शलभादिनिरासे मन्त्रप्रयोगः, मन्त्रस्वरूपं, तत्प्रयोगक्रमश्च	,,	63–67
उद्याने लतागृह-डोला-क्रीडाशैलानां विधानं, मयूराणामुद्यानमण्डनता च .. .	592	68–71
उपवने तत्र तत्र पुष्करिणीदीर्घिकादीनां निर्माणावश्यकता	593	72–74
वापीदीर्घिकादीनां लक्षणानि	,,	75½
नृपवेश्मनि क्रीडावाप्यादौ कूर्मावश्यकता, तत्स्वरूपभेदाश्च	,,	76–78
कूपोदकशोधनाय चूर्णनिर्माणं, तत्प्रक्षेपेण जलस्यामलत्वसौगन्ध्यादिगुणातिशयः, उपवनक्रीडाद्युपसंहारश्च	594	79–80½
भूगता जलवाहिनीनीरसिराः परिज्ञाय कूपखननं, सिराणां दिक्पतिसंज्ञा, नवमी माहासिरा, कुमुदादिनाम्न्योऽन्याः सिराश्च	,,	81–83
बहुविधानि जलचिह्नानि, जलस्तम्भकशिलाः, तच्छेदनोपायाश्च	,,	84–138
कूपखनने प्रशस्तनक्षत्राणि, आग्नेयादिकोणचतुष्टये कूपखननेऽशुभावहत्वं, अन्यत्र शुभावहत्वं च	603	139–141½

एकादशस्तरङ्गः

(तरुचिकित्सा-पोषण-विचित्रीकरण-दोहदवर्णनम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
तरुपोषणविधौ तरुभेदेनानेके पोषणप्रकाराः	604	1–24½
कुणपजलनिर्माणविधिः	607	25–28½
वृक्षाणां वातपित्तकफेभ्यो रोगसम्भवः, तेषां कीटाद्युपद्रुतानां पृथक्क्रिया, वातपित्तकफगतानां प्रत्येकमवस्थाविशेषाः, वातपित्तकफप्रकोपकारणं च	608	29–34

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
तरूणां वातपित्तकफोपशमनोपायाः, क्रिमिदोषापनयनोपायाश्च	608	35–38
तरूणामग्न्याहतौ, वातादिभङ्गे च चिकित्साक्रमः ...	609	39–40
तरूणामशनिहतौ, अजीर्णस्रावदोषयोश्च भैषज्यविधिः	,,	41–48
तरुबीजशाखानां फलकुसुमवैचित्र्याय नानाविधचित्रीकरणविधानानि, कुलित्थक्वाथतोयादिना तरूणां फलकुसुमादिहानिश्च	610	49–68
कन्द-बीज-लतासु चित्रीकरणविधानक्रमः, कदलीचित्रीकरणविधानं, सहकारचित्रीकरणेन फलातिशयः, आम्रचित्रीकरणतः फलस्य सार्वकालिकत्वं, निम्बचित्रीकरणतः फले माधुर्यं, गर्तेचित्रीकरणतो मूलके गर्तप्रमाणता, पुरुषनिखातावटोत्पन्नवृक्षे . वामन एव सार्वकालिकपुष्पफलसम्पत्तिश्च	613	69–85
तत्तत्तरूणां फलकुसुमादिवृद्धिस्तत्तत्सस्यसम्पत्त्यादिपरिज्ञानम्	615	86–91
पुष्पोद्गमे दोहदसापेक्षा, दश दोहदद्रुमाः, तेषां नामानि, तदीयदोहदभेदाश्च	,,	92–94½
वेङ्कटमहीपालस्योक्तरीत्या परिष्कृतोद्याने सह विलासिनीभिः सुखावासः	616	95–97

द्वादशस्तरङ्गः

(कामशास्त्रे जातिस्वभावगुणदेशधर्मचेष्टादिनिरूपणम्)

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
कुमारस्य स्त्रीभेदादिप्रश्नाः, महीपालस्य तदुत्तरवर्णनप्रतिज्ञा च	,,	1–2½
सोमादितः स्त्रीणां शौचादिलाभतो निर्दुष्टता, राज्यसुखसारता, लोकत्रयविजयसाधनत्वं च	,,	3–6
स्त्रीणामचापल्यादयो विंशतिर्वरगुणाः	617	7–9
स्वकीयत्वादीनां स्त्रीणामुत्तरोत्तरं श्रैष्ठ्याधिक्यं, सर्वगुणोपेतायाः स्त्रियाः दौर्लभ्यं च	,,	10–11

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
रतितन्त्रविमूढस्योत्तमगुणोपेताया लाभेऽपि वैयर्थ्यं, पद्मिन्यादयश्चतस्रः स्त्रीजातयः, तासां पूर्व-पूर्व-श्रैष्ठ्याधिक्यं, तल्लक्षणानि च	617	12–22
चित्रिण्यादीनां रतिप्रीतिकरास्तिथ्यादयस्तादृशा याम-विशेषाश्च	619	23–25
चित्रिण्यादिनायकास्तल्लक्षणानि च ...	,,	26–27
शुक्लकृष्णपक्षयोस्तिथिक्रमेणोर्ध्वाधोगमनतः स्त्रीणामङ्गुष्ठा-दिमूर्धान्तावयवेषु मदनावासः	620	28
स्त्रीणां तत्तदवयवेषु कर्तव्याः कामरञ्जनक्रियाः, ततः कामद्रवणं च	,,	29–31½
समोच्चनीचात्युच्चातिनीचविभागतो नवविधरतानि, तेषा-मुदाहरणं, समोच्चयोरुत्तममध्यमभावः, नीचा-त्युच्चातिनीचानां गर्हितत्वं, तत्र कारणं च	621	32–41
स्त्रीपुरुषयोर्विसृष्टिकालभेदतः सप्तविंशतिरतभेदाः, तद्वि-वरणं, उत्तमादिरतोक्तिद्वारा रतोक्त्युपसंहारश्च	,,	42–47
मृग्यादिस्त्रीभेदचिह्नानि, कफपित्तवातप्रकृतीनां यथाक्रमं लक्षणानि च	622	48–68
देवसत्त्वादिपितृसत्त्वान्तस्त्रीणां क्रमशो लक्षणानि, ऋषि-किन्नरांशसम्भूतस्त्रीस्वरूपं, रूपस्वभावदुष्टजात्यन्तर-सम्भूतस्त्रीणां परिवर्जनीयता च	625	69–83½
मध्यादिमद्रान्तदेशजातानां स्त्रीणां प्रकृतिविलासादयः	627	84–100
कामकलाकुशलस्य कामिनीप्राणप्रियत्वं, देवसत्त्वादीनां देशप्रकृतिसम्बन्धस्य पुरुषेष्वपि समानता च	631	101-102
स्त्रीणां पितृगृहनिवासादेर्विनाशहेतुता	,,	103
बालातरुणीप्रौढानां वृद्धायाश्च वयस्संख्यया व्यवस्था, वृद्धायाः कामकलाविधिषु त्याज्यता च	,,	104
बालायास्तमिस्रे, तरुण्या महाप्रकाशे प्रौढायाः प्रकाश-तमसोश्च सुरते मोदातिशयः, बालादीनां रञ्जन-साधनानि च	,,	105-106
स्त्रीणां वैराग्यकारणानि, विरागिणीनां चेष्टाश्च	632	107-109

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
दम्पत्योर्नैसर्गिक्यादयश्चतुर्विधाः प्रीतिविशेषाः, तेषां प्रत्येकं लक्षणं च	632	110–113
योन्यभ्यन्तरस्थाश्चतस्रोऽवस्थाः, तासां पूर्वपूर्वश्रैष्ठ्यं च...	633	114–115
कामाङ्कुशसमा नाडी, तदवस्थाविशेषः, ततो निस्सरतो मदवारिणः स्यन्दशब्दाभिधेयता च	,,	116½
मन्मथच्छत्रं, तत्स्वरूपादिकं च	,,	117½
पूर्णचन्द्रनाडी, तत्स्थानं, ततो मदवारिस्रावाच्चार्या द्रुतत्वोक्तिश्च	,,	118-119
रते स्वल्पसाध्याः स्त्रियः, स्त्रीपुरुषयोः तृप्तिलाभक्रमश्च	,,	120-121
स्त्रीणां सुरतस्पृहाचिह्नानि	634	122–123
सुलभसाध्यनारीलक्षणम्	,,	124
स्त्रिया अनुरागचिह्नानि, तद्विज्ञानतस्तस्यै दूतीप्रेषणं च	,,	125–130
प्रथमादियामेषु शङ्खादिसंज्ञाः, द्विजादिषु दाडिमादीनां, ब्राह्मण्यादौ कुन्दपुष्पादेः, कामुकादौ भ्रमरादेः निर्देशश्च	635	131–136
दूतिकाविशेषाः, सुरते निषिद्धदेशकालाः, सुरतयोग्य-भवनविशेषाश्च	636	137–139

त्रयोदशस्तरङ्गः

(बाह्यरतकरणभेदयौवनस्थिरीकरणादिवेङ्कटप्पनायकचरित्रवर्णनम्)

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
[illegible]स्वभावादिनिरूपणानन्तरं बाह्यरतोपयोगोक्तिः, प्रथमतो बाह्यरतस्य प्रयोगार्हता, जाताजातस्मर-[illegible]भेदादालिङ्गनस्य द्वैविध्यं, पुनस्तस्य द्वादश-[illegible], नामग्राहं तदुदाहरणानि च	,,	1–13
[illegible]श्चुम्बनस्थानानि, लाटदेशीयानां तत्र विशेषः, [illegible]दिसमौष्ठान्तचुम्बनानां प्रत्येकं विवरणं च	639	14–23
[illegible]स्थानानि, तदवसरः, नखगुणाः, ललितादि-[illegible]क्षतानां प्रत्येकं विवरणं च ...	641	24–29
[illegible], दन्तानामन्तर्मुखोत्तरच्छदनेत्रवर्जं चुम्बन-[illegible] प्रयोज्यता, गूढकादिवराहचर्वणान्तदन्त-[illegible]नां प्रत्येकं विवरणं च	642	30–33

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
केशगुणा:, केशग्रहणावसर:, समहस्तकादिकामावतंसान्त- केशग्रहणप्रकारविवरणं च	644	34–37
प्रसिद्धकतिपयसुरतनिरूपणोपसंहार:, सुरतान्तराणा- मन्यत्रप्रसिद्धतया ग्रन्थविस्तरशङ्कयात्राप्रदर्शनोक्तिश्च	,,	38
सात्म्यानुरूपबाह्यरतोपचारै: कान्ताया वराङ्गदेश- श्लथीकरणेन तत्सेवनं, सुरतकाले वराङ्गदार्ढ्य- सम्पत्तिश्च	,,	39–40
उत्तानकादय: पञ्च सुरतभेदा:, तेषां क्रमशो निरूपण- प्रतिज्ञा च	645	41
उत्तानसुरते समपादादिस्फुटनान्तबन्धप्रकाराणां प्रत्येकं विवरणम्	,,	42–48½
तिर्यक्सुरते वीणिकादियुग्मपादान्तबन्धप्रकाराणां प्रत्येकं विवरणम्	647	49–53½
उत्थितसुरते जानुकूर्परहरिविक्रमबन्धप्रकारयो: प्रत्येकं विवरणम्	649	54–55½
आनतसुरते इभबन्धविवरणं, ऐणादिबन्धानिरूपणं, तत्र कारणं च	,,	56–57½
पुरुषायितसुरतं, तदवसरश्च	,,	58½
विपरीतबन्धभ्रामरबन्धयोर्विवरणं, विपरीतबन्धगत- सीत्कृतादिविशेषाश्च	650	59–63½
विपरीतबन्धे वर्जनीया: स्त्रिय:	,,	64½
ताडनस्य मदनयुद्धाङ्गता, आर्तिरूपसीत्कृतस्य तत्रा- वश्यकता, तस्यानेकप्रकारता च	651	65½
ताडनक्रम:, ताडनस्थानानि च	,,	66½
हुङ्कृतादिसीत्कृतभेदा:, तत्र हंसादिरुतानुकरणं, प्रहरणे मिश्रितसीत्कारस्यान्यत्र विरुतसीत्कारस्य च प्रयोग:, हुङ्कृतादीनामनुकरणीयध्वनिनिरूपणं च	,,	67–69½
ताडनस्य स्थानभेदेन स्वरूपनिर्देश:	,,	70–71
सामान्यत: स्त्रीवशीकरणोपाया:	652	72

विषया:	पुटसं.	श्लो. सं.
परस्त्रीवशीकरणोपायविशेषा:, तत्र तिलकादिनिर्माण- विधानम्	652	73–87
मन्त्रप्रयोगत: स्त्रीवशीकरणक्रम:	653	88–90
स्त्रीवशीकरणे मायाचूर्णादिप्रयोगविधि:	654	91–102½
कुचपृथूकरणोपाया:	655	103–108½
कुक्षिसुगन्धीकरणक्रम:, तत्सङ्कोचनोपायाश्च	,,	109–114½
सुरतोत्सवसिद्ध्यै बीजस्तम्भनोपायनिरूपणं, स्त्रीपुरुष- योर्बलसिद्ध्यै वाजीकरणविधिश्च	,,	115–122
स्त्रीणां द्रवीकरणोपाया:, कामशास्त्रीयविषयोप- संहारश्च	657	123–127½
वेङ्कटभूपालस्य कामशास्त्रोक्तविधया स्त्रीविलास:, राज्यरक्षणं च	,,	128-129½
वेङ्कटप्पनायकाद्भद्रप्पनायकजननं, तस्य वीरभद्रानुग्रहात् सुतोत्पत्ति:, अतस्तन्नामकरणं च	658	130–132
भद्रप्पनायकेन, विषयवैराग्यात् स्वात्मजवीरभद्रस्य वेङ्कटप्पनायके समर्पणं, ततस्तस्य परमाश्रमप्राप्तिश्च	,,	133½
वेङ्कटप्पनायकस्य स्वपौत्रवीरभद्रेण सह चिरं सुखावस्थिति:	,,	134–135
वेङ्कटप्पनायके होळेहोन्नूरुदेशमधिवसति हनुमनायकस्य विपुलम्लेच्छबलसहायेन युद्धसमागम:, तदा वेङ्कटप्प- नायकेनैकाकिनैव हयमारुह्य सालाद्बहिरागत्य कतिपय- सेनासङ्ग्रह:, हनुमनायकहननं च	,,	136–138½
हनुमनायकसहायागतमल्लुलखानस्य पलायनं, वेङ्कटप्प- नायकेन हानगल्लुस्थले-जयस्तम्भनिखननं च	,,	139–140
ततो हनुमनायकज्येष्ठसुतस्य “लक्कुवळ्ळि-गाजनूरु- शीमोग्गे” नामकदेशानामुपदीकरणेन वेङ्कटप्प- नायकशरणागति:, हनुमनायक ज्येष्ठसुतेन सह वेङ्कटप्पनायकस्य तुङ्गभद्राया: परतीरे शिबिरे वासश्च	659	141–142½
शत्रुतस्य वैरिशरणागतिं श्रुत्वा हनुमनायकद्वितीयसुतस्य महाबलेन युद्धाय समागम:, वेङ्कटप्पनायकेन तस्य		

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
दूरतोऽपसारणं, ततो हनुमनायकद्वितीयसुतस्य स्वपुरे बाणावरे वासश्च	659	143-145
ततो वेङ्कटप्पनायकेन दानिवासादिस्थलस्थितक्षुद्रशत्रूणां जयः, तदनु हेब्बेप्रभृतिप्रदेशेषु दुर्गनिर्माणं, ततश्चानेकमाण्डलिकसामन्तादीनामहङ्कारखण्डनेन तत्स्थानेषु चतुर्विधपुष्प्रधर्षमार्गप्रकल्पनं च	,,	146-148½
ततो महाबलायास्तौळवराज्यशासिन्याः प्रजोपद्रवकारिण्या भैरादेव्या बन्धनतस्तद्राज्याक्रमणं, तदनु वेणुपुरस्थितशङ्करनारायणभट्टस्याक्रमकारिणो दण्डश्च	,,	149-153½
ततो जातुचित् वेङ्कटप्पनायकेन कौरवदुर्गस्थितान् दुष्टान्निगृह्य भुवनदुर्गं चानेन संयोज्य तच्छिखरे ईश्वरविश्वेश्वर-मैलार-लक्ष्मीनारायणदेवानां प्रतिष्ठापनं, दुर्गाद्बहिर्विरूपाक्ष-विठ्ठल-नरसिंह-वृषभेन्द्र-वीरभद्राणां गुरुनाथस्य कालिकादेव्याश्च प्रतिष्ठापनमुखेन सर्वेषामपि तेषां भवननिर्माणं च	660	154-157½
तदनु वेङ्कटप्पनायकेन शृङ्गेरिमठनिर्माणं, तत्र ब्राह्मणनिवासायाग्रहारप्रकल्पनं, भूरुद्रास्पदब्रह्मठस्थापनमुखेन तेभ्यो भूरिशो भूवितरणं च	,,	158-159½
ततश्च वेङ्कटप्पनायकेन सार्वभौमस्थानेऽनन्तशिवपुरे आनन्दनामकं प्राकारपरिकर्मितं पुरवरं निर्माय तदन्तस्ताण्डवेश-रङ्गनाथदेवयोः प्रतिष्ठापनं, तयोरालयनिर्माणपूर्वकं तत्पूजायै भूरिशः क्षेत्रवितरणं, तत्र भूरुद्राणां चम्पकसरोनामकमठस्थापनं च	,,	160-163½
तदन्विक्केरिदेशे सदाशिवनगरनिर्माणमुखेन राजसदनजलक्रीडासदनादिनिर्मापणम्	661	164-165
ततो वरदातटिनीतटे विश्वनाथपुराख्याग्रहारं निर्माय विद्वद्भ्यस्तद्वितरणं, तैर्वाजपेयाद्यनेकक्रत्वनुष्ठापनं च	,,	166½

विषयाः	पुटसं.	श्लो. सं.
ततः स्वमातृनाम्ना वीराम्बिकापुरस्य, स्ववधूनाम्ना अभिनववीराम्बापुरस्य च निर्माणं, तदनु मूकाम्बा-सुब्रह्मण्य-शङ्करनारायणदेवानां भूरिशो भूवितरणेन पूजादिवर्धनं च	661	167-170
ततो वेङ्कटप्पनायकस्य काव्यनाटकधर्मशास्त्राद्यनेकग्रन्थनिर्माणं, ओजसा राज्यरक्षणं च ...	,,	171-172
वेङ्कटप्पनायकस्य वार्धक्ये वीरभद्रप्पनायकस्य राज्यपट्टाभिषेकः, तस्मै वेङ्कटप्पनायकेन सविस्तरं राज्यपालनक्रमोपदेशश्च	662	173-174
वीरभद्रप्पनायकेन स्वपितृव्यचिक्कसङ्कण्णनायकपौत्राय शिवप्पनायकाय सर्वनिर्वाहक्षमराज्यशासनोपदेशः	,,	175-176

इति शम्

एतत्संस्थायां प्रथमोपसंशोधकेन विदुषा

आर्. रामशास्त्रिणा

सङ्कलितेयं विषयानुक्रमणिका.

शिवतत्त्वरत्नाकरीयकतिपयसमुचितपाठान्तरसूची

पुटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठा:		पाठान्तराणि
9	100	(गलित: पाठ:)	....	ततः सप्तोत्तरशततमे मण्डपलक्षणम् । तथा दीक्षाविधानं च लिङ्गस्य च समर्पणम् ॥ १०० ॥
12	6	रेवणासिद्धराट्	....	रेवणः सिद्धराट्
,,	,,	पूजिताचार्यक:	....	पण्डिताचार्यक:
,,	7	वीरश्रीनपरः	....	वीरश्रेष्ठपरः
13	12	योगांश्च योगेप्सवः	....	भोगांश्च भोगेप्सवः
,,	15	दूषणगणानिह	....	दूषणलवानिह
,,	,,	सुगणा:	....	सुगुणा:
14	19	महीश्वर	....	महेश्वर
16	36	षट्कतः	....	षट् तथा
,,	38	पूर्वोत्तरा चेति विभेदत:	....	प्रोक्ता पूर्वोत्तरविभेदत:
17	50	पराणि वै	....	कराणि वै
,,	60	विश्वासं	....	नि:श्वासं
29	10	ब्रह्म स्वयं नादिं भजेद्यतः	....	ब्रह्म तदनादि भवेद्यतः
38	32	सर्वदेवोत्तमा तथा	....	सर्वे देवोत्तमास्तथा
,,	37	पत्तिकायां	....	पट्टिकायां
46	76	तरोर्मूलं मकारो	....	तरोर्मूलमकारो
51	23	पर्यायवाचकौ	....	पर्यायवाचिका
52	28	,,	....	,,
,,	32	,,	....	,,

पुटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठ:		पाठान्तराणि
53	34	महादैर्घ्यं	....	महादीर्घं
,,	39	पर्यायवाचकौ	....	पर्यायवाचिका
56	6	राजन्य: कृत:	....	राजन्यक: कृत:
63	3	अधुना भूतसङ्घानां ब्रह्माण्डस्य		अधुना भूतसम्भूतब्रह्माण्डस्य
64	9	चेत्येवं मानविभेदत:	....	स्यादेवं मानमुदाहृतम्
,,	17	ऐन्द्रियकस्तु स:	....	ऐन्द्रियक: स्मृत:
65	18	तिर्यग्योनि: स उच्यते	....	तिर्यग्योनि: स पञ्चम:
66	34	दशकोटिश:	....	दशकोटय:
67	42	भ्रमत्यष्टासु भीभत्सा:	....	भ्रमन्त्यष्टासु बीभत्सा:
,,	45	त्रयस्त्रिंशत्पुटेष्वधं	....	त्रयस्त्रिंशत्पुरीष्वधं
70	10	यातनात्मनां	....	यातनात्मिका:
71	1	ग्रहकुम्भीरनक्राख्या:	....	ग्राहकुम्भीरनक्राख्या:
72	36	ख्यायन्त:	....	ध्यायन्त:
,,	41	विकृतैनरै:	....	विकृताननै:
74	57	मोक्षोऽस्ति साम्प्रतम्	....	मोहोऽस्ति साम्प्रतम्
76	88	ते वधैर्विविधै	....	त एतैर्विविधै
77	90	हन्यन्ते	....	चूर्ण्यंते
,,	98	प्रसिक्ता च	....	प्रबद्धा च
80	18	भवेल्लोके	....	भवेत्सोऽपि
,,	23	भक्षकस्य	....	भषकस्य
81	28	वृषसूचकमूलरुक्	....	बहिर्वलयमूलरुक्
82	42	रुष्टो दृष्ट्वा तु	....	कोपदृष्ट्या तु
88	53	मप्युक्तरूपया	....	मव्यक्तरूपया
91	29	वरुणस्येन्दुवत्स्थिता	....	वरुणस्येन्दुवती तथा
92	41	क्रमादिह ॥	....	क्रमादिमे ॥

पुटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठ:		पाठान्तराणि
97	24	कपिलादर: ॥	....	कपिलोदर: ॥
,,	26	असितोदस्य	....	सुशीतोदस्य
102	66	महायोगान्महेशं	...	महायोगा महेशं
111	78	अनिष्पन्दा:	....	अनिष्यन्दा:
126	15	महाचला:	....	महाबला:
129	48	महाश्ममकूबशैलाग्र	....	महाश्च शलैकूटाग्र
133	20	भवेच्चेष्टं	....	भवेच्छिष्टं
136	45	यथार्द्रा श्रवणं तथा।	....	आर्द्रा च श्रवणं तथा।
137	58	ज्येष्ठस्य पौर्णिमास्यां	....	ज्येष्ठस्य पौर्णमास्यां
139	78	प्रावृषि शीतकरे भृगुपुत्रात् सप्तमराशिगते शुभवृष्टि:। सूर्यसुतो नवमपञ्चमगो वा सप्तमगश्च जलागमनाय ॥		प्रावृषि शीतकरो भृगुपुत्रात् सप्तमराशिगत: शुभदृष्ट:। सूर्यसुतान्नवपञ्चमगो वा सप्तमगश्च जलागमनाय ॥ (बृ. सं. २८–१९)
146	53	दक्षिणोत्तरभूम्यर्थे	....	दक्षिणोत्तरभूम्यर्धे
152	27	तत्र ते वासिन:	....	तत्र ये वशिन:
200	43	म्रियमाणा नरा यत्र	....	प्रीयमाणा नरा यत्र
223	29	सम्यगन्धाद्यैश्च पूजयेत् ॥		सम्यगन्नाद्यैश्च पूजयेत् ॥
,,	30	गृहमभ्यागतेषु वै	....	गृहमभ्यागतेऽतिथौ।
250	80	भक्ष्यभोज्योपहारे च	....	भक्ष्यभोज्यापहारे च
259	52	संवृतोऽवदत् ॥	....	सुव्रतोऽवदत् ॥
261	69	शिरसा चाभिवन्दितम्।	....	शिरसा चाभिवाद्य तम्।
262	83	तया च मालयातीव	....	तयाहं मालया जात:
263	94	स दिवश्च च्युतं	....	त्रिदिवाच्च च्युतं

पृटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठाः	पाठान्तराणि
263	101	नागानप्याहरिष्यामि	गणानप्याहरिष्यामि
264	111	मर्दलैर्दर्दुलैश्चकैस्तलवातैरनेकशः ।	मर्दलैर्वेणुवीणाभिर्विविधैस्तालनिस्वनैः ।
266	133	समानिन्युरव्यग्राः	ते समानिन्युरव्यग्राः
269	9	तदल्पभक्तिं	तमल्पभक्तिं
272	35	कुर्यात्ततस्तामपहाय गङ्गे !	कुर्यास्ततस्तामपहाय गङ्गे !
275	61	कुडलिसङ्गमं	कुडलसङ्गमं
289	42	देवतार्चाः प्रणश्यन्ति	देवतार्चाः प्रनृत्यन्ति
295	21	भूयात्तन्नयासे भवतो द्विज ।	भूयात्तन्नयासो भवतो द्विज ।
313	13	कुम्भसम्भवभीत्यक्ताः स्वस्थानाः	कुम्भसम्भवभीत्यक्तस्वस्थानाः
345	14	यथा धावन्ति नद्यस्तु	यथा वहन्ति नद्यस्तु
347	36	तत्र स्थिताः सर्वे	ग्रामस्थिताः सर्वे
376	62	क्षीरे कदल्या भसितेन युक्ते	क्षारे कदल्या मथितेन युक्ते (बृ. सं. ४९-२६)
382	40	शेषोर्वीधरनामधेयविषयौ	शेषोर्वीधरनामधेयनिषयौ
,,	43	सुयमुना या तुङ्गभद्रा नदी ।	च यमुना तुङ्गा च भद्रा नदी ।
383	50	शबलोषितचत्वरस्था	शवरोपितचत्वरस्था
,,	,,	क्षितिस्था	विदिक्स्था
,,	,,	रेखान्विता विनिहिता च विवर्णरूपा	रेखान्वितान्यविनियुक्तविवर्णरूक्षा
388	82	चौर्यं च कर्तुः	चौर्यं च कुर्युः
,,	83	स्थाने च तस्मिन्	स्थानस्य नाशं
396	143	पश्चादोमभवाः	पश्चादोंप्रभवाः
417	60	प्राणहा मानभङ्गश्च धनहानिश्च बन्धकः ।	प्राणहानिर्मानभङ्गो धनहानिश्च बन्धनम् ।

पृटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठाः	पाठान्तराणि
425	5	मूलमार्गा भवन्त्यमी ॥	मूलमार्गा भवन्त्यमूः ॥
428	41	दिनमासादिकैः	दिनमासाब्दकैः
443	48	एकेभैकरथं त्र्यश्वं पञ्च पञ्च पदातिका ।	एकेभैकरथा त्र्यश्वा पत्तिः पञ्चपदातिका ।
447	97	अश्वारूढे क्षुरेणाथ	अश्वारूढान् क्षुरेणाथ
450	18	महाश्रियां	महाश्रिया
453	46	विरागाश्च	विरोगाश्च
456	76	विभाजकथनं तेषां	विभाजकानधस्तेषां
458	92	खण्डभेदप्रवेदिनः	खण्डपाकस्य वेदिनः
,,	98	अष्टोनाः पञ्च कर्मसु	निष्णाताः पञ्चकर्मसु
465	45	चत्वारि मध्ये हि स्तम्भाः	चत्वारो मध्यमाः स्तम्भाः
470	16	मृत्तिकां लिम्पेद्यावच्च श्लक्ष्णतां व्रजेत्	मित्तिकां लिम्पेद्यावत्सा श्लक्ष्णतां व्रजेत्
471	19	भागद्वयसमायुताम्	भागद्वयसमायताम्
472	30	पश्चात्तत्तद्रूपोचितैः	पश्चात्तत्तद्रूपोचिते
,,	32	मित्तौ वर्णः प्रयुज्यते ॥	मिश्रो वर्णः प्रयुज्यते ॥
473	40	श्यामवर्णं निरूपितम् ॥	श्यामवर्णं प्रजायते ॥
474	53	वट्टयेच्छनकं शनैः ।	वट्टयेत्कनकं शनैः
475	62	साचिस्थाने समाख्यात ऊर्ध्वे सूत्रमिति क्रमः ।	साचिस्थानं समाख्यातसूर्ध्वसूत्रमिति क्रमः ।
481	139	चाङ्गुलस्यार्धं	चाङ्गुलं सार्धं
503	27	सव्यापसव्यौ तत्स्यातां	सव्यापसव्यतः स्यातां
509	67	अक्षपाते	अस्त्रपाते
538	6	तथाष्टौ	तत्राष्टौ
547	77	हाने नियुक्ता	गाने नियुक्ता
584	11	तस्मै प्रसीदति वरं	तस्मै प्रसीदति परं

पुटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठाः		पाठान्तराणि
484	11	तत्कुले तु महालक्ष्मीर्वसेदा- पुत्रपौत्रकम् ॥		तत्कुले तु महालक्ष्मीर्वसेदा- चन्द्रतारकम् ॥
587	31	करमर्शाश्च बीजकाः ।	....	करमर्शाश्च बीजजाः ।
595	85	पाषाणो भवति तत्र बहुतो- यम् ॥		पाषाणो भवति तोयमधः ॥ (बृ. सं. ५३–७)
597	98	कुरुविन्दकपाषाणः	....	कुरुविन्दः पाषाणः (बृ. सं. ५३–२८)
,,	99	तस्माद्धस्ते तोयं	....	तस्याधस्तात्तोयं (बृ. सं. ५३–३१)
,,	100	पश्चिमे तु भेकोऽयम्। परि- हृत्य पञ्चहस्तात् अर्धाष्ट- पौरुषे वाच्यम् ॥		पश्चिमे तरोस्तोयम्। परि- हृत्य पञ्चहस्तानर्धाष्टम- पौरुषान् प्रथमम् (बृ.सं. ५३-३५)
,,	101	माहेन्द्री वहति सिरा भवति सफेनं सदा तोयम् ॥		माहेन्द्री भवति सिरा वहति सफेनं सदा तोयम् ॥ (बृ. सं. ५३–३६)
,,	102	पुरतो हस्तत्रितयात्	....	परतो हस्तत्रितयात् (बृ. सं. ५३–३८)
598	106	जलरहिते यद्देशे चिह्नान्ये- तानि दृश्यन्ते। वीरण- दूर्वारहिते यत्र हि तस्मिन् जलं पुरुषे		जलपरिहीने देशे दृश्यन्तेऽ- नूपजानि चेन्निमित्तानि वीरणदूर्वामृदवश्च यत्र तस्मिन् जलं पुरुषे (बृ. सं. ५३–४७)
,,	107	पिण्डारशिरीषकाञ्जना - परुषकाराञ्जनवञ्जुला नीपाः ॥		पिण्धारशिरीषाञ्जनपुरूषका वञ्जुलोऽतिबला (बृ. सं. ५३–५०)
,,	108	चतुर्भिरर्धेन च नरस्य ॥		चतुर्भिरर्धेन च नरेण॥ (बृ. सं. ५३–५१)

पुटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठाः		पाठान्तराणि
599	110	त्रिधा च युक्तं		त्रिभागयुक्तं (बृ. सं. ५३–५३)
599	111	विज्ञातव्यं शाखाप्रतले नीरं त्रिपूरुषादेव ॥		विज्ञातव्यं शाखातले जलं त्रिपूरुषं खात्वा ॥ (बृ. सं. ५३–५५)
,,	114	निर्देश्यं त्रिपूरुषे वारि॥	....	निर्देश्यं त्रिपूरुषैर्वारि ॥ (बृ. सं. ५३–५८)
,,	115	पुरुषत्रये भवति ॥	....	पुरुषद्वये भवति ॥ (बृ. सं. ५३–५९)
600	120	विनापि वल्मीकात्।	....	विनापि वल्मीकम्। (बृ. सं. ५३–७२)
601	123	ककुभकरीरावेकत्र संयुतौ ककुभबिल्वौ वा। हस्तत्र- (द्व) येऽम्बु पश्चात् नरैर्भवत्येकविंशत्या ॥		ककुभकरीरावेकत्र संयुतौ यत्र ककुभबिल्वौ वा। हस्तद्व- येऽम्बु पश्चान्नरैर्भवे- त्पञ्चविंशत्या ॥ (बृह.सं. ५३-७६)
,,	125	स्निग्धायताः ... ... विच्छिन्नपत्राश्च ....। .... कुलास्तथेन्द्रे काशः कुशो वा नलिनी- सखो वा ॥		स्निग्धा यतः .... निश्छिद्रपत्राश्च ....। ....कुलाः सगुण्डाः काशाः कुशा वा नलिका नलो वा (बृह.सं. ५३-१००)
,,	126	...........केतकाः........ ....। .... नीलाः ....॥		.... वेतसाः ....। .... नीपाः .... (बृह.सं. ५३-१०१)
602	132	पारावतक्षौद्रसमा मही या		पारावतक्षौद्रघृतोपमा या (बृ.सं. ५३-१०८)

पुटसं.	श्लोकसं.	मुद्रितपाठाः	पाठान्तराणि
602	133	.... सा भूरि तोयं..............	.... साप्याशु तोयं........ ...
„	134	भङ्गे तथास्त्रष्ठकपुष्पकाभा...	भृङ्गोपमाङ्गुष्ठिकपुष्पिका वा (बृ.सं. ५३–१०६)
603	137	सितास्बुना मेचकभस्मना वा	तोयं श्रितं मोक्षकभस्मना वा (बृ.सं. ५३-११२)
„	139	पुष्यधनिष्ठोत्तराश्विरोहिण्यः	पुष्यधनिष्ठोत्तराणि रोहिण्यः (बृ.सं. ५३-१२२)
604	3	रुचिर्निमग्नभूमौ	रुचि हि निमग्नभूमौ
610	45	एवं प्रवातादि	त्वग्भ्रंशनाशादि
611	59	संवत्सरं न यावत्	संवत्सरं च यावत्
612	63	निहितं बृहती भवेत्	निहितं सुबृहद्भवेत्
623	55	चपलहृदयतनुकोमलनिद्रा-हारप्रिया........ .. ....॥	चपलहृदयकोमलतनुः निद्रा-हारप्रिया ....॥
633	120	रागादिश्रान्तदेहा	मार्गादिश्रान्तदेहा
640	18	मिथोऽधरं	प्रियाधरं
„	19	रत्युत्तराख्यं	रत्युत्तरौष्ठं
640	21	प्रियामुखं	प्रियाधरं
641	„	तत्सम्पुटाख्यं हनुवक्त्रसंज्ञं सत्केलिजिह्वानलकण्ठ-देशम् ॥	परस्परं प्रेमरसातिरेकात्स्या-चुम्बनं सम्पुटकं तथैव ॥
642	29	भर्तुः	स्मर्तुं
655	108	ततः क्षामकुचाः	तल्लेपेन कुचाः
656	116	चिराद्बीजं विमुञ्चति	चिराद्वीर्यं न मुञ्चति
659	149	ततस्तालवराज्यस्य	ततस्तौलवराज्यस्य

शिवतत्त्वरत्नाकरस्याशुद्धशोधनसूची

पुटम्	पङ्क्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
13	14	सुगणा ?	सुगुणा ?
14	6	महीश्वर ?	महेश्वर ?
„	11	द्राजाधिराजस्फुर	द्राजाधिराज ! स्फुर
28	4	चतुष्पष्ठि	चतुष्षष्टि
42	14	तेजोरुपं	तेजोरूपं
„	15	राऽनवच्छिन्न	रावदच्छिन्न
43	8	स्तयाः	स्तस्याः
„	18	स दैवतं	सदैवतं
44	12	स्यादकारः	स्याद्यकारः
46	5	ष्ठात्पी	ष्ठापी
„	20	मूलं मकारो	मूलमकारो
48	22	जेष्ठायेति	ज्येष्ठायेति
53	14	तस्मत्क	तस्मात्क
„	18	शिवश्य	शिवस्य
68	4	निजमापा	निजपापा
73	9	पपूर्यते	प्रपूर्यते
74	16	ावान्ति	धावन्ति
75	8	द्रता	द्रुता
77	3	हन्यन्ते	हन्यते
80	20	तरः	नरः
81	8	स्वर	खर
83	12	स्यादन्त	स्यादन्ते
85	2	विस्तारात्	विस्तरात्

पुटम्	पङ्क्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
92	8	वती पुर्यां	वतीपुर्यां
,,	19	सिद्धवासाः	सिद्धावासाः
,,	20	अरुणोयस्य	अरुणोदस्य
101	13	शक्त्यौघैः	शक्त्योघैः
103	18	वक्षाम्यथ	वक्ष्याम्यथ
113	2	(श्लो) ९४-१०८	(श्लो)९६-११०
117	17	क्रौञ्चस्य	क्रौञ्चः स
121	15	द्वीपात्	द्वीपात्
123	10	कालो जरा	कलजरा
127	11	स्मशान	श्मशान
137	8	—१००	५९-१०१
141	18	स्वर्मार्ग	स्वमार्ग
142	24	णैवेति	णैवैति
144	23	सार्थकोटि	सार्धकोटि
148	22	प्रजाप्रति	प्रजापति
150	9	वृद्धौ	वृद्धौ
151	10	तस्स्योत्तरे	तस्योत्तरे
154	2	आर्यमा	अर्यमा
157	18	क्षणदारकम्	क्षणदाकरम्
171	17	खजरः	खचरः
174	1	याेगिभ्यो	योगिभ्यो
,,	13	जनलोक	जनोलोक
175	21	माहाभाग	महाभाग
183	3	कलाभिः	कलाभिः
185	18	ता शत रुद्राः	ताः शतरुद्राः

पुटम्	पङ्क्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
185	23	भजन्नेति	भजन्निति
190	18	महाशिलाः	महाशैलाः
193	14	माद्रेयाजाङ्गलाः	माद्रेयजाङ्गलाः
204	10	श्च प्रविश	श्चाप्रविश
211	15	गोतमाः	गौतमाः
224	10	मृतेन	भृतेन
,,	,,	प्रमृतेन	प्रभृतेन
,,	13	मृतं	भृतं
234	3	विशिस्वो	विशिखो
238	8	स्तया	स्तथा
,,	12	स्वकैः	स्त्रकैः
242	26	२३९	१३९
244	16	त्वर्थे	त्वर्धे
251	6	श्रुणोति	शृणोति
,,	10	सर्वाशास्त्रेषु	सर्वशास्त्रेषु
,,	12	पञ्चगस्यं	पञ्चगव्यं
262	6	माहादेवो	महादेवो
273*	12	३९	३८
,,	3	यन्ती	यन्तीं
275	22	शिवकथा	शिवकथा-
278	8	पेधेरन्	पधेरन्
,,	14	इत्यव	इत्येव
284	24	सकलि	स कलि

* संशोधनानुरोधेन 273 तमपुटे 100 श्लोकपर्यन्तं सङ्ख्याविशुद्धिर्ग्राह्या।

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
290	3	चेधमानः	चैधमानः
297	3	सोप	स्वोप
299	3	त्सङ्के	उत्सङ्के
,,	10	दिशो	देशो
302	14	भावनामा	भवनमा
303	26	गन्धवाहसमागतिः	गन्धवाहसमा गतिः
307	13	ग्रासनाय	ग्रसनाय
308	11	मन्वी	मन्त्वं
310	11	स्फीं स्फैं	स्फों स्फैं
312	5	वनवासाह्वः	वनवासाह्वयः
313	18	कासराः	कासाराः
321	2	आकाशात्तु	आकाशं तु
332	4	ददति	ददाति
333	18	ततः	1 ततः
335	7	सहायो यन्त्र	सहाऽयोयन्त्र
,,	8	कोटि	कोटे
,,	25	तिस्माभिधानवान्?	तिस्मं सदाशिवः?
,,	26	निगृह्णान्ति	न्यगृह्णान्ति
337	23	दीपशिखया	भूतशिखया
338	9	कुलसुन्तरि	कुलसुंन्दरि
341	22	निवृत्र्य	निवर्त्य
353	19	मैवाः सदारम्भाः	मैयाः सदारम्भाः
356	13	जम्बूर	जम्बूरु
357	5	पुनरेवं	पुनरेनं
361	5	ते	ब्रूते

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
367	15	रोगी	रोगे
368	12	पूर्वाह्नि	पूर्वाह्णे
373	7	जयोभवेत्	जयो भवेत्
374	19	धिदैवताः	धिदेवताः
379	17	स्तत्र शुभाः?	स्तत्राशुभाः?
380	11	त्कृष्णां?	त्कृष्टां?
386	12	साङ्घ्रजङ्गः	स्याङ्घ्रजङ्गः
389	23	शुभदाः रेखाः	शुभदा रेखाः
,,	25	न पुंसकानि	नपुंसकानि
391	4	वलभीगृह	वलभी गृह
406	15	सिद्ध	सिद्धि
407	19	क्षीणी	क्षीणे
411	7	मार्गर धासनं	मार्गरोधासनं
416	17	लोभजम्?	लोभकम्?
417	10	प्राणहाः	प्राणहा
425	14	मध्यत	मध्यतः
,,	17	क्करो	कृकरो
,,	22	सशक्तिः?	सा शक्तिः?
427	24	गर्भप्रश्न	गर्भप्रश्ने
428	10	जल्पितम्	जल्पितुम्
,,	21	वेलास्तु?	रेखास्तु?
435	10	द्विमुहूर्तकम्	द्विमुहूर्तकम्
449	6	व्युरुचत्	व्यरुचत्
456	9	माङ्गस्य	माङ्कस्य
458	3	सुधाध्यक्षो	सूदाध्यक्षो

पुटम्	पङ्क्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
463	11	दशमीपूर्णिमास्यः	दशमीपौर्णमास्यः
471	2	समायुताम् ।?	समायताम् ।?
473	19	मथ्यर्थे	मत्यर्थे
480	11	चतुभिर्मध्ये	चतुर्भिर्मध्ये
489	14	उपभोग	उपयोग
491	9	भीभत्सा	बीभत्सा
496	22	चलनं ?	वलनं ?
513	14	सौष्ठुव	सौष्ठव
527	23	दैवतं	धैवतं
530	20	रशीति	रशीतिः
531	2	मूर्च्छना स्युः	मूर्च्छनाः स्युः
,,	6	मूर्वे	मूर्ध्वे
533	20	नाप्लुतः	नात्प्लुतः, नात्परः
540	15	सूरभिः	सूरिभिः
544	18	सनि सग	धनि सग
562	3	क्रियापरः	क्रियापरः
563	3	लीला वि	लीलावि
,,	3	चन्यो	चान्यौ
587	4	बीजकाः	बीजजाः
600	4	वारिप्रवाह्नेन	वारिप्रवाह्नेण
620	14	गुल्प	गुल्फ
631	23	त्याज्याः	त्याज्या
645	3	तोरुयग्मा	तोरुयुग्मा
,,	24	त्रैविकमाख्यं	त्रैविक्रमाख्यं

———

ॐ

केलदि श्री बसवभूपालविरचिता

शिवतत्त्वरत्नाकरान्तर्गतविषयसूचिका

विचित्रनानाविषयाभिरामे
मनोज्ञबन्धेऽत्र महाप्रबन्धे ।
वेद्यावबोधार्थमहं प्रमेय-
संक्षेपमुद्देशमुखेन कुर्वे ॥

ग्रन्थेऽस्मिन् नव कल्लोलाश्चित्रार्थरचनाश्रयाः ।
कल्लोलेषु तरङ्गास्तु नवस्वष्टोत्तरं शतम् ॥ १ ॥

कल्लोले प्रथमे तत्र तरङ्गाः सप्तसम्मिताः ।
द्वितीयेऽष्टतरङ्गास्तु तृतीये सप्तसम्मिताः ॥ २ ॥

चतुर्थे द्वादशमितास्ते पञ्चदश पञ्चमे ।
कल्लोले त्वत्र षष्ठे तु तरङ्गाः सप्तविंशतिः ॥ ३ ॥

सप्तमे पञ्चदश ते त्वष्टसङ्ख्याः स्युरष्टमे ।
कल्लोले नवसङ्ख्याकास्तरङ्गा नवमे स्फुटाः ।
इत्थमष्टोत्तरशतं तरङ्गा इह कीर्तिताः ॥ ४ ॥

वेदागमान्तर्गतसर्वविद्याः
प्रोक्तास्तु नाम्ना प्रथमे तरङ्गे ।
उक्ता द्वितीयेऽत्र समासतोऽर्थाः
पूर्वोक्तविद्यासमुपाश्रयास्तु ॥ ५ ॥

अनादिभक्ताख्यनिरञ्जनजङ्गमयोरपि ।
स्वरूपमेतत्सृष्टिश्च तृतीये कथितं द्वयम् ॥ ६ ॥

शून्याख्यनिष्कलमहापदपूर्वलिङ्ग-
रूपं च सृष्टिरपि तज्जनता चतुर्थे ।
स्यात्पञ्चमे प्रणवनामकलिङ्गरूपं
प्रोक्तं तथा रचितवर्णकलाभिदाश्च ॥ ७ ॥

नादश्च तत्त्वत्रितयं द्विपञ्चा-
शन्मूर्तिभेदा अपि षष्ठ उक्ताः ।
ततो विराडादिकमूर्तितत्त्व-
पञ्चीक्रियाः सप्तमसंस्थितास्तु ॥ ८ ॥

कालाग्निरुद्रलोकश्च द्वात्रिंशन्नरका अपि ।
कूश्माण्डभुवनं चापि कीर्तितं ज्ञेयमष्टमे ॥ ९ ॥

तरङ्गे नवमे नानायातनाश्चात्र कीर्तिताः ।
पाशानां दशमे तत्तद्रोगहेतुत्वमीरितम् ॥ १० ॥

एकादशे तु पातालसप्तकं हाटकेशितुः ।
भुवनं चावनितलादधस्थं सम्प्रकीर्तितम् ॥ ११ ॥

द्वादशे तु सुमेरुस्तद्वलयत्रितयं तथा ।
शिखरत्रितयं चाप्यत्प्रोक्तं दिविषदाश्रयम् ॥ १२ ॥

त्रयोदशे तु तत्कीलकेसराचलविस्तृतिः ।
जम्बूद्वीपाश्रया उक्ता नवखण्डाश्चतुर्दशे ॥ १३ ॥

ततः पञ्चदशे प्रोक्ताः सप्तद्वीपाः ससागराः ।
सहिरण्यतमोभूमिगर्भोदकजलाशयाः ॥ १४ ॥

षोडशे कथिता लोका ग्रहमेघसमाश्रयाः ।
भेदा ग्रहाणां तत्रापि प्रोक्ता मेघभिदोद्भवाः ॥ १५ ॥

उक्तं सप्तदशे गर्भोत्पत्तिस्तत्प्रसवादिकम् ।
अष्टादशे गुह्यकानां गन्धर्वाप्सरसां तथा ॥ १६ ॥

विद्याधराणां लोकाश्च खेचरथ गतिस्तथा ।
एकोनविंशे कालस्य भेदो ग्रहगतिस्तथा ॥ १७ ॥

भुवर्लोको राशिचक्रभ्रमणं च समीरितम् ।
विंशे तरङ्गे स्वर्लोकमहर्लोकावुदीरितौ ॥ १८ ॥

एकविंशे ततो ब्रह्मविष्णुलोकौ प्रकीर्तितौ ।
द्वाविंशे स्कन्दलोकोमाशिवलोकाः प्रकीर्तिताः ॥ १९ ॥

ततो भरतखण्डान्तः कन्याद्वीपव्यवस्थिताः ।
उक्ता देशास्त्रयोविंशे सर्वतः समवस्थिताः ॥ २० ॥

चतुर्विंशे प्रधानादिपुण्यनद्यस्तरङ्गके ।
षट्सप्तराश्च पञ्चाशद्देशाः पुण्यस्थलानि च ॥ २१ ॥

पञ्चविंशे तु सौरादिमानानि युगसंहतिः ।
चन्द्रसूर्यान्वयोत्पन्नक्षत्रियाणां च सन्ततिः ॥ २२ ॥

षड्विंशे तु चतुर्वर्णवर्णिधर्मप्रपञ्चनम् ।
सप्तविंशे तरङ्गे तु गृहस्थाश्रमवर्तिनाम् ॥ २३ ॥

वनस्थानां यतीनां च सदाचाराः प्रकीर्तिताः ।
अष्टाविंशे तु सामान्यधर्मा अत्याश्रमस्तथा ॥ २४ ॥

एकोनत्रिंशके स्थूलसूक्ष्माणां चैव पापिनाम् ।
प्रायश्चित्तं च कृच्छ्राणां लक्ष्म चान्द्रायणस्य च ॥ २५ ॥

त्रिंशे नन्दीश्वरस्योक्तं स्वेच्छाविर्भावखेलनम् ।
पट्टाभिषेचनं चैव तदुद्वाहोत्सवस्तथा ॥ २६ ॥

एकत्रिंशे तु बसवेश्वरवृत्तान्त ईरितः ।
द्वात्रिंशे कलिधर्माणां कृतमत्र प्रपञ्चनम् ॥ २७ ॥

त्रयस्त्रिंशे तथोत्पातभेदास्तच्छान्तयस्तथा ।
चतुस्त्रिंशे नरपतिसिंहासनसमुद्भवः ॥ २८ ॥

पञ्चत्रिंशे वयस्तम्भः कालवञ्चनमेव च ।
मृतसञ्जीवनं चैव परकायप्रवेशनम् ॥ २९ ॥

कुटजाद्रावतिख्याता मणिमन्त्रादिसिद्धयः ।
षट्त्रिंशे मल्लनाम्नस्तु सम्पद्देशेषु वर्णिताः ॥ ३० ॥

*

चौडप्पनायके तद्ग्रामेशानुग्रहस्तथा ।
सप्तत्रिंशे तथा स्वप्नशुभाशुभफलानि च ॥ ३१ ॥

अष्टत्रिंशे निधेश्चिह्नमञ्जनं च तदर्थकम् ।
नीतिः साधारणी चैव तरङ्गे प्रतिपादिता ॥ ३२ ॥

एकोनचत्वारिंशे तु सदाशिवमहीपतेः ।
विजयः केरलीयानां मायोपायविधिस्तथा ॥ ३३ ॥

चत्वारिंशे राजगुणाः करादानविधिस्तथा ।
दुर्गाणां लक्षणं चैव षड्बलानां विवेचनम् ॥ ३४ ॥

अथैकचत्वारिंशे च शक्तीनां त्रितयं तथा ।
सङ्कण्णनायकस्यापि चरितं चोपवर्णितम् ॥ ३५ ॥

द्विचत्वारिंशके प्रोक्तं फलं तु शकुनाश्रयम् ।
त्रिचत्वारिंशके प्रोक्ता यात्रा सङ्कण्णभूपतेः ॥ ३६ ॥

खड्गानां जातिनामानि देवतास्तत्फलानि च ।
चतुश्चत्वारिंशके तु प्रतिष्ठा देवताश्रया ॥ ३७ ॥

भूपरीक्षा शिलायाश्च गर्भः प्रासादलक्षणम् ।
लक्षणं देवगेहस्य लिङ्गमानं च कीर्तितम् ॥ ३८ ॥

पञ्चचत्वारिंशके तु विधिः पट्टाभिषेचने ।
सन्धिविग्रहयानानि सभेदान्युदितानि तु ॥ ३९ ॥

षट्चत्वारिंशके प्रोक्तमासनं द्वैधमाश्रयः ।
सामदाने भेददण्डावित्युपायास्तु कीर्तिताः ॥ ४० ॥

सप्तचत्वारिंशके तु स्वरशास्त्रं मुहूर्तगम् ।
शिवालिखितशास्त्रं च योगिन्यादिबलं तथा ॥ ४१ ॥

अष्टचत्वारिंशकेऽत्र रचना व्यूहगोचरा ।
बलानां योधने चापि क्रमः प्रोक्तः परस्परम् ॥ ४२ ॥

प्रोक्तमेकोनपञ्चाशे नीतिः सप्ताङ्गलक्ष्म च ।
पञ्चाशे पुरनिर्माणवास्तुगेहादिलक्ष्म च ॥ ४३ ॥

तरङ्गे त्वेकपञ्चाशे नाट्यशालापरिक्रिया ।
भित्तेरालेपनं चैव चित्रवर्तिविधिस्तथा ॥ ४४ ॥

दशतालादिभेदश्च मूर्तिसूत्रभिदा अपि ।
द्विपञ्चाशे तु भरतनाट्यसाधनविस्तरः ॥ ४५ ॥

त्रिपञ्चाशे तु शीर्षभ्रूदृष्टितारापुटक्रियाः ।
नासाहनुक्रियाश्चोष्ठकन्धरासंश्रयाः क्रियाः ॥ ४६ ॥

चतुःपञ्चाशके हस्तकर्म हस्तक्रिया तथा ।
प्रचारो हस्तयोश्चापि संयुतायुतभेदयोः ॥ ४७ ॥

उक्ताश्च पञ्चपञ्चाशे वक्षःपार्श्वोदरक्रियाः ।
ऊरुपादक्रियाश्चैव चारीस्थानकमण्डलम् ॥ ४८ ॥

षट्पञ्चाशे तु नादादिनवकं गमकावधि ।
सप्तपञ्चाशके जातिमुख्याङ्गनवकं तथा ॥ ४९ ॥

ततः षष्टितमे तेषां चिकित्सावर्धनं तथा ।
विचित्रकरणं चैव ततः पवनखेलनम् ॥ ५० ॥

निष्पत्तिश्च ततोऽन्येषां दशधा दोहनं तथा ।
एकषष्टितमे कामशास्त्रे वामदृशां तथा ॥ ५१ ॥

जातिः स्वभावश्च गुणा देशधर्माश्च कीर्तिताः ।
यद्द्विषष्टितमे बाह्यरतं करणभेदनम् ॥ ५२ ॥

वशीक्रिया च वक्षोजयोनिसंस्कार एव च ।
यौवनस्थैर्ययोगश्च वेङ्कटक्ष्मापवर्तनम् ॥ ५३ ॥

यत्त्रिषष्टितमे त्वत्र भवनस्नानयोस्तथा ।
पादुकालेपयोश्चैवमुपभोगाश्चतुर्विधाः ॥ ५४ ॥

चतुःषष्टितमे गन्धद्रव्याणां प्रतियोजनम् ।
पञ्चषष्टितमे वस्त्रभूषामाल्योपभुक्तयः ॥ ५५ ॥

तथैव षट्षष्टितमे रत्नानामुद्भवाकराः ।
आकारे तारतम्यं च तथा रत्नाश्रया गुणाः ॥ ५६ ॥

दोषाश्च तद्गतास्तेषां फलान्येषां परीक्षणम् ।
सप्तषष्टितमे सूपशास्त्रे पाकोऽन्नगोचरः ॥ ५७ ॥

तथा सूपस्य शाकस्य पाकस्तेमनयूषयोः ।
अष्टषष्टितमे प्रोक्तं भक्ष्यलेह्योपदंशकम् ॥ ५८ ॥

एकोनसप्ततितमे भोज्ये विषपरीक्षणम् ।
पादाभ्यङ्गश्च ताम्बूलशय्याधूपोपभुक्तयः ॥ ५९ ॥

शयनं च प्रबोधश्च प्रातर्मङ्गलवीक्षणम् ।
तरङ्गे सप्ततितमे आयुर्वेदप्रपञ्चनम् ॥ ६० ॥

सूत्रं शारीरमादानं निदानं च चिकित्सनम् ।
अथैकसप्ततितमे तत्तद्द्रव्याश्रया गुणाः ॥ ६१ ॥

रसमात्राः पूर्णचन्द्रोदयप्रभृतयस्तथा ।
द्विसप्ततितमे प्रोक्तं रसस्योत्पत्तिवैभवम् ॥ ६२ ॥

तत्सङ्ग्रहप्रकारश्च तत्तद्द्रव्यगुणागुणाः ।
महारसोपरसयोः शक्तिः साधारणाख्ययोः ॥ ६३ ॥

उत्पत्तिश्च स्वरूपं च तेषां सामर्थ्यमेव च ।
त्रिसप्ततितमे प्रोक्ताः सूतेऽष्टादश संस्क्रियाः ॥ ६४ ॥

तच्चतुःसप्ततितमे शाला सूतक्रियोचिता ।
पुटयन्त्रविभेदाश्च मूषाद्यं करणं तथा ॥ ६५ ॥

यत्पञ्चसप्ततितमे गारुडे सर्पसम्भवः ।
सर्पाणां जातिभेदाश्च तेषां दंशभिदा अपि ॥ ६६ ॥

कारणान्यपि तद्दंशे विषव्याप्तिश्च धातुषु ।
दूतचेष्टाविशेषैश्च जीवलाजीवनिर्णयः ॥ ६७ ॥

षट्सप्ततितमे मन्त्रागदं द्रव्यागदं तथा ।
वीरभद्रमहीपालचरितं चात्र वर्णितम् ॥ ६८ ॥

यत्सप्तसप्ततितमे लक्ष्म सिंहासनाश्रयम् ।
आस्थाने चामरादीनामुपभोगश्च वर्णितः ॥ ६९ ॥

ततोऽष्टसप्ततितम इन्द्रजालक्रियाविधिः ।
स्तम्भः खड्गस्य चाग्नेश्च जलस्य च समीरितः ॥ ७० ॥

एकोनाशीतितमे विभेदाः काव्यगोचराः ।
ततो वर्णगणच्छन्दःषट्प्रत्ययविचारणा ॥ ७१ ॥

ततः कवीनां भेदाश्च भेदाः शब्दार्थगा अपि ।
शृङ्गाराद्या नवरसा रत्याद्याः स्थायिनस्तथा ॥ ७२ ॥

विभावा अनुभावाश्च सात्त्विकाश्चारिणस्तथा ।
अथाशीतितमे प्रोक्ता नेतृनायकयोर्गुणाः ॥ ७३ ॥

रीतिर्वृत्तिश्च शय्या च गुणा दोषाश्च काव्यगाः ।
एकाशीतितमे प्रोक्तं लक्ष्मालङ्कारगोचरम् ॥ ७४ ॥

यद्द्व्यशीतितमे प्रोक्तं लक्ष्म रूपकसंश्रयम् ।
यत्त्र्यशीतितमे पुत्रभोगे वर्णार्थसङ्ग्रहः ॥ ७५ ॥

गर्भाधानं पुंसवनं सीमन्तोन्नयनादि च ।
जातक्रिया नामकर्म तथान्नप्राशनं परम् ॥ ७६ ॥

चूडाकर्मकलारम्भोपनयोपयमास्तथा ।
चतुरभ्यधिकाशीतितमे होराख्यशास्त्रकम् ॥ ७७ ॥

पञ्चाशीतितमे पुंसां लक्ष्माष्टाङ्गसमाश्रयः ।
षडशीतितमे त्वत्र गजाश्वारोहणक्रमः ॥ ७८ ॥

सप्ताशीतितमे त्वत्र गजोत्पत्तिभुवस्तथा ।
तेषां मानानि जातीनां भेदाः प्रकृतयस्तथा ॥ ७९ ॥

अंशसम्भूतिरेषां च दण्डस्यापि च कल्पना ।
अष्टाशीतितमेऽश्वानां जन्म लक्ष्माङ्गसंश्रयम् ॥ ८० ॥

आवर्ता गन्धवर्णाश्च स्वरप्रकृतयस्तथा ।
तेषामायुःपरिज्ञानं तच्चेष्टाश्च शुभाशुभाः ॥ ८१ ॥

ततस्त्वेकोननवतितमेऽश्वानां पृथक् पृथक् ।
चतुरुत्तरपञ्चाशद्देशसम्भूतिलक्षणम् ॥ ८२ ॥

अश्वानां शिक्षणं चैव तेषां गतिभिदा अपि ।
रथगोरक्षतच्चेष्टा तत्फलं गोचिकित्सनम् ॥ ८३ ॥

शिवभूपस्य नवतितमे वृत्तं जयाश्रयम् ।
कोटाचक्रविधिश्चैव दुर्गसाधनकर्म च ॥ ८४ ॥

तथा षोडशदानानि कोटिदीपस्य वैभवम् ।
तरङ्गे त्वेकनवतितमे योगो यमस्तथा ॥ ८५ ॥

नियमश्चासनं प्राणायामप्रत्याहृती तथा ।
ध्यानं धृतिः समाधिश्चेत्यष्टाङ्गान्युदितानि हि ॥ ८६ ॥

तरङ्गे तु द्विनवतितमे लेखादिरूपकम् ।
पदं च व्यवहाराणां धर्मनिर्णयसाधनम् ॥ ८७ ॥

अनन्तरं त्रिनवतितमे भद्रमहीपतेः ।
चरितं चापचक्रादिलक्ष्म तद्विश्रमक्रमः ॥ ८८ ॥

चतुष्टयाधिनवतितमे मल्लविनोदनम् ।
तद्भेदास्तच्छमस्तेषां पोषणं तज्जयस्तथा ॥ ८९ ॥

तरङ्गे पञ्चनवतितमे कुक्कुटलावयोः ।
जातिभेदाः पोषणं च योधनं च तयोर्मिथः ॥ ९० ॥

शुकच्छागाश्रयं लक्ष्म लक्ष्म चापि शुनां तथा ।
ततः परं षण्णवतितमे प्रोक्तं तरङ्गके ॥ ९१ ॥

सोमशेखरभूपस्य चरित्रमतिचित्रकृत् ।
विभूतिसङ्ग्रहे चैव विधानमुपवर्णितम् ॥ ९२ ॥

ततश्च सप्तनवतितमे रुद्राक्षवैभवम् ।
तद्धारणक्रमस्तस्मिन् तत्फलं दैवतान्यपि ॥ ९३ ॥

तथैव जपमालाया मणिसङ्ख्या जपक्रमः ।
ततः परेऽष्टनवतितमे लिङ्गार्चनक्रमः ॥ ९४ ॥

तथैव चैकोनशततमे चेन्नाम्बिकाश्रयम् ।
चरितं चैव महिमा तद्दानोत्कर्ष एव च ॥ ९५ ॥

ततः शततमे चैव तरङ्गे वर्ण्यसङ्ग्रहः ।
पाकः शुक्लतयान्नस्य रतेर्भावाश्रयं फलम् ॥ ९६ ॥

गन्धवर्णफलं शुक्ले बिन्दुसङ्ख्याफलं तथा ।
योगकालागृहीते तु गर्भे तत्काललक्षणम् ॥ ९७ ॥

स्त्रीपुंगर्भावबोधश्च गर्भिण्या त्याज्यकर्म च ।
अस्थिरोममितिः पिण्डे धातूनामपि सम्मितिः ॥ ९८ ॥

षड्भावसम्भवश्चैव देहे चक्रस्थितिस्तथा ।
ततस्त्वेकोत्तरशततमे संसारहेयता ॥ ९९ ॥

तरङ्गे द्व्युत्तरशततमे तन्त्रव्यवस्थितिः ।
प्रमेयं त्र्युत्तरशततमे मीमांसकाश्रयम् ॥ १०० ॥

काणादन्यायशास्त्रीयप्रमेयं च प्रकीर्तितम् ।
चतुःशततमे साङ्ख्ययोगवेदान्तसंश्रयः ॥ १०१ ॥

ततः पञ्चोत्तरशततमे चार्वाकबुद्धयोः ।
जैनस्य च मतं तेषां प्राप्यस्थानानि च क्रमात् ॥ १०२ ॥

तथा षडुत्तरशततमे दीक्षाश्रया भिदाः ।
गुरुशिष्यर्त्विजां लक्ष्म देशकालौ च तत्कृते ॥ १०३ ॥

ततः सप्तोत्तरशततमे लिङ्गार्चनक्रमः ।
विहितो वीरशैवानां षट्स्थलोद्बोध एव च ॥ १०४ ॥

एवमष्टोत्तरशततरङ्गेष्वर्थसङ्ग्रहः ।
ग्रन्थेऽस्मिन् पद्यसङ्ख्या तु सहस्राणि त्रयोदश ॥ १०५ ॥

इति विषयसूचिका

———

ॐ

केलदि श्री बसवभूपालविरचितः

श्री शिवतत्त्वरत्नाकरः

श्रियै नः शिवलिङ्गं स्यात्सर्वादि गुरु निर्मलम् ।
अन्तर्याम्यखिलाधारं सच्चिदानन्दविग्रहम् ॥ १ ॥

भुजङ्गकलितस्रजं वरमतङ्गजत्वग्युजं
कपर्दधृतचन्द्रकं पदकमार्गकोपेन्द्रकम् ।
स्फुरद्विधिकपालकं ज्वलननेत्रयुक्फालकं
गलप्रकटमेचकं शिवमुपास्महे मोचकम् ॥ २ ॥

त्रिलोकपरिरक्षिणी खल[1]समूहसंशिक्षिणी
श्रिताभिमतपूरणी श्रुतिशिरोऽन्तसञ्चारिणी ।
जगत्प्रलयसाक्षिणी करुणगर्भितावेक्षिणी
शिवस्य चरणाम्बुजे प्रियतमावतान्नोऽस्य हि ॥ ३ ॥

यद्रूपमास्थाय शिलादनाम्ने
तपोधनाय प्रससाद शम्भुः ।
यस्यानुगाश्च प्रमथाः समस्ता
वन्दामहे नन्दिनमिन्दुगौरम् ॥ ४ ॥

दक्षाध्वरध्वंसनदक्षशक्तिः
श्रितेष्टविश्राणनसानुरक्तिः ।
करान्तरान्दोलितचन्द्रहासः
स वीरभद्रोऽस्तु मुदे सहासः ॥ ५ ॥

[1] समूल-मु. पा.

जातस्तत्पुरुषाद्वयाद्वदनतो यो रेवणासिद्धराट्
किंचाघोरमुखाच्च यो मरुलुसिद्धेशः प्रसिद्धोऽभवत् ।
जज्ञे कामदवामदेववदनाद्यः[1] पूजिताचार्यकः
सद्योजातमुखोदितोऽप्यवतु मां यश्चैकरामो गुरुः ॥ ६ ॥

आसीदुज्जयिनीपतिर्मरुलुसिद्धेशो गुरुः प्रस्फुर-
त्पादेशोऽथ वसन्तदेवमहितश्रीमल्लिकाद्यार्जुनौ ।
[2]वीरश्चीनपरस्ततो गुरुपदस्वामीवसन्तस्ततः
तस्मादुन्नतचन्नवीरविभुरित्याचार्यपारम्परी ॥ ७ ॥

यत्कर्णतालप्रसरत्समीर-
वराङ्कुरास्वाभ्यवहारतृप्ताः ।
भूषाभुजङ्गा विलसन्ति यस्य
सोऽयं दिशेद्विघ्नशमं गजास्यः ॥ ८ ॥

शुभगुणनिकुरुम्बामिन्दुजिद्वक्त्रबिम्बां
पुलिनजयिनितम्बां पल्लवाभौष्ठबिम्बाम् ।
कृतनमदवलम्बां दत्तसारोक्तिगुम्भां
करसदमृतकुम्भां नौम्यहं शारदाम्बाम् ॥ ९ ॥

गुणैरशेषैरवधूतदोषै-
रवाप्तपोषैर्जनदत्ततोषैः ।
या वासभूमिः परिचीयते स्म
तां चन्नमाम्बां जननीं नतोऽस्मि ॥ १० ॥

सोमशेखरपदं स्फुटमुच-
त्सर्वमङ्गलतयाऽजनि यस्मिन् ।
कामभाश्रितजनाय दिशन्तं
कल्पसालमिव तं प्रणतोऽस्मि ॥ ११ ॥

[1] पण्डिताचार्यकः—मु. [2] वीरश्चेन्नपरः—क. ब.

नीतिं नीतिपरा विलोक्य सुकलाभेदान्विनोदार्थिन-
स्तन्त्राण्यत्र च तान्त्रिकाः सुमहितान् [1]योगांश्च योगेप्सवः ।
मोक्षं चापि मुमुक्षवो बत जना जानन्त्विति प्रेक्षया
ग्रन्थः सोऽयमुदाररीतिरधुना निर्मातुमारभ्यते ॥ १२ ॥

[2]व्यत्यासयोजितपदाप्यपरिस्फुटापि
संभिन्नवर्णरचनाप्यधिकार्थिकापि ।
एषा कृतिर्मधुरबालकगीरिवार्यै-
र्नैया विमृश्य विबुधैरनवद्यभावम् ॥ १३ ॥

निजफणितिविशेषैस्तोषयन्तोऽपि लोकान्
न वचनरचनायां सादराः किं परेषाम् ।
स्वफलसलिलपूरैः प्रीणयन् सव्यपेक्षो
न भवति जलसेके किन्त्वसौ केरवृक्षः ॥ १४ ॥

आख्यान्तु दूषणगणानिह केऽपि लोकाः
किं तावताऽस्य विदिताः सुगुणा गलन्ति ।
चन्द्रः कलङ्कित इतीह गिरा तदीया
निश्शेषलोकपरितोषकता व्यपैति ॥ १५ ॥

कामं वसन्त्विह परश्शतदूषणानि
सन्तस्तथापि सुगुणान्परमाद्रियन्ते ।
ग्राहादिघातुकदुरासदसत्त्वपूर्णं
रत्नाकरं जगति वार्धिमुदाहरन्ति ॥ १६ ॥

दोषालोकमुहुस्समाहितदृशः प्रायः परेषां कृतौ
दृष्ट्वा तद्गुणजातमन्तरधिकं संतापमाबिभ्रतः ।
निन्दान्यद्य किमु स्तवानि किमिति प्रव्यक्तचिन्ताद्वयी-
सन्धिप्रस्फुटदौस्थ्यदूनहृदया ये सन्ति तेभ्यो नमः ॥ १७ ॥

[1] योगांश्च भोगेप्सवः—मु. [2] वृत्यासुयोजित—मु.

लोकानां तु हिताय सारकेलदीसिंहासनाधीश्वरो
गौरीनाथकृपार्जिताखिलकलापाण्डित्यविभ्राजितः ।
कुर्वेऽहं बसवेन्द्रभूमिरमणो रत्नाकराख्यां कृतिं
सर्वं प्रेक्ष्य च वाक्प्रपञ्चमसकृत्पुत्र त्वमाकर्णय ॥ १८ ॥

सर्वज्ञसर्वविनियामकविश्वभर्तृ-
भास्वन्महीश्वरसमन्वितशक्तिजातम् ।
जानीहि वर्णपदमन्त्रमयं च नाम
रूपं जगद्भुवनतत्त्वकलास्वरूपम् ॥ १९ ॥

नानाभूपाललीलाजयसमुपनतानेकलोकप्रतीत-
प्रौढस्तोत्रैकपात्रं बिरुदचयमतीवोन्नतं त्वं बिभर्षि ।
श्रीमद्राजाधिराजस्फुरदखिलकलासारवेदिन्निदानीं
स्वामिन् प्रख्यातकीर्ते नृपकुलतिलक श्रोतुमिच्छामि शंस ॥

बसवभूपालं प्रति सोमशेखरस्य दृश्यप्रपञ्चविषयकः प्रश्नः

वस्तुजातं चक्षुरादिबहिरिन्द्रियगोचरम् ।
यदस्ति तत्समस्तं च कस्माज्जातं कियद्विधम् ॥ २१ ॥

किं प्रमाणं च किं रूपमेतन्मह्यं निरूपय ।
श्रीसोमशेखर कुमार कुमारभावं
सौन्दर्यसन्मतिमुखैः सुगुणैर्बिभर्षि ।
कोऽप्येष शङ्करकृपाकलितात्प्रभावा-
दास्ते विवेकविभवस्तव मञ्जुलोऽयम् ॥ २२ ॥

सम्यक्पृष्टं त्वया पुत्र बुद्धिस्ते सूक्ष्मदर्शिनी ।
या पुनर्दुर्विबोधेऽस्मिन् विषये संप्रवर्तते ।
आकर्णयोत्तरं तस्य यज्ज्ञातुमभिकाङ्क्षसि ॥ २३ ॥

विद्याः समस्ताः समवेक्ष्य भूयः
[1] संगृह्य चार्थानिह पद्यरूपैः ।
वचोनिगुम्भैः शिवतत्त्वरत्ना-
कराभिधानां कृतिमातनोमि ॥ २४ ॥

स्वामिन् दृष्ट्वाऽखिला विद्याः कृतिरेषा वितन्यते ।
इत्युदीरितमेतर्हि ता विद्याः का वदस्व मे ॥ २५ ॥

समाकर्णय यत्पृष्टं तद्ब्रवीमि कुमार ते ।
अष्टादश महाविद्याः प्रथमं परिकीर्तिताः ॥ २६ ॥

अष्टादशमहाविद्याः

अङ्गानि वेदाश्चत्वारो मीमांसा न्यायविस्तरः ।
पुराणं धर्मशास्त्रं च विद्या ह्येताश्चतुर्दश ॥ २७ ॥

आयुर्वेदो धनुर्वेदो गान्धर्वं चार्थशास्त्रकम् ।
उपवेदा इमे प्रोक्ताश्चत्वारस्तदनन्तरम् ॥ २८ ॥

अष्टादशानामेतासां विद्यानां भिन्नवर्त्मनाम् ।
आदिकर्ता कविः साक्षाच्छूलपाणिरिति श्रुतिः ॥ २९ ॥

वेदाः

ऋग्यजुस्साम चा[2]थर्वेत्यपि वेदचतुष्टयम् ।
अथोपनिषदो वेदशिरस्त्वेनाभिसम्मताः ॥ ३० ॥

उपनिषदः

श्रीरुद्रबृहदारण्यश्वेताश्वतरमुण्डकाः ।
कैवल्यकालाग्निरुद्रौ कठवल्ली च बाष्कलः ॥ ३१ ॥

हंसः परमहंसश्च ब्रह्मनारायणावपि ।
कात्यायनो ब्रह्मबिन्दुरारुण्यमृतबिन्दुकाः ॥ ३२ ॥

---

[1] [illegible] [2] थर्वेत्येतद्वेद—मु.

पञ्चब्रह्म च जाबालस्तेजोबिन्दुश्च मुद्गलः ।
बोधायनीय[1]चर्चाचश्रवणं च पराक्रमः ॥ ३३ ॥

[2]प्राच्यश्च शौनकीयं च शिवसंकल्पमेव च ।
आसुरायणमैत्रायणीयवाजसनेयकम् ॥
साङ्ख्यायनीयमित्याद्यास्तथोपनिषदः स्मृताः ॥ ३४ ॥

वेदाङ्गानि

वेदाङ्गानि षडेतानि शिक्षा व्याकरणं तथा ।
निरुक्तं ज्योतिषं कल्पः छन्दोविचितिरित्यपि ॥ ३५ ॥

उपाङ्गानि

मीमांसा न्यायशास्त्रं च पुराणं स्मृतिरेव च ।
चत्वार्येतान्युपाङ्गानि बहिरङ्गानि [3]षट्कतः ॥ ३६ ॥

उपवेदाः

आयुर्वेदोऽथर्ववेदश्च धनुर्वेदस्तथैव च ।
गान्धर्ववेद इत्येवमुपवेदाश्चतुर्विधाः ॥ ३७ ॥

मीमांसान्याययोर्द्वैविध्यम्

मीमांसा द्विविधा [4]पूर्वोत्तरा चेति विभेदतः ।
तर्कोऽपि द्विविधो न्यायः काणादश्चेति सम्मतः ॥ ३८ ॥

स्मृतयस्तत्प्रणेतारश्च

प्रधानस्मृतयस्त्वष्टादशोपस्मृतयस्तथा ।
एतासां च प्रणेतारो वेदमार्गानुसारतः ॥ ३९ ॥

---

[1] चर्चेच–क. [2] प्राचाश्च–क. [3] षट्तथा–मु. [4] प्रोक्ता पूर्वोत्तर-विभेदतः–मु.

मनुर्बृहस्पतिर्दक्षो गौतमोऽथ यमोऽङ्गिराः ।
योगीश्वरः प्रचेताश्च शातातपपराशरौ ॥ ४० ॥

संवर्तोशनसौ शङ्खलिखितावत्रिरेव च ।
विष्णवापस्तम्बहारीता धर्मशास्त्रप्रवर्तकाः ॥ ४१ ॥

एते ह्यष्टादश प्रोक्ता मुनयो नियतव्रताः ।
अष्टादशापि स्मृतयस्तन्नाम परिचिह्निताः ॥ ४२ ॥

उपस्मृतिकर्तारः

जाबालिर्नाचिकेतश्च स्कन्दो लौगाक्षिकश्यपौ ।
व्यासः सनत्कुमारश्च शन्तनुर्जनकस्तथा ॥ ४३ ॥

क्रतुः कात्यायनश्चैव जातूकर्णिः कपिञ्जलः ।
बोधायनश्च काणादो विश्वामित्रस्तथैव च ॥ ४४ ॥

पैठीनसिर्गोभिलश्चेत्युपस्मृतिविधायकाः ।
अष्टादशोपस्मृतयः कर्तृनामभिरङ्किताः ॥ ४५ ॥

अष्टादश पुराणानि तेषां नामानि च शृणु ।

अष्टादशपुराणानि

ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं च शैवं भागवतं तथा ॥ ४६ ॥

षष्ठं तु नारदीयं च मार्कण्डेयं तु सप्तमम् ।
आग्नेयमष्टमं चैव भविष्यन्नवमं स्मृतम् ॥ ४७ ॥

दशमं ब्रह्मकैवर्तं लैङ्गमेकादशं स्मृतम् ।
वाराहं द्वादशं चैव स्कान्दं चैव त्रयोदशम् ॥ ४८ ॥

चतुर्दशं वामनं च कौर्मं पञ्चदशं स्मृतम् ।
मात्स्यं च गारुडं चैव ब्रह्माण्डं च ततः परम् ॥ ४९ ॥

अष्टादश पुराणा[1]न्युपपुराणान्यनन्तरम् ।

---

[1] नि ह्युपपूर्वाण्यनन्तरम्–मु.

उपपुराणानि

आद्यं सनत्कुमारोक्तं नारसिंहं ततः परम् ॥ ५० ॥

स्कान्दसंज्ञं कुमारेण कथितं तदनन्तरम् ।
चतुर्थं शिवधर्माख्यं पुराणं नन्दिनेरितम् ॥ ५१ ॥

तथा दूर्वाससा प्रोक्तं नारदीयं ततः परम् ।
कापिलं मानवं चैव तथैवोशनसेरितम् ॥ ५२ ॥

ब्रह्माण्डं च ततः पुण्यं वारुणाख्यं ततः परम् ।
ततः कालीपुराणाख्यं कालकण्ठं च नामतः ॥ ५३ ॥

ततो वासिष्ठलैङ्गाख्यं नाम्ना माहेश्वरं च तत् ।
ततः साम्बपुराणाख्यं सुसूक्ष्ममिति चेरितम् ॥ ५४ ॥

पाराशरं च मारीचं भार्गवाख्यं ततः परम् ।
सर्वाण्युपपुराणानि ब्रह्मज्ञान[1]पराणि वै ॥ ५५ ॥

वेदार्थानुगता एवं विद्या ह्यष्टादशेरिताः ।

आगमाः

अथागमानामुद्देशः शिवोक्तानां वितन्यते ॥ ५६ ॥

त्रिपदार्थं चतुष्पादं प्राह तन्त्रं जगत्पतिः ।
सूत्रेणैकेन संगृह्य प्राह विस्तरतः प्रभुः ॥ ५७ ॥

कामिकादिप्रभेदेन तद्भिन्नं बहुधैव हि ।
कामिकाद्या वातुलान्ताः शिवेनोक्ताः शिवागमाः ॥ ५८ ॥

सिद्धान्ता इति विज्ञेया उपभेदसमन्विताः ।
कामिकं योगजं चिन्त्यं कारणं त्वजितं तथा ॥ ५९ ॥

दीप्तं सूक्ष्मं सहस्रं च अंशुमत्सुप्रभेदकम् ।
विजयं चैव [2]विश्वासं स्वायंभुवमथानलम् ॥ ६० ॥

[1] कराणि वै–सु. [2] निःश्वासं.

वीरं च रौरवं चैव माकुटं विमलं तथा ।
चन्द्रज्ञानं च बिम्बं च प्रोद्गीतं ललितं तथा ॥ ६१ ॥

सिद्धं सन्तानशर्वोक्तं पारमेश्वरमेव च ।
किरणं वातुलं त्वेता अष्टाविंशतिसंहिताः ॥ ६२ ॥

तन्त्राणि

एवमन्यानि तन्त्राणि शिवप्रोक्तान्यनेकशः ।
महामायाशम्बरं च योगिनीजालशम्बरम् ॥ ६३ ॥

तत्त्वशम्बरकं चैव भैरवाष्टकमेव च ।
बहुरूपाष्टकं चैव यामलाष्टकमेव च ॥ ६४ ॥

चन्द्रज्ञानं वासुकिश्च महासम्मोहनं तथा ।
[1]महोच्छुष्मं महादेवं वातुलं वातुलोत्तरम् ॥ ६५ ॥

हृद्भेदं मातृभेदं च गुह्यतन्त्रं च कामिकम् ।
कलापादं कलासारं तथान्यत्कुब्जिकामतम् ॥ ६६ ॥

मायोत्तरं च वीणाख्यं त्रोतलं त्रोतलोत्तरम् ।
पञ्चामृतं रूपभेदं भूतोड्डामरमेव च ॥ ६७ ॥

कुलासारं कुलोड्डीशं कुलचूडामणिस्तथा ।
सर्वज्ञानोत्तमं चैव महाशिवमतं तथा ॥ ६८ ॥

महालक्ष्मीमतं चैव सिद्धयोगीश्वरीमतम् ।
कुरूपिकामतं चैव रूपिकामतमेव च ॥ ६९ ॥

सर्ववीरमतं चैव विमलामतमुत्तमम् ।
पूर्वपश्चिमदाक्षिण्यमुत्तरं च निरुत्तरम् ॥ ७० ॥

तन्त्रं वैशेषिकं ज्ञानं वीरयोगं तथा परम् ।
कलेशं मोहनेशं विशुद्धेश्वरमेव च ॥ ७१ ॥

[1] महोच्छिटं-म.

एवमेतानि तन्त्राणि तथान्यान्यपि कोटिशः ।
भवतोक्तानि देवेश सर्वज्ञानकराणि वै ॥ ७२ ॥

वैखानसं पाञ्चरात्रं तथा भागवताभिधम् ।
वैष्णवं दर्शनं त्रेधा तत्तन्त्रज्ञैरुदीरितम् ॥ ७३ ॥

खिलं खिलाधिकारं च पूर्वतन्त्रं तथोत्तरम् ।
वासाधिकरणं ज्ञेयं तथा चित्राधिकारणम् ॥ ७४ ॥

प्रतिग्रहाधिकारे च मुन्युक्तास्त्वष्ट संहिताः ।
प्रथमं चोत्तरं तन्त्रं विष्णुतन्त्रमतः परम् ॥ ७५ ॥

आत्रेयं तु ततः प्रोक्तमिति तन्त्रचतुष्टयम् ।
सन्तानं काश्यपीयं च तर्को ज्ञानं जयस्तथा ॥ ७६ ॥

वीरसञ्ज्ञानसानन्दा विजया विजिता तथा ।
सत्यमाङ्गीरसं चैव पञ्चकाण्डं तथाऽपरम् ॥ ७७ ॥

एवमाद्यास्तु बहुधा सन्ति वैष्णवसंहिताः ।
तन्त्राण्यथ चतुष्षष्टिसङ्ख्याकान्यधुना ब्रुवे ॥ ७८ ॥

नानाप्रयोगकारीणि महाश्चर्यकराणि च ।
चतुष्षष्टिकलाविद्यामूलभूतान्यमूनि हि ॥ ७९ ॥

चतुःषष्टिकलामूलभूतानि तन्त्राणि

अव्याजपालिनीतन्त्रं राज्यलक्ष्मीप्रसादकम् ।
सर्वसाम्राज्यतन्त्रं च द्वितीयं परिकीर्तितम् ॥ ८० ॥

अङ्गारगमनातन्त्रं राज्योपाङ्गेशितन्त्रकम् ।
श्रीबालराजतन्त्रं च चामरद्वन्द्वतन्त्रकम् ॥ ८१ ॥

प्रहर्षराजतन्त्रं च धीरतन्त्रं तथैव च ।
ग्रामपालनतन्त्रं च जीविनीतन्त्रमेव च ॥ ८२ ॥

मित्रलक्ष्मीप्रयोगं च दुर्गपालनतन्त्रकम् ।
प्राणलक्ष्मीप्रयोगं च [1]प्रभालक्ष्मीप्रयोगकम् ॥ ८३ ॥

[1] प्रथालक्ष्मी—मु.

तोयलक्ष्मीप्रयोगं च गन्धलक्ष्मीप्रयोगकम् ।
पुष्पलक्ष्मीप्रयोगं च कामरूपाख्यतन्त्रकम् ॥ ८४ ॥

[1]कला[2]जवनिकातन्त्रं कुञ्जकस्वलतन्त्रकम् ।
कनकाख्यप्रयोगं च बोधिनीतन्त्रमेव च ॥ ८५ ॥

सत्यलक्ष्म्याः प्रयोगं च पादुकातन्त्रमेव च ।
प्राज्ञलक्ष्मीप्रयोगं च खेटकं तु तथैव च ॥ ८६ ॥

चापतन्त्रं लेपतन्त्रं शल्यतन्त्रं तथैव च ।
भीमलक्ष्मीप्रयोगं च मणिस्थानप्रयोगकम् ॥ ८७ ॥

पातालगमनं तन्त्रं मर्दिनीतन्त्रमेव च ।
स्फुलिङ्गलक्ष्मीतन्त्रं च शङ्खमर्दलतन्त्रकम् ॥ ८८ ॥

चक्रायुधप्रयोगं च भैरवादिप्रयोगकम् ।
गजवाजिमहातन्त्रं तथा गोरक्षतन्त्रकम् ॥ ८९ ॥

सूपतन्त्रं लेखतन्त्रं पृथिवीतन्त्रमेव च ।
ऐश्वर्यलक्ष्मीतन्त्रं च शुल्कतन्त्रं तथैव च ॥ ९० ॥

मिश्रलक्ष्मीप्रयोगं च जीविनीतन्त्रमेव च ।
गिरितन्त्रं वन्यतन्त्रं स्थानापत्यप्रयोगकम् ॥ ९१ ॥

श्रीसर्वदण्डिनीतन्त्रं विघ्नविच्छेदतन्त्रकम् ।
रसद्धारततन्त्रं च शृङ्गिवाद्यप्रयोगकम् ॥ ९२ ॥

नरवाहनतन्त्रं च स्तम्भिनीतन्त्रमेव च ।
दाहिनीमारिणीतन्त्रं द्वेषिणीतन्त्रमेव च ॥ ९३ ॥

आकर्षणोच्चाटनं च [3]तोषिणीतन्त्रमेव च ।
श्रीसर्वदण्डिनीतन्त्रं मन्त्रयन्त्राखि[4]लान्वितम् ॥ ९४ ॥

[1] इदमर्धं क पुस्तके नास्ति. [2] जीवन—मु. [3] शोषिणी—मु.
[4] [illegible]—मु.

स्मृतिमात्रेण सिद्ध्यन्ति राज्यलक्ष्मीप्रसादतः ।
आख्यातानि चतुष्षष्टितन्त्राण्येवं तु नामतः ॥ ९५ ॥

एवं नामानि विद्यानामाख्यातानि यथाक्रमम् ।
वेदागमानुसारेण प्रवृत्तानामनेकधा ॥ ९६ ॥

इति श्रीमदनाद्यनन्तसकलतत्त्वोत्तीर्णषडध्वोपादानबिन्दुकारणचिदम्बरशक्तिसमन्वित-
परमेश्वरप्रसादासादितशिवाद्वैतविद्याविशारदश्रीमत्केलदिबसवराजेन्द्र-
विरचिते वेदागमान्तर्गतविविधविद्यातन्त्रसारभूते
शिवतत्त्वरत्नाकरे प्रथमकल्लोले
सकलविद्योद्देशो नाम
प्रथमस्तरङ्गः

द्वितीयस्तरङ्गः

नानाविधानां विद्यानां नामसंश्रवणे गुरो ।
तत्स्वरूपावगमने वर्तते मेऽधिका स्पृहा ॥ १ ॥

तासां स्वरूपमाख्याहि विद्यानां बहुवर्त्मनाम् ।
शृणु पुत्र ब्रवीम्येतत्तव प्रश्नो यदर्थकः ॥ २ ॥

विद्यास्वरूपम्

ऋग्वेदो रुरुवर्णश्च कुञ्चितश्मश्रुकेशवान् ।
विभक्तकण्ठः पद्माक्षः द्व्यरत्निमितविग्रहः ॥ ३ ॥

ऋग्वेदस्यास्य भेदास्तु सप्तधा परिकीर्तिताः ।
यजुर्वेदः कृशः स्थूलः ताम्रवर्णः कपालधृक् ॥ ४ ॥

श्वेतवर्णः काञ्चनाक्षः पञ्चारत्निप्रमाणकः ।
भेदाः षडुत्तराशीतिसङ्ख्यास्तस्य प्रकीर्तिताः ॥ ५ ॥

सामवेदः शुचिः क्षौमी शुचिवासाश्च दण्डधृत् ।
नित्यस्रग्वी चर्मवांश्च षडरत्निप्रमाणकः ॥ ६ ॥

आदित्यवर्णो भेदास्तु सहस्रं तस्य कीर्तिताः ।
अथर्वणाख्यो वेदस्तु कृष्णवर्णसमन्वितः ॥ ७ ॥

कामरूपः क्षुद्रकर्मा स्वदारपरितोषितः ।
परदाररतस्तस्य नव भेदाः प्रकीर्तिताः ॥ ८ ॥

विध्यादिभेदेन वेदस्य चत्वारो भागाः

विध्यर्थवादसन्मन्त्रनामधेयविभेदतः ।
सर्वेषा[1]मपि धर्माणां वेदा एव तु बोधकाः ॥ ९ ॥

विधिः

स्वतः प्रवर्तयन् धर्मे राजाज्ञेव विधिः स्मृतः ।

अर्थवादः

विहितार्थस्तावकः स्यादर्थवादोऽभिधानवान् ॥ १० ॥

मन्त्रः

तत्र मन्त्रास्त्वनुष्ठेयस्यार्थस्य [2]प्रतिपादकाः ।

नामधेयम्

नामांशोऽयं तु यागादिकर्मणामभिधायकः ॥ ११ ॥

पूर्वोत्तरभेदेन द्वेधा वेदविभागः

वेदः पुनर्द्विधा पूर्वोत्तरभागविभेदतः ।
तत्र पूर्वतरो भागः कर्मणां प्रतिपादकः ॥ १२ ॥

भवेदुत्तरभागस्तु तत्रोपनिषदाह्वयः ।
ब्रह्मणो बोधकत्वेन ब्रह्मकाण्ड इतीरितः ॥ १३ ॥

भस्मरुद्राक्षमुख्यानां धारणं ज्ञानदायकम् ।
ब्रह्मस्वरूपमपि च बोधयन्मोक्षसाधनम् ॥ १४ ॥

---

[1] मेव वर्णानां–मु. [2] प्रतिबोधकाः–मु.

उपवेदाः

एवं चतुर्णां वेदानामुपवेदचतुष्टयम् ।
ऋग्वेदस्यायुषो वेदो यजुषो धनुराह्वयः ॥ १५ ॥

साम्नो गान्धर्ववेदः स्यादर्थशास्त्रमथर्वणः ।

आयुर्वेदस्वरूपम्

हेतुलिङ्गौषधस्कन्धैरायुरारोग्यसाधनम् ॥ १६ ॥

आयुर्वेदः परिज्ञेयः धर्माद्यर्थैस्त्रिभिर्नरैः ।

धनुर्वेदस्वरूपम्

धनुर्वेदो भवत्यत्र परिपन्थिनिरासकः ॥ १७ ॥

गान्धर्ववेदस्वरूपम्

सप्तस्वरप्रभेदो हि सामगान्धर्ववेदयोः ।

अथर्ववेदस्वरूपम्

अथर्ववेदोऽन्नपानादिप्रधानमखतत्परः ॥ १८ ॥

दक्षिणाज्यपुरोडाशचरुसम्पादनादिभिः ।
तत्फलं हि चतुर्वर्गपुरुषार्था इति [1] स्मृताः ॥ १९ ॥

षडङ्गलक्षणानि

शिक्षादीनां षडङ्गानां स्मृता वेदोपयोगिता ।
शिक्षा शिक्षयति व्यक्तं वेदोच्चारणलक्षणम् ॥ २० ॥

वक्ति व्याकरणं तस्य संहितापदलक्षणम् ।
वक्ति तस्य निरुक्तं तु पदनिर्वचनं स्फुटम् ॥ २१ ॥

ज्योतिश्शास्त्रं वदत्यत्र कालं वैदिककर्मणाम् ।
क्रमः कर्मप्रयोगाणां कल्पसूत्रेण कथ्यते ॥ २२ ॥

[1] स्मृतम्–मु.

मन्त्राक्षराणां सङ्ख्योक्ता छन्दोविचितिषु स्फुटम् ।
छन्दः पादौ करौ कल्पं [2] तेषां व्याकरणं मुखम् ॥ २३ ॥

शिक्षा घ्राणं ज्यौतिषं दृङ्निरुक्तं श्रोत्रमिष्यते ।
चतुर्णामप्युपाङ्गानामुपयोगोऽङ्गवत्स्मृतः ॥ २४ ॥

मीमांसालक्षणम्

मीमांसा तत्र वेदार्थप्रविचारपरायणा ।
सा पुनर्द्विविधा पूर्वोत्तरा चेति विभेदतः ॥ २५ ॥

पूर्वमीमांसा

पूर्वा तु कर्ममीमांसा कर्मणां प्रतिपादनात् ।

उत्तरमीमांसा

अपरा ब्रह्ममीमांसा ब्रह्मणस्तु विचारणात् ॥ २६ ॥

न्यायशास्त्रलक्षणं तद्विभागश्च

न्यायो युक्त्या पदार्थानां तत्त्वनिर्धारणार्थकः ।

स पुनर्द्विविधो न्यायः काणादश्चेति विश्रुतः ॥ २७ ॥

गौतमेन प्रणीतस्तु न्यायशब्देन कीर्तितः ।
काणादस्तु कणादेन मुनिना संप्रकीर्तितः ॥ २८ ॥

पुराणस्वरूपं तल्लक्षणं च

शिवप्रसादाद्व्यासेन प्रणीतानि सविस्तरम् ।
वेदेषु नष्टशाखार्थभासकानि विशेषतः ॥ २९ ॥

अष्टादश पुराणानि प्रधानानि समाख्यया ।
कथारूपेण महता पुरुषार्थैकसाधनम् ॥ ३० ॥

भवन्त्युपपुराणानि तथाऽष्टादश सङ्ख्यया ।
तथैव मुनिभिश्चान्यैः प्रणीतानि महात्मभिः ॥ ३१ ॥

[2] मुखं व्याकरणं स्मृतम्–मु.

सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वन्तराणि च ।
वंशानुचरितं चेति लक्षणैः संयुतानि हि ॥ ३२ ॥

धर्मशास्त्रलक्षणम्

वर्णाश्रमानुरूप्येण धर्माधर्मविभाजकम् ।
धर्मशास्त्रमनुष्ठेयधर्माणां च नियामकम् ॥ ३३ ॥

वेदानुगानां विद्यानां स्वरूपमिति कीर्तितम् ।

आगमस्वरूपम्

अथागमस्वरूपं तु समासेन निगद्यते ॥ ३४ ॥

आगताः शिववक्त्रेभ्यो गताश्च गिरिजामुखम् ।
मताश्च वासुदेवेन यत्तदागमनामकाः ॥ ३५ ॥

आगमेषु चत्वारः पादाः

क्रियापादो योगपादश्चर्याज्ञानाख्यपादकौ ।
नानाविधेष्वागमेषु पादाश्चत्वार ईरिताः ॥ ३६ ॥

क्रियापादः

क्रियापादे नित्यकर्माण्यात्मनां पशुताक्षयः ।
शिवताया अभिव्यक्तिरित्यादि प्रतिपाद्यते ॥ ३७ ॥

श्रीकण्ठेनोपदिष्टार्थाः श्वेताद्या अष्टविंशतिः ।

योगपादः

योगाचार्याः सशिष्याश्च योगश्चापि चतुर्विधः ॥ ३८ ॥

योगपादे मन्त्रलयहठराजाभिधानवान् ।
ईश्वरे चित्तसन्धानरूपश्च प्रतिपाद्यते ॥ ३९ ॥

चर्यापादः

लक्षणं जपमालायाः स्कन्दनन्द्यादिकस्य च ।
चर्यापादे तु कथितं प्रायश्चित्तादिकर्म च ॥ ४० ॥

ज्ञानपादः

ज्ञानपादे पतिपशुपाशास्तु त्रय ईरिताः ।
पतिः कुण्डलिनी माया पशुः पाशस्ततः परम् ॥ ४१ ॥

दीक्षेति च पदार्थाः षडागमेषु प्रकीर्तिताः ।
प्रधानागमसंभूताः सन्त्यसङ्ख्या उपागमाः ॥ ४२ ॥

तेषु केचिन्मतानां तु बहूनां स्युः प्रवर्तकाः ।
अन्ये तु मूलतां यान्ति चतुष्षष्टिकलास्वपि ॥ ४३ ॥

चतुष्षष्टिकलाः

कलास्ताः कथयाम्यद्य समाहितमनाः शृणु ।
अथेतिहासागमौ च काव्यालङ्कारनाटकम् ॥ ४४ ॥

गायकत्वं कवित्वं च कामशास्त्रं दुरोदरम् ।
देशभाषालिपिज्ञानं लिपिकर्म च वाचनम् ॥ ४५ ॥

गणकव्यवहारौ च स्वरशास्त्रं च शाकुनम् ।
सामुद्रिकं रत्नशास्त्रं गजाश्वरथकौशलम् ॥ ४६ ॥

मल्लशास्त्रं सूपकर्म भूरुहाणां च दोहदम् ।
गन्धवादो धातुवादः खनिवादो रसस्य च ॥ ४७ ॥

बिलवादोऽग्निसंस्तम्भः खड्गस्तम्भो जलस्य च ।
वाचः स्तम्भो वयस्तम्भो वश्याकर्षणमोहनम् ॥ ४८ ॥

विद्वेषणोच्चाटने च मारणं कालवञ्चनम् ।
परकायप्रवेशश्च पादुकासिद्धिरेव च ॥ ४९ ॥

वाक्सिद्धिर्गुटिकासिद्धिरैन्द्रजालिकमेव च ।
अञ्जनं परदृष्टेश्च वञ्चनं स्वरवञ्चनम् ॥ ५० ॥

मणिमन्त्रौषधादीनां सिद्धयश्चोरकर्म च ।
चित्रलोहाश्ममृद्दारुवेणुचर्माम्बरक्रियाः ॥ ५१ ॥

अदृश्यकारणं दन्तिकारणं मृगयाविधिः ।
वाणिज्यं पाशुपाल्यं च कृषिरासवकर्म च ॥ ५२ ॥

लावकुक्कुटमेषादियुद्धकारककौशलम् ।
चतुष्षष्टिकलास्त्वेता विद्वद्भिः परिकीर्तिताः ॥ ५३ ॥

प्राधान्येन कलास्त्वेता गण्यन्ते पण्डितोत्तमैः ।

इति श्रीशिवतत्त्वरत्नाकरे प्रथमकल्लोले विद्यास्वरूपनिरूपणं नाम
द्वितीयस्तरङ्गः

तृतीयस्तरङ्गः

स्वामिन्नामप्रपञ्चस्य वेदादेः कारणं परम् ।
शिव एवेति कथितं भगवन् पूर्वमेव हि ॥ १ ॥

दृश्यस्यार्थप्रपञ्चस्य किं पुनः कारणं मतम् ।
तन्मे कथय सर्वज्ञ सर्वशास्त्रविनिश्चितम् ॥ २ ॥

आकर्णय कुमार त्वं यत्पृच्छसि च संप्रति ।
वीरशैवानुसारेण सर्वमावेदयामि तत् ॥ ३ ॥

निरञ्जनादिप्रपञ्चान्तसृष्टिक्रमः

श्रीमान्महानादिभक्तः स्वप्रकाशोऽद्वितीयकः ।
योऽसौ ब्रह्मेति संप्रोक्तः शिवतत्त्वार्थवेदिभिः ॥ ४ ॥

तस्मात्स्वयं [1] प्रादुरासीत्स निरञ्जनजङ्गमः ।
तच्छिखायां शून्यलिङ्गं संजातं [2] विश्वकारणम् ॥ ५ ॥

तस्मान्निष्कललिङ्गं तु संजातं स्वेच्छया पुनः ।
तस्मान्निष्कललिङ्गाच्च महालिङ्गमभूत्स्वयम् ॥ ६ ॥

---

[1] प्रादुरभूत्–म· [2] शिवकारणम्–क.

तस्मात्प्रणवलिङ्गं तु सृष्ट्युन्मुखमजायत ।
एतस्माच्छिवतत्त्वं तु सादाख्यं च ततोऽभवत् ॥ ७ ॥

तस्मान्महेश्वरो जातस्तस्माद्रुद्रसमुद्भवः ।
तस्माज्जनार्दनो जातस्तस्माज्जातः पितामहः ॥ ८ ॥

पितामहात्समूद्भूतं जगदेतच्चराचरम् ।
आदावनादिभक्तस्य लक्षणं वच्मि ते क्रमात् ॥ ९ ॥

अनादिभक्तलक्षणम्

यदस्ति तत्परं [1] ब्रह्म स्वयं नादिं भजेद्यतः ।
तस्मादनादिभक्तोऽयमित्युक्तस्तत्त्ववेदिभिः ॥ १० ॥

लिङ्गं जङ्गम आदिः स्याद्भक्तश्चानादिरूपकः ।
अङ्गं लिङ्गमिति प्रोक्तं प्राणो जङ्गम उच्यते ॥ ११ ॥

लिङ्गजङ्गमयोरैक्यस्वरूपो भक्त उच्यते ।
जङ्गमो लिङ्गरूपः स्याल्लिङ्गं जङ्गमरूपकम् ॥ १२ ॥

लिङ्गजङ्गमसंयोगोऽनादिभक्तस्य लक्षणम् ।
लिङ्गजङ्गमभक्ताश्च त्रयस्त्वेकस्वरूपकाः ॥ १३ ॥

देहः प्राणस्तथाऽऽत्मा चेत्याग[2]मान्वयनिर्णयः ।
नित्यं पूर्णं चिदानन्दं सद्रूपं ब्रह्म कीर्तितम् ॥ १४ ॥

यदेवाखण्डरूपं स्यादेतद्भक्तस्य लक्षणम् ।
गुरुर्लिङ्गं चरः शेषः पादाम्भश्चैकरूपकम् ॥ १५ ॥

अलघुर्यद्दृढस्तु परिपूर्णं गुरुः स्मृतः ।
दृश्यं लीनं जगद्यस्मिंस्तन्नित्यं लिङ्गमुच्यते ॥ १६ ॥

स्वयंप्रकाशरूपश्च सच्चिज्जङ्गम इष्यते ।
सौख्यं शतगुणाधिक्यं प्रसादोऽयं विशिष्यते ॥ १७ ॥

---

[1] ब्रह्म तदनादि–म. [2] मार्थविनिर्णय इति स्यात्.

एतेषां स्वरसापूरैः सरसीकृत[1]चिद्विधम् ।
एतत्पादोदकं विद्यात्तद्रूपो भक्त उच्यते ॥ १८ ॥

आचारो गुरुसम्बन्धो निष्ठा तल्लिङ्गसंयुता ।
सुस्नानं जङ्गमश्चैव प्रत्यक्षं च प्रसादकः ॥ १९ ॥

तत्तदेकरसं चैव पादोदकमिदं शृणु ।
इदं चानादिभक्तस्य पञ्चाचारस्वरूपकम् ॥ २० ॥

तस्य रूपान्तरेणैवं षड्विधाचारलक्षणम् ।

भक्तलक्षणम्

[2] अखण्डपूर्णं नित्यं च चित्प्रकाशं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥
परानन्दं चिद्रसं च षड्विधं भक्तलक्षणम् ।

गुरुलक्षणम्

पूर्णं नित्यं चित्प्रकाशं परानन्दं च चिद्रसम् ॥ २२ ॥
अखण्डत्वमुमादेवि षड्विधं गुरुलक्षणम् ।

लिङ्गलक्षणम्

नित्यं पूर्णं चित्प्रकाशं परानन्दं च चिद्रसम् ॥ २३ ॥
शृणु देवि ह्यखण्डत्वं षड्विधं लिङ्गलक्षणम् ।

चरलक्षणम्

चित्प्रकाशं [3] पूर्णनित्यं परमानन्दचिद्रसौ ॥ २४ ॥
अखण्डत्वं महादेवि षड्विधं चरलक्षणम् ।

शेषलक्षणम्

परमानन्दपूर्णे च नित्यत्वं चित्प्रकाशकम् ॥ २५ ॥
चिद्रसं स्यादखण्डत्वं षड्विधं शेषलक्षणम् ।

---

[1] चिद्विदम्–मु.   [2] अखण्डं पूर्णनित्यं च-क.   अखण्डं पूर्णनित्ये च इति भवितुमुचितम् ।   [3] पूर्णनित्यपरमानन्दचिद्रसाः–क. ग.

तीर्थलक्षणम्

चिद्रसं पूर्णनित्ये च चित्प्रकाशं मम प्रिये ॥ २६ ॥
परानन्दमखण्डत्वं षड्विधं तीर्थलक्षणम् ।
इदं तस्य पृथङ्नारि षड्विधाचारलक्षणम् ॥ २७ ॥

भक्ताङ्गानि

गुरुर्लिङ्गं चरश्चैव प्रसादः पादवारि च ।
भूतिरुद्राक्षमन्त्राश्च भक्ताङ्गमिति कथ्यते ॥ २८ ॥

भूतिः परानुभूतिर्हि स्नानं तत्रावगाहनम् ।
त्रिपुण्ड्रं त्रिगुणाभावो ह्यलिङ्गं लिङ्गमेव तत् ॥ २९ ॥

मनोमुखानि चाक्षाणि रुद्राक्षाणि विधाय वै ।
चतुर्दशकमाद्धार्याण्येतद्रुद्राक्षधारणम् ॥ ३० ॥

पञ्चषड्विधतत्त्वानि न क्षरन्ते समासतः ।
यस्यां पञ्चाक्षरी सा च स्वयमेव षडक्षरी ॥ ३१ ॥

इत्यष्टावरणं तस्य तन्वष्टकमितीरितम् ।
आचारपञ्चकं रूपषट्कमावरणाष्टकम् ॥ ३२ ॥

तन्वष्टकं स्वस्वरूपादभिन्नं तस्य बिभ्रतः ।
भवेदनादिभक्तस्य स्वरूपमिदमेव हि ॥ ३३ ॥

सर्वकारणरूपं च सर्वतत्त्वपरं तथा ।
अनादिभक्तरूपं तु सदोदितमिदं शृणु ॥ ३४ ॥

भक्तो निरूढे निजभावरूपिणि
निराश्रयानन्दनिवासदायिनि ।
निर्देहके निर्विषये निरिन्द्रिये
निष्केवले नित्यपदे विराजते ॥ ३५ ॥

इदं चानादिभक्तस्य स्वरूपं परिकीर्तितम् ।
तस्य कारणमूर्तीनामाश्रयत्वमथोच्यते ॥ ३६ ॥

अनादिभक्तस्य कारणमूर्त्याश्रयत्वम्

पश्चिमेऽनादिभक्तस्य हृदि भाति निरञ्जनः ।
शिखायां शून्यलिङ्गं तु ब्रह्मरन्ध्रे चिदम्बरम् ॥ ३७ ॥

भ्रूमध्ये शिवशक्ती च कण्ठे पञ्चैव शक्तयः ।
कलापञ्चकमेवं स्यान्मुखपञ्चकमेव च ॥ ३८ ॥

सादाख्यपञ्चकं नादपञ्चकं मूर्तिपञ्चकम् ।
अनाहते तस्य भाति ईश्वराष्टकमेव च ॥ ३९ ॥

मणिपूरकचक्रस्य पञ्चविंशतिमूर्तयः ।
स्वाधिष्ठाने तस्य चैकादशरुद्राः प्रकीर्तिताः ॥ ४० ॥

तस्याधारे विराडन्तर्यामिहैरण्यगर्भकाः ।
ब्रह्माणो नव वेदाश्च विष्णोश्च दशमूर्तयः ॥ ४१ ॥

एवं ह्यनादिभक्तस्य चिद्गर्भाण्डनिवासिनः ।
त्र्यशीतिमूर्तयः प्रोक्ता नियम्या विश्वयोनयः ॥ ४२ ॥

एवं ह्यनादिभक्तस्य लक्षणं परिकीर्तितम् ।

अनादिजङ्गमस्वरूपम्

भक्तस्य पश्चिमहृदि स्थितो योऽनादिजङ्गमः ॥ ४३ ॥

तस्य स्वरूपमधुना समासेन प्रकाश्यते ।
पश्चादनादिभक्तस्य हृच्चित्पद्मान्तरे सदा ॥ ४४ ॥

चिन्मण्डलत्रयोपेतप्रणवासनमध्यगः ।
निरञ्जनस्तत्प्रणवस्वरूपोऽत्र निगद्यते ॥ ४५ ॥

निरञ्जनस्वरूपम्

निराकृतं रञ्जनं यन्मायामोहविजृम्भितम् ।
येन स्वरूपसिद्धेन स भवेद्धि निरञ्जनः ॥ ४६ ॥

तदेव निष्कलं ब्रह्म निर्विकल्पं निरञ्जनम् ।

निर्नामं निरवग्रहं निरशनं निष्कारणं निष्कलं
निस्सङ्गं निरुपाधिकं निरुपमं निष्प्रक्रियं निश्चलम् ।
निष्पुण्यं निरनुग्रहं निरधिकं निर्वासनं निर्वहं
निर्भेद्यं निरघं निरञ्जनपदं चैतं भजे जङ्गमम् ॥ ४७ ॥

आद्यन्तरहितं ज्योतिरनादि प्रभुरव्ययः ॥ ४८ ॥

अनादेशो ह्ययातश्च जङ्गमः स्यान्निरञ्जनः ।
इदं तस्य निरालम्बस्वरूपं समुदीरितम् ॥ ४९ ॥

निरञ्जनजङ्गमस्य तत्तदङ्गेषु वेदादीनामवस्थानम्

चतुर्वेदाश्च तद्गर्भं पुराणं तस्य मध्यमम् ।
योगिनो मुनयः सर्वे जङ्गमाङ्घ्रिं समाश्रिताः ॥ ५० ॥

तस्य देहे समस्तानि भुवनानि चतुर्दश ।
पादयोरतलं विन्द्यात्पादोर्ध्वे वितलं तथा ॥ ५१ ॥

जङ्घयोः सुतलं ज्ञेयं जानुदेशे महातलम् ।
तलातलं [2]तदूरौ च गुह्यस्थाने रसातलम् ॥ ५२ ॥

कटिबन्धे तु पातालं सप्त लोका इतीरिताः ।
भूलोको नाभिमध्ये तु भुवर्लोकोऽस्य चोदरे ॥ ५३ ॥

हृदये चापि स्वर्लोको जनोलोकस्तु कन्धरे ।
[illegible]श्चापि तपोलोकः सत्यलोको ललाटके ॥ ५४ ॥

[illegible]लोकस्तस्य मूर्ध्नि चतुर्दश समीरिताः ।
[illegible]ण्डं मकुटं तस्य वदनं गगनं स्मृतम् ॥ ५५ ॥

[illegible]वो दिशः सर्वा नेत्रे चन्द्रदिवाकरौ ।
[illegible] व्योमरूपं च पातालं पादपङ्कजम् ॥ ५६ ॥

[illegible] शून्यलिङ्गं मेघाः सर्वे जटाः शुभाः ।
[illegible]ल्का विभूतिश्च वेदाः सर्वे क्रियामयाः) ॥ ५७ ॥

[illegible]-ग. [2] तदूर्वोरिति स्यात्. [3] इदं क पुस्तके नास्ति.
[illegible]

नक्षत्राणि च पुष्पाणि रुद्राक्षाः कुलपर्वताः ।
सागरो जलपात्रं च कन्था सृष्टिमयं जगत् ॥ ५८ ॥

आसनं पृथिवी तस्याप्यहोरात्रं गुहामठः ।
त्रिकालज्ञानसौभाग्यमृतवः षट्स्थलं प्रिये ॥ ५९ ॥

शेषस्तस्य कटीसूत्रं ज्ञानमुद्रा च वाङ्मयी ।
मेरुर्दण्डो गुणः सूत्रं गोत्रं शिवकुलं भवेत् ॥ ६० ॥

वनस्पतिश्च लोमानि एवमेतानि पार्वति ।
इदं तस्य तु साकारं स्वरूपं परिकीर्तितम् ॥ ६१ ॥

शून्यलिङ्गस्वरूपम्

एतस्माज्जङ्गमादेव शून्यलिङ्गमभूत्स्वयम् ।
तल्लिङ्गेन समुद्भूतं सर्वमेतदतः शृणु ॥ ६२ ॥

सञ्जातं मकुटे शून्यं शून्याज्जातं चिदम्बरम् ।
चिदम्बराच्च चिच्छक्तिः पराशक्तिरभूत्ततः ॥ ६३ ॥

[1] आदिशक्तिरभूत्तस्या इच्छाशक्तिरभूत्ततः ।
क्रियाशक्तिस्ततस्तस्याः क्रमादुद्भवते यतः ।
तस्याः सहस्रांशके च ज्ञानशक्तिसमुद्भवः ॥ ६४ ॥

तस्याः सहस्रांशके च नादकोटिसमुद्भवः ।
तस्य तस्य सहस्रांशे पञ्चसादाख्यसम्भवः ॥ ६५ ॥

तेषां सहस्रकैरंशैर्जातो माहेश्वरः स्वयम् ।
तस्य कोटिसहस्रांशे विग्रहाः पञ्चविंशतिः ॥ ६६ ॥

तदंशसम्भवो रुद्रः तस्माज्जातो जनार्दनः ।
जनार्दनसहस्रांशे ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ ६७ ॥

---

[1] इदं क ग पुस्तकयोर्नास्ति.

पितामहाच्च सञ्जातं जगत्स्थावरजङ्गमम् ।
अनादिजङ्गमोत्पन्नसृष्टिक्रम इतीरितः ॥ ६८ ॥

इति श्री शिवतत्त्वरत्नाकरे प्रथमकल्लोले अनादिभक्त-
निरञ्जनजङ्गमसृष्टिक्रमवर्णनं नाम
तृतीयस्तरङ्गः

चतुर्थस्तरङ्गः

अनादिभक्ताद्या सृष्टिर्या निरञ्जनजङ्गमात् ।
प्राक्पितामहपर्यन्तं ते द्वे पूर्वं प्रदर्शिते ॥ १ ॥

शून्यलिङ्गादिसृष्टीनां क्रमः स्वामिन्निरूप्यताम् ।
यत्पृष्टवान् कुमार त्वं तस्योत्तरमहं ब्रुवे ॥ २ ॥

शून्यलिङ्गादिसृष्टिक्रमः

ज्वलत्कालानलाभासा तटित्कोटिसमप्रभा ।
तस्य चोर्ध्वशिखा सूक्ष्मा चिद्रूपा परमाकरा ॥ ३ ॥

तस्यां शिखायामचलं शून्यलिङ्गमजायत ।
तस्माच्छिरस उत्पन्नमादिजङ्गमरूपिणः ॥ ४ ॥

शून्यलिङ्गमिति ख्यातं सर्वकारणकारणम् ।
आदिमध्यान्तशून्यत्वं चिह्नं लिङ्गस्य यस्य तत् ॥ ५ ॥

शून्यलिङ्गमिति प्रोक्तमागमज्ञैरनामयम् ।
वस्तुशून्यं मनश्शून्यं भावनाभोगवर्जितम् ॥ ६ ॥

कामक्रोधादिशून्यं च शून्यनामेति कीर्तितम् ।

निष्कललिङ्गस्वरूपम्

अथ निष्कललिङ्गस्य स्वरूपमुपवर्ण्यते ॥ ७ ॥

शून्यलिङ्गस्य मध्ये तु निष्कलस्य समुद्भवः ।
न विद्यन्ते कला यत्र तन्निष्कलमुदाहृतम् ॥ ८ ॥

लिङ्गं चिह्नं निष्कलत्वं यस्य तत्तादृशं भवेत् ।
अलक्ष्यमद्वयं शून्यममूर्तं परमव्ययम् ॥ ९ ॥

अनामाव्याकुलं सिद्धमनाद्यं शिवमुच्यते ।
तत्त्वातीतं [1] पदातीतं परतत्त्वं परात्परम् ॥ १० ॥

निष्कलं निष्क्रियं शान्तं निरवद्यं निरञ्जनम् ।

सर्वमूर्तिसृष्टिक्रमः

तल्लिङ्गेन समुद्भूतं सर्वतत्त्वमतः शृणु ॥ ११ ॥

निष्कलस्यान्तरे त्वासीदादिमूर्तिसमुद्भवः ।
आदिमूर्तिसमाख्यात्तु पराशक्तिसमुद्भवः ॥ १२ ॥

पराशक्तिसमाख्याच्च नादबिन्दुसमुद्भवः ।
नादबिन्दुसमाख्याच्च सादाख्यानसमुद्भवः ।
सादाख्यानसमाख्याच्च इच्छाशिवसमुद्भवः ॥ १३ ॥

इच्छाशिवसमाख्याच्च ईश्वरात्मसमुद्भवः ।
ईश्वरात्मसमाख्याच्च क्रियारुद्रसमुद्भवः ॥ १४ ॥

क्रियारुद्रसमाख्याच्च विष्णुलक्ष्मीसमुद्भवः ।
विष्णुलक्ष्मीसमाख्याच्च ब्रह्मवाणीसमुद्भवः ॥ १५ ॥

ब्रह्मवाणीसमाख्याच्च सर्वजीवसमुद्भवः ।
उदितं निष्कलं लिङ्गं संग्रहेण ततः परम् ॥ १६ ॥

महालिङ्गस्वरूपम्

प्रोच्यतेऽथ महालिङ्गस्वरूपं श्रुतिचोदितम् ।
महनीयं पूज्यतरं लिङ्गं लक्ष्म च यस्य तत् ॥ १७ ॥

---

[1] परातीतं—मु.

तन्महालिङ्गमित्युक्तं वीरशैवविशारदैः ।
नादः स्यान्निष्कलगुरुर्बिन्दुः स्याच्छून्यलिङ्गकम् ॥ १८ ॥

निरञ्जनो जङ्गमोऽयं कलारूप इतीरितः ।
त्रिभिरेतैः समायुक्तं महालिङ्गमभूत्स्वयम् ॥ १९ ॥

महालिङ्गमिदं देवि मनोऽतीतमगोचरम् ।
निर्नाम निर्गुणं नित्यं निरञ्जननिरामयम् ॥ २० ॥

निर्मलं निष्कलं ज्ञेयं [1]निर्भेद्यं निरुपाधिकम् ।
अद्वैतानन्दमक्षीणमसादृश्यमिदं शृणु ॥ २१ ॥

परानन्दात्मकं लिङ्गं केवलं सन्निरञ्जनम् ।
ज्ञानात्मकं सर्वगतं योगिनां हृदये स्थितम् ॥ २२ ॥

गोलकं परतत्त्वं च चिन्मयं सद्विलासकम् ।
शरण्यं सर्वतत्त्वानां लिङ्गाकारेण वर्तते ॥ २३ ॥

नादो लिङ्गमिति ज्ञेयं बिन्दुः पीठमुदाहृतम् ।
नादबिन्दुयुतं रूपं लिङ्गाकारमिहोच्यते ॥ २४ ॥

बिन्दुः शक्तिः शिवो नादः कला संयोग एव च ।
शिवशक्त्योर्भवेद्योगो जगत्सृष्ट्यर्थकारणम् ॥ २५ ॥

तत्पराशक्तिरित्युक्ता पीठिका सैव नान्यथा ।
सर्वस्योत्पत्तिहेतुत्वात्प्रथमं लिङ्गमुच्यते ॥ २६ ॥

प्रसवित्री तु शक्तीनां पराशक्तिस्तु पीठिका ।
शिवतत्त्वं परानन्दं परलिङ्गमुदीरितम् ॥ २७ ॥

आद्यन्तशून्यममलं परिपूर्णमेकं
सूक्ष्मं परात्परमनामयमप्रमेयम् ।
स्वैकगम्यमजडं शिवतत्त्वमाहुः ।
चिच्छक्तिसंस्फुरणरूपमहात्मालिङ्गम् ॥ २८ ॥

---

[1] निर्भेद्यं—क.

चराचरात्मकमिदं गम्यते यत्र लीयते ।
उत्पद्यते यतो भूयस्तल्लिङ्गं परमिष्यते ॥ २९॥

ब्रह्माण्डकोटयस्तस्य निर्मातुर्लिङ्गरूपिणः ।
शिवस्य कुक्षिजलधौ जायन्ते बुद्बुदोपमाः ॥ ३० ॥

ब्रह्मविष्ण्वादयस्सर्वे देवा वेदादयस्तथा ।
लीयमानास्तु गम्यन्ते तल्लिङ्गं ब्रह्म केवलम् ॥ ३१ ॥

दक्षिणे लीयते ब्रह्मा वामतश्च जनार्दनः ।
हृदये चैव गायत्री [1] सर्ववेदोत्तमा तथा ॥ ३२ ॥

परं गूढं शरीरस्थं लिङ्गं क्षेत्रमनादिमत् ।
यदाद्यमैश्वरं तेजस्तल्लिङ्गं पञ्चसंज्ञकम् ॥ ३३ ॥

अवर्णो वर्णसंयुक्तो विरूपो विश्वरूपधृत् ।
परमात्मा परं ब्रह्म कश्चिद्देवोऽस्ति चिच्छिवः ॥ ३४ ॥

मन्त्राध्वा च पदाध्वा च वर्णाध्वेति च शब्दतः ।
भुवनाध्वा च तत्त्वाध्वा कलाध्वेति च विश्रुतः ॥ ३५॥

जगत्यां भुवनाध्वानं पदाध्वानं च पङ्कजे ।
वर्णाध्वानं च वृत्ते तु कलाध्वानं च पङ्कजे ॥ ३६ ॥

तत्त्वाध्वानं [2] पत्तिकायां मन्त्राध्वानं प्रधारिके ।
एवं षडध्वकं न्यस्य सर्वमन्त्रात्मकं शिवम् ॥ ३७॥

आदिः प्रणवपीठं स्यादकारो मध्यमेव च ।
उकारो गोमुखं चैव मकारो वर्तुलं तथा ॥ ३८॥

नालो बिन्दुर्महातेजा नादश्चाखण्डलिङ्गकम् ।
नकारश्चादिपीठं च मकारो मध्यमेव च ॥ ३९ ॥

शिकारो वर्तुलं चैव वाकारो गोमुखं तथा ।
यकारो बिन्दुरेव स्यात्प्रणवो लिङ्गमुच्यते ॥ ४० ॥

[1] सर्वे देवोत्तमास्तथा–मु.   [2] पट्टिकायां–मु.

नमश्च पीठसंयुक्तं शिकारो मध्यमेव च ।
वाकारो गोमुखं चैव यकारो वर्तुलं तथा ॥ ४१ ॥

ओंकारो गोलकस्थानं लिङ्गं षड्वर्णरूपकम् ।
वृत्तं च गोलकं भावे प्राणः स्यान्मध्यगोमुखे ॥ ४२ ॥

इष्टं पीठं त्रिधा चैकं तत्त्वत्रयमुदाहृतम् ।
आचारं गौरवं वृत्ते मध्ये लिङ्गं व्यवस्थितम् ॥ ४३ ॥

गोमुखे चरलिङ्गं च प्रसादो वर्तुले तथा ।
गोलकं च महद्रूपमिष्टं षड्विधमीरितम् ॥ ४४ ॥

यद्भक्तनिष्ठा निजलिङ्गपीठे
मध्ये प्रसादी स च गोमुखे च ।
यत्प्राणलिङ्गी शरणश्च वृत्ते
चित्ते निजैक्यं त्विति षट् स्थलानि ॥ ४५ ॥

बिन्दुमध्यगतो नादो नादमध्ये तु मूर्तयः ।
मूर्तिमध्यगतं तत्त्वं तत्त्वमध्यगतः शिवः ॥ ४६ ॥

मूलमन्त्रस्वरूपाय मूलमन्त्रात्मरूपिणे ।
मूलप्रकृतिरूपाय मूलस्तम्भाय शंभवे ॥ ४७ ॥

लीलया संगतः साक्षादुमापतिरितीरितः ।
लीलया रहितः साक्षात्स्वयंभूरिति कथ्यते ॥ ४८ ॥

शिवस्तु ब्रह्म चैवोक्तः शक्तिरेवाङ्गमुच्यते ।
शिवशक्तिसमायोगो जगत्सृष्ट्यर्थकारणम् ॥ ४९ ॥

पराशक्तिस्तस्य चिन्ता सहस्रांशेन जायते।
तच्छक्तेस्तु सहस्रांशादादिशक्तिसमुद्भवः ॥ ५० ॥

तच्छक्तेस्तु सहस्रांशादिच्छाशक्तिसमुद्भवः ।
तच्छक्तेस्तु सहस्रांशात् ज्ञानशक्तिसमुद्भवः ॥ ५१ ॥

तच्छक्तेस्तु सहस्रांशात्क्रियाशक्तिसमुद्भवः ।
एवं वै पञ्चधा शक्तिर्निष्कला चेति किर्त्तिता ॥ ५२ ॥

क्रिया कर्मेति यज्ज्ञेयं तस्मात्कर्मेति नामतः ।
लिङ्गपीठप्रकारेण कर्मसादाख्यलक्षणम् ॥ ५३ ॥

चत्वारि कर्तृरूपादि केवलं नाद उच्यते ।
लिङ्गं शिव इति ज्ञेयं शक्तिः पीठमुदाहृतम् ॥ ५४ ॥

योनिलिङ्गप्रकारेण जगत्सृष्ट्यर्थकारणम् ।
तथा संयोगभावश्च कर्मतत्त्वमुदाहृतम् ॥ ५५ ॥

तस्मान्नादात्मतत्त्वं च सर्वकारणकारणम् ।
सदाशिव इति प्रोक्तं सर्वशास्त्रेषु निश्चितम् ॥ ५६ ॥

अस्मिन् प्रकरणे सम्यक् शून्यनिष्कललिङ्गयोः ।
महालिङ्गस्य चोक्तोऽभूत्क्रमः सृष्टिस्वरूपयोः ॥ ५७ ॥

इति श्री शिवतत्त्वरत्नाकरे प्रथमकल्लोले शून्यनिष्कलमहालिङ्गादि-
सृष्टिक्रमनिरूपणं नाम चतुर्थस्तरङ्गः

पञ्चमस्तरङ्गः

निष्कलाभ्युदिता सृष्टिरवादि बहुधा गुरो ।
विदिताशेषतन्त्रस्य ज्ञातं किल तवाखिलम् ॥ १ ॥

महालिङ्गसमुद्भूताज्जाता प्रणवलिङ्गतः ।
या सृष्टिः साधुना स्वामिन् कथनीया [1]दयावशात् ॥ २ ॥

वक्ष्येऽहं ते समासेन शिवमन्त्र[2]परायण ।
अखण्डगोलकाकारमहातेजःस्वरूपिणः ॥ ३ ॥

महालिङ्गस्य चिन्तायां जगतां सृष्टिहेतवे ।
पराशक्तिप्रकाशोऽभूत्तस्याः संयोगतः स्वयम् ॥ ४ ॥

[1] कृपावशात्. [2] परायणः–क.

नादबिन्दुकलारूपत्रिविधप्रणवेन तु ।
लिङ्गमाविरभूदेकमखण्डप्रणवात्मकम् ॥ ५ ॥

[1]ऊर्ध्वसुन्नमयत्येष ओंकारो विश्वमात्मनि ।
लीयते गम्यते यत्र लिङ्गे विश्वं चराचरम् ॥ ६ ॥

ओंकार एव लिङ्गं स्यात् सर्वकारणकारणम् ।
ओमिति ब्रह्म परमं लिङ्गाकारं महेश्वरम् ॥ ७ ॥

सृष्ट्यर्थं सर्वतत्त्वानां लोकस्योत्पत्तिकारणम् ।
शक्तिसंयोगसद्भावं स्वेच्छयाऽचिन्तयच्छिवः ॥ ८ ॥

वेदादिमूलं प्रथमं स्वराणां
त्रयोदशस्थं शशिसूर्यबिम्बम् ।
नादात्मकं सुप्तभुजङ्गरूपं
त्रितत्त्वमूलं प्रणवं नमामि ॥ ९ ॥

परापरविभागेन प्रणवस्तु द्विधा मतः ।
परः परतरं ब्रह्म प्रज्ञाऽऽनन्दादिलक्षणम् ॥ १० ॥

प्रकर्षेण नवं यस्मात्परं ब्रह्म स्वभावतः ।
अपरः प्रणवः साक्षाच्छब्दरूपः सुनिर्मलः ॥ ११ ॥

प्रकर्षेण नवत्वस्य हेतुत्वात्प्रणत्रः स्मृतः ।
परमप्रणवप्राप्तिहेतुत्वात्प्रणवोऽऽथवा ॥ १२ ॥

अवाग्जप्रणवे विन्द्यादोंकारं नादरूपकम् ।
ओंकारप्रभवं विन्द्यादकारप्रणवं परम् ॥ १३ ॥

अकारप्रणवे विन्द्यादुकारप्रणवं तथा ।
अकारोकारसंयोगे मकारप्रणवं तथा ॥ १४ ॥

एवं प्रवृत्तिमार्गेण प्रोक्तं प्रणवपञ्चकम् ।
निवृत्तिर्वक्ष्यते तेषां स्वरूपमपि गोपितम् ॥ १५ ॥

[1] कपुस्तके नास्ति.

अकारं प्रथमं विन्द्यादुकारं तु द्वितीयकम् ।
तृतीयं तु मकारं च ओंकारं च चतुर्थकम् ॥ १६ ॥

अब्जाङ्गं पञ्चमं विन्द्यात्पञ्चप्रणवभेदकम् ।
अकारं नादरूपेण जाग्रत्स्थाने निवेशयेत् ॥ १७ ॥

बिन्दुरूपमुकारं च स्वप्नस्थाने निवेशयेत् ।
कलारूपं मकारं च सुप्तिस्थाने निवेशयेत् ॥ १८ ॥

ओंकारं शक्तिरूपं च तुर्यस्थाने निवेशयेत् ।
तुर्यातीते ह्यब्जाङ्गं च शिवरूपं विनिक्षिपेत् ॥ १९ ॥

नकारस्तारकस्थानं मकारो दण्ड उच्यते ।
शिकारः कुण्डलाकारो वाकारश्चार्धचन्द्रकः ॥ २० ॥

यकारो बिन्दुरूपोऽयमोंकारः पञ्चवर्णकः ।
तारकेऽस्मिन् स्थितो ब्रह्मा विष्णुस्तद्दण्डके स्थितः ॥ २१ ॥

रुद्रश्च कुण्डलाकारेऽर्धचन्द्रे तथेश्वरः ।
बिन्दौ सदाशिवस्तस्थौ तेजोरुपं कलापदे ॥ २२ ॥

तैलधाराऽनवच्छिन्नदीर्घघण्टानिनादवत् ।
अब्जाङ्गं प्रणवस्याग्रं यस्तं वेद स वेदवित् ॥ २३ ॥

तस्मादुच्चारणात्सम्यक् प्रणवस्य शिवात्मनः ।
पातकानि विनश्यन्ति हृदि ध्याते परे शिवे ॥ २४ ॥

मन्त्राणामादिरोंकारश्छन्दसामिव शोभने ।
येनेदं जगदुत्पन्नमेतद्रूपानुसारिणा ॥ २५ ॥

ओंकारः प्रणवश्चैव ब्रह्म ज्ञानं शिवात्मकम् ।
तेजोबीजं निष्कलं स्यात्तारकं निष्कलात्मकम् ॥ २६ ॥

नादो नादादिहृन्नादो वेदादिर्वेदभूरपि ।
मुक्तिबीजं मन्त्रबीजं वर्णबीजं महेश्वरि ॥ २७ ॥

इत्यष्टादशभेदानि नामानि प्रणवस्य वै ।
अव्यञ्जनमघोषं च विस्तरं रेफवर्जितम् ॥ २८ ॥

वितालुकण्ठहृन्नासिकोष्ठजं चाक्षरं तथा ।
ओंकारप्रभवा वेदा ओंकारप्रभवाः स्वराः ॥ २९ ॥

ओंकारप्रभवं सर्वं त्रैलोक्यं सचराचरम् ।
प्रणवो हि परं ब्रह्म प्रणवः परमं पदम् ॥ ३० ॥

साक्षात्परशिवो योऽसावोमित्येकोऽद्वितीयकः ।
स ख्यातः परमात्मेति तस्मान्नादः समुत्थितः ॥ ३१ ॥

नादादुद्भवते बिन्दुः बिन्दोस्संजायते कला ।
कलाया जायते शक्तिस्तयाः संवित्प्रजायते ॥ ३२ ॥

संविदो जायते चित्तं तस्मात्तेजः प्रजायते ।
तद्वै सदाशिवः प्रोक्तस्तस्माज्जातः स ईश्वरः ॥ ३३ ॥

ईश्वराज्जायते रुद्रः सृष्टिव्यापारको हरः ।
रुद्रात्प्रजायते विष्णुर्विष्णोर्ब्रह्मा प्रजायते ॥ ३४ ॥

ब्रह्मणो जायते देवि जगत्सर्वं चराचरम् ।
ओमित्यङ्गं महेशस्य महतः परमात्मनः ॥ ३५ ॥

वर्णान्यस्य तु सद्यादिमुखानीत्यभिवर्णितम् ।
पञ्चब्रह्ममयान्येतान्युच्यन्ते स्वयमेव च ॥ ३६ ॥

अत ओङ्कार एवोक्तं षडङ्गब्रह्मलक्षणम् ।
स दैवतं स्यात् षड्वर्णं सबीजं तत्त्वषट्कम् ॥ ३७ ॥

अकारः परिपूर्णत्वं वाकारो नित्यमेव च ।
आनन्दश्च शिकारः स्यान्मकारश्चित्स्वरूपकः ॥ ३८ ॥

नकारः सत्स्वरूपं च प्रणवो मिश्ररूपकः ।
यकारः परसंज्ञः स्याद्वाकारो गूढमेव च ॥ ३९ ॥

शरीरस्थं शिकारः स्याल्लिङ्गक्षेत्रं मकारकः ।
नकारोऽनादिमद्रूपमोङ्कारश्च महत्स्वतः ॥ ४० ॥

नकारश्च पराशक्तिर्वाकारश्चादिसंज्ञिका ।
इच्छाशक्तिः शिकारश्च ज्ञानशक्तिर्मकारकः ॥ ४१ ॥

क्रियाशक्तिर्नकारश्च प्रणवश्चित्स्वरूपकः ।
यकारः शिवसादाख्यं वाकारः स्यादमूर्त्तकम् ॥ ४२ ॥

शिकारो मूर्त्तिसादाख्यं मकारः कर्तृनामकम् ।
नकारः कर्मसादाख्यं प्रणवो महदुच्यते ॥ ४३ ॥

प्रणवो गोप्यवदनमैशान्यं यार्णमेव च ।
तत्पूरुषं च वाकारः शिकारः स्यादघोरकम् ॥ ४४ ॥

मकारो वामदेवं च सद्योजातं नकारकः ।
ज्ञानं प्रणवबीजं स्यादाचारं च नकारकः ॥ ४५ ॥

मकारश्च गुरोर्बीजं शिकारः शिवलिङ्गकम् ।
वाकारश्चरबीजं च यकारश्च प्रसादकम् ॥ ४६ ॥

एवं बीजाक्षरज्ञानं दुर्लभं हि वरानने ।
ओङ्कार ऐक्यरूपः स्यादकारः शरणस्तथा ॥ ४७ ॥

वाकारः प्राणलिङ्गी च प्रसादी च शिकारकः ।
मकारश्च महेशः स्यान्नकारो भक्त एव च ॥ ४८ ॥

षट्स्थलं चैव षड्वर्णमिति गोप्यं वरानने ।
प्रणवो भावहस्तश्च ज्ञानहस्तो यकारकः ॥ ४९ ॥

वाकारः सुमनोहस्तः शिकारो निरहंकृतिः ।
मकारो बुद्धिहस्तश्च चित्तहस्तो नकारकः ॥ ५० ॥

भावादिहस्तषट्कं च षडक्षरमयं भवेत् ।
ओङ्कारः स्यात्परशिवो यकारस्तु सदाशिवः ॥ ५१ ॥

ईश्वरोऽयं च वाकारः शिकारो रुद्र उच्यते ।
मकारो विष्णुरेव स्याद्ब्रह्मा नार्णमिति क्रमात् ॥ ५२ ॥

सृष्टिमार्गेण जानीयाज्जप्यासेनां विलोमतः ।
वर्णातीतस्तदोङ्कारो यकारः स्फटिकोपमः ॥ ५३ ॥

वाकारः श्वेतवर्णाढ्यः शिकारो नीलवर्णभाक् ।
मकारो रत्नसंकाशो नकारः पीतवर्णवान् ॥ ५४ ॥

समस्तवर्णबीजाढ्यः प्रणवः सर्वकारणम् ।
व्योमबीजं यकारः स्याद्वाकारो वायुबीजकम् ॥ ५५ ॥

शिकारो वह्निबीजं स्यान्मकारो जलबीजकम् ।
नकारः पृथिवीबीजं तस्मादेतज्जगत्प्रसूः ॥ ५६ ॥

प्रणवः सर्वतत्त्वात्मा स वै परशिवात्मकः ।
यकार ऐश्वरं तत्त्वं वार्णं माहेश्वरं तथा ॥ ५७ ॥

शिकारः शिवतत्त्वं स्यात् विद्यातत्त्वं तु मः स्मृतः ।
नकारश्चात्मतत्त्वं स्यादोङ्कारः सर्वतत्त्वकः ॥ ५८ ॥

ओङ्कारः केवलं ज्ञानं यार्णं वेदसहस्रकम् ।
अथर्वणो वकारः स्याच्छिकारः सामसंज्ञिकः ॥ ५९ ॥

मकारो यजुरेवोक्तो नार्णमृग्वेदसंज्ञिकम् ।
तस्मादाम्नायजनकः षडक्षरमहामनुः ॥ ६० ॥

वेदाः स्वराश्च मन्त्राश्च सर्वेऽप्यत्र समुत्थिताः ।
पञ्चभूतानि सर्वाणि पञ्च तन्मात्रकाणि च ॥ ६१ ॥

ज्ञानेन्द्रियाणि पञ्चापि पञ्च कर्मेन्द्रियाणि च ।
पञ्च ब्रह्माणि पञ्चैव कृत्यानि सह कारणैः ॥ ६२ ॥

बोध्यानि पञ्चभिर्वर्णैः पञ्चाक्षरमहामनोः ।
पञ्चधा पञ्चधा यानि प्रसिद्धानि विशेषतः ॥ ६३ ॥

तानि सर्वाणि वस्तूनि पञ्चाक्षरमयानि हि ।
इति पञ्चाक्षरीमन्त्रहेतुता प्रणवस्य तु ॥ ६४ ॥

प्रणवाद्धि द्विपञ्चाशद्वर्णोत्पत्तिक्रमं ततः ।
अष्टत्रिंशत्कलोत्पत्तिभेदं वद महेश्वर ॥ ६५ ॥

कलोत्पत्तिः

तथा तां सकलो देवो निष्कलेन समन्वितः ।
कलामुत्पादयामास सर्वमन्त्रप्रवर्तिकाम् ॥ ६६ ॥

ओंकारो मूर्धमध्यस्थ ओंकारो व्यापकस्तथा।
ओंकारे प्रथमां रेखामकारं सृजति प्रभुः ॥ ६७ ॥

नाम्ना नाम कला विद्या सर्ववर्णे व्यवस्थिता।
रेखां द्वितीयामोंकार उकारं च तथाऽसृजत् ॥ ६८ ॥

प्रतिष्ठात्पीत्यनुज्ञेया उकाराक्षरसम्भवा।
मूर्ध्नि तस्य भवेदेषा सूक्ष्मरेखा निरञ्जना ॥ ६९ ॥

मकारः सा भवेत्तत्र निवृत्तिर्नामतः कला।
त्रिवर्णमक्षरं चैतदोंकारे च प्रजायते ॥ ७० ॥

हलक्षं तु त्रिवर्णे च विदात्मनि तु जायते।
अ आ इ ई उकारश्च ऊ ऋ ॠ च लृ ॡ तथा ॥ ७१ ॥

ए ऐ ओ औ अं तु अश्च यकारे च प्रजायते।
कखौ गघौ ङकारश्च चछौ जझौ ञकारकः ॥ ७२ ॥

टठवर्णौ तथा ह्यस्मिन् वाकारे च प्रजायते।
डढौ णश्च तथौ वर्णौ दधनाः पफवर्णकौ ॥ ७३ ॥

एतानि दशवर्णानि जायन्तेऽत्र शिकारके।
बभौ मयरवर्णानि लकारमपि वर्णकम् ॥ ७४ ॥

वर्णषट्कं तथा ह्यस्मिन् मकारे च प्रजायते।
वशौ षसौ हवर्णश्च नकारे च प्रजायते ॥ ७५ ॥

इति वर्णाक्षरन्यासः सुसूक्ष्मः कमलासने।
प्रणवस्य तरोर्मूलं मकारो नादरूपकः ॥ ७६ ॥

स्कन्धो बिन्दुरुकारः स्यात् कलाश्शाखा मकारकः।
स्त्रीरूपा इव पुंरूपास्तथा चोभयरूपकाः ॥ ७७ ॥

सर्वे वै देवतारूपाः प्रत्येकं वर्णरूपकाः।
प्रकृतिः सप्तवर्णानि विकृतिस्तु नवार्णकम् ॥ ७८ ॥

अकारश्च इकारश्च उकारश्च ऋकारकः।
लृकारश्चैव एकारस्तथा ओकार एव च ॥ ७९ ॥

एते सप्त स्वराः प्रोक्ताः स्वरेषु प्रकृतिस्वराः।
शेषास्तु विकृतिः प्रोक्तास्तेषामुद्भव उच्यते ॥ ८० ॥

अकारे चैव आकार इकारे ईसमुद्भवः।
उकारे चैव ऊकारः ऋकारे ॠसमुद्भवः ॥ ८१ ॥

लृकारे चैव ॡकारः एकारे ऐसमुद्भवः।
ओकारे औ तथा ज्ञेयः क्रमेणैवं समुद्भवः ॥ ८२ ॥

एता वै विकृतिः प्रोक्ता आकारादिनवार्णकाः।
अकारादिविसर्गान्ता एते वै षोडश स्वराः ॥ ८३ ॥

कलाभेदो ह्ययं प्रोक्तो विकलाभेदकं शृणु।

विकलोत्पत्तिः

ककारादिक्षकारान्ता वर्णाश्च विकलाः स्मृताः ॥ ८४ ॥

ककारश्च गकारश्च चकारश्च जकारकः।
टकारश्च डकारश्च तकारश्च दकारकः ॥ ८५ ॥

पकारश्च बकारश्च शकारश्च क्षकारकः।
एते द्वादशवर्णाश्च पुल्लिङ्गा इति कीर्तिताः ॥ ८६ ॥

खकारश्च घकारश्च छकारश्च झकारकः।
ठकारश्च ढकारश्च थकारश्च धकारकः ॥ ८७ ॥

फकारश्च भकारश्च षकारश्च सकारकः।
एते वै भानुबीज श्च जायाश्चेति प्रकीर्तिताः ॥ ८८ ॥

शेषान् नपुंसकान् विन्द्यात्त्रयो भेदा इति स्मृताः।
एवमेव च वर्णानामुत्पत्तिः समुदीरिता ॥ ८९ ॥

ओंकारं नादरूपं च ओंकारं बिन्दुरूपकम्।
ओंकारं व्यापिनं विन्द्यादोंकारो गोप्यमाननम् ॥ ९० ॥

सद्योजातो नकारश्च वामदेवो मकारकः।
शिकारोऽघोरसंयुक्तो वाकारः पुरुषस्तथा ॥ ९१ ॥

सदाशिवो यकारश्च पञ्चवक्त्रं प्रकीर्तितम् ।
ईशानः पुरुषश्चैव अघोरो वामदेवकः ॥ ९२ ॥

सद्योजातश्च पञ्चैव कलाब्रह्म प्रकीर्तिताः ।
ईशानस्य कलाः पञ्च पुरुषस्य चतुःकलाः ॥ ९३ ॥

अघोरस्य कलाश्चाष्टौ वामदेवे त्रयोदश ।
सद्योजातस्याष्टकला अष्टत्रिंशत्कलाः स्मृताः ॥ ९४ ॥

'ईशानस्सर्वविद्यानां' प्रथमं परिकीर्तितम् ।
'ईश्वरस्सर्वभूतानां' द्वितीयं परिकीर्तितम् ॥ ९५ ॥

'ब्रह्माधिपति'रित्येवं 'ब्रह्मणोऽधिपति' स्तथा ।
'ब्रह्मे' तीदं तृतीयं स्यात् 'शिवो मेऽस्तु' चतुर्थकम् ॥ ९६ ॥

'सदाशिवोमि'ति ह्यं पञ्चमं परिकीर्तितम् ।
एते चेशानरूपाश्च पञ्चसङ्ख्याः प्रकीर्तिताः ॥ ९७ ॥

'तत्पुरुषाय विद्महे' प्रथमं परिकीर्तितम् ।
'महादेवाय धीमहि तन्नो' चेति द्वितीयकम् ॥ ९८ ॥

'रुद्र' स्तृतीयमित्युक्तं चतुर्थं तु 'प्रचोदयात्' ।
एवं तत्पूरुषकलाश्चतस्र इति कीर्तिताः ॥ ९९ ॥

'अघोरेभ्य' स्तथापूर्वं 'घोरेभ्य'श्च द्वितीयकम् ।
'घोरघोर' स्तृतीयं स्यात् 'तरेभ्य'श्च चतुर्थकम् ॥ १०० ॥

'सर्वेभ्यः' पञ्चमं विन्द्यात् षष्ठं 'सर्व' उदाहृतम् ।
'सर्वेभ्यश्च 'नमस्तेऽस्तु' सप्तमं चेति कीर्तितम् ॥ १०१ ॥

अष्टमं 'रुद्ररूपेभ्य' अघोरस्याष्टकं स्मृतम् ।
प्रथमं 'वामदेवाय जेष्ठाये'ति द्वितीयकम् ॥ १०२ ॥

तृतीयं 'रुद्राय नमः कालाये'ति चतुर्थकम् ।
पञ्चमं 'कल' इत्युक्तं ततो 'विकरणाय' षट् ॥ १०३ ॥

सप्तमं 'बलमि'त्युक्तमष्टमं 'विकरणाय' च ।
नवमं 'बलमित्युक्तं दशमं 'प्रमथनाय' च ॥ १०४ ॥

'सर्वभूतदमनाय नम' श्चैकादशं स्मृतम् ।
द्वादशं च 'मन' श्चेति 'उन्मनाय' त्रयोदशम् ॥ १०५ ॥

एतास्त्रयोदश कला वामदेवे प्रकीर्तिताः ।
'सद्योजातं प्रपद्यामि' प्रथमं परिकीर्तितम् ॥ १०६ ॥

द्वितीयं 'सद्योजाताय वै नम'श्चेति कीर्तितम् ।
तृतीयं तु 'भवे' चैव 'भवे' चेति चतुर्थकम् ॥ १०७ ॥

पञ्चमं 'चानादिभवे' षष्ठं चेति 'भवस्व माम्' ।
सप्तमं च 'भवो' विद्या 'दुद्भवाया'ष्टमं भवेत् ॥ १०८ ॥

एवमष्ट कलाः प्रोक्ताः सद्योजात उदाहृताः ।
ईशानादीनि सद्यान्तान्यष्टत्रिंशत्कलाः स्मृताः ॥ १०९ ॥

एवं तत्स्मृतिमात्रेण मूर्तं सकलरूपधृत् ।
निष्कलं तदभावे तु तस्मात्सकलनिष्कलम् ॥ ११० ॥

इति श्री शिवतत्त्वरत्नाकरे प्रथमकल्लोले प्रणवलिङ्गस्वरूपतदुत्पन्न-
वर्णकलास्वरूपनिरूपणं नाम पञ्चमस्तरङ्गः

— —

षष्ठस्तरङ्गः

विश्वात्मन् [1]प्रणवात्सृष्टिं श्रुत्वा तुष्टोऽस्म्यहं प्रभो ।
वेदनीयं च यत्तत्त्वं तत्स्वरूपं वदस्व मे ॥ १ ॥

नादादिसृष्टिं ते वच्मि शृणु त्वं प्रियनन्दन ।

नादस्वरूपम्

पिण्डमध्यगतः प्राणः प्राणमध्यगतो ध्वनिः ॥ २ ॥

---

[1] प्रणवसृष्टिं-ग.

ध्वनिमध्यगतो नादो नादमध्यगतः शिवः ।
नादो लिङ्गमयः प्रोक्तो नादो गुरुमयस्तथा ॥ ३ ॥

नादः प्रणवरूपः स्यान्नादः सादाख्यरूपकः ।
नादश्च शिवचैतन्यं नादो निर्मलतत्त्वकम् ॥ ४ ॥

नादश्च ब्रह्मरूपं स्यान्नादः सर्वत्र तिष्ठति ।
[1]तृणकाष्ठाणुरेण्वादि[2]सर्वचेतनचेतनः ॥ ५ ॥

अक्षरानक्षरात्मा च वेदशास्त्रागमस्मृतिः ।
पुराणादिमहातन्त्रं नादः सर्वात्मकः स्मृतः ॥ ६ ॥

सप्तस्वरादिविद्याश्च वाद्यं वीणादिभेदकम् ।
सर्वं नादमयं प्रोक्तं सुसूक्ष्मं गोपयेत्पुनः ॥ ७ ॥

ततं तन्त्र्यादिवाद्यं च विततं चर्मयोजितम् ।
घनं कांस्यादितालं च सुषिरं वेणुभाषितम् ॥ ८ ॥

इतः परं वदाम्यद्य तत्त्वत्रयमनिन्दितम् ।

तत्त्वत्रयम्

तत्त्वं तु त्रिविधं ज्ञेयं [3]तस्य भेदं शृणुष्व च ॥ ९ ॥

शिवं सदाशिवं चैव महेशं त्रिविधं स्मृतम् ।
शिवतत्त्वं महासेन निष्कलं चेति कीर्तितम् ॥ १० ॥

सकलं निष्कलं चैव सदाशिव इहोच्यते ।
महेशं सकलं विद्यात्त्रिविधास्ते भवन्ति वै ॥ ११ ॥

शिवमेकं विजानीयात्सादाख्यं पञ्चधा भवेत् ।
महेशं तु महासेन पञ्चविंशतिभेदकम् ॥ १२ ॥

शिवं परात्परं सूक्ष्मं नित्यं सर्वगताव्ययम् ।
अनिन्दितमनौपम्यमप्रमाणमगोचरम् ॥ १३ ॥

[1] तृणकाष्ठादिरेण्वादि–क. [2] सर्वांचेतन–मुद्रितपाठः. [3] तत्त्वभेदं–क.

शुद्धत्वाच्छिवमुद्दिष्टं परादूर्ध्वं परात्परम् ।
व्योमातीतं हि सूक्ष्मं च नित्यं कारणकारणम् ॥ १४ ॥

व्याप्तं सर्वगतं प्रोक्तमक्षीणं चाव्ययं भवेत् ।
अमलं चानिन्दितं स्यादनौपम्यमसास्यकम् ॥ १५ ॥

प्रमाणाद्यतिरिक्तत्वादप्रमाणमिति स्मृतम् ।
निर्गुणत्वाद्विशेषेण ह्यगोचरमिति स्मृतम् ॥ १६ ॥

सकलं निष्कलं चैव सदाशिवमिहोच्यते ।

सदाशिवादिपञ्चतत्त्वानि

सदाशिवस्तथेशश्च ब्रह्मेशश्चेश्वरः स्मृतः ॥ १७ ॥
ईशानश्चेति पञ्चैव तत्त्वभेदाः प्रकीर्तिताः ।

पञ्चसादाख्यानि

शिवं सदाशिवं ज्ञेयममूर्तं चेश उच्यते ॥ १८ ॥

मूर्तं ब्रह्मेति विज्ञेयं कर्तृ चैवेश्वरः स्मृतः ।
ईशानः कर्मसादाख्यं पञ्चसादाख्यमुच्यते ॥ १९ ॥

शिवसादाख्यस्वरूपम्

शान्त्यतीता परा शक्तिस्तस्याः पर्यायवाचिका ।
पराशक्तिदशांशेन शिवसादाख्यसंभवः ॥ २० ॥

पराशक्त्युद्भवत्वाच्च शुद्धत्वाच्छिव उच्यते ।
प्रसादं सूक्ष्मरूपं च ज्योतीरूपमिति स्मृतम् ॥ २१ ॥

विद्युद्रूपमिवाकाशे प्रत्यक्षं सर्वतोमुखम् ।
शिवतत्त्वमिदं प्रोक्तं तत्त्वानामखिलालयम् ॥ २२ ॥

शिवसादाख्यमित्युक्तममूर्तं च ततः शृणु ।

अमूर्तसादाख्यस्वरूपम्

शान्तिश्चैवादिशक्तिश्च तस्याः पर्याय[1]वाचकौ ॥ २३ ॥

[1] वाचिका–क. ग.

आदिशक्तिदशांशेन ह्यमूर्तस्य समुद्भवः ।
आदिशक्तेरमूर्तत्वादमूर्तं चेति कीर्तितम् ॥ २४ ॥

अमूर्तत्वात्कलाहीनं तद्रूपं लिङ्गमुद्भवम् ।
सूर्यकोटिप्रतीकाशं ज्योतिस्तम्भाकृति स्थितम् ॥ २५ ॥

तस्याभ्यन्तर्गता मूर्तिरमूर्तत्वादगोचरा ।
एतद्धै दिव्यलिङ्गं तु मूलस्तम्भमिहोच्यते ॥ २६ ॥

लिङ्गात्सर्वं समुत्पन्नं लयस्तस्मिन् प्रकीर्तितः ।
अमूर्तमेवमाख्यातं मूर्तं चापि ततः शृणु ॥ २७ ॥

मूर्तसादाख्यस्वरूपम्

इच्छाशक्तिश्च विद्या च तस्याः पर्याय[1]वाचकौ ।
तच्छक्तेस्तु दशांशेन मूर्तसादाख्यमुद्भवम् ॥ २८ ॥

इच्छाशक्तेर्गुणत्वाच्च तस्मान्मूर्तमुदाहृतम् ।
मूर्तत्वाच्च कलायुक्तं रूपं चेति प्रकीर्तितम् ॥ २९ ॥

ज्वालाग्निसदृशप्रख्या दिव्यलिङ्गाकृतिर्भवेत् ।
तस्यार्द्धोर्ध्वैकभागे तु चैकवक्त्रसमन्वितम् ॥ ३० ॥

त्रिणेत्रं चारुवदनं सर्वावयवसंयुतम् ।
एव(क)मेकाननोपेतं दिव्यलिङ्गाकृतिर्भवेत् ॥ ३१ ॥

मूर्तसादाख्यमित्युक्तं कर्तृसादाख्यमुच्यते ।

कर्तृसादाख्यस्वरूपम्

ज्ञानं चैव प्रतिष्ठा च तस्याः पर्याय[2]वाचकौ ।
ज्ञानशक्तिदशांशेन कर्तृसादाख्यमुद्भवम् ॥ ३२ ॥

ज्ञानकर्तृस्वभावत्वात्कर्तृनामेति कीर्तितम् ।
ज्ञानं हि शुद्धभावत्वात् स्फटिकाभासमुच्यते ॥ ३३ ॥

---

[1] वाचिका-क. [2] वाचिका-क.

दिव्यलिङ्गं [1]महादैर्घ्यं महास्थूलतयान्वितम् ।
तस्य मध्ये स्थिता मूर्तिरीश्वरः सर्वकारणम् ॥ ३४ ॥

पञ्चमूर्धं चतुर्वक्त्रं नेत्रैर्द्वादशभिर्युतम् ।
चतुरास्यं चतुर्वर्णं वसुश्रोत्रसमन्वितम् ॥ ३५ ॥

अष्टहस्तं द्विपादं च सर्वलक्षणसंयुतम् ।
शूलं परशुखड्गं च अभयं दक्षिणे करे ॥ ३६ ॥

पाशं नागं च घण्टां च वरं वै वामहस्तके ।
सर्वावयवसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ॥ ३७ ॥

एवं तदैश्वरं प्रोक्तं कर्तृलिङ्गमिहोच्यते ।
कर्तृसादाख्यमित्युक्तं कर्मसादाख्यमुच्यते ॥ ३८ ॥

कर्मसादाख्यस्वरूपम्

निवृत्तिः स्यात्क्रियाशक्तिः तस्याः पर्याय[2]वाचकौ ।
क्रियाशक्तिदशांशेन कर्मसादाख्यमुद्भवम् ॥ ३९ ॥

क्रिया कर्मेति विज्ञेया तस्मत्कर्मेति नामतः ।
लिङ्गपीठप्रकारेण कर्मसादाख्यमुद्भवम् ॥ ४० ॥

नादो लिङ्गमिति ज्ञेयं बिन्दुः पीठमुदाहृतम् ।
बिन्दुनादयुतं रूपं लिङ्गाकारमिहोच्यते ॥ ४१ ॥

लयादिभेदः प्रागुक्तो यदुपाधौ शिवस्य तु ।
स बिन्दुरिति मन्तव्यः सैव कुण्डलिनी मता ॥ ४२ ॥

चत्वारि कर्तृरूपादि केवलं नाद उच्यते ।
लिङ्गं शिव इति ज्ञेयं पीठं शक्तिरुदाहृता ॥ ४३ ॥

योनिलिङ्गप्रकारेण जगत्सृष्ट्यर्थकारणम् ।
तथा संयोगभावस्य तत्त्वं कर्मेत्युदाहृतम् ॥ ४४ ॥

---

[1] महादीर्घ-मु. [2] वाचिका-क.

बिन्दुमध्यगतो नादो नादमध्ये तु मूर्तयः।
मूर्तिमध्यगतं तत्त्वं तत्त्वमध्यगतः शिवः ॥ ४५ ॥

एतत्तत्त्वमयं लिङ्गं सर्वतत्त्वालयं विदुः।
लिङ्गे तु जायते सर्वं जगत् स्थावरजङ्गमम् ॥ ४६ ॥

तस्माल्लिङ्गं विशेषेण कर्मरूपमुदाहृतम्।
कर्मोदये च सृष्टिः स्यात्कर्मान्ते संहृतिर्भवेत् ॥ ४७ ॥

एतत्तत्त्वस्वरूपं तु सृष्टिस्थितिलयावहम्।
पञ्चसादाख्यमेवोक्तं कर्मसादाख्यमुच्यते ॥ ४८ ॥

इत्येवं पञ्चसादाख्यलक्षणं समुदीरितम्।

सादाख्यसमुद्भवाः द्विपञ्चाशन्मूर्तयः

सादाख्यं पञ्चधैवोक्तमीश्वराष्टकमेव च ॥ ४९ ॥

पञ्चविंशति माहेशा रुद्रा एकादश स्मृताः।
त्रिमूर्ति[1]रङ्गत्रितयं द्विपञ्चाशच्च मूर्तयः ॥ ५० ॥

भवादिमूर्तीनां स्थानानि

भूम्यां भवो जले शर्वश्चाग्नौ रुद्रस्तथैव च।
वायौ भीमो महादेवस्त्वाकाशे च दिवाकरे ॥ ५१ ॥

उग्रः सोमः शशाङ्के च जीवात्मनि महान् स्मृतः।
एताः पशुपतेश्चाष्टमूर्तयः स्युरिति श्रुतिः ॥ ५२ ॥

पञ्चविंशतिलीलामूर्तिस्वरूपम्

प्रथमं सोमधारी च द्वितीयमुमया सह।
तृतीयं वृषभारूढं चतुर्थं नर्तकोपमम् ॥ ५३ ॥

[1] लिङ्गत्रयं–क.

वैवाहं पञ्चमं विद्यात् षष्ठं भिक्षाटनं भवेत्।
कामारिं सप्तमं विद्यात्कालारिश्चा[1]ष्टमः स्मृतः ॥ ५४ ॥

नवमस्त्रिपुरारिः स्याज्जलन्धरवधो दश।
एकादशमजारिः स्याद्द्वादशं वीरभद्रकः ॥ ५५ ॥

त्रयोदशं हरिध्वंस अर्धनारी चतुर्दशम्।
किरातः स्यात्पञ्चदशं कङ्काली षोडशं भवेत् ॥ ५६ ॥

चण्डेशानुग्रहश्चैव तथा सप्तदशं भवेत्।
विषापहरणं चैव अष्टादशमिति स्मृतम् ॥ ५७ ॥

चक्रदानस्वरूपं च स्मृतमेकोनविंशकम्।
विघ्नप्रसादो विंशः स्यादुमास्कन्दैकविंशकम् ॥ ५८ ॥

द्वाविंशमेकपादं स्यात्त्रयोविंशं सुखावहम्।
दक्षिणामूर्तिरूपं च चतुर्विंशमिति स्मृतम् ॥ ५९ ॥

लिङ्गोद्भवस्वरूपं तु पञ्चविंशं प्रकीर्तितम्।
एतेषां तत्त्वसंयुक्तमेकत्रिंशमिति स्मृतम् ॥ ६० ॥

इति माहेशलीलास्तु पञ्चविंशतिरीरिताः।

एकादश रुद्राः

शिवो महेश्वरः शम्भुः श्रीकण्ठो भव ईश्वरः ॥ ६१ ॥

महादेवः पशुपतिर्नीलकण्ठो वृषध्वजः।
परमेश इमे रुद्रा एकादश समीरिताः ॥ ६२ ॥

इत्येकादश रुद्राणां विभेदा उपवर्णिताः।

त्रिमूर्तयः

सृष्टिकारणरूपोऽयं भवाख्य इति संस्मृतः ॥ ६३ ॥

रक्षणार्थं मृडाख्यश्च हरः संहारकारणम्।
इति त्रयो मूर्तयश्च समाख्याताः क्रमादिह ॥ ६४ ॥

[1] [illegible]–क.

द्विपञ्चाशन्मूर्तयो हि सादाख्येन समुद्भवाः ।
इति सादाख्यसम्भूता सृष्टिः समुपवर्णिता ॥ ६५ ॥

इति श्रीशिवतत्त्वरत्नाकरे प्रथमकल्लोले नादतत्त्वत्रयद्विपञ्चाशन्मूर्तिभेदप्रदर्शनं नाम षष्ठस्तरङ्गः

———

सप्तमस्तरङ्गः

गुरो सादाख्यसम्भूता मूर्तिसृष्टिरितीरिता ।
महेश्वराख्यमूर्त्यंशविलासप्राप्तिसम्भवः ॥ १ ॥

विराट्पुरुष इत्युक्तः कीदृग्लक्षणसंयुतः ।
तत्त्वानि च द्विपञ्चाशत्कीदृशानीत्युदीर्यताम् ॥ २ ॥

तत्कुमार ब्रुवे तुभ्यं यज्ज्ञातुमभिकाङ्क्षसे ।

विराट्पुरुषस्वरूपम्

माहेश्वरांशात्संजज्ञे विराट्पुरुषनामतः ॥ ३ ॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राकृतिरीश्वरः ।
सहस्रनयनो देवः सहस्रचरणः शिवः ॥ ४ ॥

सहस्रबाहुर्विश्वात्मा त्रिशूली दीप्तलोचनः ।
दंष्ट्राकरालवदनः परब्रह्मात्मकः शिवः ॥ ५ ॥

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् बाहू [1] राजन्यः कृतः ।
ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत ॥ ६ ॥

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।
मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥ ७ ॥

[1] राजन्यकः–मु. पा.

नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकानकल्पयत् ॥ ८ ॥

जठरे लीयते सर्वं जगत्स्थावरजङ्गमम् ।
पुनरुत्पद्यते तस्माद्ब्राह्मणाद्यं चराचरम् ॥ ९ ॥

अनादिरुद्रमूर्तिस्तु सृष्टिस्थितिलयाधिपः ।
तत्त्वान्यनेन रुद्रेण जातानीत्युच्यते शृणु ॥ १० ॥

कलाद्येकादशतत्त्वभेदाः

कलाऽविद्या च रागश्च कालो नियतिरेव च ।
भावको बोधकश्चैव ईश्वरश्च सदाशिवः ॥ ११ ॥

शक्तिश्च शिव इत्युक्तं तत्त्वमेकादशं स्मृतम् ।

अवान्तरतत्त्वभेदाः द्विपञ्चाशत्

पृथग्भिन्नानि तत्त्वानि द्विपञ्चाशत्प्रभेदतः ॥ १२ ॥

कला पञ्चविधा जाता अविद्या पञ्चधा पुनः ।
रागश्च त्रिविधः प्रोक्तः कालस्त्रिविध एव च ॥ १३ ॥

नियतिः षट्प्रकारा च भावको दशधा स्मृतः ।
बोधकं द्विविधं चैव ईश्वरस्त्रिविधः स्मृतः ॥ १४ ॥

सदाशिवः पञ्चविधः सा शक्तिः पञ्चधा भवेत् ।
शिवतत्त्वं पञ्चविधं द्विपञ्चाशच्च तत्त्वकम् ॥ १५ ॥

पञ्चकलातत्त्वानि

शान्त्यतीता च शान्तिश्च विद्या चैव प्रतिष्ठिका ।
निवृत्तिश्चेति पञ्चैव कला इत्युपवर्णिताः ॥ १६ ॥

पञ्चाविद्यातत्त्वानि

तमुरज्ञानमोहौ च माया चानृतमेव च ।
एवं पञ्चविधाऽविद्या सर्वजीवाश्रिता भवेत् ॥ १७ ॥

त्रिधा रागतत्त्वम्

रागश्चैव विरागश्च समरागस्त्रिधा तथा ।
रागतत्त्वमिति प्रोक्तं

कालतत्त्वं त्रिविधम्

कालतत्त्वं ब्रवीम्यहम् ॥ १८ ॥

भूतो भावी वर्तमान इति कालस्त्रिधा मतः ।

षोढा नियतितत्त्वानि

आयुः कर्म च वित्तं च विद्या निधनमेव च ॥ १९ ॥
कालतत्त्वात्सुखं चेति षड्विधा नियतिः स्मृता ।

दश भावकानि तत्त्वानि

रतिर्हासश्च शोकश्च क्रोध उत्साह एव च ॥ २० ॥
भयं जुगुप्सितं चैव विस्मयो वीर एव च ।
कारुण्यं चेति कथ्यन्ते भावका दश भेदतः ॥ २१ ॥

बोधकद्वैविध्यम्

माया निर्मायेति चोक्तं द्विविधं बोधकं तथा ।

ईश्वरतत्त्वत्रैविध्यम्

सत्वं रजस्तमश्चेति त्रिविधश्चेश्वरः स्मृतः ॥ २२ ॥

सदाशिवतत्त्वानि पञ्च

शिवं त्वमूर्तिमूर्तिश्च कर्तृ कर्मेति पञ्चधा ।
सदाशिव इति प्रोक्तः शक्तिभेदमतः शृणु ॥ २३ ॥

पञ्च शक्तिभेदाः

पराशक्तिस्तथादिश्च इच्छा ज्ञानं क्रिया तथा ।
शक्तितत्त्वं पञ्चविधमिति गोप्यं मम प्रिये ॥ २४ ॥

पञ्चधा शिवतत्त्वानि

सच्च चिच्च तथाऽनन्दो नित्यं पूर्णमिति क्रमात् ।
शिवतत्त्वं पञ्चविधं तद्भेदं शृणु पार्वति ॥ २५ ॥

इति रुद्रा द्विपञ्चाशत्तत्त्वानि क्रमशोऽभवन् ।
संस्तूयमानो दीप्तांगैर्देवैर्मुनिगणैस्तथा ॥ २६ ॥

विष्णोर्विष्णुत्वप्राप्तिकारणम्

धृतत्रिपुण्ड्को दिव्यरुद्राक्षैश्चापि भूषितः ।
सततं शुशुभे विष्णुर्भस्मदिग्धतनूलतः ॥ २७ ॥

इन्द्रनीलमयं लिङ्गं विष्णुः पूजयते सदा ।
विष्णुत्वं प्राप्तवांस्तेन साङ्कृतैकं सनातनम् ॥ २८ ॥

यच्च किंचिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा ।
अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः ॥ २९ ॥

विष्णुमायात्मकमिदं जगत्स्थावरजङ्गमम् ।
जनार्दनस्य मूर्ध्नोऽपि पञ्च[1]तत्त्वसमुद्भवः ॥ ३० ॥

तस्य वक्त्राच्च संभूता देवा दैत्या दिशो दश ।
तद्विष्णोर्जठराच्चैव सर्वलोकसमुद्भवः ॥ ३१ ॥

आदित्या द्वादशविधा इन्द्रश्चन्द्रो मनुस्तथा ।
चराचराणि सर्वाणि बभूवुर्गरुडध्वजात् ॥ ३२ ॥

जनार्दनसहस्रांशात् ब्रह्मा लोकपितामहः ।
पितामहाच्च सकलं जगत्स्थावरजङ्गमम् ॥ ३३ ॥

कालः कला च नियतिः साक्षान्मायोद्भवानि च ।
कालतत्त्वाद्रागविद्ये द्वे तत्त्वे संबभूवतुः ॥ ३४ ॥

---

1. त्त्व—क. ग.

पञ्चकञ्चुकसंयुक्तः प्रकृतिं भोक्तुमुद्यतः ।
अविद्यादिसमायुक्तः पूरुषः परिकीर्तितः ॥ ३५ ॥

अथ प्रकृतितत्त्वं तु क्रमप्राप्तं निरूप्यते ।
तच्च मायोद्भवं यस्मात् कलातः स्थूलतां [1] गतम् ॥ ३६ ॥

अथ प्रकृतितत्त्वात्तु गुणतत्त्वमजायत ।
सत्त्वादीनां समावस्थां प्राप्तः सत्त्वगुणात्मकः ॥ ३७ ॥

क्षोभकोऽत्र महातेजाः श्रीकण्ठोऽनन्तविक्रमः ।
प्रबुद्धः परमेशानः शक्तिसंपर्कमात्रतः ॥ ३८ ॥

गुणतत्त्वात्मिका बुद्धिरभवन्मुनिपुंगव ।
स च त्रिविध उद्दिष्टः प्रथमस्तत्र तैजसः ॥ ३९ ॥

वैकारिको द्वितीयः स्यात् तथा भूतादिकोऽपरः ।
सत्त्वेनोत्कृष्टभावो यः स तैजस इहोच्यते ॥ ४० ॥

वैकृतो रजसोत्कृष्टो भूतादिस्तमसाधिकः ।
तैजसादप्यहंकारान्मनो बुद्धीन्द्रियाणि च ॥ ४१ ॥

पञ्च कर्मेन्द्रियाणि स्युरहंकारात्तु वैकृतात् ।
अहंकाराच्च भूतादेर्जाता तन्मात्रसंहतिः ॥ ४२ ॥

महाभूतानि जायन्ते क्रमात्तन्मात्रपञ्चकात् ।
आकाशं पवनस्तेजः तोयं भूरिति संज्ञया ॥ ४३ ॥

एतेषां गगनादीनां भूतानां पृथगंशकैः ।
अन्योन्यमेलनात्तत्त्वान्यभूवन् पञ्चविंशतिः ॥ ४४ ॥

क्रमः स कथ्यते भूतविभागान्योन्ययोगयोः ।

पञ्चीकरणम्

एकैकं द्विविधं कृत्वा तत्रैकैकं पृथग्दिशेत् ॥ ४५ ॥

[1] जगत्--मु. पा.

शिष्टैकैकं समादाय पुनश्च विभजेत् द्विधा ।
द्विधा विभक्ते तत्रैकं संस्थाप्यान्यं चतुर्विधम् ॥ ४६ ॥

कुर्यादेवं विभागे स्यात् भूतमेकं तु षड्विधम् ।
स्थूलांशान् पञ्चभूतानां पृथगेव विनिक्षिपेत् ॥ ४७ ॥

पञ्चविंशतितत्त्वानि भूतांशैः पञ्चपञ्चभिः ।

व्योमगतव्योमाद्यंशपञ्चकेभ्यो ज्ञानाद्युत्पत्तिः

व्योम्नि व्योमांशतो ज्ञानं व्योम्नि वाय्वंशतो मनः ॥ ४८ ॥

व्योम्नि तेजोंऽशतो बुद्धिर्व्योम्नि चित्तं जलांशतः ।
व्योम्नि क्ष्मांशादहंकार इत्याकाशजपञ्चकम् ॥ ४९ ॥

वायुजपञ्चकम्

वायौ वाय्वंशतो व्यानो वायौ व्योम्नः समानकः ।
वायावुदानस्तेजोंऽशादपानो वाय्वबंशतः ॥ ५० ॥

वायौ भूम्यंशतः प्राण इति वायुजपञ्चकम् ।

तैजसपञ्चकम्

तेजस्तेजोंऽशतश्चक्षुस्तेजोव्योमांशतः श्रुतिः ॥ ५१ ॥

तेजोवाय्वंशतस्त्वक्स्याज्जिह्वा तेजोजलांशतः ।
तेजोभूम्यंशतो घ्राणमिति तैजसपञ्चकम् ॥ ५२ ॥

आप्यपञ्चकम्

अप्सु स्वांशाद्रसोत्पत्तिः शब्दोऽप्सु गगनांशतः ।
अप्सु वाय्वंशतस्स्पर्शो रूपमप्सु तु तेजसः ॥ ५३ ॥

अप्सु भूम्यंशतो गन्ध इत्यप्संभूतपञ्चकम् ।

भूमिजपञ्चकम्

भूमौ भूम्यंशतः पायुर्भुवो व्योमांशतस्तु वाक् ॥ ५४ ॥

भूमौ वाय्वंशतः पाणी पादौ भूमौ तु तेजसः ।
भूमौ जलांशेनोपस्थमिति भूमिजपञ्चकम् ॥ ५५ ॥

व्योम्नो ज्ञानं तथा व्यानश्चक्षुश्च रसपायुकौ ।
वायोर्मनस्समानौ च श्रोत्रं शब्दश्च वागपि ॥ ५६ ॥

तेजसो बुद्ध्युदानौ च त्वक्स्पर्शः पाणिरित्यपि ।
अद्भ्यश्चित्तमपानश्च जिह्वारूपं च पादकः ॥ ५७ ॥

भूमेरहंकृतिः प्राणो घ्राणो गन्ध उपस्थकम् ।
पञ्चविंशतितत्त्वानि भूतैरेवं तु जज्ञिरे ॥ ५८ ॥

स्थूलांशः पञ्चभूतानां ब्रह्माण्डं परिकीर्तितम् ।
सूक्ष्मांश एव पिण्डाण्डमिति शास्त्रेषु निश्चयः ॥ ५९ ॥

उदीरितो य एवार्थः पार्वत्यै शम्भुना पुरा ।
स एवार्थो मया प्रोक्तस्तत्संवादात्मना स्थितः ॥ ६० ॥

इति श्रीमदनाद्यनन्तसकलतत्त्वोत्तीर्णषडध्वोपादानबिन्दुकारणचिदम्बरशक्तिसमन्वित-
परमेश्वरप्रसादासादितशिवाद्वैतविद्याविशारदश्रीमत्केलदिबसवराजेन्द्रविरचिते
वेदागमान्तर्गतविविधविद्यातत्त्वसारभूते शिवतत्त्वरत्नाकरे प्रथमकल्लोले
विराट्पुरुषादिमूर्तित्रयस्वरूपतत्त्वप्रभेदपञ्चीकरणविभाग-
प्रदर्शनं नाम सप्तमस्तरङ्गः

———

एवं सप्ततरङ्गेषु भुवनोदयधामसु ।
नवोत्तरा पञ्चशती पद्यानामिह सङ्ख्यया ॥

वेदागमपुराणानां सारसङ्ग्रहरूपकम् ।
वीरशैवशिखारत्नं शैवामृतपुराणकम् ॥

दशाङ्गसृष्ट्युद्धरणवाक्यग्रन्थं विलोक्य च ।
तथैव चानादिवीरशैवाचारस्य सङ्ग्रहम् ॥

निर्मितोऽयमभूदाद्यः कल्लोलः सुधियां मुदे ।
श्रीमत्सद्गुणसोमशेखरलसच्चेन्नाम्बिकासूनुना
श्रीदीक्षागुरुचेन्नवीरकरसंजातेन गौरीपतेः ।
भूयः पूर्णकृपाजुषा बसवराजेन्द्रेण क्लृप्ते पुनः
कल्लोलः परिपूरितः कृतिवरे त्वस्मिन्नभूदादिमः ॥

इति श्रीबसवराजीये प्रथमकल्लोलः समाप्तः

———

द्वितीयकल्लोले

प्रथमस्तरङ्गः

हारीभूतफणीन्द्रमौलिमणिषु च्छायां विलोक्यात्मनो
रुष्टामन्यवधूभ्रमेण दधतीं हन्तुं करस्योद्यमम् ।
आयास्वीदृशचेष्टितासु च तवावष्टम्भ इत्यूचिषीं
बुध्वा तद्विनतां ह्रियाथ गिरिजां श्लिष्यन् शिवः पातु [1] वः ॥

योगिनामप्यगम्योऽर्थः स्वामिन् साधु निरूपितः ।
तवान्तःकरणादर्शे स्वत एव हि बिम्बिताः ॥ १ ॥

दुर्ज्ञेया अपि सिद्धान्ताः प्रतिभान्ति सहस्रशः ।
पूर्वं बहुविधा सृष्टिः कर्तृभेदेन वर्णिता ॥ २ ॥

[2] अधुना भूतसङ्घानां ब्रह्माण्डस्य प्रपञ्चना ।
तदन्तर्वर्तिनां चैव लोकानां च [3] स्थितिं क्रमात् ॥ ३ ॥

तेषां भेदान्प्रमाणं च दयया मयि कीर्तय ।
त्वया यदनुयुक्तं तदधुना कीर्त्यते शृणु ॥ ४ ॥

पञ्चविंशतितत्त्वैस्तु परस्परविमिश्रितैः ।
अचिन्त्यशक्तितः शम्भुर्ब्रह्माण्डं समजीजनत् ॥ ५ ॥

शतकोटिप्रमाणं च ब्रह्माण्डमिदमुच्यते ।

त्रसरेण्वादिपरिमाणनिरूपणम्

जालसूर्यमरीचिस्थः सूक्ष्मो यः परिदृश्यते ॥ ६ ॥

त्रसरेणुरिति ख्यातः सर्वशास्त्रेषु सम्मतः ।
रजोवालाग्रलिक्षाश्च यूकश्चैव यवोदरम् ॥ ७ ॥

---

[1] नः—क. ग. [2] अधुना भूतसंभूतब्रह्माण्डस्य प्रपञ्चनम्—क. ग.
[3] [illegible]मान्—क. ग.

अङ्गुलं तद्विजानीयादष्टधा वृद्धिभाग्भवेत् ।
चतुर्विंशत्यङ्गुलानि हस्तस्तु परिकीर्तितः ॥ ८ ॥

चतुर्हस्तं तु चापः स्यात् क्रोशस्तद्विसहस्रकम् ।
योजनं तच्चतुष्कं [1]चेत्येवं मानविभेदतः ॥ ९ ॥

एतस्य शतकोटिस्तु ब्रह्माण्डे मानमुच्यते ।

परिमाणे मतान्तरम्

केचिच्चापद्वयं दण्डः क्रोशस्तद्विसहस्रकम् ॥ १० ॥

योजनं तच्चतुष्कं चेत्येवं मानविभेदतः ।
पञ्चाशत्कोटिविस्तारं ब्रह्माण्डमिदमूचिरे ॥ ११ ॥

घनवृत्तसमाकारगोलकाकृति हैमकम् ।
अथास्य मध्ये कालाग्निर्द्वात्रिंशन्नरकास्तथा ॥ १२ ॥

कूश्माण्डः सप्तपातालं हाटकाख्यस्ततः परम् ।
भूर्भुवः स्वर्महस्तस्माज्जनोलोकस्तपस्ततः ॥ १३ ॥

सत्यवैकुण्ठशैवाख्या लोकानेतान् विदुर्बुधाः ।
लोकत्रयं वदन्त्यन्ये पातालं पृथिवीं तथा ॥ १४ ॥

स्वर्गश्चेति प्रभेदेन लोकांस्तानेव च त्रिधा ।
एतेषु नित्यं तिष्ठन्ति सर्गा लोकेषु वेधसः ॥ १५ ॥

प्रथमो महतः सर्गो [2]विज्ञेयो ब्रह्मणस्तु यः ।
तन्मात्राणां द्वितीयस्तु भूतसर्गः स उच्यते ॥ १६ ॥

वैकारिकस्तृतीयस्तु सर्ग ऐन्द्रियकस्तु [3] सः ।
इत्येष [4]प्राकृतः सर्गः सम्भूतोऽबुद्धिपूर्वकः ॥ १७ ॥

---

[1] स्यादेवं मानमुदाहृतम्–क. ग. [2] ब्रह्मण: परमेष्ठिन:–वाय. [3] क स्मृत:–वाय. [4] प्रकृते: सर्ग:–वाय.

मुख्यसर्गश्चतुर्थस्तु मुख्या वै स्थावराः स्मृताः ।
तिर्यक्स्रोतस्तु यः प्रोक्तः तिर्यग्योनिः [1]स उच्यते ॥ १८ ॥

तथोर्ध्वस्रोतसः षष्ठो देवसर्गस्तु स स्मृतः ।
ततोऽर्वाक्स्रोतसां सर्गः सप्तमः स तु मानुषः ॥ १९ ॥

अष्टमोऽनुग्रहः सर्गः [2]सात्त्विकस्तामसस्तु सः ।
पञ्चैते वैकृताः सर्गाः प्राकृतास्तु त्रयः स्मृताः ॥ २० ॥

प्राकृता वैकृताश्चैवं कौमारो नवमः स्मृतः ।
इत्येते वै समाख्याता नव सर्गाः प्रजापतेः ॥ २१ ॥

प्राकृता वैकृताश्चैव जगतो मूलहेतवः ।
त्रिकालं च त्रिसन्ध्या च दिवारात्रिचतुष्टयम् ॥ २२ ॥

वेदा मन्त्राश्च यज्ञाश्च सिद्धयो ज्ञानषट्क्रियाः ।
समयाः षड्गुणाश्चैव स्त्रीपुंसक्लीबकं तथा ॥ २३ ॥

उत्पत्तिस्थितिसंहाराः सस्यानि च फलानि च ।
विद्युदप्सरसो मेघाः क्रिमिकीटसरीसृपाः ॥ २४ ॥

चतुष्पादा द्विपादाश्च षट्पादाश्च मृगास्तथा ।
अण्डजाः स्वेदजाश्चैव उद्भिज्जाता जरायुजाः ॥ २५ ॥

जलजा नव लक्षाणि स्थावराणां तु विंशतिः ।
क्रिमयो रुद्रसंख्याकाः पक्षिणां दशलक्षकम् ॥ २६ ॥

त्रिंशल्लक्षाणि पशवश्चतुर्लक्षं तु मानवाः ।
चतुरभ्यधिकाशीतिलक्षाणि प्राणिजातयः ॥ २७ ॥

एवं नानाविधा जीवा ब्रह्माण्डान्तर्निवासिनः ।
ब्रह्मणोऽण्डस्य विस्तारं शतकोटिसमुच्छ्रयम् ॥ २८ ॥

विस्तरेण प्रवक्ष्यामि समाहितमनाः शृणु ।
अधः कटाहस्योच्छ्राय [3]एककोटिक उच्यते ॥ २९ ॥

---

[1] स सप्तमः–वाय. [2] कौमारो नवमः स्मृतः–वाय. [3] एककोटि: [illegible]–क. ग.

तस्योपरि महान् लोकः कालाग्निरिति नामतः ।
कोटिषोडशकश्चैव तदुच्छ्रायः प्रकीर्तितः ॥ ३० ॥

तदन्तः काञ्चनं धाम कालाग्नेः कोटिरेव तु ।
यत्रान्तकालतीक्ष्णांशुकोटितेजास्तथाविधैः ॥ ३१ ॥

रुद्रैरास्ते वृतो देवः कालाग्निरिति विश्रुतः ।
ईश्वरः पिङ्गलः कालः [1]क्रोधनो ज्वलनश्चलः ॥ ३२ ॥

धनदः शङ्करोऽनन्तः पद्मो दिक्ष्वध ऊर्ध्वतः ।
सर्वोर्ध्ववर्तिभूतानां यस्मिन्नुद्भूत[2]तेजसि ॥ ३३ ॥

भयमुत्पद्यते शक्तया [3]संहर्त्र्या बोधिते प्रभौ ।
तस्य स्वभावतो ज्वालाः प्रवृत्ता [4]दशकोटिशः ॥ ३४ ॥

योजनानां तदर्धेन धूमः सान्द्रोऽतिदारुणः ।
कालाग्निभुवनादूर्ध्वं तस्यान्तर्व्यास उच्यते ॥ ३५ ॥

द्वात्रिंशत्कोटयश्चैव योजनानां ततः परम् ।
लक्षाण्यपि चतुश्चत्वारिंशत्परिमितानि तु ॥ ३६ ॥

त्रिंशत्सहस्रकं चैव दशोत्तरशताष्टकम् ।
ततः पुटास्त्रयस्त्रिंशत् प्रत्येकं च तदुच्छ्रयः ॥ ३७ ॥

लक्षाणि नवतिश्चैव द्वात्रिंशच्च सहस्रकम् ।
शतं विंशतिरेकं च योजनानामुदीरतः ॥ ३८ ॥

अन्तरालं पुनस्तेषां प्रत्येकं लक्षमेककम् ।

द्वात्रिंशन्नरकाः

द्वात्रिंशन्नरकास्ते तु कीर्त्यन्ते नामतोऽधुना ॥ ३९ ॥

रौरवध्वान्तशीतोष्णतापाम्बुजमहाम्बुजाः ।
कालसूत्रोऽष्टमो ह्येते नरका इति विश्रुताः ॥ ४० ॥

---

[1] क्रोधीशो जलदश्चलः—क. ग. [2] तेजसा—सु. प. [3] संहर्त्र्यां चोदिते प्रभो—क. ग. [4] दशकोटयः—क. ग.

सूच्यग्रकालखड्गाश्च क्षुरधाराम्बरीषकौ ।
तप्ताङ्गारमहादाहौ सन्तापश्चेति ये मुने ॥ ४१ ॥

[1]भ्रमत्पट्टासु भीभत्सा महाशब्दभयानुगाः ।
लाक्षाप्रलेपमांसादनिरुच्छ्वसनसोच्छ्वसाः ॥ ४२ ॥

युग्माद्रिशाल्मलीलोहप्रदीपक्षुत्पिपासिकाः ।
क्रिमीणां निचयश्चैव राजानः परिकीर्तिताः ॥ ४३ ॥

लोहस्तम्भोऽथ विण्मूत्रे तथा वैतरणी नदी ।
तामिस्रश्चान्धतामिस्रः कुम्भीपाकश्च रौरवः ॥ ४४ ॥

महापदानु[2]गामी च [3]राजराजेश्वराह्वयः ।
त्रयस्त्रिंशत्पु[4]टेष्वर्धं पार्थिवं चार्धमायसम् ॥ ४५ ॥

तन्मध्ये नरका घोरा बहुशस्तमसि स्थिताः ।
तेषां नरकभेदानामष्टाविंशतिकोटयः ॥ ४६ ॥

एतेषां दारुणानां तु नरकाणां पतिः स्थितः ।
कूश्माण्ड इति विख्यातः प्रलयार्कानलद्युतिः ॥ ४७ ॥

करालवदनः क्रुद्धो वृत्तकोटरलोचनः ।
टङ्कपाणिस्तथाभूतैर्भूतैर्भूयोभिरावृतः ॥ ४८ ॥

पापास्त्वेतेषु पच्यन्ते नराः कर्मानुरूपतः ।
यातनाभिर्विचित्राभिरापापप्रक्षयान्तकम् ॥ ४९ ॥

प्रायश्चित्तोज्झिता दृप्ता निजधर्मपराङ्मुखाः ।
परधर्मरताश्चोराः पतन्ति नरकाग्निषु ॥ ५० ॥

महापातकिनः कल्पं तिष्ठन्ति नरकाग्निषु ।
मन्वन्तरं पातकिनो देवब्रह्मस्वहारिणः ॥ ५१ ॥

---

[1] भ्रमत्पट्टासु बीभत्सा महाशब्दपदानुगाः—क. ग. [2] गाबीची—ख. [3] राजेत्या-[illegible]—करालवदनः क्रुद्ध इत्यन्तो भागः क. पुस्तके न दृश्यते. [4] रीष्वर्धं—ग.

उपपातकिनो मर्त्या देववेदाग्नियज्वनाम् ।
द्विजगोगुरुधर्माणां निन्दका ब्रह्मणो दिनम् ॥ ५२ ॥

अन्ये चतुर्युगं मर्त्यास्तदर्धं च नराधमाः ।
तिष्ठन्ति नरके घोरे निजमापानुरूप्यतः ॥ ५३ ॥

द्यूतस्त्रीविषयासक्ता ये धर्म विकलाः खलाः ।
पतन्ति तेषु घोरेषु नरकेषु नराधमाः ॥ ५४ ॥

न शृण्वन्ति च ये मूढाः साधूक्तं धर्मगौरवम् ।
प्रत्यक्षं केन तद्दृष्टं प्रत्युतेति वदन्ति च ॥ ५५ ॥

कामलोभाभिभूताश्च बिडालव्रतिनस्तथा ।
पापिष्ठाः कर्महीनाश्च जिह्वोपस्थपरायणाः ॥ ५६ ॥

यतिनिन्दापरा ये च क्षेत्रतीर्थादिदूषकाः ।
पतन्ति तेषु ते मर्त्या विवशाः पापबन्धनाः ॥ ५७ ॥

इहानुभूय निर्दिष्टमायुर्मर्त्याः स्वयम्भुवा ।
निमित्तं किञ्चिदासाद्य विमुच्यन्ते कलेवरैः ॥ ५८ ॥

लभन्ते ते पुनर्देहं [2]यातनीयं स्वकर्मजम् ।
तन्मात्रगुणसम्पन्नं सुखदुःखोपभोगदम् ॥ ५९ ॥

पापाः पापक्षयो यावत् पच्यन्ते नरकाग्निषु ।
आमलप्रक्षयाद्वह्नौ ध्मायन्ते धातवो यथा ॥ ६० ॥

यावन्तो जन्तवः स्वर्गभूपातालेषु सर्वतः ।
तावन्त एव घोरेषु सन्त्यधो नरकाग्निषु ॥ ६१ ॥

इति श्री शिवतत्त्वरत्नाकरे द्वितीयकल्लोले ब्रह्माण्डान्तर्गतलोकानुवर्णने
कालाग्निरुद्रनरककूश्माण्डरुद्रलोकानुवर्णनं नाम
प्रथमस्तरङ्गः

---

[1] विमुखाः–क. ग. [2] यातनार्हं

द्वितीयस्तरङ्गः

विस्तरशो नरकभेदादिनिरूपणम्

नरकाणां प्रभेदाः प्राक्सङ्ग्रहेण समीरिताः ।
स्वामिन्नेतर्हि तानेव विस्तरेणोपवर्णय ॥ १ ॥

नरकास्तु कियन्तस्ते तेषु वा यातनाश्च काः ।
कीदृशास्तेषु बहुधा दुःखानुभवभागिनः ॥ २ ॥

एतत्सर्वं समाचक्ष्व श्रोतुमिच्छामि विस्तरात् ।
पुत्र ते [1]वर्ण्यते सर्वं यच्छ्रोतुमभिकाङ्क्षसे ॥ ३ ॥

[2]अष्टाविंशतिरेवोक्ताः क्षितेर्नरककोटयः ।
[3]सप्तमस्य तलस्याधो घोरे तमसि संस्थिताः ॥ ४ ॥

घोराख्या प्रथमा कोटिः [4]सुघोरातलसंस्थिता ।
अतिघोरा महाघोरा [5]घोरघोरा च पञ्चमी ॥ ५ ॥

षष्ठी [6]तरलताराख्या सप्तमी च भयानका ।
अष्टमी कालरात्रिश्च नवमी च भयोत्कटा ॥ ६ ॥

दशमी तदधश्चण्डा महाचण्डा ततोऽप्यधः ।
चण्डकोलाहला चान्या प्रचण्डा [7]नरकाधिका ॥ ७ ॥

पद्मा पद्मवती [8]भीमा भीमभीषणनायिका ।
कराला विकराला च वज्रा विंशतिका स्मृता ॥ ८ ॥

त्रिकोणा पञ्चकोणा च सुदीर्घा [9]परिवर्तुला ।
[10]सप्तभौमाष्टभौमा च दीप्ता [11]यामेति चाष्टमी ॥ ९ ॥

---

[1] [illegible]–क. ग. [2] अष्टाविंशतिसंख्याभिः क्षित्यधः सप्तकोटयः–पु. पा. [3] सप्तमस्य [illegible]–पु. पा. [4] सुघोरा तदधःस्थिता–पु. पा. [5] घोररूपा च पञ्चमी–पु. पा. [6] [illegible] च–पु. पा. [7] चण्डनायिका–पु. पा. [8] भीता भीषणनायिका–पु. पा. [9] [illegible] [10] समा भीमबलाभोग्रा दीप्तप्रायेति चाष्टमी–पु. पा. [11] मायेति–क. ग.

इत्येता नामतः प्रोक्ता घोरा नरककोटयः ।
अष्टाविंशतिरेवैताः पापानां [1]यातनात्मनाम् ॥ १० ॥

तासां क्रमेण विज्ञेयाः पञ्च पञ्चैव नायकाः ।
प्रत्येकं सर्वकोटीनां नामतः सन्निबोधत ॥ ११ ॥

रौरवः प्रथमस्तेषां रुवन्ते यत्र देहिनः ।
[2]महारौरवको यत्र महान्तोऽपि रुदन्ति च ॥ १२ ॥

तमः शीतं तथा चोष्णं पञ्चाद्या नायकाः स्मृताः ।
[3]सुघोरः सुतपस्तीक्ष्णः पद्मः संजीवनः शठः ॥ १३ ॥

महातमो विलोमश्च [4]सुभीमश्च कटंकटः ।
[5]तीव्रवेषी करालश्च विकरालः प्रकम्पनः ॥ १४ ॥

[6]महापद्मः सुपद्मश्च कालवक्त्रश्च गर्जनः ।
सूचीमुखः सुनेमिश्च खादकः सुप्रपीडनः ॥ १५ ॥

कुम्भीपाकः सुपाकश्च क्रकचश्चातिदारुणः ।
अङ्गारराशिभवनमसृक्पूयह्रदस्तथा ॥ १६ ॥

तीक्ष्णायस्तुण्डशकुनिर्महासंवर्तकस्तथा ।
[7]सुतप्ताब्जः सुलेपश्च पूतिमांसो द्रवत्रपुः ॥ १७ ॥

उच्छ्वासश्च निरुच्छ्वासः सुदीर्घः कूटशाल्मलः ।
दुरिष्टः सुमहा[8]नादः प्रभावः सुप्रभावनः ॥ १८ ॥

ऋक्षमेष[9]वृकाः शल्यसिंहव्याघ्रगजाननाः ।
श्वसूकराजमहिष[10]खरमेषहयाननाः ॥ १९ ॥

---

[1] यातनात्मिकाः–पु. पा. [2] महारौरवपीडाभिः–पु. पा. [3] सुघोर सुमहातीक्ष्णस्तथा संजीवनः स्मृतः–पु. पा. [4] विलोपश्चापि कण्टकः–पु. पा. [5] तीव्रवेगः–पु. पा. [6] महावक्त्रश्च कालश्च कालसूत्रः प्रकर्जनः–प. पा. [7] तप्तजन्तु पङ्कलेपः प्रतिमांसस्त्रपुद्रवः–पु. पा. [8] वादः प्रवाहः सुप्रतापनः–पु. पा. [9] वृक शाल्मः सिंह–पु. पा. [10] वृककोकवृकाननाः–पु. पा.

[1]ग्रहकुम्भीरनक्रास्याः सर्पकूर्मास्यवायसाः ।
गृध्रोलूकजलूकाश्च शार्दूलकपिकर्कटाः ॥ २० ॥

[2]गन्धकः पूतिवक्त्रश्च रक्ताक्षः पूतिमृत्तिकः ।
कणधूमस्तुपाग्निश्च क्रिमीणां निचयस्तथा ॥ २१ ॥

[3]अमेध्यश्चाप्रतीकारो रुधिरान्नस्य भोजनम् ।
ज्वाला[4]भक्षमभक्षश्च सर्वभक्षः सुदारुणः ॥ २२ ॥

[5]संकटः सुविलासश्च विकटः कटपूतनः ।
अम्बरीषः कटाहश्च कष्टा वैतरणी नदी ॥ २३ ॥

सुतप्तलोहशयनमेकपादप्रतप्तकम् ।
असितालवनं घोरमस्थिभङ्गप्रपीडनम् ॥ २४ ॥

तिलातसीक्षुयन्त्राणि कूटपाशप्रमर्दनम् ।
महाचुल्ली सुचुल्ली च तप्तलोहमयी शिला ॥ २५ ॥

पर्वतक्षुरधाराख्यं तथा च मलपर्वतः ।
मूत्रविष्ठान्धकूपेषु क्षारकूपेषु पातनम् ॥ २६ ॥

मुसलोलूखलं यन्त्रं शिलाशकललाङ्गलम् ।
तालपत्रासिगहनं महामशकमण्डपम् ॥ २७ ॥

सम्मोहनोऽस्थिभङ्गश्च तप्तलोहमयो गुडः ।
बहुदुःखं महादुःखं कश्मलं शमलं मलम् ॥ २८ ॥

हालाहलो विरूपश्च सुरूपश्च तमोनुगः ।
एकपादस्त्रिपादश्च तीव्रश्चावीचिरन्तिमः ॥ २९ ॥

अष्टाविंशतिरेवैते क्रमशः पञ्चकाः स्मृताः ।
कोटीनामानुपूर्व्येण पञ्च पञ्चैव नायकाः ॥ ३० ॥

---

[1] ग्रहकुम्भीरनक्रास्याः–पु. पा. [2] मंडूकः–पु. पा. [3] अमेध्यश्च प्रती–क. [4] ज्वालान्नो च–पु. पा. [5] जंकटः सुविलापश्च–मु. कण्डकः सुविशालश्च–पु. पा.

रौरवाद्यं च वीच्यन्तं शतमेकं तु सर्वतः ।
चत्वारिंशत्समधिकं महानरकमण्डलम् ॥ ३१ ॥

तेषु पापाः प्रपच्यन्ते नराः कर्मानुरूपतः ।
यातनाभिर्विचित्राभिराकर्मप्रक्षयाद्भृशम् ॥ ३२ ॥

सुगाढं हस्तयोर्बद्ध्वा तप्तशृङ्खलया नराः ।
महावृक्षाग्रशाखासु [1]दम्यन्ते यमकिंकरैः ॥ ३३ ॥

ततस्ते सर्वयत्नेन क्षिप्ता डोलयन्ति किंकरैः ।
डोलिताश्चातिवेगेन निस्संज्ञा यान्ति योजनम् ।
अन्तरिक्षस्थितानां च लोहभारशतं ततः ॥ ३४ ॥

पादयोर्बध्यते तेषां यमदूतैर्महाबलैः ।
तेन भारेण महता भृशमाताडिता नराः ॥ ३५ ॥

[2] ख्यायन्तः स्वानि कर्माणि तूष्णीं तिष्ठन्ति विह्वलाः ।
ततस्तप्तैरग्निवर्णैर्लोहदण्डैः सकण्टकैः ॥ ३६ ॥

हन्यन्ते किङ्करैर्घोरैः समन्तात्पापकर्मिणः ।
ततः क्षारेण दीप्तेन वह्नेरपि विशेषतः ॥ ३७ ॥

समन्ततः प्रलिप्यन्ते ताम्रेण च पुनः पुनः ।
द्रुतेनात्यन्तलिप्तेन क्षताङ्गा जर्जरीकृताः ॥ ३८ ॥

पुनर्विधाय चाङ्गानि शिरसः प्रभृति क्रमात् ।
वार्ताकवत्प्रपच्यन्ते तप्ततैले कटाहके ॥ ३९ ॥

विष्ठापूर्णे तथा कूपे क्रिमीणां निचये पुनः ।
मेदोऽसृक्पूयपूर्णायां वाप्यां क्षिप्यन्ति ते पुनः ॥ ४० ॥

भक्ष्यन्ते क्रिमिभिस्तीव्रैः लोहतुण्डैश्च वायसैः ।
श्वभिर्दंशैर्वृकैरुग्रैर्व्याघ्रैश्च [3]विकृतैर्नरैः ॥ ४१ ॥

[1] लंब्यन्ते–पु. पा. गम्यन्ते–मु. [2] ध्यायन्तः–क. ग. [3] विकृताननैः–क. ग.

पच्यन्ते मत्स्यवच्चापि प्रदीप्ताङ्गारराशिषु ।
प्रोतास्तीक्ष्णेषु शूलेषु नराः पापेन कर्मणा ॥ ४२ ॥

शैलपीठैरथाक्रम्य घोरैः कर्मभिरात्मजैः ।
तिलवत्संप्रपीड्यन्ते चक्राख्ये नरके नराः ॥ ४३ ॥

पच्यन्ते चातितप्तेषु लोहभाण्डेष्वनेकधा ।
तैलपूर्णकटाहेषु सुतप्तेषु पुनः पुनः ॥ ४४ ॥

[1] सर्वेन्द्रियाणि सम्मथ्य क्रमात्पापेन यातनाः ।
भवन्ति घोराः प्रत्येकं शरीरे तत्कृतेन च ॥ ४५ ॥

ये शृण्वन्ति गुरोर्निन्दां तेषां कर्णः पपूर्यते ।
अग्निवर्णैरयःकीलैस्तप्तैस्ताम्रादिभिर्द्रुतैः ॥ ४६ ॥

त्रपुसीसारकूटाद्यैः क्षारेण जतुना पुनः ।
सुतप्ततीक्ष्णतैलेन वज्रलेपेन चान्ततः ॥ ४७ ॥

क्रमादापूर्यते कर्णौ नरकेषु च यातनाः ।
अनुक्रमेण सर्वेषु भ्रमन्त्येतेषु यातनाः ॥ ४८ ॥

परदारांश्च पश्यन्ति लुब्धाः स्निग्धेन चक्षुषा ।
गुरोः कुर्वन्ति भ्रुकुटिं क्रूरनेत्राश्च ये नराः ॥ ४९ ॥

सूचीभिरग्निवर्णाभिस्तेषां [2]चक्षुः प्रविध्यते ।
क्षाराद्यैश्च क्रमात्सर्वैर्देहे सर्वाश्च यातनाः ॥ ५० ॥

स्पर्शलोभेन ये मूढाः संस्पृशन्ति परस्त्रियम् ।
तेषां तप्ताग्निवर्णाभिः [3]सूचीभिर्विध्यते करः ॥ ५१ ॥

ततः क्षारादिकैः सर्वं शरीरमनुलिप्यते ।
यातनाश्च महाकष्टाः सर्वेषु नरकेषु च ॥ ५२ ॥

परिष्वजन्ति चात्युग्रं प्रदीप्तं लोहशाल्मलिम् ।
हन्यन्ते पृष्ठदेशे च पुनर्भीमैर्महाबलैः ॥ ५३ ॥

[1] सर्वेन्द्रियाणामप्येवं–क. ग. [2] नेत्रं प्रपूर्यते–क. ग. [3] सूचीभिः पूर्यते–क. ग.

दन्तुरेणातिकुण्ठेन क्रकचेन बलीयसा ।
शिरःप्रभृति पाट्यन्ते घोरैः कर्मभिरात्मजैः ॥ ५४ ॥

तेन तेनैव रूपेण हन्यन्ते पारदारिकाः ।
गाढमालिङ्ग्यते नारी ज्वलन्ती लोहनिर्मिता ॥ ५५ ॥

पूर्वाकारं ज्वलन्तं तं पुरुषं लोहनिर्मितम् ।
दुश्चारिण्यः स्त्रियो गाढमालिङ्गन्ति वदन्ति च ॥ ५६ ॥

किं प्रधावसि वेगेन न ते [1] मोक्षोऽस्ति साम्प्रतम् ।
लङ्घितस्ते यथा भर्ता पापं भुंक्ष्व तथाधुना ॥ ५७ ॥

लोहकुम्भे विनिक्षिप्ताः सापिधाने शनैः शनैः ।
मृद्वग्निना प्रपच्यन्ते स्वपापैरेव मानवाः ॥ ५८ ॥

उलूखलाद्यैः [2] क्षोद्यन्ते प्रपीड्यन्ते शिलासु च ।
क्षिप्यन्ते चान्धकूपेषु दश्यन्ते भ्रमरैर्भृशम् ॥ ५९ ॥

क्रिमिभिर्भिन्नसर्वाङ्गाः शतशो जर्जरीकृताः ।
सुतीक्ष्णक्षुरकूपेषु क्षिप्यन्ते तदनन्तरम् ॥ ६० ॥

महाज्वाले च नरके पापाः पच्यन्ति सर्वतः ।
इतस्ततश्च ्रवन्ति दह्यमानास्तदर्चिषा ॥ ६१ ॥

पृष्ठेनानीय जङ्घे द्वे विन्यस्ते स्कन्धयोजिते ।
तयोर्मध्येन चाकृष्य बाहुपृष्ठेन गाढतः ॥ ६२ ॥

बध्वा परस्परं सर्वं सुदृढं पापरज्जुभिः ।
पिण्डबद्धं दशन्त्येनं भ्रमरास्तीक्ष्णलोहजाः ॥ ६३ ॥

मानिनां क्रोधिनां चैव तस्कराणां च दारुणाः ।
पिण्डबद्धाः स्मृता याम्या महाज्वाले च यातनाः ॥ ६४ ॥

रज्जुभिर्वेष्टिताङ्गाश्च प्रलिप्ताः कर्दमेन च ।
करीषवत्प्रपच्यन्ते [3] म्रियन्ते तेन ते तथा ॥ ६५ ॥

---

[1] मोहोऽस्ति सम्प्रति–मु. पा. [2] क्षोभ्यन्ते–ग. [3] तथा तेन म्रियन्ति च–क.

सुतीक्ष्णक्षारतोयेन [1] कर्कशासु शिलासु च ।
आपापसंक्षयात्पापा घृष्यन्ते चन्दनं यथा ॥ ६६ ॥

शरीराभ्यन्तरगतैः [2] सन्ततं क्रिमिभिर्नराः ।
भक्ष्यन्ते तीक्ष्णवदनैरादेहप्रक्षयाद्भृशम् ॥ ६७ ॥

क्रिमीणां निचये क्षिप्ताः पूतिमांसस्य राशिषु ।
तिष्ठन्त्युद्विग्नहृदयाः पर्वताभ्यन्तरार्दिताः ॥ ६८ ॥

सुतप्तवज्रलेपेन [3] शरीरमुपलिप्यते ।
अधोमुखोर्ध्वपादाश्च द्रुतास्तप्यन्ति वह्निना ॥ ६९ ॥

वदनान्तः प्रविन्यस्तं सुप्रतप्तमयोगुडम् ।
ते खादन्ति पराधीना हन्यमानाश्च मुद्गरैः ॥ ७० ॥

ये शिवारामपुष्पाणि लोभात्संगृह्य पाणिना ।
जिघ्रन्ति मूढमनसो शिरसा धारयन्ति वा ॥ ७१ ॥

[4] आरोप्यते शिरस्तेषां सुतप्तैर्लोहशङ्कुभिः ।
ततः क्षारेण दीप्तेन तैलताम्रादिभिः क्रमात् ॥ ७२ ॥

शरीरे च महाघोराश्चित्रा नरकयातनाः ।
बहुधोत्पाट्यते जिह्वा येऽसत्याप्रियवादिनः ॥ ७३ ॥

सन्दंशेन सुतप्तेन प्रपीड्योरसि पादतः ।
मिथ्यागमप्रवक्तुश्च जिह्वा चास्य विनिर्गता ॥ ७४ ॥

[5] कोशार्धजिह्वा विस्तीर्णैर्हलैस्तीक्ष्णैः प्रपाट्यते ।
निर्भर्त्सयन्ति ये क्रूरा मातरं पितरं गुरुम् ॥ ७५ ॥

तेषां वज्रजलूकाभिर्मुखमादश्यते यतः ।
ततः क्षारेण ताम्रेण त्रपुणा सिच्यते पुनः ॥ ७६ ॥

---

[1] [illegible]–क. ग. [2] सर्वतः–क. ग. [3] शरीरमनुलिप्यते–क. [4] [illegible]–क. ग. [5] जिह्वार्धकोशविस्तीर्णैः–क.

द्रुतैरापूर्यतेऽत्यर्थं तप्तलोहैश्च तन्मुखम् ।
इतस्ततः पुनर्धावन् बध्यते यमकिङ्करैः ॥ ७७ ॥

ये निन्दन्ति महात्मानमाचार्यं धर्मदेशिकम् ।
शिवभक्तांश्च सम्मूढाः शिवधर्मं च शाश्वतम् ॥ ७८ ॥

तेषामुरसि कण्ठे च जिह्वायां दन्तसन्धिषु ।
तालुन्योष्ठे च नासायां मूर्ध्नि सर्वाङ्गसन्धिषु ॥ ७९ ॥

अग्निवर्णाः सुतप्ताश्च त्रिशिखा लोहशङ्कवः ।
आरोप्यन्ते सुबहुशः स्थानेष्वेतेषु मुद्गरैः ॥ ८० ॥

ततः [1] क्षारेण तप्तेन ताम्रेण त्रपुणा पुनः ।
तप्तलोहादिभिः सर्वैरापूर्यन्ते समन्ततः ॥ ८१ ॥

यातनाश्च महाचित्राः शरीरस्यापि सर्वशः ।
निश्शेषनरकेष्वेवं भ्रमन्ति क्रमशः पुनः ॥ ८२ ॥

ये गृह्णन्ति परद्रव्यं पद्भ्यां विप्रं स्पृशन्ति च ।
[2] शिवोपकरणं गां च ज्ञानं च लिखितं क्वचित् ॥ ८३ ॥

[3] हस्तपादादिभिस्तेषामापूर्यन्ते समन्ततः ।
क्षारताम्रादिभिर्दीप्तैर्दह्यन्ते क्रमशः पुनः ॥ ८४ ॥

नरकेषु च सर्वेषु विचित्रा देहयातनाः ।
भवन्ति बहुशः कष्टाः पाणिपादसमुद्भवाः ॥ ८५ ॥

ये शिवायतनारामवापीकूपमठाङ्गणम् ।
उपद्रवन्ति पापिष्ठा नृपास्तत्र वसन्ति च ॥ ८६ ॥

व्यायामोद्वर्तनाभ्यङ्गस्नानपानान्नभोजनम् ।
क्रीडनं मैथुनं द्यूतमशौचाद्याचरन्ति च ॥ ८७ ॥

[4] ते वधैर्विविधैर्घोरैरिक्षुयन्त्रादिपीडनैः ।
निरयाग्निषु पच्यन्ते यावदाचन्द्रतारकम् ॥ ८८ ॥

---

[1] क्षुरेण–क. [2] शिवोपकरणाङ्गं च–मु. [3] हस्तपादघनैस्तेषां–मु. [4] त एतैर्वि–च.

शिवायतनपर्यन्ते शिवारामे च कुत्रचित् ।
समुत्सृजन्ति ये मूढाः पुरीषं मूत्रमेव वा ॥ ८९ ॥

तेषां शिश्नं सवृषणं [1] हन्यन्ते लोहमुद्गरैः ।
सूचीभिरग्निवर्णाभिस्ततश्चापूर्यते पुनः ।
लोहदण्डश्च सुमहानग्निवर्णः सकण्टकः ॥ ९० ॥

आरोप्यते गुदे तेषां यावन्मूर्ध्नि [2] विनिर्गतः ।
ततः [3] क्षारेण महता ताम्रेण त्रपुणा पुनः ॥ ९१ ॥

द्रुतेनापूर्यते गाढं गुदं शिश्नं च देहिनाम् ।
मनस्सर्वेन्द्रियाणां च यस्मादुक्तं प्रवर्तकम् ॥ ९२ ॥

तस्मादिन्द्रियदुःखेन जायते तत्सुदुःखितम् ।
अन्नपालमदत्तं यैर्मूढैर्नाप्यनुमोदितम् ॥ ९३ ॥

धने सत्यपि ये दानं न प्रयच्छन्ति तृष्णया ।
अतिथिं चावमन्यन्ते कालप्राप्तं गृहाश्रमे ॥ ९४ ॥

ते लोहतोरणे बद्धाः हस्तपादावधारिताः ।
विस्तारिताङ्गाः शुष्यन्ति तिष्ठन्त्यब्दशतं नराः ॥ ९५ ॥

हस्तपादललाटेषु कीलिता लोहशङ्कुभिः ।
नित्यं च विवृतं वक्त्रं कीलकद्वयघट्टितम् ॥ ९६ ॥

क्रिमिभिः प्राणिभिश्चोग्रैर्लोहतुण्डैश्च वायसैः ।
उपद्रवैर्बहुविधैर्मुखमन्तः प्रपीड्यते ॥ ९७ ॥

जिह्वा ततः [4] प्रभिन्ना च गाढं शृङ्खलया पुनः ।
तिष्ठन्ति लम्बमानाश्च लोहाकाराः सुवर्तुलाः ॥ ९८ ॥

ततः स्वमांसमुत्कृष्य तिलमात्रप्रमाणतः ।
खादितुं दीयते तेषां सूच्यग्रेण च शोणितम् ॥ ९९ ॥

---

[1] [illegible]–क. ग. [2] विनिर्गतैः–मु. पा. [3] क्षुरेण. [4] प्रबद्धा–च. क.

यदा निर्मांसतां प्राप्ताः कालेन बहुधा पुनः ।
ततः क्षारेण दीप्तेन तच्छरीरं प्रलिप्यते ॥ १०० ॥

सिच्यन्ते वर्षधाराभिः शुष्यन्ते वायुना पुनः ।
पुनस्तैलेन सिच्यन्ते सुतप्तेन समन्ततः ॥ १०१ ॥

इति चित्रविधैर्घोरैर्मथ्यमानाः स्वकर्मजैः ।
म्रियन्ते नैव पापिष्ठा यावत्पापस्य संक्षयः ॥ १०२ ॥

तस्मात्पापं न कुर्वीत चञ्चले जीविते सति ।
एवं क्लिष्टा विशुद्धाश्च सावशेषेण कर्मणा ॥ १०३ ॥

ततः क्षितिं समासाद्य जायन्ते देहिनः पुनः ।
स्थावरा विविधाः क्रूरास्तृणगुल्मादिभेदतः ॥ १०४ ॥

तत्रानुभूय दुःखानि जायन्ते कीटयोनिषु ।
निष्क्रान्ताः कीटयोनिभ्यो जायन्ते पक्षिणः क्रमात् ॥ १०५ ॥

संक्लिष्टाः पक्षिभावेन भवन्ति मृगजातिषु ।
मार्गं दुःखमतिक्रम्य जायन्ते पशुयोनिषु ॥ १०६ ॥

क्रमाद्गोयोनिमासाद्य जायन्ते मानुषे पुनः ।
व्युत्क्रमेणापि मानुष्यं प्राप्यते पुण्यगौरवात् ॥ १०७ ॥

ततो मनुष्यतां प्राप्य तत्तत्पापानुरूपतः ।
संयुताः पापचिह्नैश्च वर्तन्ते प्राणिनस्त्विह ॥ १०८ ॥

इति श्री शिवतत्त्वरत्नाकरे द्वितीयकल्लोले नरकयातनानुवर्णनं नाम
द्वितीयस्तरङ्गः

तृतीयस्तरङ्गः

स्वामिन् पापानुगुण्येन तत्तच्चिह्नैः समन्विताः ।
भवेयुः प्राणिनो भूमावित्येतदुपवर्णितम् ॥ १ ॥

[1]केषां च कानि पापानां चिह्ना[2]नीत्युपवर्ण्यताम् ।
आकर्णय कुमार त्वं यदभिज्ञातुमीहसे ॥ २ ॥

पूर्वजन्मकृतं पापं व्याधिरूपेण पीड्यते ।
ब्रह्महा क्षयरोगी स्यात्सुरापः श्यावदन्तकः ॥ ३ ॥

सुवर्णचोरः कुनखी दुश्चर्मा गुरुतल्पगः ।
राजघ्नो राजयक्ष्मा स्यात् क्ष्माहर्ता क्षयपाण्डुकः ॥ ४ ॥

ब्रह्मघ्नः क्षयकासी स्यात् क्षयस्त्वेवं त्रिधा मतः ।
अन्नहर्ता भवेद्गुल्मी धान्यस्तेयी तु दर्दुरः ॥ ५ ॥

शाकहर्ता भवेच्छाखी पिटकी पुष्पहारकः ।
भगिनीगमनान्मर्त्यो जायते बहुसूत्रवान् ॥ ६ ॥

मातृगामी भवेद्यस्तु तस्य लिङ्गं विनश्यति ।
स्नुषाभिगमनाल्लोके शुक्रमेही [3]भवेन्नरः ॥ ७ ॥

इक्षुमेही भवेत्पापी कन्याभिगमनाद्भुवि ।
विश्वस्ताभिगमी यस्तु रक्तमेही भवेद्भुवि ॥ ८ ॥

सुतागामी भवेद्यस्तु शिश्नशूली [4]भवेद्भुवि ।
राजाङ्गनागो यः कामी [5]कामाद्यो गुरुदारगः ॥ ९ ॥

पराङ्गनायाः पुरुषो जायते चान्त्रवृद्धिमान् ।
गलरोगी [6]भवेत्सोऽपि सदा योऽनृतवाग्भुवि ॥ १० ॥

गण्डमाली भवेन्मर्त्यो ह्यभक्षस्य च भक्षणात् ।
उपजिह्वी भवेन्मर्त्यो दुर्गन्धाघ्राणमात्रतः ॥ ११ ॥

पित्रोः सुरतमाकर्ण्य बुद्धिपूर्वमतन्द्रितः ।
बधिरत्वमवाप्नोति महच्चिन्दाश्रुतौ तथा ॥ १२ ॥

---

[1] तेषां–ग. [2] नीति निरूप्यताम्–क. ग. [3] भवेद्भुवि–क. ग. [4] भवे-[illegible]–क. [5] कामी यो–क. ग. [6] भवेत्पापी–ग.

स जात्यन्धो भवेन्मर्त्यः [1]परस्त्रीणामवेक्षणात् ।
अशुचिर्भास्करं पश्यन्नक्षत्राणि तथा ध्रुवम् ॥ १३ ॥

नक्तान्धः स भवेत्पापी कण्डूतिर्वा भवेदिह ।
ब्राह्मणश्वासरोधेन ह्यपस्मारी भवेन्नरः ॥ १४ ॥

पित्तवान् जायते लोके दुरन्नस्य च [2]भक्षणात् ।
श्लेष्मरोगी भवेल्लोके चैकादश्यन्नभुक्सदा ॥ १५ ॥

अरुचिस्तस्य भवति नित्यहोमं यदि त्यजेत् ।
छर्दिरोगी भवेन्मर्त्यः कूटसाक्ष्यं वदेद्यदि ॥ १६ ॥

हिक्कावान् जायते लोके परेषां सूचको हि [3] यः ।
आन्त्रवृद्धिर्भवेत्तस्य ह्युच्छिष्टान्नस्य भोजनात् ॥ १७ ॥

कर्णशूली [4]भवेल्लोके वृथालापाञ्छृणोति यः ।
नेत्रशूली भवेन्मर्त्यो हिंसा येन प्रदृश्यते ॥ १८ ॥

स्नानशून्यो भवेन्मर्त्यः शिरश्शूली भवेत्सदा ।
पार्श्वैकशूली भवति देवब्राह्मणदूषकः ॥ १९ ॥

हस्तशूली भवेल्लोके हस्तच्छेदी ह्यकारणात् ।
ताम्रस्तेयं यस्तु कुर्याद्रक्तमण्डलवाग्भवेत् ॥ २० ॥

श्वित्री भवेच्छ्वेतवस्त्ररूप्याणां स्तेयकारणात् ।
मन्दवाग्भृतकाध्यायी मूको वागपहारकः ॥ २१ ॥

बन्दिग्रहणजाद्दोषाज्जायते श्वासकासवान् ।
शिरोव्रणी भवेत्सोऽपि ह्यश्वहन्ता [5]तु यो नरः ॥ २२ ॥

कर्णव्रणी भवेत्पापी [6]भक्षकस्य च हिंसनात् ।
मयूरहननान्मर्त्यो जायते कृष्णबिन्दुकः ॥ २३ ॥

---

[1] परस्त्रीणां निरीक्षणात्–क. ग. [2] भोजनात्–क. ग. [3] सः–क. ग.
[4] भवेत्सोऽपि–क. ग. [5] भवेन्नरः–क. ग. [6] भषकस्य–क. ग.

बकहन्ता [1]तु यो लोके जायते [2]श्वेतबिन्दुकः ।
विसर्पिः सर्पहननात् काकहन्ता तु कामिलः ॥ २४ ॥

गजचर्मा भवेत्सोऽपि गजो येन निहन्यते ।
यस्तु पारावतं हन्यात् सोऽपि श्वित्री भवेद्भुवि ॥ २५ ॥

बिडालं नकुलं गृध्रं भरद्वाजं शुकं तथा ।
सुपर्णं चाषकं हत्वा व्रणी सर्वाङ्गसन्धिषु ॥ २६ ॥

गन्धस्तेयी च दुर्गन्धी वक्त्रघ्राणश्च पुष्पहृत् ।
उष्ट्रहन्ता भवेच्छ्वित्री स्वरहन्ता तु घर्घरः ॥ २७ ॥

कपिलागोनिहन्ता स्यादन्तर्वलयमूलरुक् ।
नीलगोघ्नो भवेन्मर्त्यो [3]वृषसूचकमूलरुक् ॥ २८ ॥

श्वेतगोघ्नो भवेन्मर्त्यो वृषसूचकमूलरुक् ।
आरामे देवतागारे वल्मीके च सभास्थले ॥ २९ ॥

विण्मूत्रे यस्त्यजेज्ज्ञानात्स भूयात्पादशूलवान् ।
पूयव्रणी भवेन्मर्त्यः सर्पिषस्तेयसम्भवात् ॥ ३० ॥

उरोव्रणी भवेन्मर्त्यः परनार्युपगूहनात् ।
शीतज्वरी भवेन्मर्त्यस्तटाकानां विघातकः ॥ ३१ ॥

उष्णज्वरी भवेल्लोके ह्यग्निदाहविघातकः ।
परस्त्रियं नरो दृष्ट्वा कामबाणातुरोऽनिशम् ॥ ३२ ॥

तापज्वरी भवेल्लोक इह वान्यत्र जन्मनि ।
विवाहविघ्नकृल्लोके मृतजायो भवेद्भुवि ॥ ३३ ॥

चातुर्थिकज्वरी भूयात्त्यक्तसन्ध्यादिकर्मवान् ।
स सन्ततज्वरी भूयात् परसन्तापकृन्नरः ॥ ३४ ॥

एकाहिकं द्व्याहिकं वा ज्वरं भजति मानवः ।
[illegible] भवेल्लोके ह्यद्य वाऽन्यत्र जन्मनि ॥ ३५ ॥

---

[1] [illegible]–क. ग. [2] बिन्दुमान्–क. ग. [3] बहिर्वलयमूलरुक्–ग.
[illegible]

रजकश्चर्मकारश्च नटो [1]निषद एव च ।
कैवर्तम्लेच्छभिल्लाश्चेत्येते सप्तान्त्यजाः स्मृताः ॥ ३६ ॥

एतेषामङ्गना गच्छन्नूरुमूलव्रणी भवेत् ।
चण्डाल्यभिगमान्मर्त्यो जायतेऽत्र भगन्दरी ॥ ३७ ॥

दासीगामी भवेन्मेढ्रव्रणी तस्यान्तरेऽपि वा ।
पञ्चपर्वसु यः पत्नीं व्रजेत्कामातुरो नरः ॥ ३८ ॥

सोऽनपत्यो भवेन्मर्त्यः [2]पत्नया ह्यस्य मृतिर्भवेत् ।
कक्षव्रणी भवेन्मर्त्यः परदारकुचग्रहात् ॥ ३९ ॥

पूयव्रणी भवेन्मर्त्यः क्रिमिदुर्गन्धसंयुतः ।
अतीव वेदनायुक्तो मधुदुग्धापहारकः ॥ ४० ॥

बालघ्नो मृतपुत्रः स्यादौषधादिविभेदनैः ।
आमयावी भवेन्मर्त्यः पञ्चयज्ञविगर्हणात् ॥ ४१ ॥

नेत्रव्रणी भवेन्मर्त्यः [3]रुष्टो दृष्ट्वा तु गोद्विजान् ।
यः पश्येत्सततं लोक इह वान्यत्र जन्मनि ॥ ४२ ॥

फलानां चाथ कोशानां स्तेयी भवति मानवः ।
उद्योगे सति बाहुल्ये फलं नास्तीह तस्य वै ॥ ४३ ॥

इन्धनस्य जलस्यापि गोमयस्य तुषस्य वा ।
स्तेयी भवति चेल्लोके स भूयात्परसेवकः ॥ ४४ ॥

लवणस्य गुडस्यापि आम्लस्य लशुनस्य वा ।
स्तेयी भवति यो मर्त्यः स तु कुष्ठी भवेद्भुवि ॥ ४५ ॥

व्रतानि परिगृह्यादावसमाप्य विमुञ्चति ।
नरकाननुभूयाशु हीनाङ्गो जायते भुवि ॥ ४६ ॥

मुक्तादिनवरत्नानां स्तेयी भवति मानवः ।
नरकं चानुभूयाशु कुरूपी जायते भुवि ॥ ४७ ॥

[1] बुरुड—क. ग. [2] पत्नी चास्य मृतिं भजेत्—क. ग. [3] कोपदृष्ट्या तु—क. ग.

उपवासदिने यस्तु दन्तधावनमाचरेत् ।
सोऽद्यैवान्यभवे वापि दुर्गन्धास्यो [1]भविष्यति ॥ ४८ ॥

यस्त्वौषधप्रयोगाद्यैर्हिंसां मनसि चिन्तयेत् ।
वातरोगी भवेल्लोके प्रमेही पर्वसङ्गमी ॥ ४९ ॥

[2]स पुमान्दन्तरोगी यो विप्रं संपीडयेच्छलैः ।
यो विप्रं पीडयेन्नित्यं जलान्तर्मज्जनादिभिः ॥ ५० ॥

सोऽन्यजन्मनि पापी स्यात्कम्पवायुप्रपीडितः ।
अव्रीडां रोगिणीं नारीमन्तर्वत्नीं कृतव्रताम् ॥ ५१ ॥

रजस्वलामकामां च नाक्रमेद्वै बलात्पुमान् ।
तेन वै पापशेषेण देहः क्रिमिमयो भवेत् ॥ ५२ ॥

निन्दकः शिवभक्तानां कोटिजन्मसु सूकरः ।
सप्तजन्मसु कुष्ठी स्यादन्त दास्यां प्रजायते ॥ ५३ ॥

पापानां बहुभेदानां यातनानुभवात्परम् ।
एवमादीनि चिह्नानि सन्ति नानाविधान्यपि ॥ ५४ ॥

सर्वेषामपि पापानामियमेका प्रतिक्रिया ।
सर्वागमपुराणादिप्रसिध्देयमुदीर्यते ॥ ५५ ॥

शिवेति मङ्गलं नाम यस्य वाचि प्रवर्तते ।
सप्तजन्मकृतं पापं भस्मीभवति तस्य वै ॥ ५६ ॥

श्लोकार्धेन प्रवक्ष्यामि यदुक्तं ग्रन्थकोटिभिः ।
परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ॥ ५७ ॥

इति श्री शिवतत्त्वरत्नाकरे द्वितीयकल्लोले दुष्कर्मजन्मरोगादिप्राप्तिदर्शनं नाम
तृतीयस्तरङ्गः

[1] [illegible]—क. ग. [2] स पुमान्थनूरोगी—क. ग.

चतुर्थस्तरङ्गः

स्वामिन्नरकनामानो लोकास्तद्गर्भवासिनः ।
पुटाश्चैव त्रयस्त्रिंशत्तेषां परिमितिस्तथा ॥ १ ॥

तदन्तर्वर्तिनां चैव नरकाणां तथाऽभिधाः ।
नानाविधास्तत्र तत्र नरकेषु च यातनाः ॥ २ ॥

यातनानन्तरं पापचिह्नानामपि संभवः ।
उदीरितमभूदेतत्सर्वमेव विशेषतः ॥ ३ ॥

तदूर्ध्ववर्तिलोकानां विस्तारं कथय प्रभो ।
पुत्र तत्कथये तुभ्यं यदर्थमयमुद्यमः ॥ ४ ॥

चतुस्त्रिंशत्पुटादूर्ध्वं षल्लक्षाण्यायसं स्थलम् ।
तस्योपरि द्विकोटिं तु जलपूर्तिं विदुर्बुधाः ॥ ५ ॥

तस्यामशीतिलक्षं स्यात्त्रिंशत्साहस्रसंमितम् ।
पार्थिवं तद्विजानीयात्तस्मिन्पातालसप्तकम् ॥ ६ ॥

सप्ताधोलोकाः

अधोलोकास्तु पातालं रसातलमहातले ।
तलातलं च सुतलं वितलं चातलं तथा ॥ ७ ॥

शुक्लकृष्णारुणाः पीताः शर्कराः शैलकाञ्चनाः ।
भूमयो यत्र मैत्रेय वरप्रासादशोभिताः ॥ ८ ॥

पातालानामधश्चास्ते [1] वैष्णवी तामसी तमः ।
फणामणिसहस्रेण यश्च विद्योतयन्दिशः ॥ ९ ॥

सर्वान्करोति निर्वीर्यान् हिताय जगतोऽसुरान् ।
मदाघूर्णितनेत्रोऽसौ यः सदैवैककुण्डलः ॥ १० ॥

---

[1] वैणवी तामसी तनुः-क. ग

किरीटस्रग्धरो भाति साग्निः श्वेत इवाचलः ।
नीलवासा मदोत्सिक्तः श्वेतहारोपशोभितः ॥ ११ ॥

साभ्रगङ्गाप्रपातोऽसौ कैलासाद्रिरिवोच्छ्रितः ।
लाङ्गलासक्तहस्ताग्रो बिभ्रन्मुसलमुद्धृतम् ॥ १२ ॥

उपाश्रितः स्वयं कान्त्या यो वारुण्या च मूर्तया ।
कल्पान्ते यस्य वक्त्रेभ्यो विषानलशिखोल्बणाः ॥ १३ ॥

संकर्षणात्मका रुद्रा निष्क्रामन्ति जगत्त्रये ।

भूकम्पनिदानम्

आस्ते पातालमूलस्थः शेषोऽशेषसुरार्चितः ॥ १४ ॥

तस्य वीर्यं प्रभावश्च स्वरूपं रूपमेव च ।
न हि वर्णयितुं शक्यं ज्ञातुं वा त्रिदशैरपि ॥ १५ ॥

यस्यैषा सकला पृथ्वी फणामणिशिखारुणा ।
आस्ते कुसुममालेव कस्तद्वीर्यं सहिष्यते ॥ १६ ॥

यदा विजृम्भतेऽनन्तो मदाघूर्णितलोचनः ।
तदा चलति भूरेषा साद्रितोया सकानना ॥ १७ ॥

गन्धर्वाप्सरसः सिद्धाः किन्नरोरगचारणाः ।
नान्तं गुणानां गच्छन्ति तेनानन्तोऽयमव्ययः ॥ १८ ॥

अष्टदिग्गजाः

ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुमुदोऽञ्जनः ।
पुष्पदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गजाः ॥ १९ ॥

अष्टासु दिक्षु भूभारं वहन्त्येते हि दिग्गजाः ।

अष्टौ करिण्यः

करिण्योऽभ्रमुः कपिला पिङ्गलानुपमा क्रमात् ॥ २० ॥

ताम्रपर्णी सुदन्ती स्यादञ्जना चाञ्जनावती।
एवमष्टौ करिण्यश्च दिगन्तेष्वष्टसु स्थिताः ॥ २१ ॥

निवातकवचाद्याश्च दैत्यदानवसेविताः ।
आसते दैत्यपतयः तस्मिन्नेव रसातले ॥ २२ ॥

तक्षकः पद्मककोंटशङ्खपालादिसेवितः ।
फणामणिप्रकाशेन तत्र चास्ते महातले ॥ २३ ॥

तलातलाख्यलोके तु मयो नाम महासुरः ।
अनेकदैत्यसहितो वीतविष्णुभयः सदा ॥ २४ ॥

आराधितस्य शर्वस्य प्रसादाद्वर्तते सुखम् ।
आस्ते सुतललोके तु बलिर्नाम महासुरः ॥ २५ ॥

नारायणप्रसादेन [1] निर्भयो विगतज्वरः ।
वितलाख्ये महालोके आस्ते दानवपुंगवः ॥ २६ ॥

महाक्रोधो महावीर्यः शम्भोश्च वरदानतः ।
अतलाख्ये महालोके बलनामा महासुरः ॥ २७ ॥

आस्ते तथाविधैरेव दैतेयैः परिवारितः ।
अतलाद्योजनानां तु सहस्राद्बूर्ध्वभागतः ॥ २८ ॥

हाटकेश्वरलोकोऽस्ति देवोऽस्मिन् हाटकेश्वरः ।
पार्वत्या सह वैधात्रसृष्टिसाहाय्यकोद्यतः ॥ २९ ॥

तद्वीर्यजाता तटिनी तत्रास्ते हाटकाभिधा ।
तदुत्पन्नं सुवर्णं तु विश्रुतं हाटकाख्यया ॥ ३० ॥

दैत्यानां भूषणं जातं मकुटादिविभेदतः ।
तस्योपरिष्टाल्लक्षं तु योजनानां महीतलम् ॥ ३१ ॥

---

[1] वर्तते–ग.

पातालादिसप्तलोकस्थितिकथनम्

सप्तानामपि लोकानां विस्तारात् स्थितिरुच्यते ।
सप्त सन्ति भुवो लोकाः पातालाद्याः क्रमादधः ॥ ३२ ॥

दशसाहस्रमेकैकं विस्तारायाम[1]मखाततः ।
आद्यं त्वतलमासन्नं पातालं भूतलादधः ॥ ३३ ॥

योजनैर्दशसङ्ख्याक[2]सहस्रैरभिसम्मितम् ।
बलिप्रभृतयो दैत्या वसन्त्यस्मिन् महीतले ॥ ३४ ॥

विचित्ररत्नप्रासादगृहमण्डपमण्डिते ।
तदधो वितलं नाम पातालं [3]दशधा स्मृतम् ॥ ३५ ॥

पुलोमप्रमुखैर्दैत्यैर्नागैश्च परिसेवितम् ।
तदधः सुतलं नाम दशसाहस्रयोजनम् ॥ ३६ ॥

हिरण्याक्षसुतोपेतं सौवर्णसिकतान्वितम् ।
तदधो वितलं नाम पातालं पीतमृत्तिकम् ॥ ३७ ॥

कालनेमिमुखैर्दैत्यपतिभिः परिरक्षितम् ।
तलातलमतः प्राहुररुणावनिशोभितम् ॥ ३८ ॥

प्रह्लादप्रमुखैर्दैत्यैरधिष्ठितमनुत्तमम् ।
ततो रसातलं नाम परिपाण्डुरभूमिकम् ॥ ३९ ॥

यस्मिन् हयग्रीवमुखा निवसन्त्यसुराधिपाः ।
महातलमतः प्रोक्तं सप्तमं नीलभूमिकम् ॥ ४० ॥

हिरण्याक्षमुखा दैत्या वसन्त्यस्मिन् सुखान्विताः ।
एतेषु नागा रक्षांसि योगिनः कपिलादयः ॥ ४१ ॥

गन्धर्वाः पन्नगाः सिद्धाश्चारणाश्च सकिन्नराः ।
तत्रस्था ये महात्मानो मुनिपन्नगराक्षसाः ॥ ४२ ॥

---

[1] [illegible]ततः–क. [2] सहस्रेणाभिसंवृतम्–क. [3] दृषदा–ग.

कामरूपधराः सर्वे दिव्याभरणभूषिताः ।
पातालानि विचित्राणि मणिसोपानवन्ति च ॥ ४३ ॥

पातालानां तु मध्ये तु विवराणि सहस्रशः ।
सन्ति रत्नविचित्राणि साप्सरोवनितानि च ॥ ४४ ॥

तेषु दैत्याश्च शतशो देवसङ्ग्रामनिर्जिताः ।
सकलत्रपरीवारा निवसन्त्यकुतोभयाः ॥ ४५ ॥

रसायनानि दिव्यानि सिद्धैः संसेवितानि च ।
औषधानि विचित्राणि प्रज्वलन्ति दिवानिशम् ॥ ४६ ॥

नैवार्करश्मयस्तेषु पातालेष्वपि सप्तसु ।
तापं कुर्वन्ति शीतं वा निशाकरकरास्तथा ॥ ४७ ॥

रत्नप्रभाभिश्चित्राभिर्भासितानि समन्ततः ।
यानान्नपानखाद्याद्यैर्युक्तानि हृद्यकामैः ॥ ४८ ॥

महापुरसहस्राणि सेवितान्यप्सरोगणैः ।
विचित्रमणिसोपानरत्नप्रासादवन्ति च ॥ ४९ ॥

पातालेऽतलसंज्ञे तु देवो लिङ्गस्वरूपवान् ।
हाटकेश्वरनाम्ना तु गीयते सिद्धचारणैः ॥ ५० ॥

पातालानां तु सप्तानामधस्तादजरामरः ।
अनन्तो नागराड् धत्ते सहस्रशिरा भुवम् ॥ ५१ ॥

नागमूर्तिरचिन्त्यात्मा शिवशक्तिः सदोन्मुखः ।
कूर्मपृष्ठे पदन्यासं कृत्वा धत्ते भुवः स्थलम् ॥ ५२ ॥

कूर्मः षोडशसाहस्रं तदधस्तान्महाजलम् ।
रुद्रशक्त्या धृतोऽधस्तात्स्वय[1]मप्युक्तरूपया ॥ ५३ ॥

---

[1] मव्यक्तरूपया - ग.

सप्तपातालादिलोकस्थितलिङ्गानि

शिवः शम्भुः शङ्करश्च शितिकण्ठ उमापतिः ।
सर्वेश्वरो नीलकण्ठः क्रमशो लिङ्गसप्तकम् ॥ ५४ ॥

सप्तस्वपि च लोकेषु स्थिताः सम्पूज्य भक्तितः ।
तत्तल्लिङ्गप्रसादेन स्वाभीष्टानि भजन्ति हि ॥ ५५ ॥

अधः कटाहादारभ्य भूम्या साकं प्रमाणकम् ।
पञ्चाशत्कोटिसङ्ख्याकयोजनानीति निश्चयः ॥ ५६ ॥

इति श्री शिवतत्त्वरत्नाकरे द्वितीयकल्लोले सप्तपाताललोकस्वरूपवर्णनं नाम चतुर्थस्तरङ्गः

पञ्चमस्तरङ्गः

पातालादिकभूम्यन्तलोकभेदान्निरूपितान् ।
आकर्ण्य परमानन्दमविन्दं करुणानिधे ॥ १ ॥

यथा लोकेषु युष्माकं कीर्तिः सर्वेषु भासते ।
तथा बुद्धिः सुसूक्ष्मापि निष्प्रत्यूहं प्रवर्तते ॥ २ ॥

इत्थमेनं महीलोकं सभेदं सस्वरूपकम् ।
अनुग्रहान्मयि स्वामिन् सर्वमेतन्निरूपय ॥ ३ ॥

साधु नन्दन यत्पृष्टं त्वया सूक्ष्मधिया शृणु ।
तस्योत्तरं ब्रवीम्यद्य निगमागमसम्मतम् ॥ ४ ॥

कोटिद्वयं त्रिपञ्चाशल्लक्षाणि च ततः परम् ।
पञ्चाशच्च सहस्राणि सप्त द्वीपाः ससागराः ॥ ५ ॥

ततो हिरण्मयी भूमिर्दशकोटिप्रमाणतः ।
देवानां क्रीडनार्थाय लोकालोकस्ततः परम् ॥ ६ ॥

पर्वतो वलयाकारो योजनायुतविस्तृतः ।
तस्माद्बाह्यं तमो घोरं दुष्प्रेक्ष्यं जीववर्जितम् ॥ ७ ॥

पञ्चत्रिंशत्स्मृताः कोट्यो लक्षाण्येकोनविंशतिः ।
चत्वारिंशत्सहस्राणि योजनानि प्रमाणतः ॥ ८ ॥

सप्तसागरमानस्तु गर्भोदस्तदनन्तरम् ।
कोटियोजनमानस्तु कटाहः संव्यवस्थितः ॥ ९ ॥

ब्रह्माण्डोऽयं कटाहेन संयुक्तो मेरुमध्यतः ।
पञ्चाशत्कोटयो ज्ञेया दशदिक्षु समन्ततः ॥ १० ॥

जम्बूशाकाह्वयौ द्वीपौ कुशक्रौञ्चौ च शाल्मलिः ।
गोमेदः पुष्करश्चेति सप्तद्वीपाः प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥

एते द्वीपाः समुद्रैस्तु सप्त सप्तभिरावृताः ।
लक्षयोजनविस्तारो जम्बूद्वीपः प्रकीर्तितः ॥ १२ ॥

सूर्यबिम्बसमाकारस्तावत् क्षारार्णवावृतः ।
जम्बूद्वीपाद् द्विगुणतः शाकद्वीपः समन्ततः ॥ १३ ॥

तावता क्षीरतोयेन समुद्रेण परीवृतः ।
कुशद्वीपो द्विगुणतः ततस्तत्परितः स्थितः ॥ १४ ॥

दधितोयेन परितः तावताम्बुधिना वृतः ।
क्रौञ्चस्तद्द्विगुणः सोऽपि घृततोयेन संवृतः ॥ १५ ॥

ततस्तु शाल्मलीद्वीपो द्विगुणस्तावतैव तु ।
इक्षुसारस्वरूपेण समुद्रेण परीवृतः ॥ १६ ॥

गोमेदः परितस्तस्माद् द्विगुणस्तावता वृतः ।
सुरातोयेन दैत्यानां मोहकेनार्णवेन हि ॥ १७ ॥

पुष्करस्तु ततो द्वीपो द्विगुणस्तावता वृतः ।
स्वादुतोयेन रम्येण समुद्रेण समन्ततः ॥ १८ ॥

जम्बूद्वीपः समस्तानामेतेषां मध्यसंस्थितः ।
तस्यापि मेरुराख्यातो मध्ये कनकपर्वतः ॥ १९ ॥

चतुरशीतिसाहस्रयोजनान्यस्य चोच्छ्रयः ।
प्रविष्टः षोडशाधस्ताद् द्वात्रिंशन्मूर्ध्नि विस्तृतः ॥ २० ॥

मूले षोडशसाहस्रो विस्तारस्तस्य सर्वतः ।
भूपद्मस्यास्य शैलोऽसौ कर्णिका[1]कारवत् स्थितः ॥ २१ ॥

शराववत् स्थितत्वाच्च द्वात्रिंशन्मूर्ध्नि विस्तृतः ।
हैमीकृतो महेशस्य शुभाङ्गस्पर्शनेन च ॥ २२ ॥

दत्तूरपुष्पसंकाशः सर्वदेवहिते रतः ।
नेमयः कटकाकारा निर्गता दीप्तिमत्तराः ॥ २३ ॥

पञ्चविंशतिसाहस्रादुपरिष्टादपि क्षितेः ।
दशसाहस्रविस्ताराः प्रत्येकं चैवमेव हि ॥ २४ ॥

त्रिसहस्रसमुच्छ्राया वलयास्तस्य संस्थिताः ।
नेमिर्या मस्तकोपान्ते लोकपालसमाश्रिता ॥ २५ ॥

चक्रवाटीति तामाहुः सर्वरत्नप्रभावतीम् ।
तस्य चाष्टसु श्रृङ्गेषु पुर्योऽष्टौ समवस्थिताः ॥ २६ ॥

अमरावत्याद्यष्टपुर्यः

प्राच्यादिष्विन्द्रमुख्यानां नामभिस्ताः समन्विताः ।
नाम्नाऽमरावती पूर्वे पुरी शक्रस्य हेमजा ॥ २७ ॥

तेजोवती पुरी ज्ञेया वह्नेः कमललोहिता ।
पुरी संयमनी याम्या दक्षिणेऽञ्जनसन्निभा ॥ २८ ॥

रक्षोवती निर्ऋतेस्तु नगरी कृष्णलोहिता ।
वारुण्यां [2]शुद्धवत्युक्ता [3]वरुणस्येन्दुवत्स्थिता ॥ २९ ॥

वायव्ये गन्धवत्युक्ता वायोर्मरकतात्मिका ।
महोदया कुबेरस्य चोत्तरे सर्वरत्नजा ॥ ३० ॥

---

[1] कारतः स्थितः—क. ग. [2] सिद्धवतीति स्यात्. [3] वरुणस्येन्दुवती तथा—ग.

यशोवती हरस्योक्ता विशदा सुदुरासदा ।
प्रत्येकं षट्सहस्राणि योजनानां प्रकीर्तिताः ॥ ३१ ॥

अमरावत्यादिपुरीस्थिताः लोकपाललोकास्तत्रत्या देवताश्च

लोकास्तु लोकपालानामष्टानामपि शोभनाः ।
मेघविन्नावती चैव सौवर्णी कुसुमावती ॥ ३२ ॥

पुर्योऽमरावतीसंस्थाः सुमतिः कामवत्यपि ।
मेघविस्सिद्ध आदित्याः साध्याश्चाप्सरसः क्रमात् ॥ ३३ ॥

ईशास्तेजोवती पुर्यां, विश्वकर्ममयाभिधौ ।
रेवतीमानवत्याख्ये पुर्यावाश्रित्य तिष्ठतः ॥ ३४ ॥

संयमिन्यां मातृनन्दा रोहिणी गुणवत्यपि ।
पितृभिश्चापि रुद्रैश्च श्रितैकादशसंख्यया ॥ ३५ ॥

रक्षोवत्यां पिङ्गला च कृष्णा चैव सुखावती ।
गान्धारी तु चतस्रस्तु पुरीः कर्मजदेवताः ॥ ३६ ॥

पिशाचप्रमुखाश्चैव समाश्रित्य वसन्ति हि ।
सिद्धसेना [1]हेमसंज्ञा तथा सिद्धवतीति च ॥ ३७ ॥

सिद्धवत्यां भूतवसुर्विद्याधरसमाश्रिता ।
गन्धवत्यां तु सिद्धाख्या किन्नरैः समधिष्ठिता ॥ ३८ ॥

महोदयायां गन्धर्वा चित्रा चैव शुभा तथा ।
प्रमदा चित्रवत्येवं पुर्यः पञ्च मनोहराः ॥ ३९ ॥

तासु चित्ररथश्चैव शारदा तुम्बुरुस्तथा ।
कर्मदेवाश्च गुह्याश्च निवसन्ति क्रमादिह ॥ ४० ॥

यशोवत्यां तु वैकुण्ठप्रजावत्यभिधे तथा ।
सर्वकामवतीत्युक्ताः पुर्यस्तासु क्रमा[2]दिह ॥ ४१ ॥

---

[1] महासंज्ञा—क. ग.   [2] दिमे—क. ग.

नारायणश्च ब्रह्मा च धन्वन्तरिरितीश्वराः ।
इन्द्र ऐरावतारूढः शच्या सह विराजितः ॥ ४२ ॥

वज्रपाणिः स्वर्णवर्णो दिव्याभरणभूषितः ।
सप्तहस्तः सप्तजिह्वः षडक्षो मेघवाहनः ॥ ४३ ॥

स्वाहाप्रियो रक्तवर्णः स्रुक्स्रुवायुधधारकः ।
दण्डायुधो लोहिताक्षो यमो महिषवाहनः ॥ ४४ ॥

श्यामलासहितो रक्तवर्णो धूम्रमुखस्तथा ।
खड्गचर्मधरो नीलो निर्ऋतिर्नरवाहनः ॥ ४५ ॥

ऊर्ध्वकेशो विरूपाक्षो दीर्घग्रीवापतिः प्रभुः ।
नागपाशधरः पीतवर्णो मकरवाहनः ॥ ४६ ॥

वरुणः कालिकानाथो रत्नाभरणभूषितः ।
प्राणिनां प्राणरूपोऽसौ द्विबाहुर्ध्वजपाणिमान् ॥ ४७ ॥

वायुः कृष्णमृगासीनः पूजनीयोऽञ्जनापतिः ।
अश्वासीनः कुन्तपाणिः प्रतप्तस्वर्णसन्निभः ॥ ४८ ॥

कुबेरश्चित्रलेखेशो यक्षगन्धर्वनायकः ।
पिनाकी वृषभारूढो गौरीपतिरनुत्तमः ॥ ४९ ॥

श्वेतवर्णश्चन्द्रमौलिर्नागयज्ञोपवीतधृत् ।

मेरोरुपरि ब्रह्मपुरम्

चतुर्दशसहस्राणि योजनानां महापुरी ॥ ५० ॥

मेरोरुपरि विख्याता देवदेवस्य वेधसः ।
तत्रास्ते भगवान् ब्रह्मा विश्वात्मा विश्वभावनः ॥ ५१ ॥

उपास्यमानो योगीन्द्रैर्देवैरिन्द्रपुरोगमैः ।
तत्र देवेश्वराधीशं विश्वात्मानं प्रजापतिम् ॥ ५२ ॥

सनत्कुमारो भगवानुपास्ते नित्यमेव हि ।

ब्रह्मपुराग्रे शङ्करायतनम्

तत्र देवादिदेवस्य शङ्करस्यामितौजसः ॥ ५३ ॥